

ΠΛΑΤΩΝ
ΝΟΜΟΙ
(Ζ', Η', Θ', Ι', ΙΑ', ΙΒ')

Ζ'

ΑΘ. Γενομένων δὲ παίδων ἀρρένων καὶ θηλειῶν, τροφήν 788a
 μὲν που καὶ παιδείαν τὸ μετὰ ταῦτα λέγειν ὀρθότατ' ἂν γί-
 γνοιθ' ἡμῖν, ἢ εἶναι μὲν ἄρρητον πάντως ἀδύνατον, λεγομένη
 δὲ διδαχῇ τινι καὶ νουθητήσει μᾶλλον ἢ νόμοις εἰκυῖ' ἂν ἡμῖν
 φαίνοιτο. Ἴδιᾳ γάρ καὶ κατ' οἰκίας πολλὰ καὶ σμικρὰ καὶ οὐκ
 ἐμφανῆ πᾶσι γιγνόμενα, ῥαδίως ὑπὸ τῆς ἐκάστων λύπης τε καὶ b
 ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας ἕτερα παρὰ τὰς τοῦ νομοθέτου συμ-
 βουλάς παραγενόμενα, παντοδαπὰ καὶ οὐχ ὅμοια ἀλλήλοις
 ἀπεργάζοιτ' ἂν τὰ τῶν πολιτῶν ἦθη. Τοῦτο δὲ κακὸν ταῖς πό-
 λεσιν· καὶ γὰρ διὰ σμικρότητα αὐτῶν καὶ πυκνότητα ἐπιζήμια
 τιθέντα ποιεῖν νόμους ἀπρεπὲς ἅμα καὶ ἄσχημον, διαφθείρει
 δὲ καὶ τοὺς γραφῇ τεθέντας νόμους, ἐν τοῖς σμικροῖς καὶ πυ-
 κνοῖς ἐθισθέντων τῶν ἀνθρώπων παρανομεῖν. Ὡστε ἀπορία c
 μὲν περὶ αὐτὰ νομοθετεῖν, σιγᾶν δὲ ἀδύνατον. Ἄ δὲ λέγω,

δηλώσαι πειρατέον οἶον δείγματα ἐξενεγκόντα εἰς φῶς· νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατά τι σκότος.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν διὰ τὸ μὲν σώματα καὶ ψυχὰς τὴν γε ὀρθὴν πάντως δεῖ τροφὴν φαίνεσθαι δυναμένην ὡς κάλλιστα καὶ ἄριστα ἐξεργάζεσθαι, τοῦτο μὲν ὀρθῶς εἴρηται ποῦ.

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Σώματα δὲ κάλλιστα, οἶομαι, τό γε ἀπλούστατον, ὡς δὲ ὀρθότατα δεῖ νέων ὄντων εὐθύς φύεσθαι τῶν παιδῶν.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τί δέ; τόδε οὐκ ἐννοοῦμεν, ὡς ἡ πρώτη βλάβη παντὸς ζώου πολὺ μείσθη καὶ πλείσθη φύεται, ὥστε καὶ ἔριν πολλοῖς παρέσχηνεν μὴ γίνεσθαι τὰ γ' ἀνθρώπινα μήκη διπλάσια ἀπὸ πέντε ἐτῶν ἐν τοῖς λοιποῖς εἴκοσιν ἔτεσιν αὐξανόμενα;

ΚΛ. Ἀληθῆ.

ΑΘ. Τί οὖν; πολλὴ αὐξήσθαι ἐπιρρέη πόνων χωρὶς πολλῶν καὶ συμμέτρων, οὐκ ἴσμεν διὰ τὴν μυρία κακὰ ἐν τοῖς σώμασιν ἀποτελεῖ;

ΚΛ. Πάνυ γε.

ΑΘ. Οὐκοῦν τότε δεῖται πλείστων πόνων, διὰ τὴν πλείστην τροφὴν προσγίγνηται τοῖς σώμασι.

ΚΛ. Τί δὴτ', ὦ ξένη; ἢ τοῖς ἄρτι γεγενοῖσι καὶ νεωτάτοις πόνουσι πλείστους προστάξομεν;

ΑΘ. Οὐδαμῶς γε, ἀλλ' ἔτι καὶ πρότερον τοῖς ἐντός τῶν d
αὐτῶν μητέρων τρεφομένοις.

ΚΛ. Πῶς λέγεις, ὦ λῶσσε; ἢ τοῖς κυουμένοισι φράζεις;

ΑΘ. Ναί. Θαυμαστόν δ' οὐδέν ἐστιν ἀγνοεῖν ὑμᾶς τὴν τῶν
πηλικούτων γυμναστικὴν, ἣν βουλοίμην ἂν ὑμῖν καίπερ ἄτο- b
πον οὔσαν δηλώσαι.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἔστι τοίνυν παρ' ἡμῖν μᾶλλον τὸ τοιοῦτον κατανοεῖν
διὰ τὸ τὰς παιδιάς αὐτόθι μειζόνως τινὰς παίζειν ἢ δεῖ· τρέ-
φουσι γὰρ δὴ παρ' ἡμῖν οὐ μόνον παῖδες ἀλλὰ καὶ πρεσβύτε-
ροὶ τινες ὀρνίθων θρέμματα, ἐπὶ τὰς μάχας τὰς πρὸς ἄλληλα.
Ἄσκοῦντας τὰ τοιαῦτα τῶν θηρίων πολλοῦ δὴ δέουσιν ἡγεῖ- c
σθαι τοὺς πόνοους αὐτοῖς εἶναι τοὺς πρὸς ἄλληλα μετρίους, ἐν
οἷς αὐτὰ ἀνακινῶσι γυμνάζοντες· πρὸς γὰρ τούτοις λαβόντες
ὑπὸ μάλης ἕκαστος, τοὺς μὲν ἐλάττονας εἰς τὰς χεῖρας, μεί-
ζους δ' ὑπὸ τὴν ἀγκάλην ἐντός, πορεύονται περιπατοῦντες
σταδίους παμπόλλους ἕνεκα τῆς εὐεξίας οὕτι τῆς τῶν αὐτῶν
σωμάτων, ἀλλὰ τῆς τούτων τῶν θρεμμάτων, καὶ τό γε το-
σοῦτον δηλοῦσι τῷ δυναμένῳ καταμαθεῖν, ὅτι τὰ σώματα πά-
ντα ὑπὸ τῶν σεισμῶν τε καὶ κινήσεων κινούμενα ἄκοπα ὀνί-
ναισι πάντων, ὅσα τε ὑπὸ ἑαυτῶν, ἢ καὶ ἐν αἰώραις ἢ καὶ κατὰ b
θάλατταν, ἢ καὶ ἐφ' ἴππων ὀχουμένων καὶ ὑπ' ἄλλων ὀπω-
σοῦν δὴ φερομένων τῶν σωμάτων, κινεῖται, καὶ διὰ ταῦτα τὰς
τῶν σίτων τροφὰς καὶ ποτῶν κατακρατοῦντα, ὑγίειαν καὶ
κάλλος καὶ τὴν ἄλλην ῥώμην ἡμῖν δυνατὰ ἐστι παραδιδόναι.
Τί οὖν ἂν φαῖμεν ἐχόντων οὕτω τούτων τὸ μετὰ τοῦτο ἡμᾶς

δεῖν ποιεῖν; βούλεσθε ἅμα γέλωτι φράζωμεν, τιθέντες νόμους τὴν μὲν κύουσαν περιπατεῖν, τὸ γενόμενον δὲ πλάττειν τε οἶον κήρινον, ἕως ὑγρόν, καὶ μέχρι δυοῖν ἔτοιν σπαργανᾶν; καὶ δὴ ^e καὶ τὰς τροφούς ἀναγκάζωμεν νόμῳ ζημιοῦντες τὰ παιδιά ἢ πρὸς ἀγρούς ἢ πρὸς ἱερὰ ἢ πρὸς οἰκείους αἰεὶ πη φέρειν, μέχριπερ ἂν ἰκανῶς ἴστασθαι δυνατὰ γίγνηται, καὶ τότε, διευλαβουμένας ἔτι νέων ὄντων μὴ πη βία ἐπερειδομένων στρέφηται τὰ κῶλα, ἐπιπονεῖν φερούσας ἕως ἂν τριετὲς ἀποτελεσθῇ τὸ γενόμενον; εἰς δύναμιν δὲ ἰσχυρὰς αὐτὰς εἶναι χρεῶν καὶ μὴ μίαν; ἐπὶ δὲ τούτοις ἑκάστοις, ἂν μὴ γίγνηται, ζημίαν τοῖς μὴ ποιούσι γράφωμεν; ἢ πολλοῦ γε δεῖ; τὸ γὰρ ἄρτι ῥηθὲν γίγνοιτ' ἂν πολὺ καὶ ἄφθονον. 790a

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ γέλωτα ἂν πολὺν ὀφλεῖν ἡμᾶς πρὸς τῷ μὴ ἐθέλειν ἂν πείθεσθαι γυναικεῖά τε καὶ δούλεια ἦθη τροφῶν.

ΚΛ. Ἄλλὰ τίνοσ δὴ χάριν ἔφαμεν αὐτὰ δεῖν ῥηθῆναι;

ΑΘ. Τοῦδε· τὰ τῶν δεσποτῶν τε καὶ ἐλευθέρων ἐν ταῖς πόλεσιν ἦθη τάχ' ἂν ἀκούσαντα εἰς σύννοιαν ἀφίκοιτ' ἂν τὴν ὀρθὴν, ὅτι χωρὶς τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐν ταῖς πόλεσιν ὀρθῆς γιγνομένης μάτην ἂν τὰ κοινὰ τις οἴοιτο ἕξειν τινὰ βεβαιότητα ^b θέσεως νόμων, καὶ ταῦτα ἐννοῶν, αὐτὸς νόμοις ἂν τοῖς νῦν

ῥηθεῖσιν χρῶτο, καὶ χρῶμενος, εὖ τὴν τε οἰκίαν καὶ πόλιν ἅμα τὴν αὐτοῦ διοικῶν, εὐδαιμονοῖ.

ΚΛ. Καὶ μάλ' εἰκότως εἶρηκας.

ΑΘ. Τοιγαροῦν μήπω λήξωμεν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας, πρὶν ἂν καὶ τὰ περὶ τὰς ψυχὰς τῶν πάντων νέων παίδων ἐπιτηδεύματα ἀποδῶμεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὄνπερ ἤργεμεθα τῶν περὶ τὰ σώματα μύθων λεχθέντων διαπεραίνειν.

ΚΛ. Πάνου μὲν οὖν ὀρθῶς.

ΑΘ. Λάβωμεν τοίνυν τοῦτο οἶον στοιχείον ἐπ' ἀμφοτέρα, σώματός τε καὶ ψυχῆς τῶν πάντων νέων τὴν τιθήνησιν καὶ κίνησιν γιγνομένην ὅτι μάλιστα διὰ πάσης νυκτός τε καὶ ἡμέρας, ὡς ἔστι σύμφορος ἅπασιν μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῖς ὅτι νεωτάτοισι, καὶ οἰκεῖν, εἰ δυνατόν ἦν, οἶον αἰεὶ πλέοντας· νῦν δ' ὡς ἐγγύτατα τούτου ποιεῖν δεῖ περὶ τὰ νεογενῆ παίδων θρέμματα. Τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἀπὸ τῶνδε, ὡς ἐξ ἐμπειρίας αὐτὸ ειλῆφασιν καὶ ἐγνώκασιν ὃν χρήσιμον αἰεὶ τροφοὶ τῶν σμικρῶν καὶ αἰεὶ περὶ τὰ τῶν Κορυβάντων λάματα τελοῦσαι· ἥνικα γὰρ ἂν που βουληθῶσιν κατακοιμίζειν τὰ δυσυπνοῦντα τῶν παιδῶν αἰεὶ μητέρες, οὐχ ἡσυχίαν αὐτοῖς προσφέρουσιν ἀλλὰ τοῦναντίον κίνησιν, ἐν ταῖς ἀγκάλαις αἰεὶ σείουσαι, καὶ οὐ σιγὴν ἀλλὰ τινα μελωδίαν, καὶ ἀτεχνῶς οἶον καταυλοῦσι τῶν παιδῶν, καθάπερ εἰ τῶν ἐκφρόνων βακχειῶν, ἰάσει ταύτη τῆς κινήσεως ἅμα χορεία καὶ μούση χρῶμεναι.

ΚΛ. Τίς οὖν αἰτία τούτων, ὧ ἕξενε, μάλιστ' ἔσθ' ἡμῖν;

ΑΘ. Οὐ πάνυ χαλεπὴ γινώσκειν.

ΚΛ. Πῶς δὴ;

ΑΘ. Δειμαίνειν ἐστὶν που ταῦτ' ἀμφοτέρω τὰ πάθη, καὶ ἐστὶ δείματα δι' ἕξιν φαύλην τῆς ψυχῆς τινα. Ὅταν οὖν ἕξωθεν τις προσφέρῃ τοῖς τοιούτοις πάθεισιν σεισμόν, ἢ τῶν ἕξωθεν κρατεῖ κίνησις προσφερομένη τὴν ἐντὸς φοβεράν οὔσαν καὶ μανικὴν κίνησιν, κρατήσασα δέ, γαλήνην ἡσυχίαν τε ἐν τῇ ψυχῇ φαίνεσθαι ἀπεργασαμένη τῆς περὶ τὰ τῆς καρδίας χαλεπῆς γενομένης ἐκάστων πηδήσεως, παντάπασιν ἀγαπητόν τι, τοὺς μὲν ὑπνου λαγχάνειν ποιεῖ, τοὺς δ' ἐγρηγορότας ὄρχουμένους τε καὶ ἀλλομένους μετὰ θεῶν, οἷς ἂν καλλιερῶντες ἕκαστοι θύωσι, κατηργάσατο ἀντὶ μανικῶν ἡμῖν διαθέσεων ἕξεις ἔμφρονας ἔχειν. Καὶ ταῦτα, ὡς διὰ βραχέων γε οὕτως εἰπεῖν, πιθανὸν λόγον ἔχει τινά.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Εἰ δέ γε οὕτως τοιαύτην τινὰ δύναμιν ἔχει ταῦτα, ἐννοεῖν χρὴ τόδε παρ' αὐτοῖς, ὡς ἅπασα ψυχὴ δείμασιν συνοῦσα ἐκ νέων μᾶλλον ἂν διὰ φόβων ἐθίζοιτο γίνεσθαι· τοῦτο δέ που πᾶς ἂν φαίη δειλίας ἄσκησιν ἀλλ' οὐκ ἀνδρείας γίνεσθαι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Τὸ δέ γε ἐναντίον ἀνδρείας ἂν φαίμεν ἐκ νέων εὐθὺς ἐπιτήδευμα εἶναι, τὸ νικᾶν τὰ προσπίπτονθ' ἡμῖν δείματά τε καὶ φόβους.

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Ἐν δὴ καὶ τοῦτο εἰς ψυχῆς μόριον ἀρετῆς, τὴν τῶν παντελῶς παίδων γυμναστικὴν ἐν ταῖς κινήσεσιν, μέγα ἡμῖν φῶμεν συμβάλλεσθαι.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ μὴν τό γε μὴ δύσκολον ἐν ψυχῇ καὶ τὸ δύσκολον οὐ μικρὸν μόριον εὐψυχίας καὶ κακοψυχίας ἑκάτερον γιγνόμενον γίγνοιτ' ἄν.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Τίνα οὖν ἂν τρόπον εὐθὺς ἐμφύοιθ' ἡμῖν ὀπότερον βουλευθεῖμεν τῷ νεογενεῖ, φράζειν δὴ πειρατέον ὅπως τις καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ τούτων.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Λέγω δὴ τό γε παρ' ἡμῖν δόγμα, ὡς ἢ μὲν τρυφή δύσκολα καὶ ἀκράχοια καὶ σφόδρα ἀπὸ μικρῶν κινούμενα τὰ τῶν νέων ἦθη ἀπεργάζεται, τὸ δὲ τούτων ἐναντίον, ἢ τε σφοδρὰ καὶ ἀγρία δούλωσις, ταπεινοὺς καὶ ἀνελευθέρους καὶ μισανθρώπους ποιοῦσα, ἀνεπιτηδείους συνοίκους ἀποτελεῖ.

ΚΛ. Πῶς οὖν δὴ χρὴ τὰ μήπω φωνῆς συνιέντα, μηδὲ παιδείας τῆς ἄλλης δυνατὰ γεύεσθαι πω, τρέφειν τὴν πόλιν ἄπασαν;

ΑΘ. Ὡδὲ πῶς· φθέγγεσθαι που μετὰ βοῆς εὐθὺς πᾶν εἴωθεν τὸ γενόμενον, καὶ οὐχ ἥκιστα τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· καὶ δὴ καὶ τῷ κλάειν πρὸς τῇ βοῇ μᾶλλον τῶν ἄλλων συνέχεται.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν αἱ τροφοὶ σκοποῦσαι τίνος ἐπιθυμεῖ, τούτοις

αὐτοῖς ἐν τῇ προσφορᾷ τεκμαίρονται· οὐ μὲν γὰρ ἂν προσφερομένου σιγᾶ, καλῶς οἶονται προσφέρειν, οὐ δ' ἂν κλάη και βοᾶ, οὐ καλῶς. Τοῖς δὴ παιδίοις τὸ δῆλωμα ὧν ἐρᾶ και μισεῖ κλαυμοναι και βοαί, σημεῖα οὐδαμῶς εὐτυχη· ἔστιν δὲ ὁ χρόνος οὗτος τριῶν οὐκ ἐλάττων ἐτῶν, μόριον οὐ σμικρὸν τοῦ βίου 792a
 ου διαγαγεῖν χεῖρον ἢ μὴ χεῖρον.

ΚΛ. Ὁρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Ὁ δὴ δύσκολος οὐδαμῶς τε ἴλεως ἄρ' οὐ δοκεῖ σφῶν θρηνώδης τε εἶναι και ὄδυρμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλήρης μᾶλλον ἢ χρεῶν ἔστιν τὸν ἀγαθόν;

ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ.

ΑΘ. Τί οὖν; Εἰ τις τὰ τρεῖ' ἔτη πειρῶτο πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων ὅπως [τὸ τρεφόμενον] ἡμῖν ὡς ὀλιγίστη προσχρήσεται ἀλγηδόνη και φόβοις και λύπη πάση κατὰ δύναμιν, ἄρ' οὐκ οἰόμεθα εὐθυμον μᾶλλον τε και ἴλεων <ἂν> ἀπεργάζεσθαι τῆνικαῦτα τὴν ψυχὴν τοῦ τρεφόμενου; b

ΚΛ. Δῆλον δὴ, και μάλιστα γ' ἂν, ὃ ξένη, εἰ τις πολλὰς ἡδονὰς αὐτῷ παρασκευάζοι.

ΑΘ. Τοῦτ' οὐκέτ' ἂν ἐγὼ Κλεινία συνακολουθήσαιμ' ἂν, ὃ θαυμάσιε. Ἔστιν γὰρ οὖν ἡμῖν ἢ τοιαύτη πρᾶξις διαφθορὰ μεγίστη πασῶν· ἐν ἀρχῇ γὰρ γίνεταί ἐκάσποτε τροφῆς. Ὁρῶμεν δὲ εἰ τι λέγομεν. c

ΚΛ. Λέγε τί φῆς.

ΑΘ. Οὐ σμικροῦ πέρι νῦν εἶναι ὧν τὸν λόγον. Ὅρα δὲ και σύ, συνεπίκρινε τε ἡμᾶς, ὃ Μέγилле. Ὁ μὲν γὰρ ἐμὸς δὴ λόγος

οὔθ' ἡδονάς φησι δεῖν διώκειν τὸν ὀρθὸν βίον οὔτ' αὖ τὸ πα-
 ράπαν φεύγειν τὰς λύπας, ἀλλ' αὐτὸ ἀσπάζεσθαι τὸ μέσον, ὃ
 νυνδὴ προσεῖπον ὡς Ἴλεων ὀνομάσας, ἦν δὴ διάθεσιν καὶ θεοῦ b
 κατὰ τινα μαντείας φήμην εὐστόχως πάντες προσαγορευόμεν.
 Ταύτην τὴν ἔξιν διώκειν φημι δεῖν ἡμῶν καὶ τὸν μέλλοντα ἔσε-
 σθαι θεῖον, μήτ' οὖν αὐτὸν προπετῆ πρὸς τὰς ἡδονὰς γιγνόμε-
 νον ὄλως, ὡς οὐδ' ἐκτὸς λυπῶν ἐσόμενον, μήτε ἄλλον, γέρο-
 ντα ἢ νέον, ἔαν πάσχειν ταῦτ' ἡμῖν, ἄρρενα ἢ θῆλυν, d
 ἀπάντων δὲ ἥκιστα εἰς δύναμιν τὸν ἀρτίως νεογενῆ κυριώτα-
 τον γὰρ οὖν ἐμφύεται πᾶσι τότε τὸ πᾶν ἦθος διὰ ἔθος. Ἔτι δ'
 ἔγωγ', εἰ μὴ μέλλοιμι δόξειν παίζειν, φαίην ἂν δεῖν καὶ τὰς φε-
 ρούσας ἐν γαστρὶ πασῶν τῶν γυναικῶν μάλιστα θεραπεύειν
 ἐκείνον τὸν ἐνιαυτόν, ὅπως μήτε ἡδοναῖς τισι πολλαῖς ἅμα καὶ
 μάργοις προσχρήσεται ἢ κύουσα μήτε αὖ λύπαις, τὸ δὲ λείον e
 καὶ εὐμενὲς πρῶτον τε τιμῶσα διαζήσει τὸν τότε χρόνον.

ΚΛ. Οὐδὲν δεῖ σε, ὦ ξένε, Μέγιλλον ἀνερωτᾶν πότερος
 ἡμῶν ὀρθότερον εἴρηκεν· ἐγὼ γάρ αὐτός σοι συγχωρῶ τὸν λύ-
 πης τε καὶ ἡδονῆς ἀκράτου βίου φεύγειν δεῖν πάντας, μέσον δὲ
 τινα τέμνειν ἀεὶ. Καλῶς τοίνυν εἰρηκάς τε καὶ ἀκήκοας ἅμα.

ΑΘ. Μάλα μὲν οὖν ὀρθῶς, ὦ Κλεινία. Τόδε τοίνυν ἐπὶ τού-
 τοις τρεῖς ὄντες διανοηθῶμεν. 793a

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὅτι ταῦτ' ἔστιν πάντα, ὅσα νῦν διεξερχόμεθα, τὰ κα-
 λούμενα ὑπὸ τῶν πολλῶν ἄγραφα νόμιμα· καὶ οὕς πατρίους
 νόμους ἐπονομάζουσιν, οὐκ ἄλλα ἔστιν ἢ τὰ τοιαῦτα σύμπα- c
 ντα. Καὶ ἔτι γε ὁ νυνδὴ λόγος ἡμῖν ἐπιχυθεῖς, ὡς οὔτε νόμους
 δεῖ προσαγορεύειν αὐτὰ οὔτε ἄρρητα ἔαν, εἴρηται καλῶς· δε- b
 σμοὶ γὰρ οὔτοι πάσης εἰσὶν πολιτείας, μεταξὺ πάντων ὄντες
 τῶν ἐν γράμμασιν τεθέντων τε καὶ κειμένων καὶ τῶν ἔτι θησο-
 μένων, ἀτεχνῶς οἷον πάτρια καὶ παντάπασιν ἀρχαῖα νόμιμα,
 ἃ καλῶς μὲν τεθέντα καὶ ἐθισθέντα πάση σωτηρίᾳ περικαλύ-
 ψαντα ἔχει τοὺς τότε γραφέντας νόμους, ἂν δ' ἐκτὸς τοῦ κα-
 λοῦ βαίην πλημμελῶς, οἷον τεκτόνων ἐν οἰκοδομήμασιν ἐρεί-
 σματα ἐκ μέσου ὑπορρέοντα, συμπύπτειν εἰς ταῦτόν ποιεῖ τὰ
 σύμπαντα, κείσθαι τε ἄλλα ὑφ' ἑτέρων, αὐτὰ τε καὶ τὰς καλῶς c
 ὕστερον ἐποικοδομηθέντα, τῶν ἀρχαίων ὑποπεσόντων. Ἄ δὴ
 διανοουμένους ἡμᾶς, ὦ Κλεινία, σοὶ δεῖ τὴν πόλιν καινὴν
 οὔσαν πάντη συνδεῖν, μήτε μέγα μήτε σμικρὸν παραλιπόντας
 εἰς δύναμιν ὅσα νόμους ἢ ἔθη τις ἢ ἐπιτηδεύματα καλεῖ· πᾶσι
 γὰρ τοῖς τοιοῦτοις πόλις συνδεῖται, ἄνευ δὲ ἀλλήλων ἐκάτερα
 τούτων οὐκ ἔστιν μόνιμα, ὥστε οὐ χρὴ θαυμάζειν ἔαν ἡμῖν
 πολλὰ ἅμα καὶ σμικρὰ δοκούντων εἶναι νόμιμα ἢ καὶ ἐθισμα- d

τα ἐπιρρέοντα μακροτέρους ποιῆ τοὺς νόμους.

ΚΑ. Ἄλλ' ὀρθῶς σύ γε λέγεις, ἡμεῖς τε οὕτω διανοησόμεθα.

ΑΘ. Εἰς μὲν τοίνυν τὴν [τοῦ] τριετῆ γεγονότος ἡλικίαν, κόρου καὶ κόρης, ταῦτα εἴ τις ἀκριβῶς ἀποτελοῖ καὶ μὴ παρέργως τοῖς εἰρημένοις χρῶτο, οὐ σμικρὰ εἰς ὠφελίαν γίγνοιτ' ἂν τοῖς νεωστί τρεφομένοις· τριετὴ δὲ δὴ καὶ τετραετὴ καὶ πενταετὴ καὶ ἔτι ἔξετεῖ ἦθει ψυχῆς παιδιῶν δέον ἂν εἴη, τρυφῆς δ' ἤδη παραλυτέον κολάζοντα, μὴ ἀτίμως, ἀλλ' ὄπερ ἐπὶ τῶν δούλων γ' ἐλέγομεν, τὸ μὴ μεθ' ὕβρεως κολάζοντας ὀργὴν ἐμποιεῖν δεῖν τοῖς κολασθεῖσιν μηδ' ἀκόλαστους ἑῶντας τρυφήν, ταῦτόν δραστέον τοῦτό γε καὶ ἐπ' ἐλευθέροισι. Παιδιαὶ δ' εἰσὶν τοῖς τηλικούτοις αὐτοφυεῖς τινες, ἃς ἐπειδὰν συνέλθωσιν αὐτοὶ σχεδὸν ἀνευρίσκουσι. Συνιέναι δὲ εἰς τὰ κατὰ κώμας ἱερά δεῖ πάντα ἢδη τὰ τηλικαῦτα παιδία, ἀπὸ τριετοῦς μέχρι τῶν ἕξ ἐτῶν, κοινῇ τὰ τῶν κωμητῶν εἰς ταῦτόν ἕκαστα· τὰς δὲ τροφούς ἔτι τῶν τηλικούτων κοσμιότητός τε καὶ ἀκολασίας ἐπιμελεῖσθαι, τῶν δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης συμπάσης, τῶν δώδεκα γυναικῶν μίαν ἐφ' ἑκάστη τετάχθαι κοσμοῦσαν κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προηρημένων ἃς ἂν τάξωσιν οἱ νομοφύλακες. Ταύτας δὲ αἰρεῖσθωσαν μὲν αἰ τῶν γάμων κύριαι τῆς ἐπιμελείας, ἕξ ἑκάστης τῆς φυλῆς μίαν, ἡλικίας αὐταῖς· ἡ δὲ κατα-

e

794a

b

στᾶσα ἀρχέτω φοιτῶσα εἰς τὸ ἱερὸν ἐκάστης ἡμέρας καὶ κολάζουσα αἰεὶ τὸν ἀδικοῦντα, δοῦλον μὲν καὶ δούλην καὶ ξένον καὶ ξένην αὐτὴ διὰ τινων τῆς πόλεως οἰκετῶν, πολίτην δὲ ἀμσβητοῦντα μὲν τῇ κολάσει πρὸς τοὺς ἀστυνόμους ἐπὶ δίκην ἄγουσα, ἀναμφισβήτητον δὲ ὄντα καὶ τὸν πολίτην αὐτὴ κολάζετω. Μετὰ δὲ τὸν ἐξέτη καὶ τὴν ἐξέτιν διακρινέσθω μὲν ἤδη τὸ γένος ἐκατέρων – κόροι μὲν μετὰ κόρων, παρθένοι δὲ ὡσαύτως μετ' ἀλλήλων τὴν διατριβὴν ποιείσθωσαν – πρὸς δὲ τὰ μαθήματα τρέπεσθαι χρεῶν ἐκατέρους, τοὺς μὲν ἄρρενας ἐφ' ἵππων διδασκάλους καὶ τόξων καὶ ἀκοντίων καὶ σφενδοθήσεως, ἐὰν δὲ πη συγχωρῶσιν, μέχρι γε μαθήσεως καὶ τὰ θήλεα, καὶ δὴ τὰ γε μάλιστα πρὸς τὴν τῶν ὄπλων χρεῖαν. Τὸ γὰρ δὴ νῦν καθεστὸς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖται παρὰ τοῖς πᾶσιν ὀλίγου.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρεῖας εἰς ἐκάστας τῶν πράξεων τὰ περὶ τὰς χεῖρας, ἐπεὶ τὰ γε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόρους φαίνεται· τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀνοῖα τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. Τῆς φύσεως γὰρ ἐκατέρων τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ ἔθη διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν οὐκ ὀρθῶς χρωμενοί. Ἐν ὄσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λύρα μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρωμενον, πλήκτρον δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα

πλὴν κακῶν πολὺ σφαλερώτατον εὐρήσομεν ἐν ὥραις πάσαις,
 ἐν πνεύμασιν, ἐν διαίταις σωμάτων, ἐν τρόποις ψυχῶν, ἐν ὧς
 ἔπος εἰπεῖν οὐ τοῖς μέν, τοῖς δ' οὐ, πλὴν, ὅτι περ εἶπον νυνδὴ,
 κακοῖς· ὥστε, εἴ τις ἀποβλέψειεν πρὸς σώματα, ὧς πᾶσι μὲν
 σιτίοις, πᾶσι δ' αὖ ποτοῖς καὶ πόνοις συνήθη γιγνόμενα, καὶ
 τὸ πρῶτον ταραχθέντα ὑπ' αὐτῶν, ἔπειτ' ἐξ αὐτῶν τούτων
 ὑπὸ χρόνου σάρκας φύσαντα οἰκείας τούτοις, φίλα τε καὶ συ-
 νήθη καὶ γνώριμα γενόμενα ἀπάση ταύτῃ τῇ διαίτῃ πρὸς
 ἡδονὴν καὶ ὑγίειαν ἄριστα διάγει, καὶ ἂν ποτ' ἄρα ἀναγκασθῇ
 μεταβάλλειν αὐτὸς ἡντινοῦν τῶν εὐδοκίμων διαιτῶν, τό γε
 κατ' ἀρχὰς συνταραχθεὶς ὑπὸ νόσων μόγις ποτὲ κατέστη, τὴν
 συνήθειαν τῇ τροφῇ πάλιν ἀπολαβών, ταῦτόν δὲ δεῖ νομίζειν
 τοῦτο γίγνεσθαι καὶ περὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων διανοίας τε ἅμα
 καὶ τὰς τῶν ψυχῶν φύσεις. Οἷς γὰρ ἂν ἐντραφῶσιν νόμοις καὶ
 κατὰ τινα θεῖαν εὐτυχίαν ἀκίνητοι γένωνται μακρῶν καὶ 798a
 πολλῶν χρόνων, ὧς μηδένα ἔχειν μνεῖαν μηδὲ ἀκοήν τοῦ ποτε
 ἄλλως αὐτὰ σχεῖν ἢ καθάπερ νῦν ἔχει, σέβεται καὶ φοβεῖται
 πᾶσα ἡ ψυχὴ τό τι κινεῖν τῶν τότε καθεστῶτων· μηχανὴν δὲ δεῖ
 τὸν νομοθέτην ἐννοεῖν ἀμόθεν γέ ποθεν ὄντινα τρόπον τοῦτ'
 ἔσται τῇ πόλει. Τῆδ' οὖν ἔγωγε εὐρίσκω. Τὰς παιδιάς πάντες

d

e

b

διανοοῦνται κινουμένας τῶν νέων, ὅπερ ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, παιδιάς ὄντως εἶναι καὶ οὐ τὴν μεγίστην ἐξ αὐτῶν σπουδὴν καὶ βλάβην συμβαίνειν, ὥστε οὐκ ἀποτρέπουσιν ἀλλὰ συνέπονται ὑπέικοντες, καὶ οὐ λογίζονται τόδε, ὅτι τούτους ἀνάγκη τοὺς παῖδας τοὺς ἐν ταῖς παιδιαῖς νεωτερίζοντας ἐτέρουσ ἀνδρας τῶν ἔμπροσθεν γενέσθαι [παιδῶν], γενομένους δὲ ἄλλους, ἄλλον βίον ζητεῖν, ζητήσαντας δέ, ἐτέρων ἐπιτηδευμάτων καὶ νόμων ἐπιθυμῆσαι, καὶ μετὰ τοῦτο ὡς ἤξοντος τοῦ νυνδὴ λεγομένου μεγίστου κακοῦ πόλεσιν οὐδεὶς αὐτῶν φοβεῖται. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἐλάττω μεταβαλλόμενα κακὰ διεξεργάζοιτ' ἂν, ὅσα περὶ σχήματα πάσχει τὸ τοιοῦτον· ὅσα δὲ περὶ τὰ τῶν ἡθῶν ἐπαίνου τε καὶ ψόγου πέρι πυκνὰ μεταπίπτει, πάντων, οἴομαι, μέγιστα τε καὶ πλείστης εὐλαβείας δεόμενα ἂν εἶη.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Τί οὖν; τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις πιστεύομεν, οἷς ἐλέγομεν ὡς τὰ περὶ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ πᾶσαν μουσικὴν ἔστιν τρώπων μιμήματα βελτιόνων καὶ χειρόνων ἀνθρώπων; ἢ πῶς;

ΚΛ. Οὐδαμῶς ἄλλως πως τό γε παρ' ἡμῖν δόγμα ἔχον ἂν εἶη.

ΑΘ. Οὐκοῦν, φαμέν, ἅπασαν μηχανητέον μηχανὴν ὅπως ἂν ἡμῖν οἱ παῖδες μῆτε ἐπιθυμῶσιν ἄλλων μιμημάτων ἄπτεσθαι κατὰ ὀρχήσεις ἢ κατὰ μελωδίας, μῆτε τις αὐτοῦς πείση προ-

σάγων παντοίας ἡδονάς;

ΚΛ. Ὅρθότατά λέγεις;

ΑΘ. Ἐχει τις οὖν ἡμῶν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα βλετίω τινα τέχνην τῆς τῶν Αἰγυπτίων;

ΚΛ. Ποίας δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τοῦ καθιερώσαι πᾶσαν μὲν ὄρχησιν, πάντα δὲ μέλη, τάξαντας πρῶτον μὲν τὰς ἐορτάς, συλλογισαμένους εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἅτινας ἐν οἷς χρόνοις καὶ οἷσιν ἐκάστοις τῶν θεῶν καὶ παισὶ τούτων καὶ δαίμοσι γίγνεσθαι χρεῶν, μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπὶ τοῖς τῶν θεῶν θύμασιν ἐκάστοις ἦν ὦδὴν δεῖ ἐφυμνεῖσθαι, καὶ χορείαις ποίαισιν γεραίρειν τὴν τότε θυσίαν, τάξαι μὲν πρῶτόν τινας, ἃ δ' ἂν ταχθῆ, Μοίραις καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεοῖς θύσαντας κοινῇ πάντα τοὺς πολίτας, σπένδοντας καθιεροῦν ἐκάστας τὰς ὦδὰς ἐκάστοις τῶν θεῶν καὶ τῶν ἄλλων· ἂν δὲ παρ' αὐτὰ τίς τῶν θεῶν ἄλλους ὕμνους ἢ χορείας προσάγῃ, τοὺς ἱερέας τε καὶ τὰς ἱερείας μετὰ νομοφυλάκων ἐξείργοντας ὅσιως ἐξείργειν καὶ κατὰ νόμον, τὸν δὲ ἐξειργόμενον, ἂν μὴ ἐκῶν ἐξείργηται, δίκας ἀσεβείας διὰ βίου παντὸς τῶ ἐθελήσαντι παρέχειν.

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Πρὸς τοῦτω δὴ νῦν γενόμενοι τῶ λόγῳ, πάθωμεν τὸ πρέπον ἡμῖν αὐτοῖς.

ΚΛ. Τοῦ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Πᾶς που νέος, μὴ ὅτι πρεσβύτης, ἰδὼν ἂν ἢ καὶ ἀκού-

σας ὄτιοῦν τῶν ἐκτόπων καὶ μηδαμῆ πως συνήθων, οὐκ ἂν πο-
 τέ που τὸ ἀπορηθὲν περὶ αὐτῶν συγχωρήσειεν ἐπιδραμιῶν
 οὕτως εὐθύς, στὰς δ' ἂν, καθάπερ ἐν τριόδῳ γενόμενος καὶ μὴ
 σφόδρα κατειδῶς ὁδόν, εἴτε μόνος εἴτε μετ' ἄλλων τύχοι πο-
 ρευόμενος, ἀνέροιτ' ἂν αὐτόν καὶ τοὺς ἄλλους τὸ ἀπορούμε-
 νον, καὶ οὐκ ἂν πρότερον ὀρμήσειεν, πρὶν πη βεβαιώσαιο τὴν
 σκέψιν τῆς πορείας ὅλη ποτὲ φέρει. Καὶ δὴ καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν
 ὡσαύτως ποιητέον· ἀτόπου γὰρ τὰ νῦν ἐμπεπτωκότος λόγου
 περὶ νόμων, ἀνάγκη που σκέψιν πᾶσαν ποιήσασθαι, καὶ μὴ
 ῥαδίως οὕτως περὶ τοσοῦτων τηλικούτους ὄντας φάναι δι-
 σχυριζομένους ἐν τῷ παραχρῆμά τι σαφὲς ἂν εἰπεῖν ἔχειν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν τούτῳ μὲν χρόνον δώσομεν, βεβαιώσομεν δὲ
 τότε αὐτό, ὁπότεν σκεψώμεθα ἱκανῶς· ἵνα δὲ μὴ τὴν ἐπομένην
 τάξιν τοῖς νόμοις τοῖς νῦν ἡμῖν παροῦσι διαπεράνασθαι κω-
 λυθῶμεν μάτην, ἴωμεν πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν. Τάχα γὰρ ἴσως, εἰ
 θεὸς ἐθέλοι, κἂν ἡ διέξοδος αὕτη ὅλη σχοῦσα τέλος ἱκανῶς ἂν
 μηνύσειε καὶ τὸ νῦν διαπορούμενον.

ΚΛ. Ἄριστ', ὦ ξένη, λέγεις, καὶ ποιῶμεν οὕτως ὡς εἴρη-
 κας.

ΑΘ. Δεδόχθω μὲν δὴ, φαμέν, τὸ ἄτοπον τοῦτο, νόμους τὰς
 ῥῥῆδας ἡμῖν γεγονέναι, καθάπερ καὶ οἱ παλαιοὶ τό γε περὶ κι-

θαρφδιαν οὔτω πως, ὡς ἔοικεν, ὠνόμασαν – ὥστε τάχ' ἂν οὐδ' ἐκεῖνοι παντάπασί γ' ἂν ἀφεστῶτες εἶεν τοῦ νῦν λεγομένου, καθ' ὕπνον δὲ οἶόν ποῦ τις ἦ καὶ ὕπαρ ἐγρηγορῶς ὠνείρωξεν μαντευόμενος αὐτό – τὸ δ' οὖν δόγμα περὶ αὐτοῦ τοῦτ' ἔστω παρὰ τὰ δημόσια μέλη τε καὶ ἱερὰ καὶ τὴν τῶν νέων σύμπασαν χορείαν μηδεὶς μᾶλλον ἢ παρ' ὄντιν οὖν ἄλλον τῶν νόμων φθειγγέσθω μηδ' ἐν ὀρχήσει κινείσθω. Καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος ἀζήμιος ἀπαλλαττέσθω, τὸν δὲ μὴ πειθόμενον, καθάπερ ἐρρήθη ^e 800a νυνδὴ, νομοφύλακές τε καὶ ἰέρεια καὶ ἱερῆς κολαζόντων. Κεῖσθω δὲ νῦν ἡμῖν ταῦτα τῷ λόγῳ;

ΚΛ. Κεῖσθω.

ΑΘ. Τίνα δὴ τρόπον αὐτὰ νομοθετῶν τις μὴ παντάπασιν καταγέλαστος γίγνοιτ' ἂν; ἴδωμεν δὴ τὸ τοιόνδ' ἔτι περὶ αὐτά. Ἄσφαλέστατον καθάπερ ἐκμαγεῖ' ἄττ' αὐτοῖσιν πρῶτον πλάσασθαι τῷ λόγῳ, λέγω δὲ ἐν μὲν τῶν ἐκμαγειῶν εἶναι τοιόνδε τι· θυσίας γενομένης καὶ ἱερῶν καυθέντων κατὰ νόμον, εἰ τῷ ^b τις, φαμέν, ἰδία παραστάς τοῖς βωμοῖς τε καὶ ἱεροῖς, ὑὸς ἦ καὶ ἀδελφός, βλασφημοὶ πᾶσαν βλασφημίαν, ἄρ' οὐκ, ἂν φαίμεν, ἀθυμίαν καὶ κακὴν ὄτταν καὶ μαντεῖαν πατρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν οἰκείοις φθέγγοιτο ἐντιθεῖς;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ἐν τοίνυν τοῖς παρ' ἡμῖν τόποις τοῦτ' ἔστιν ταῖς πόλεσι γιγνόμενον ὡς ἔπος εἰπεῖν σχεδὸν ὀλίγου πάσαις· δημο-

σία γάρ τινα θυσίαν όταν ἀρχή τις θύσῃ, μετὰ ταῦτα χορὸς οὐχ εἷς ἀλλὰ πλῆθος χορῶν ἦκει, καὶ στάντες οὐ πόρρω τῶν βωμῶν ἀλλὰ παρ' αὐτοὺς ἐνίοτε, πᾶσαν βλασφημίαν τῶν ἱερῶν καταχέουσιν, ῥήμασί τε καὶ ῥυθμοῖς καὶ γοιδεστάταις ἀρμονίαις συντείνοντες τὰς τῶν ἀκροωμένων ψυχάς, καὶ ὅς ἂν δακρῦσαι μάλιστα τὴν θύσασαν παραχρηῖμα ποιήσῃ πόλιν, οὗτος τὰ νικητήρια φέρει. Τοῦτον δὴ τὸν νόμον ἄρ' οὐκ ἀποψηφίζομεθα; καὶ εἰ ποτ' ἄρα δεῖ τοιούτων οἰκτῶν γίνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπικρούς, ὁπότεν ἡμέραι μὴ καθαραὶ τινες ἀλλὰ ἀποφράδες ᾧσιν, τόθ' ἦκειν δέον ἂν εἶη μᾶλλον χορούς τινας ἕξωθεν μεμισθωμένους ᾠδοῦς, ὅλον οἱ περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι καρικῇ τινι μουσῇ προπέμπουσι [τοὺς τελευτήσαντας]; τοιοῦτόν που πρέπον ἂν εἶη καὶ περὶ τὰς τοιαύτας ᾠδὰς γιγνόμενον, καὶ δὴ καὶ στολὴ γέ που ταῖς ἐπικηδείαις ᾠδαῖς οὐ στέφανοι πρέποιν ἂν οὐδ' ἐπίχρῃσοι κόσμοι, πᾶν δὲ τοῦναντίον, ἴν' ὅτι τάχιστα περὶ αὐτῶν λέγων ἀπαλλάττωμαι. Τὸ δὲ τοσοῦτον ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπανερωτῶ πάλιν, τῶν ἐκμαγείων ταῖς ᾠδαῖς εἰ πρῶτον ἐν τοῦθ' ἡμῖν ἀρέσκον κείσθω.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Εὐφημία, καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς ᾠδῆς γένος εὐφημον ἡμῖν πάντη πάντως ὑπαρχέτω; ἢ μηδὲν ἐπανερωτῶ, τιθῶ δὲ τοῦτο οὕτως;

ΚΛ. Παντάσῃ μὲν οὖν τίθει· νικᾷ γὰρ πάσαισι ταῖς ψήφοις οὗτος ὁ νόμος.

ΑΘ. Τίς δὴ μετ' εὐφημίαν δεύτερος ἂν εἶη νόμος μουσικῆς; ἄρ' οὐκ εὐχὰς εἶναι τοῖς θεοῖς οἷς θύομεν ἐκάστοτε;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Τρίτος δ' οἶμαι νόμος, ὅτι γνόντας δεῖ τοὺς ποιητὰς ὡς εὐχαὶ παρὰ θεῶν αἰτήσεις εἰσίν, δεῖ δὴ τὸν νοῦν αὐτοῦς σφόδρα προσέχειν μὴ ποτε λάθωσιν κακὸν ὡς ἀγαθὸν αἰτούμενοι· γελοῖον γὰρ δὴ τὸ πάθος οἶμαι τοῦτ' ἂν γίγνοιτο, εὐχῆς τοιαύτης γενομένης.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Οὐκοῦν ἡμεῖς ἐμπροσθεν σμικρὸν τῷ λόγῳ ἐπέισθημεν ὡς οὔτε ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἐν πόλει ἰδρυμένον ἐνοικεῖν;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τίνος οὖν ποτε παράδειγμα εἰρῆσθαι φῶμεν τοῦτον τὸν λόγον; ἄρ' οὐ τοῦδε, ὅτι τὸ τῶν ποιητῶν γένος οὐ πᾶν ἰκανόν ἐστι γινώσκειν σφόδρα τὰ τε ἀγαθὰ καὶ μὴ; ποιήσας οὖν δήπου τις ποιητῆς ῥήμασιν ἢ καὶ κατὰ μέλος τοῦτο <τὸ> ἡμαρτημένον, εὐχὰς οὐκ ὀρθάς, ἡμῖν τοὺς πολίτας περὶ τῶν μεγίστων εὐχεσθαι τάναντία ποιήσει· καίτοι τούτου, καθάπερ ἐλέγομεν, οὐ πολλὰ ἁμαρτήματα ἀνευρήσομεν μεῖζω. Θῶμεν δὴ καὶ τοῦτον τῶν περὶ μοῦσαν νόμων καὶ τύπων ἕνα;

ΚΛ. Τίνα; σαφέστερον εἰπέ ἡμῖν.

ΑΘ. Τὸν ποιητὴν παρὰ τὰ τῆς πόλεως νόμιμα καὶ δίκαια ἢ καλὰ ἢ ἀγαθὰ μηδὲν ποιεῖν ἄλλο, τὰ δὲ ποιηθέντα μὴ ἐξεῖναι τῶν ἰδιωτῶν μηδενὶ πρότερον δεικνύναι, πρὶν ἂν αὐτοῖς τοῖς περὶ ταῦτα ἀποδεδειγμένοις κριταῖς καὶ τοῖς νομοφύλαξιν

δειχθῆ και ἀρέσῃ· σχεδὸν δὲ ἀποδεδειγμένοι εἰσὶν ἡμῖν οὖς d
εἰλόμεθα νομοθέτας περὶ τὰ μουσικὰ και τὸν τῆς παιδείας
ἐπιμελητὴν. Τί οὖν; ὁ πολλάκις ἐρωτῶ, κείσθω νόμος ἡμῖν και
τύπος ἐκμαγεῖόν τε τρίτον τοῦτο; ἢ πῶς δοκεῖ;

ΚΛ. Κείσθω· τί μήν;

ΑΘ. Μετά γε μὴν ταῦτα ὕμνοι θεῶν και ἐγκώμια κεκοινω-
νημένα εὐχαῖς ἄδοιτ' ἂν ὀρθότατα, και μετὰ θεοὺς ὡσαύτως
περὶ δαίμονάς τε και ἥρωας μετ' ἐγκωμίων εὐχαὶ γίνονται' ἂν
τούτοις πᾶσιν πρέπουσαι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Μετά γε μὴν ταῦτ' ἤδη νόμος ἄνευ φθόνων εὐθύς γί-
νεται' ἂν ὀδε· τῶν πολιτῶν ὅποσοι τέλος ἔχοιεν τοῦ βίου,
κατὰ σώματα ἢ κατὰ ψυχὰς ἔργα ἐξεργασμένοι καλά και ἐπί-
πονα και τοῖς νόμοις εὐπειθεῖς γεγονότες, ἐγκωμίων αὐτοὺς
τυγχάνειν πρέπον ἂν εἴη.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Τοὺς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε και ὕμνοις τιμᾶν
οὐκ ἀσφαλές, πρὶν ἂν ἅπαντὰ τις τὸν βίον διαδραμῶν τέλος
ἐπιστήσῃται καλόν· ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν ἔστω κοινὰ ἀνδράσιν e
τε και γυναξὶν ἀγαθοῖς και ἀγαθαῖς διαφανῶς γενομένοις. Τὰς
δὲ ᾠδὰς τε και ὀρχήσεις οὕτωςι χρὴ καθίστασθαι. Πολλὰ ἔστιν
παλαιῶν παλαιὰ περὶ μουσικὴν και καλά ποιήματα, και δὴ και
τοῖς σώμασιν ὀρχήσεις ὡσαύτως, ὧν οὐδεὶς φθόνος ἐκλέξα-
σθαι τῇ καθισταμένη πολιτεία τὸ πρέπον και ἀρμόττον· δοκι-
μαστὰς δὲ τούτων ἐλομένους τὴν ἐκλογὴν ποιῆσθαι μὴ νεωτέ- 802a

ρους πεντήκοντα ἐτῶν, καὶ ὁ τι μὲν ἂν ἰκανὸν εἶναι δόξη τῶν παλαιῶν ποιημάτων, ἐγκρίνειν, ὁ τι δ' ἂν ἐνδεὲς ἢ τὸ παράπαν ἀνεπιτήδειον, τὸ μὲν ἀποβάλλεσθαι παντάπασιν, τὸ δ' ἐπαναι-
 ρόμενον ἐπιρρυθμίζειν, ποιητικούς ἅμα καὶ μουσικούς ἄνδρας
 παραλαβόντας, χρωμένους αὐτῶν ταῖς δυνάμεσιν τῆς ποιήσε-
 ως, ταῖς δὲ ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις μὴ ἐπιτρέποντας ἀλλ' ἢ τι-
 σιν ὀλίγοις, ἐξηγουμένους δὲ τὰ τοῦ νομοθέτου βουλήματα, b
 ὅτι μάλιστα ὀρχησίν τε καὶ ᾠδὴν καὶ πᾶσαν χορείαν συστήσα-
 σθαι κατὰ τὸν αὐτῶν νοῦν. Πᾶσα δ' ἄτακτός γε τάξιν λαβοῦσα
 περὶ μούσαν διατριβὴ καὶ μὴ παρατιθεμένης τῆς γλυκείας μού-
 σης ἀμείνων μυρίῳ· τὸ δ' ἡδὺ κοινὸν πάσαις. Ἐν ἧ γὰρ ἂν ἐκ
 παίδων τις μέχρι τῆς ἑσθηκίας τε καὶ ἔμφρονος ἡλικίας δια-
 βιῶ, σώφροني μὲν μούση καὶ τεταγμένη, ἀκούων ἀεὶ τῆς ἐνα-
 ντίας, μισεὶ καὶ ἀνελεύθερον αὐτὴν προσαγορεύει, τραφεὶς δ'
 ἐν τῇ κοινῇ καὶ γλυκεία, ψυχρὰν καὶ ἀηδῆ τὴν ταύτη ἐναντίαν c
 εἶναί φησιν· ὥστε, ὅπερ ἐρρήθη νυνδὴ, τὸ γε τῆς ἡδονῆς ἢ ἀη-
 δίας περὶ ἑκατέρας οὐδὲν πεπλεονέκτηκεν, ἐκ περιττοῦ δὲ ἢ
 μὲν βελτίους, ἢ δὲ χείρους τοὺς ἐν αὐτῇ τραφέντας ἐκάστοτε
 παρέχεται.

ΚΛ. Καλῶς εἴρηκας.

ΑΘ. Ἐτι δὲ θηλείαις τε πρεπούσας ᾠδὰς ἄρρεσὶ τε χωρί-
 σαι που δέον ἂν εἴη τύπῳ τινὶ διορισάμενον, καὶ ἁρμονίαισιν d
 δὴ καὶ ῥυθμοῖς προσαρμόττειν ἀναγκαῖον· δεινὸν γὰρ ὄλη γε
 ἁρμονία ἀπάδειν ἢ ῥυθμῷ ἄρρυθμεῖν, μηδὲν προσήκοντα τού-

των ἐκάστοις ἀποδιδόντα τοῖς μέλεσιν. Ἄναγκαῖον δὴ καὶ τούτων τὰ σχήματά γε νομοθετεῖν. Ἔστιν δὲ ἀμφοτέροις μὲν ἀμφοτέρα ἀνάγκη κατεχόμενα ἀποδιδόναι, τὰ δὲ τῶν θηλειῶν αὐτῷ τῷ τῆς φύσεως ἑκατέρου διαφέροντι, τούτῳ δεῖ καὶ διασαφεῖν. Τὸ δὴ μεγαλοπρεπὲς οὖν καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀνδρείαν ῥέπον ἀρρενωπὸν φατέον εἶναι, τὸ δὲ πρὸς τὸ κόσμιον καὶ σῶφρον μᾶλλον ἀποκλίνον θηλυγενέστερον ὡς ὃν παραδεικτέον ἐν τε τῷ νόμῳ καὶ λόγῳ. Τάξις μὲν δὴ τις αὕτη τούτων δὲ αὐτῶν διδασκαλία καὶ παράδοσις λεγέσθω τὸ μετὰ τοῦτο, τίνα τρόπον χρῆ καὶ οἷσισιν καὶ πότε πράττειν ἕκαστα αὐτῶν. Οἶον δὴ τις ναυπηγὸς τὴν τῆς ναυπηγίας ἀρχὴν καταβαλλόμενος τὰ τροπιδεῖα ὑπογράφεται τῶν πλοίων σχήματα, ταῦτόν δὴ μοι κἀγὼ φαίνομαι ἑμαυτῷ δορᾶν, τὰ τῶν βίων πειρώμενος σχήματα διαστήσασθαι κατὰ τρόπους τοὺς τῶν ψυχῶν, ὄντως αὐτῶν τὰ τροπιδεῖα καταβάλλεσθαι, ποῖα μηχανῆ καὶ τίσιν ποτὲ τρόποις συνόντες, τὸν βίον ἄριστα διὰ τοῦ 803a πλοῦ τούτου τῆς ζωῆς διακομισθησόμεθα, τοῦτο σκοπῶν ὀρθῶς. Ἔστι δὴ τοίνυν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα μεγάλης μὲν σπουδῆς οὐκ ἄξια, ἀναγκαῖόν γε μὴν σπουδάζειν· τοῦτο δὲ οὐκ εὐτυχές. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθά ἐσμεν, εἴ πως διὰ προσήκοντός τινος αὐτὸ πράττοιμεν, ἴσως ἂν ἡμῖν σύμμετρον ἂν εἴη. Λέγω δὲ δὴ τί ποτε; ἴσως μεντ' ἂν τίς μοι τοῦτ' αὐτὸ ὑπολαβῶν ὀρθῶς ὑπολάβοι.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Φημί χρῆναι τὸ μὲν σπουδαῖον σπουδάξαι, τὸ δὲ μὴ σπουδαῖον μὴ, φύσει δὲ εἶναι θεὸν μὲν πάσης μακαρίου σπουδῆς ἄξιον, ἄνθρωπον δέ, ὅπερ εἶπομεν ἔμπροσθεν, θεοῦ τι παίγνιον εἶναι μεμηχανημένον, καὶ ὄντως τοῦτο αὐτοῦ τὸ βέλτιστον γεγονέναι· τούτῳ δὴ δεῖν τῷ τρόπῳ συνεπόμενον καὶ παίζοντα ὅτι καλλίστας παιδιὰς πάντ' ἄνδρα καὶ γυναῖκα οὕτω διαβιῶναι, τοῦναντίον ἢ νῦν διανοηθέντας.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Νῦν μὲν που τὰς σπουδὰς οἴονται δεῖν ἕνεκα τῶν παιδιῶν γίγνεσθαι· τὰ γὰρ περὶ τὸν πόλεμον ἡγοῦνται σπουδαῖα ὄντα τῆς εἰρήνης ἕνεκα δεῖν εὖ τίθεσθαι. Τὸ δ' ἦν ἐν πολέμῳ μὲν ἄρα οὐτ' οὖν παιδιὰ πεφυκυῖα οὐτ' αὖ παιδεία ποτὲ ἡμῖν ἀξιόλογος, οὔτε οὔσα οὐτ' ἐσομένη, ὃ δὴ φαμεν ἡμῖν γε εἶναι σπουδαιότατον· δεῖ δὴ τὸν κατ' εἰρήνην βίον ἕκαστον πλεϊστόν τε καὶ ἄριστον διεξελθεῖν. Τίς οὖν ὀρθότης; παίζοντά ἐστιν διαβιωτέον τινὰς δὴ παιδιὰς, θύοντα καὶ ἄδοντα καὶ ὀρχούμε-
νον, ὥστε τοὺς μὲν θεοὺς ἴλεως αὐτῷ παρασκευάζειν δυνατόν
εἶναι, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἀμύνεσθαι καὶ νικᾶν μαχόμενον· ὅποια
δὲ ἄδων ἂν τις καὶ ὀρχούμενος ἀμφοτέρω ταῦτα πράττοι, τὸ

c

d

e

μὲν τῶν τύπων εἴρηται καὶ καθάπερ ὁδοὶ τέμνηται καθ' ἄς
 ἰτέον, προσδοκῶντα καὶ τὸν ποιητὴν εὖ λέγειν τὸ –

Τηλέμαχ', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῆσι νοήσεις,
 ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται· οὐ γὰρ δῖω
 οὐ σε θεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.

Ταῦτόν δὴ καὶ τοὺς ἡμετέρους τροφίμους δεῖ διανοουμένους
 τὰ μὲν εἰρημένα ἀποχρώντως νομίζειν εἰρησθαι, τὰ δὲ καὶ τὸν
 δαίμονα τε καὶ θεὸν αὐτοῖσιν ὑποθήσεσθαι θυσῶν τε πέρι καὶ
 χορειῶν, οἷσισι τε καὶ ὁπότε ἕκαστα ἕκαστοις προσπαίζοντές
 τε καὶ ἰλεούμενοι κατὰ τὸν τρόπον τῆς φύσεως διαβιώσονται,
 θαύματα ὄντες τὸ πολὺ, σμικρὰ δὲ ἀληθείας ἅττα μετέχοντες. 804a

ΜΕ. Παντάπασι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἡμῖν, ὃ ξένε, δια-
 φαυλίζεις.

ΑΘ. Μὴ θαυμάσης, ὦ Μέγιλλε, ἀλλὰ σύγγνωθί μοι· πρὸς
 γὰρ τὸν θεὸν ἀπιδῶν καὶ παθῶν εἶπον ὅπερ εἴρηκα νῦν. Ἔστω
 δ' οὖν τὸ γένος ἡμῶν μὴ φαῦλον, εἴ σοι φίλον σπουδῆς δέ τι-
 νος ἄξιον. b

Τὸ δ' ἐξῆς τούτοις, οἰκοδομαίαι μὲν εἴρηται γυμνασίων
 ἅμα καὶ διδασκαλείων κοινῶν τριχῆ κατὰ μέσην τὴν πόλιν,
 ἔξωθεν δὲ ἴππων αὖ τριχῆ περὶ τὸ ἄστν γυμνασία τε καὶ εὐρυ-
 χώρια, τοξικῆς τε καὶ τῶν ἄλλων ἀκροβολισμῶν ἔνεκα διακε-
 κοσμημένα, μαθήσεώς τε ἅμα καὶ μελέτης τῶν νέων· εἰ δ' ἄρα c

μη τότε ικανῶς ἐρρήθησαν, νῦν εἰρήσθω τῷ λόγῳ μεὰ νόμων. Ἐν δὲ τούτοις πᾶσιν διδασκάλους ἐκάστων πεπεισμένους μισθοῖς οἰκοῦντας ξένους διδάσκειν τε πάντα ὅσα πρὸς τὸν πόλεμόν ἐστιν μαθήματα τοὺς φοιτῶντας ὅσα τε πρὸς μουσικὴν, οὐχ ὄν μὲν ἂν ὁ πατήρ βούληται, φοιτῶντα, ὄν δ' ἂν μή, ἐῶντα τὰς παιδείας, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον παντ' ἄνδρα καὶ παῖδα κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς τῆς πόλεως μᾶλλον ἢ τῶν γενητόρων ὄντας, παιδευτέον ἐξ ἀνάγκης. Τὰ αὐτὰ δὲ δὴ καὶ περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς νόμος ἂν εἴποι πάντα ὅσα περὶ καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν· καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς εἴποιμι' ἂν τοῦτον τὸν λόγον οὔτε ἵππικῆς οὔτε γυμναστικῆς, ὡς ἀνδράσι μὲν πρέπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δὲ οὐκ ἂν πρέπον. Ἀκούων μὲν γὰρ δὴ μύθους παλαιοὺς πέπεισμαι, τὰ δὲ νῦν ὡς ἔπος εἰπεῖν οἶδα ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσι τῶν περὶ τὸν Πόντον, ἅς Σαυρομάτιδας καλοῦσιν, αἷς οὐχ ἵππων μόνον ἀλλὰ καὶ τόξων καὶ τῶν ἄλλων ὀπλων κοινωνία καὶ τοῖς ἀνδράσι ἴση προστεταγμένη ἴσως ἀσκεῖται. Λογισμὸν δὲ πρὸς τούτοις περὶ τούτων τοιόνδε τινὰ ἔχω· φημί, εἴπερ ταῦτα οὕτω συμβαίνειν ἐστὶν δυνατά, πάντων ἀνοητότατα τὰ νῦν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν τόποις γίγνεσθαι τὸ μὴ πάση ῥώμῃ πάντας ὁμοθυμαδὸν ἐπιτηδεύειν ἄνδρας γυναιξὶν ταῦτά. Σχεδὸν γὰρ ὀλίγου πᾶσα ἡμισία πόλις ἀντὶ διπλασίας οὕτως ἐστὶν τε καὶ γίγνεται ἐκ τῶν αὐτῶν τελῶν καὶ πόνων· καίτοι θαυμαστὸν ἂν ἀμάρτημα νομοθέτη τοῦτ' αὐτὸ γίγνοιτο.

ΚΛ. Ἔοικέν γε· ἐστὶ μέντοι ἀμύπολλα ἡμῖν, ὧ ἕνε, παρὰ

τάς ειωθυίας πολιτείας τῶν νῦν λεγομένων. Ἄλλα γάρ εἰπὼν τὸν μὲν λόγον ἔασαι διεξελθεῖν, εὖ διελθόντος δέ, οὕτω τὸ δοκοῦν αἰρεῖσθαι δεῖν, μάλα εἰπές τε ἐμμελῶς, πεποίηκάς τέ με τὰ νῦν αὐτὸν ἑμαυτῷ ἐπιπλήττειν ὅτι ταῦτα εἴρηκα· λέγε οὖν αὐτὸν ἑμαυτῷ ἐπιπλήττειν ὅτι ταῦτα εἴρηκα· λέγε οὖν τὸ μετὰ ταῦτα ὅτι σοι κεχαρισμένον ἐστίν.

ΑΘ. Τόδε ἔμοιγε, ὦ Κλεινία, ὃ καὶ πρόσθεν εἶπον, ὡς, εἰ μὲν ταῦτα ἦν μὴ ἰκανῶς ἔργοις ἐληλεγμένα ὅτι δυνατὰ ἐστί γίγνεσθαι, τάχα ἦν ἂν τι καὶ ἀντειπεῖν τῷ λόγῳ, νῦν δὲ ἄλλο τί που ζητητέον ἐκείνῳ τῷ τοῦτον τὸν νόμον μηδαμῇ δεχομένῳ, τὸ δ' ἡμέτερον διακέλευμα ἐν τούτοις οὐκ ἀποσβήσεται τὸ μὴ οὐ λέγειν ὡς δεῖ παιδείας τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτι μάλιστα κοινωνεῖν τὸ θῆλυ γένος ἡμῖν τῷ τῶν ἀρρένων γένει. Καὶ γὰρ οὖν οὕτωςί πως δεῖ περὶ αὐτῶν διανοηθῆναι. Φέρε, μὴ μετεχουσῶν ἀνδράσι γυναικῶν κοινῇ τῆς ζωῆς πάσης, μῶν οὐκ ἀνάγκη γενέσθαι γέ τινα τάξιν ἑτέραν αὐταῖς;

ΚΛ. Ἀνάγκη μὲν οὖν.

ΑΘ. Τίνα οὖν ἔμπροσθεν τῶν νῦν ἀποδεδειγμένων θεῖμεν ἂν τῆς κοινωνίας ταύτης ἦν νῦν αὐταῖς ἡμεῖς προστάττομεν; Πότερον ἦν Θρᾶκες ταῖς γυναῖξιν χρῶνται καὶ πολλὰ ἕτερα γένη, γεωργεῖν τε καὶ βουκολεῖν καὶ ποιμαίνειν καὶ διακονεῖν μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων; Ἡ καθάπερ ἡμεῖς ἅπαντές τε οἱ περὶ τὸν τόπον ἐκείνον; Νῦν γὰρ δὴ τὸ γε παρ' ἡμῖν ὧδέ

ἔστιν περὶ τούτων γιγνόμενον· εἰς τινα μίαν οἰκῆσιν συμφορήσαντες, τὸ λεγόμενον, πάντα χρήματα, παρέδομεν ταῖς γυναξιν διαταμιεύειν τε καὶ κερκίδων ἄρχειν καὶ πάσης ταλασίας. Ἡ τὸ τούτων δὴ διὰ μέσου φῶμεν, ᾧ Μέγιλλε, τὸ Λακωνικόν; Κόρας μὲν γυμνασίων μετόχους οὔσας ἅμα καὶ μουσικῆς ζῆν δεῖν, γυναῖκας δὲ ἀργούς μὲν ταλασίας, ἀσκητικὸν δὴ τινα βίον καὶ οὐδαμῶς φαῦλον οὐδ' εὐτελεῖ διαπλέκειν; Θεραπειάς δὲ καὶ ταμείας αὐτὰ καὶ παιδοτροφίας εἰς τι μέσον ἀφικνεῖσθαι, τῶν δ' εἰς τὸν πόλεμον μὴ κοινωνούσας, ὥστε οὐδ' εἰ τίς ποτε διαμάχεσθαι περὶ πόλεώς τε καὶ παίδων ἀναγκαῖα τύχη γίγνοιτο, οὐτ' ἂν τόξων, ὡς τινες Ἀμαζόνες, οὐτ' ἄλλης κοινωνῆσαι ποτε βολῆς μετὰ τέχνης δυνάμεναι, οὐδὲ ἀσπίδα ^{806a} καὶ δόρυ λαβοῦσαι μιμήσασθαι τὴν θεόν, ὡς πορθουμένης αὐταῖς τῆς πατρίδος γενναίως ἀντιστάσας, φόβον γε, εἰ μὴδὲν μεῖζον, πολεμίοισι δύνασθαι παρασχεῖν ἐν τάξει τινὶ κατοφθείσας; Σαυρομάτιδας δὲ οὐδ' ἂν τὸ παράπαν τολμήσειαν μιμήσασθαι τοῦτον τὸν τρόπον διαβιοῦσαι, παρὰ γυναῖκας δὲ αὐτὰς ἄνδρες ἂν αἱ ἐκείνων γυναῖκες φανεῖεν. Ταῦτ' οὖν ὑμῶν τοὺς νομοθέτας ὁ μὲν βουλόμενος ἐπαινεῖν ἐπαινείτω, τὸ δ' ^b ἐμὸν οὐκ ἄλλως ἂν λεχθεῖη· τέλειον γὰρ καὶ οὐ διήμισυν δεῖν τὸν νομοθέτην εἶναι, τὸ θῆλυ μὲν ἀφιέντα τρυφᾶν καὶ ἀναλίσκειν διαίταις ἀτάκτως χρώμενον, τοῦ δὲ ἄρρενος ἐπιμεληθέντα, τελείως σχεδὸν εὐδαίμονος ἡμισυ βίου καταλείπειν ἀντὶ διπλασίου τῆ πόλει.

ΜΕ. Τί δράσομεν, ὦ Κλεινία; Τὸν ξένον ἐάσομεν τὴν Σπάρτην ἡμῖν οὕτω καταδραμεῖν;

ΚΛ. Ναί· δεδομένης γὰρ αὐτῷ παρησίας ἐατέον, ἕως ἂν διεξέλθωμεν πάντη ἱκανῶς τοὺς νόμους.

ΜΕ. Ὅρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα ἤδη σχεδὸν ἐμὸν πειραῶσθαι φράζειν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τίς δὴ τρόπος ἀνθρώποις γίγνεται ἂν τοῦ βίου, οἷον τὰ μὲν ἀναγκαῖα εἴη κατεσκευασμένα μέτρια, τὰ δὲ τῶν τεχνῶν ἄλλοις παραδεδομένα, γεωργίαι δὲ ἐκδεδομένοι δούλοις ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀποτελοῦσιν ἱκανὴν ἀνθρώποις ζῶσι κοσμίως, συσσίτια δὲ κατεσκευασμένα εἴη χωρὶς μὲν τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἐγγὺς δ' ἐχόμενα τὰ τῶν αὐτοῖς οἰκείων, παιδῶν τε ἅμα δηλειῶν καὶ τῶν μητέρων αὐταῖς, ἄρχουσιν δὲ καὶ ἀρχούσαις εἴη προστεταγμένα λύειν ταῦτα ἐκάστοις τὰ συσσίτια πάντα, καθ' ἐκάστην ἡμέραν θεασαμένους καὶ ἰδόντας τὴν διαγωγὴν τὴν τῶν συσσίτιων, μετὰ δὲ ταῦτα στείσαντας τὸν τε ἄρχοντα καὶ τοὺς ἄλλους οἷς ἂν τυγχάνη θεοῖς ἢ τότε νύξ τε καὶ ἡμέρα καθιερωμένη, κατὰ ταῦτα οὕτως οἶκαδε πορεύεσθαι; Τοῖς δὲ ταύτη κεκοσμημένοις ἄρα οὐδὲν λειπόμενον ἔστιν ἀναγκαῖόν τε ἔργον καὶ παντάπασι προσήκον, ἀλλ' ἐν τρόπῳ βοσκήματος ἕκαστον παινόμενον αὐτῶν δεῖ ζῆν; Οὔκουν τό γε δίκαιόν φαμεν οὐδὲ καλόν, οὐδ' οἷόν τε τὸν ζῶντα οὕτως ἀτυχεῖσθαι τοῦ προσήκοντος, προσήκει δὲ ἀργῶ καὶ ῥαθύμως καταπεπιασμένῳ ζῶντι σχεδὸν ὑπ' ἄλλου διαρπα-

σθῆναι ζώου τῶν σφόδρα τετραυχωμένων μετὰ ἀνδρείας τε ἅμα καὶ τῶν πόνων. Ταῦτα οὖν δὴ δι' ἀκριβείας μὲν ἱκανῆς, ὥς καὶ νυνὶ ζητοῦμεν ἄν, ἴσως οὐκ ἂν ποτε γένοιτο, μέχριπερ ἂν γυναικῆς τε καὶ παῖδες οἰκήσεις τε ἴδιαι καὶ ἰδίως ἅπαντ' ἢ τὰ τοιαῦτα ἐκάστοις ἡμῶν κατεσκευασμένα· τὰ δὲ μετ' ἐκεῖν' αὖ b
 δευτέρα τὰ νῦν λεγόμενα εἰ γίγνοιτο ἡμῖν, γίγνοιτο ἂν καὶ μάλα μετρίως. Ἔργον δὲ δὴ τοῖς οὕτω ζῶσιν φαμεν οὐ τὸ μικρότατον οὐδὲ τὸ φαυλότατον λείπεσθαι, μέγιστον δὲ πάντων εἶναι προστεταγμένον ὑπὸ δικαίου νόμου· τοῦ γὰρ πᾶσαν τῶν ἄλλων πάντων ἔργων βίου ἀσχολίαν παρασκευάζοντος, τοῦ Πυθιάδος τε καὶ Ὀλυμπιάδος νίκης ὀρεγομένου, διπλασίας τε καὶ ἔτι πολλῶ πλέονος ἀσχολίας ἐστὶν γέμων ὁ περὶ τὴν τοῦ σώματος πάντως καὶ ψυχῆς εἰς ἀρετὴν ἐπιμέλειαν βίος εἰρημένος ὀρθότατα. Πάρεργον γὰρ οὐδὲν δεῖ τῶν ἄλλων ἔργων διακάλυμα γίγνεσθαι τῶν τῶ σώματι προσηκόντων εἰς ἀπόδοσιν c
 πόνων καὶ τροφῆς, οὐδ' αὖ ψυχῆ μαθημάτων τε καὶ ἔθων, πᾶσα δὲ νύξ τε καὶ ἡμέρα σχεδὸν οὐκ ἐστὶν ἱκανὴ τοῦτ' αὐτὸ πράττοντι τὸ τέλεόν τε καὶ ἱκανὸν αὐτῶν ἐκλαμβάνειν.

Οὕτω δὴ τούτων πεφυκότων, τάξιν δεῖ γίγνεσθαι πᾶσιν τοῖς ἐλευθέροις τῆς διατριβῆς περὶ τὸν χρόνον ἅπαντα, σχεδὸν ἀρξάμενον ἕξ ἕω μέχρι τῆς ἑτέρας αἰεὶ συνεχῶς ἕω τε καὶ ἡλίου ἀνατολῆς. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ πυκνὰ καὶ σμικρὰ λέγων ἂν τις d
 νομοθέτης ἀσχήμενων φαίνοιτο περὶ τῶν κατ' οἰκίαν διοικήσεων, τὰ τε ἄλλα καὶ ὅσα νύκτωρ ἀπνίας πέρι πρέπει τοῖς μέλλουσιν διὰ τέλους φυλάξειν πᾶσαν πόλιν ἀκριβῶς. Τὸ γὰρ

ὄλην διατελεῖν ἡντινοῦν νύκτα εὐδοντα καὶ ὄντινοῦν τῶν πολιτῶν, καὶ μὴ φανερόν εἶναι πᾶσι τοῖς οἰκέταις ἐγειρόμενόν τε καὶ ἐξανιστάμενον αἰεὶ πρῶτον, τοῦτο αἰσχρὸν δεῖ δεδόχθαι πᾶσι καὶ οὐκ ἐλευθέρου, εἴτ' οὖν νόμον εἴτ' ἐπιτήδευμα τὸ τοιοῦτον καλεῖν ἐστὶν χρεῶν· καὶ δὴ καὶ δέσποιναν ἐν οἰκίᾳ ὑπὸ θεραπαινίδων ἐγείρεσθαι τινων καὶ μὴ πρώτην αὐτὴν ἐγείρειν τὰς ἄλλας, αἰσχρὸν λέγειν χρῆ πρὸς αὐτοὺς δοῦλόν τε καὶ δοῦλην καὶ παῖδα, καὶ εἴ πως ἦν οἶόν τε, ὄλην καὶ πᾶσαν τὴν οἰκίαν. Ἐγειρομένους δὲ νύκτωρ δεῖ πάντας πράττειν τῶν τε πολιτικῶν μέρη πολλὰ καὶ τῶν οἰκονομικῶν, ἄρχοντας μὲν 808a κατὰ πόλιν, δεσποίνας δὲ καὶ δεσπότας ἐν ἰδίαις οἰκίαις. Ὑπνος γὰρ δὴ πολὺς οὔτε τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν οὐδ' αὖ ταῖς πράξεσιν ταῖς περὶ ταῦτα πάντα ἀρμόττων ἐστὶν κατὰ φύσιν. Καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος· ἀλλ' ὅστις τοῦ ζῆν ἡμῶν καὶ τοῦ φρονεῖν μάλιστα ἐστὶ κηδεμών, ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, τὸ πρὸς ὑγίειαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων χρῆσιμον, ἐστὶν δὲ οὐ b πολὺ, καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. Ἐγρηγορότερες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσιν νύκτωρ φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολιταῖς, ἀγαστοὶ δὲ καὶ τίμοι τοῖς δικαίοις τε καὶ σὺφροσιν, ὠφέλιμοι δὲ αὐτοῖς τε καὶ συμπάσῃ τῇ πόλει.

Νῦξ μὲν δὴ διαγομένη τοιαύτη τις πρὸς πᾶσι τοῖς εἰρημέ-
 νοις ἀνδρείαν ἂν τινα προσπαρέχοιτο ταῖς ψυχαῖς ἐκάτων τῶν
 ἐν ταῖς πόλεσιν· ἡμέρας δὲ ὄρθρου τε ἐπανιόντων παιδας μὲν
 πρὸς διδασκάλους που τρέπεσθαι χρεῶν, ἄνευ ποιμένος δὲ
 οὔτε πρόβατα οὔτ' ἄλλο οὐδὲν πῶν βιωτέον, οὐδὲ δὴ παιδας
 ἄνευ τινῶν παιδαγωγῶν οὐδὲ δούλους ἄνευ δεσποτῶν. Ὁ δὲ
 παῖς πάντων θηρίων ἐστὶ δυσμεταχειριστότατον· ὄσφ γὰρ μά-
 λιστα ἔχει πηγὴν τοῦ φροεῖν μήπω κατηρτυμένην, ἐπίβουλον
 καὶ δριμύ καὶ ὑβριστότατον θηρίων γίγνεται. Διὸ δὴ πολλοὶς
 αὐτὸ οἶον χαλινοῖς τισιν δεῖ δεσμεύειν, πρῶτον μὲν, τροφῶν
 καὶ μητέρων ὅταν ἀπαλλάττηται, παιδαγωγοῖς παιδίας καὶ νη-
 πιότητος χάριν, ἔτι δ' αὖ τοῖς διδάσκουσιν καὶ ὀτιοῦν καὶ μα-
 θήμασιν ὡς ἐλεύθερον· ὡς δ' αὖ δούλον, πᾶς ὁ προστυγχάνων
 τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν κολαζέτω τὸν τε παῖδα αὐτὸν καὶ τὸν
 παιδαγωγὸν καὶ διδάσκαλον, ἐὰν ἑξαμαρτάνῃ τίς τι τούτων.
 Ἄν δ' αὖ προστυγχάνων τις μὴ κολάζῃ τῇ δίκῃ, ὄνειδει μὲν
 ἐνεχέσθω πρῶτον τῷ μεγίστῳ, ὁ δὲ τῶν νομοφυλάκων ἐπὶ τὴν
 τῶν παιδῶν ἀρχὴν ἡρημένος ἐπισκοπεῖτω τοῦτον τὸν ἐντυγχά-
 νοντα οἷς λέγομεν καὶ μὴ κολάζοντα δέον κολάζειν, ἢ κολάζο-
 ντα μὴ κατὰ τρόπον, βλέπων δὲ ἡμῖν ὀξύ καὶ διαφερόντως ἐπι-
 μελούμενος τῆς τῶν παιδῶν τροφῆς κατευθυνέτω τὰς φύσεις
 αὐτῶν, αἰετρεπῶν πρὸς τάγαθὸν κατὰ νόμους.

Τοῦτον δὲ αὐτὸν αὖ πῶς ἂν ἡμῖν ὁ νόμος αὐτὸς παιδεύσει-
 εν ἰκανῶς; Νῦν μὲν γὰρ δὴ εἰρηκεν οὐδὲν πω σαφὲς οὐδὲ ἰκα- 809a
 νόν, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ· δεῖ δὲ εἰς δύναμιν μηδὲν παραλεί-

πειν αὐτῷ, πάντα δὲ λόγον ἀφερμηνεύειν, ἵνα οὗτος τοῖς
 ἄλλοις μηνυτῆς τε ἅμα καὶ τροφεὺς γίγνηται. Τὰ μὲν οὖν δὴ b
 χορείας πέρι μελῶν τε καὶ ὀρχήσεως ἐρρήθη, τίνα τύπον ἔχο-
 ντα ἐκλεκτέα τέ ἐστιν καὶ ἐπανορθωτέα καὶ καθιερωτέα· τὰ δὲ
 ἐν γράμμασι μὲν ὄντα, ἄνευ δὲ μέτρων, ποῖα καὶ τίνα μεταχει-
 ρίζεσθαι χρή σοι τρόπον, ὃ ἄριστε τῶν παιδῶν ἐπιμελητά,
 τοὺς ὑπὸ σοῦ τρεφομένους, οὐκ εἰρήκαμεν. Καίτοι τὰ μὲν περὶ
 τὸν πόλεμον ἃ δεῖ μανθάνειν τε αὐτοὺς καὶ μελετᾶν ἔχεις τῷ
 λόγῳ, τὰ δὲ περὶ τὰ γράμματα πρῶτον, καὶ δευτέρον λύρας πέ-
 ρι καὶ λογισμῶν, ὧν ἔφαμεν δεῖν ὄσα τε πρὸς πόλεμον καὶ
 οἰκονομίαν καὶ τὴν κατὰ πόλιν διοίκησιν χρῆναι ἐκάστους λα-
 βεῖν, καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ ταῦτα ἔτι τὰ χρήσιμα τῶν ἐν ταῖς πε-
 ριόδοις τῶν θείων, ἄστρων τε πέρι καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, ὄσα
 διοικεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν περὶ ταῦτα πάσῃ πόλει— τίνων δὴ πέ-
 ρι λέγομεν; Ἡμερῶν τάξεως εἰς μηνῶν περιόδους καὶ μηνῶν c
 εἰς ἕκαστον τὸν ἐνιαυτόν, ἵνα ὥραι καὶ θυσίαι καὶ ἑορταὶ τὰ
 προσήκοντ' ἀπολαμβάνουσαι ἑαυταῖς ἕκασται τῷ κατὰ φύσιν
 ἄγεσθαι, ζῶσαν τὴν πόλιν καὶ ἐγρηγορυῖαν παρεχόμεναι, θεοῖς
 μὲν τὰς τιμὰς ἀποδιδῶσιν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους περὶ αὐτὰ
 μᾶλλον ἔμφρονας ἀπεργάζωνται— ταῦτα οὐπω σοι πάντα
 ἱκανῶς, ὃ φίλε, παρὰ τοῦ νομοθέτου διείρηται· πρόσσεχε δὴ τὸν
 νοῦν τοῖς μετὰ ταῦτα μέλλουσιν ῥηθήσεσθαι. d

Γραμμάτων εἴπομεν ὡς οὐχ ἱκανῶς ἔχεις πέρι τὸ πρῶτον, ἐπικαλοῦντες τί τῇ λέξει; Τόδε, ὡς οὐπω διείρηκέ σοι πότερον εἰς ἀκρίβειαν τοῦ μαθήματος ἰτέον τὸν μέλλοντα πολίτην ἔσεσθαι μέτριον ἢ τὸ παράπαν οὐδὲ προσοιστέον· ὡς δ' αὐτως καὶ περὶ λύραν. Προσοιστέον μὲν τοίνυν φαμεν. Εἰς μὲν γράμματα παιδί δεκετεῖ σχεδὸν ἐνιαυτοὶ τρεῖς, λύρας δὲ ἄφασθαι τρία μὲν ἔτη καὶ δέκα γεγονόσιν ἄρχεσθαι μέτριος ὁ χρόνος, ἐμμεῖναι δὲ ἕτερα τρία. Καὶ μήτε πλείω τούτων μήτ' ἐλάττω πατρὶ μηδ' αὐτῷ, φιλομαθοῦντι μηδὲ μισοῦντι, περὶ ταῦτα ἐξέστω μείζω μηδὲ ἐλάττω διατριβὴν ποιεῖσθαι παράνομον. Ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἄτιμος τῶν παιδείων ἔστω τιμῶν, ἃς ὀλίγον ὕστερον ῥητέον. Μανθάνειν δὲ ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις δὴ τί ποτε δεῖ τοὺς νέους καὶ διδάσκειν αὐ τοὺς διδασκάλους, τοῦτο αὐτὸς πρῶτον μάνθανε. Γράμματα μὲν τοίνυν χρῆ τὸ μέχρι τοῦ γράψαι τε καὶ ἀναγνῶναι δυνατόν εἶναι διαπονεῖν· πρὸς τὰ- 810a
χος δὲ ἡ κάλλος ἀπηκριβῶσθαι τισιν, οἷς μὴ φύσις ἐπέσπευσεν ἐν τοῖς τεταγμένοις ἔτεσιν, χαίρειν ἔαν. Πρὸς δὲ δὴ μαθήματα ἄλυρα ποιητῶν κείμενα ἐν γράμμασι, τοῖς μὲν μετὰ μέτρων, τοῖς δ' ἄνευ ῥυθμῶν τμημάτων, ἃ δὴ συγγράμματα κατὰ λόγον εἰρημένα μόνον, τητῶμενα ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας, σφαλερὰ γράμμαθ' ἡμῖν ἐστὶν παρὰ τινων τῶν πολλῶν τοιούτων ἀνθρώπων καταλελειμμένα· οἷς, ὧ πάντων βέλτιστοι νομοφύ- b

λακες, τί χρήσεσθε; Ἡ τί ποθ' ὑμῖν ὁ νομοθέτης χρῆσθαι προστάξας ὀρθῶς ἂν τάξειε; Καί μάλα ἀπορήσειν αὐτὸν προσδοκῶ.

ΚΛ. Τί ποτε τοῦτο, ὦ ξένε, φαίνη πρὸς σαυτὸν ὄντως ἠπορηκῶς λέγειν;

ΑΘ. Ὅρθῶς ὑπέλαβες, ὦ Κλεινία. Πρὸς δὲ δὴ κοινωνοὺς ὑμᾶς ὄντας περὶ νόμων ἀνάγκη τό τε φαινόμενον εὔπορον καὶ τὸ μὴ φράζειν.

ΚΛ. Τί οὖν; Τί περὶ τούτων νῦν καὶ ποῖόν τι πεπονθῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἐρῶ δὴ· στόμασι γὰρ πολλάκις μυρῖοις ἐναντία λέγειν οὐδαμῶς εὔπορον.

ΚΛ. Τί δαί; Σμικρὰ καὶ ὀλίγα δοκεῖ σοι τὰ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένα περὶ νόμων κείσθαι τοῖς πολλοῖς ὑπεναντία;

ΑΘ. Καὶ μάλα ἀληθές τοῦτό γε λέγεις· κελεύεις γὰρ δὴ με, ὡς ἔμοι φαίνεται, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐχθοδοποῦ γεγνουῖας πολλοῖς, ἴσως δ' οὐκ ἐλάττωσιν ἑτέροις προσφιλοῦς, – εἰ δὲ ἐλάττωσιν, οὐκ οὖν χεῖροσί τε – μεθ' ὧν διακελεύη με παρακινδυνεύοντά τε καὶ θαρροῦντα τὴν νῦν ἐκ τῶν παρόντων λόγων τετμημένην ὁδὸν τῆς νομοθεσίας πορεύεσθαι μηδὲν ἀνιέντα.

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Οὐ τοίνυν ἀνίημι. Λέγω μὴν ὅτι ποιηταὶ τε ἡμῖν εἰσὶν τινες ἐπῶν ἐξαμέτρων πάμπολλοὶ καὶ τριμέτρων καὶ πάντων

ντα ὄντα χρήσιμα οὐ παρετέον, ἀλλὰ προστακτέον μαθηταῖς
 τε ἅμα καὶ τοῖς διδάξουσιν, ὅταν ἐνταῦθ' ὤμεν τῶν νόμων,
 τοῖς μὲν πάντα τὰ τοιαῦτα εὐμενῶς δωρεῖσθαι, τοῖς δὲ παρα-
 λαμβάνειν ἐν χάρισιν. Οὐδ' ὅσα ἐν τοῖς χοροῖς ἐστὶν αὐτῶν μιμή-
 ματα προσήκοντα μιμεῖσθαι παρετέον, κατὰ μὲν τὸν τόπον
 τόνδε Κουρήτων ἐνόπλια παίγνια, κατὰ δὲ Λακεδαιμόνα Διο-
 σκόρων. Ἡ δὲ αὐτῶν παρ' ἡμῖν κόρη καὶ δέσποινα, εὐφραν-
 θεῖσα τῇ τῆς χορείας παιδιᾷ, κεναῖς χερσὶν οὐκ ᾤηθη δεῖν ἀθύ-
 ρειν, πανοπλία δὲ παντελεῖ κοσμηθεῖσα, οὕτω τὴν ὄρχησιν
 διαπεραίνειν. Ἄ δὴ πάντως μιμεῖσθαι πρέπον ἂν εἴη κόρους
 τε ἅμα καὶ κόρας, τὴν τῆς θεοῦ χάριν τιμώντας, πολέμου τ' ἐν
 χρεῖα καὶ ἑορτῶν ἕνεκα. Τοῖς δὲ που παισὶν εὐθύς τε καὶ ὄσον
 ἂν χρόνον μήπω εἰς πόλεμον ἴωσιν, πᾶσι θεοῖς προσόδους τε
 καὶ πομπὰς ποιουμένους μεθ' ὀπλων τε καὶ ἵππων αἰεὶ κο-
 σμεῖσθαι δέον ἂν εἴη, θάττους τε καὶ βραδυτέρας ἐν ὄρχήσει
 καὶ ἐν πορείᾳ τὰς ἱκετείας ποιουμένους πρὸς θεοὺς τε καὶ
 θεῶν παιδας. Καὶ ἀγῶνας δὴ καὶ προαγῶνας, εἴ τινων, οὐκ
 ἄλλων ἢ τούτων ἕνεκα προαγωνιστέον· οὗτοι γὰρ καὶ ἐν
 εἰρήνῃ καὶ κατὰ πόλεμον χρήσιμοι εἰς τε πολιτείαν καὶ ἰδίους

c

b

c

d

οἶκους, οἱ δὲ ἄλλοι πόνοι τε καὶ παιδιαὶ καὶ σπουδαὶ κατὰ σώματα οὐκ ἐλευθέρων, ὧ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία.

Ἦν εἶπον γυμναστικὴν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις ὅτι δύο διεξελεθῆν, σχεδὸν δὴ διελήλυθα τὰ νῦν, καὶ ἔσθ' αὐτὴ παντελής· εἰ δὲ τίνα ταύτης ὑμεῖς ἔχετε βελτίω, θέντες εἰς κοινὸν λέγετε. e

ΚΛ. Οὐ ῥᾶδιον, ὧ ξένε, παρέντας ταῦτα ἄλλα ἔχειν βελτίω τούτων περὶ γυμναστικῆς ἅμα καὶ ἀγωνίας εἰπεῖν.

ΑΘ. Τὸ τοίνυν τούτοις ἐξῆς περὶ τὰ τῶν Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος δῶρα, τότε μὲν, ὡς ἅπαντα εἰρηκότες, ὥμομεθα καταλείπειν μόνα τὰ περὶ γυμναστικῆς· νῦν δ' ἔστιν δηλαδὴ ἅ τ' ἔστιν καὶ ὅτι πρώτα πᾶσιν ῥητέα. Λέγωμεν τοίνυν ἐξῆς αὐτά. e

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν λεκτέον.

ΑΘ. Ἀκούσατε δὴ μου, προακηκοότες μὲν καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν· ὁμως δὲ τὸ γε σφόδρα ἄτοπον καὶ ἄηθες διευλαβεῖσθαι δεῖ λέγοντα καὶ ἀκούοντα, καὶ δὴ καὶ νῦν. Ἐρῶ μὲν γάρ ἐγὼ λόγον οὐκ ἄφοβον εἰπεῖν, ὁμως δὲ πη θαρρήσας οὐκ ἀποστήσομαι.

ΚΛ. Τίνα δὴ τοῦτον, ὧ ξένε, λέγεις;

ΑΘ. Φημί κατὰ πάσας πόλεις τὸ τῶν παδιῶν γένος ἠγνοῆσθαι σύμπτῃσιν ὅτι κυριώτατόν ἐστι περὶ θέσεως νόμων, 797a

ἢ μονίμους εἶναι τοὺς τεθέντας ἢ μή. Ταχθὲν μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ μετασχὸν τοῦ τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς παίζειν τε καὶ εὐθυμεισθαι τοῖς αὐτοῖς παιγνίοις, ἐὰ καὶ τὰ σπουδῇ κείμενα νόμιμα μένιν ἡσυχῇ, κινούμενα δὲ ταῦτα καὶ καινοτομούμενα, μεταβολαῖς τε ἄλλαις αἰεὶ χρώμενα, καὶ μηδέποτε ταῦτα φίλα προσαγορευόντων τῶν νέων, μήτ' ἐν σχήμασιν τοῖς τῶν αὐτῶν σωμάτων μήτε ἐν τοῖς ἄλλοις σκεύεσιν ὁμολογουμένως αὐτοῖς αἰεὶ κεῖσθαι τὸ τ' εὐσχημον καὶ ἄσχημον, ἀλλὰ τὸν τι νέον αἰεὶ καινοτομοῦντα καὶ εἰσφέροντα τῶν εἰωθότων ἕτερον κατὰ τε σχήματα καὶ χρώματα καὶ πάντα ὅσα τοιαῦτα, τοῦτον τιμᾶσθαι, διαφερόντως, τούτου πόλει λώβην οὐκ εἶναι μείζω φαῖμεν ἢν ὀρθότατα λέγοντες· λανθάνειν γὰρ τῶν νέων τὰ ἥθη μεθιστάντα καὶ ποιεῖν τὸ μὲν ἀρχαῖον παρ' αὐτοῖς ἄτιμον, τὸ δὲ νέον ἔντιμον. Τούτου δὲ πάλιν αὖ λέγω τοῦ τε ῥήματος καὶ τοῦ δόγματος οὐκ εἶναι ζημίαν μείζω πάσαις πόλεσιν· ἀκούσατε δὲ ὅσον φημι αὐτ' εἶναι κακόν.

b

c

b

c

ΚΛ. Ἡ τὸ ψέγεσθαι τὴν ἀρχαιότητα λέγεις ἐν ταῖς πόλεσιν;
ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΚΛ. Οὐ φαύλους τοίνυν ἡμᾶς ἢν ἀκροατὰς πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον ἔχοις ἢν τοῦτον, ἀλλ' ὡς δυνατὸν εὐμενεστάτους.

ΑΘ. Εἰκὸς γοῦν.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Ἴτε δὴ, μειζόνως αὐτὸν ἀκούσωμέν τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ πρὸς ἀλλήλους οὕτως εἴπωμεν. Μεταβολὴν γὰρ δὴ πάντων

d

δὴ τῶν λεγομένων μέτρων, οἱ μὲν ἐπὶ σπουδῆν, οἱ δ' ἐπὶ γέλω-
 τα ὠρμηκότες, ἐν οἷς φασὶ δεῖν οἱ πολλάκις μυριοὶ τοὺς ὀρθῶς
 παιδευομένους τῶν νέων τρέφειν καὶ διακορεῖς ποιεῖν, πολυη-
 κόους τ' ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν ποιοῦντας καὶ πολυμαθεῖς, ὅλους
 ποιητὰς ἐκμανθάνοντας· οἱ δὲ ἐκ πάντων κεφάλαια ἐκλέξαντες
 καὶ τινὰς ὄλας ῥήσεις εἰς ταῦτ' συναγαγόντες, ἐκμανθάνειν
 φασὶ δεῖν εἰς μνήμην τιθεμένους, εἰ μέλλει τις ἀγαθὸς ἡμῖν καὶ
 σοφὸς ἐκ πολυπειρίας καὶ πολυμαθίας γενέσθαι. Τούτοις δὴ
 σὺ κελεύεις ἐμὲ τὰ νῦν παρρησιαζόμενον ἀποφαίνεσθαι τί τε
 καλῶς λέγουσι καὶ τί μή;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Τί δὴ ποτ' ἂν οὖν περὶ ἀπάντων τούτων ἐνὶ λόγῳ φρά- 811a
 ζων εἴποιμ' ἂν ἱκανόν; Οἶμαι μὲν τὸ τοιόνδε σχεδόν, ὃ καὶ πᾶς
 ἂν μοι συγχωρήσειεν, πολλὰ μὲν ἕκαστον τούτων εἰρηκέναι
 καλῶς, πολλὰ δὲ καὶ τοῦναντίον· εἰ δ' οὕτω τοῦτ' ἔχει, κίνδυ-
 νόν φημι εἶναι φέρουσαν τοῖς παισὶν τὴν πολυμαθίαν.

ΚΛ. Πῶς οὖν καὶ τί παραινοίης ἂν τῷ νομοφύλακι;

ΑΘ. Τοῦ πέρι λέγεις;

ΚΛ. Τοῦ πρὸς τί παράδειγμά ποτε ἀποβλέψας ἂν τὸ μὲν
 ἐφῆ πάντας μανθάνειν τοὺς νέους, τὸ δ' ἀποκωλύει. Λέγε καὶ
 μηδὲν ἀπόκνει λέγων. b

ΑΘ. Ὡγαθὲ Κλεινία, κινδυνεύω κατὰ γέ τινα τρόπον ἠτύ-
 χηκέναι.

ΚΛ. Τοῦ δὴ πέρι;

ΑΘ. Τοῦ μὴ παντάπασι παραδείγματος ἀπορεῖν. Νῦν γὰρ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς λόγους οὓς ἐξ ἔω μέχρι δεῦρο δὴ διεληλύθαμεν ἡμεῖς –ὡς μὲν ἐμοὶ φαινόμεθα, οὐκ ἄνευ τινὸς ἐπιπνοίας θεῶν– ἔδοξαν δ' οὖν μοι παντάπασι ποιήσει τινὶ προσμοίως εἰρησθαι. Καὶ μοι ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν πάθος ἐπῆλθε, λόγους οἰκείους οἶον ἀθρόους ἐπιβλέψαντι μάλα ἡσθῆναι· τῶν γὰρ δὴ πλείστων λόγων οὓς ἐν ποιήμασιν ἢ χυδην οὕτως εἰρημένους μεμάθηκα καὶ ἀκήκοα, πάντων μοι μετριώτατοί γε εἶναι κατεφάνησαν καὶ προσήκοντες τὰ μάλιστα ἀκούειν νέοις. Τῷ δὴ νομοφύλακί τε καὶ παιδευτῆ παραδείγμα οὐκ ἂν ἔχοιμι, ὡς οἶμαι, τούτου βέλτιον φράζειν, ἢ ταῦτά τε διδάσκειν παρακελεύεσθαι τοῖσι διδασκάλοις τοὺς παῖδας, τὰ τε τούτων ἐχόμενα καὶ ὅμοια, ἂν ἄρα που περιτυγχάνη ποιητῶν τε ποιήματα διεξιῶν καὶ γεγραμμένα καταλογάδην ἢ καὶ ψιλῶς οὕτως ἄνευ τοῦ γεγράφθαι λεγόμενα, ἀδελφά που τούτων τῶν λόγων, μὴ μεθίεναι τρόπῳ μηδενί, γράφεσθαι δέ· καὶ πρῶτον μὲν τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς ἀναγκάζειν, μαθάνειν καὶ ἐπαινεῖν, οὓς δ' ἂν μὴ ἀρέσκη τῶν διδασκάλων, μὴ χρῆσθαι τούτοις συνεργοῖς, οὓς δ' ἂν τῷ ἐπαίνῳ συμψήφους ἔχη, τούτοις χρώμενον, τοὺς νέους αὐτοῖς παραδιδόναι διδάσκειν τε καὶ παιδεύειν. Οὗτός μοι μῦθος ἐνταῦθα καὶ οὕτω τελευτάτω, περὶ γραμματιστῶν τε εἰρημένος ἅμα καὶ γραμμάτων.

ΚΛ. Κατὰ μὲν τὴν ὑπόθεσιν, ᾧ ἔξενε, ἔμοιγε οὐ φαινόμεθα

ἐκτός πορεύεσθαι τῶν ὑποτεθέντων λόγων· εἰ δὲ τὸ ὅλον κατορθοῦμεν ἢ μὴ, χαλεπὸν ἴσως δισχυρίζεσθαι.

ΑΘ. Τότε γάρ, ὦ Κλεινία, τοῦτό γ' αὐτὸ ἔσται καταφανέστερον, ὡς εἰκός, ὅταν, ὃ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐπὶ τέλος ἀφικώμεθα πάσης τῆς διεξόδου περὶ νόμων.

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν οὐ μετὰ τὸν γραμματιστὴν ὁ κιθαριστὴς ἡμῖν προσρητέος;

ΚΛ. Τί μῆν;

ΑΘ. Τοῖς κιθαρισταῖς μὲν τοίνυν ἡμᾶς δοκῶ τῶν ἔμπροσθεν λόγων ἀναμνησθέντας τὸ προσῆκον νεῖμαι τῆς τε διδασκαλίας ἅμα καὶ πάσης τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα παιδεύσεως.

ΚΛ. Ποίων δὴ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Ἐφαμεν, οἶμαι, τοὺς τοῦ Διονύσου τοὺς ἐξηκοντούτας ᾠδοὺς διαφερόντως εὐαισθήτους δεῖν γεγονέναι περὶ τε τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰς τῶν ἁρμονιῶν συστάσεις, ἵνα τὴν τῶν μελῶν μίμησιν τὴν εὖ καὶ τὴν κακῶς μεμμημένην, ἐν τοῖς παθήμασιν ὅταν ψυχὴ γίγνηται, τὰ τε τῆς ἀγαθῆς ὁμοιώματα καὶ τὰ τῆς ἐναντίας ἐκλέξασθαι δυνατὸς ὦν τις, τὰ μὲν ἀποβάλλῃ, τὰ δὲ προφέρων εἰς μέσον ὑμῆν καὶ ἐπάδῃ ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς, προκαλούμενος ἐκάστους εἰς ἀρετῆς ἔπεσθαι κτῆσιν συνακολουθοῦντας διὰ τῶν μιμήσεων.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Τούτων τοίνυν δεῖ χάριν τοῖς φθόγοις τῆς λύρας προσχρῆσθαι, σαφηνείας ἕνεκα τῶν χορδῶν, τὸν τε κιθαριστὴν

καὶ τὸν παιδευόμενον, ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι· τὴν δ' ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν λεισῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελωδίαν d
 συνθέντος ποιητοῦ, καὶ δὴ καὶ πυκνότητα μανότητι καὶ τάχος βραδυτῆτι καὶ ὀξύτητα βαρύτητι σύμφωνον [καὶ ἀντίφωνον] παρεχομένους, καὶ τῶν ῥυθμῶν ὡσαύτως παντοδαπὰ ποικίλματα προσαρμόττοντας τοῖσι φθόγγοις τῆς λύρας, πάντα οὖν τὰ τοιαῦτα μὴ προσφέρειν τοῖς μέλλουσιν ἐν τρισὶν ἔτεσιν τῆς μουσικῆς χρήσιμον ἐκλήψεσθαι διὰ τάχους. Τὰ γὰρ ἐναντία ἄλληλα ταράττοντα δυσμάθειαν παρέχει, δεῖ δὲ ὅτι μάλιστα εὐμαθεῖς εἶναι τοὺς νέους· τὰ γὰρ ἀναγκαῖα οὐ σμικρὰ οὐδ' ὀλίγα αὐτοῖς ἐστι προστεταγμένα μαθήματα, δείξει δὲ e
 αὐτὰ προΐων ὁ λόγος ἅμα τῷ χρόνῳ. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω περὶ τῆς μουσικῆς ἡμῖν ὁ παιδευτὴς ἐπιμελείσθω· τὰ δὲ μελῶν αὐτῶν αὐτῶν καὶ ῥημάτων, οἷα τοὺς χοροδιδασκάλους καὶ ἃ δεῖ διδάσκειν, καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν διείρηται πάντα, ἃ δὴ καθιερωθέντα ἔφαμεν δεῖν, ταῖς ἑορταῖς ἕκαστα ἀρμόττοντα, ἥδονην εὐτυχῆ ταῖς πόλεσιν παραδιδόντα ὠφελεῖν.

ΚΛ. Ἀληθῆ καὶ ταῦτα διείρηκας.

ΑΘ. Ἀληθέστατα τοίνυν. Καὶ ταῦθ' ἡμῖν παραλαβὼν ὁ περὶ τὴν μούσαν ἄρχων αἵρεθεῖς ἐπιμελείσθω μετὰ τύχης εὐμε-

νοῦς, ἡμεῖς δὲ ὀρχησεῶς τε πέρι καὶ ὀλης τῆς περὶ τὸ σῶμα γυμναστικῆς πρὸς τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένους ἀποδῶμεν· καθάπερ μουσικῆς τὸ διδασκαλικὸν ὑπόλοιπον ὃν ἀπέδομεν, ὡσαύτως ποιῶμεν καὶ γυμναστικῆς. Τοὺς γὰρ παῖδας τε καὶ τὰς παῖδας ὀρχεῖσθαι δὴ δεῖ καὶ γυμνάζεσθαι μανθάνειν· ἢ γάρ;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τοῖς μὲν τοίνυν παισὶν ὀρχησθαί, ταῖς δὲ ὀρχηστρίδες ἂν εἶεν πρὸς τὸ διαπονεῖν οὐκ ἀνεπιτηδειότερον.

ΚΛ. Ἔστω δὴ ταύτη.

ΑΘ. Πάλιν δὴ τὸν τὰ πλεῖστα ἔξοντα πράγματα καλῶμεν, τὸν τῶν παίδων ἐπιμελητὴν, ὃς τῶν τε περὶ μουσικὴν τῶν τε περὶ γυμναστικὴν ἐπιμελούμενος οὐ πολλὴν ἔξει σχολήν.

ΚΛ. Πῶς οὖν δυνατὸς ἔσται πρεσβύτερος ὢν τοσοῦταν ἐπιμελεῖσθαι;

ΑΘ. Ῥαδίως, ὦ φίλε. Ὁ νόμος γὰρ αὐτῷ δέδωκεν καὶ δώσει προσλαμβάνειν εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολιτῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν οὓς ἂν ἐθέλῃ, γινώσεται δὲ οὓς δεῖ, καὶ βουλήσεται μὴ πλημμελεῖν εἰς ταῦτα, αἰδούμενος ἐμφρόνως καὶ γινώσκων τῆς ἀρχῆς τὸ μέγεθος, λογισμῶ τε συνῶν ὡς εὖ μὲν τραφέντων καὶ τρεφομένων τῶν νέων πάντα ἡμῖν κατ' ὀρθὸν πλεῖ, μὴ δὲ –οὐτ' εἰπεῖν ἄξιον οὐθ' ἡμεῖς λέγομεν ἐπὶ καινῇ πόλει τοὺς σφόδρα φιλομαντευτάς σεβόμενοι. Πολλὰ μὲν οὖν ἡμῖν καὶ περὶ τούτων εἴρηται, τῶν περὶ τὰς ὀρχήσεις

b

c

d

καὶ περὶ πᾶσαν τὴν τῶν γυμνασίων κίνησιν· γυμνάσια γὰρ τί-
 θεμεν καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα τοῖς σώμασι διαπονή-
 ματα τοξικῆς τε καὶ πάσης ῥίψεως καὶ πελταστικῆς καὶ πάσης
 ὀπλομαχίας καὶ διεξόδων τακτικῶν καὶ ἀπάσης πορείας στρα-
 τοπέδων καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ ὅσα εἰς ἱππικὴν μαθήματα
 συντείνει. Πάντων γὰρ τούτων διδασκάλους τε εἶναι δεῖ κοι-
 νοὺς, ἀρτυμένους μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως, καὶ τούτων μα-
 θητὰς τοὺς ἐν τῇ πόλει παῖδάς τε καὶ ἄνδρας, καὶ κόρας καὶ
 γυναῖκας πάντων τούτων ἐπιστήμονας, κόρας μὲν οὕσας ἔτι
 πᾶσαν τὴν ἐν ὄπλοις ὄρχησιν καὶ μάχην μεμελετηκυίας, γυ-
 ναῖκας δέ, διεξόδων καὶ τάξεων καὶ θέσεως καὶ ἀναιρέσεως e
 ὄπλων ἡμμένας, εἰ μηδενὸς ἔνεκα, ἀλλ' εἰ ποτε δεήσειε πανθη-
 μεί [πάση τῇ δυνάμει] καταλείποντας τὴν πόλιν ἔξω στρατεύ-
 εσθαι, τοὺς φυλάξαντας παῖδάς τε καὶ τὴν ἄλλην πόλιν ἰκα-
 νοὺς εἶναι τό γε τοσοῦτον, ἢ καὶ τοῦναντίον, ὧν οὐδὲν ἀπώ-
 μοτον, ἔξωθεν πολεμίους εἰσπεσόντας ῥώμη τινὶ μεγάλη καὶ
 βία, βαρβάρους εἴτε Ἑλληνας, ἀνάγκην παρασχεῖν περὶ αὐτῆς
 τῆς πόλεως τὴν διαμάχην γίγνεσθαι, πολλή που κακία πολιτεί-
 ας οὕτως αἰσχυρῶς τὰς γυναῖκας εἶναι τεθραμμένας, ὡς μὴδ' 814a
 ὥσπερ ὄρνιθας περὶ τέκνων μαχομένας πρὸς ὀτιοῦν τῶν ἰσχυ-
 ροτάτων θηρίων ἐθέλειν ἀποθνήσκειν τε καὶ πάντας κινδύ-
 νους κινδυνεύειν, ἀλλ' εὐθύς πρὸς ἱερὰ φερομένας, πάντας
 βωμούς τε καὶ ναοὺς ἐμπιμπλάναι, καὶ δόξαν τοῦ τῶν ἀνθρώ-

πων γένους καταχειν ὡς πάντων δειλότατον φύσει θηρίων ἐστίν.

ΚΛ. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ ξένε, οὐδαμῶς εὖσχημον γίγνοιτ' ἄν, τοῦ κακοῦ χωρίς, τοῦτο ἐν πόλει ὄπου γίγνοιτο.

ΑΘ. Οὐκοῦν τιθῶμεν τὸν νόμον τοῦτον, μέχρι γε τοσοῦτου μὴ ἀμελεισθαι τὰ περὶ τὸν πόλεμον γυναιξίν δεῖν, ἐπιμελεισθαι δὲ πάντας τοὺς πολίτας καὶ τὰς πολιτίδας;

ΚΛ. Ἐγὼ γοῦν συγχωρῶ.

ΑΘ. Πάλης τοίνυν τὰ μὲν εἶπομεν, ὃ δ' ἐστὶ μέγιστον, ὡς ἐγὼ φαίην ἄν, οὐκ εἰρήκαμεν, οὐδ' ἐστὶ ῥάδιον ἄνευ τοῦ τῷ σώματι δεικνύντα ἅμα καὶ τῷ λόγῳ φράζειν. Τοῦτ' οὖν τότε κρινοῦμεν, ὅταν ἔργῳ λόγος ἀκολουθήσας μηνύσῃ τι σαφές τῶν τε ἄλλων ὧν εἴρηκεν πέρι, καὶ ὅτι τῇ πολεμικῇ μάχῃ πασῶν κινήσεων ὄντως ἐστὶ συγγενῆς πολὺ μάλισθ' ἡμῖν ἢ τοιαύτη πάλη, καὶ δὴ καὶ ὅτι δεῖ ταύτην ἐκείνης χάριν ἐπιτηδεύειν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ταύτης ἔνεκα μανθάνειν.

ΚΛ. Καλῶς τοῦτό γε λέγεις.

ΑΘ. Νῦν δὴ τῆς μὲν περὶ παλαιστραν δυνάμεως τὸ μέχρι δεῦρ' ἡμῖν εἰρήσθω· περὶ δὲ τῆς ἄλλης κινήσεως παντός τοῦ σώματος, ἧς τὸ πλεῖστον μέρος ὀρχησίῳ τινά τις προσαγορευῶν ὀρθῶς ἄν φθέγγοιτο, δύο μὲν αὐτῆς εἶδη χρῆ νομίζειν εἶναι, τὴν μὲν τῶν καλλιόνων σωμάτων ἐπὶ τὸ σεμνὸν μιμουμένην, τὴν δὲ τῶν αἰσχιόντων ἐπὶ τὸ φαῦλον, καὶ πάλιν τοῦ φαύλου τε δύο καὶ τοῦ σπουδαίου δύο ἕτερα. Τοῦ δὴ σπουδαίου τὴν

μὲν κατὰ πόλεμον καὶ ἐν βιαίοις ἐμπλεκέντων πόνοις σωμάτων μὲν καλῶν, ψυχῆς δ' ἀνδρικής, τὴν δ' ἐν εὐπραγίαις τε οὐσης ψυχῆς σῶφρονος ἐν ἡδοναῖς τε ἐμμέτροις· εἰρηνικὴν ἄν τις λέγων κατὰ φύσιν τὴν τοιαύτην ὄρχησιν λέγοι. Τὴν πολεμικὴν δὴ τούτων, ἄλλην οὐσαν τῆς εἰρηνικῆς, πυρρὴν ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύει, τὰς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσει καὶ ὑπείξει πάση καὶ ἐκπηδήσει ἐν ἤψει καὶ σὺν ταπεινώσει μιμουμένην, καὶ τὰς ταύταις ἐναντίας, τὰς ἐπὶ τὰ δραστικά φερομένας αὐτῶν σχήματα, ἐν τε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειροῦσας μιμῆσθαι· τό τε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὐτόνον, τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν ὁπόταν γίγνηται μίμημα, εὐθυφερὲς ὡς 815a
 τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ τούτοις τοῦναντίον οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον. Τὴν δὲ εἰρηνικὴν ὄρχησιν τῆδ' αὐτῶν θεωρητέον ἐκάστων, εἴτε ὀρθῶς εἴτε μὴ κατὰ φύσιν τις τῆς καλῆς ὄρχήσεως ἀντιλαμβανόμενος ἐν χορείαις πρεπόντως εὐνόμων ἀνδρῶν διατελεῖ. Τὴν τοίνυν ἀμφισβητουμένην ὄρχησιν δεῖ πρῶτον χωρὶς τῆς ἀναμφισβητήτου διατεμεῖν. Τίς οὖν αὕτη, καὶ πῆ δεῖ χωρὶς τέμνειν ἑκατέραν; Ὅση μὲν βακχεία τ' ἐστὶν καὶ τῶν ταύταις b
 ἐπομένων, αἷς Νύμφας τε καὶ Πάνας καὶ Σειληνοὺς καὶ Σατύρους ἐπονομάζοντες, ὡς φασιν, μιμοῦνται κατῳρωμένους, πε-

ρικαθαρισμούς τε καὶ τελετάς τινας ἀποτελούντων, σύμπαν τοῦτο [τῆς ὀρχήσεως] τὸ γένος οὐθ' ὡς εἰρηνικὸν οὐθ' ὡς πολεμικὸν οὐθ' ὅτι ποτὲ βούλεται ῥᾷδιον ἀφορίσασθαι· διορίσασθαι μὴ μοι ταύτη δοκεῖ σχεδὸν ὀρθότατον αὐτὸ εἶναι, χωρὶς μὲν πολεμικοῦ, χωρὶς δὲ εἰρηνικοῦ θέντας, εἰπεῖν ὡς οὐκ ἔστι πολιτικὸν τοῦτο τῆς ὀρχήσεως τὸ γένος, ἐνταῦθα δὲ κείμενον ἔασαντας κείσθαι, νῦν ἐπὶ τὸ πολεμικὸν ἅμα καὶ εἰρηνικὸν ὡς ἀναμφισβητήτως ἡμέτερον ὄν ἐπανιέναι.

Τὸ δὲ τῆς ἀπολέμου μούσης, ἐν ὀρχήσεσιν δὲ τοὺς τε θεοὺς καὶ τοὺς τῶν θεῶν παῖδας τιμώντων, ἔν μὲν σύμπαν γίγνεται ἂν γένος ἐν δόξῃ τοῦ πράττειν εὖ γιγνόμενον, τοῦτο δὲ διχῆ διαιροῖμεν ἂν, τὸ μὲν ἐκ πόνων τινῶν αὐτοῦ καὶ κινδύνων διαπεφευγόντων εἰς ἀγαθὰ, μείζους ἡδονὰς ἔχον, τὸ δὲ τῶν ἔμπροσθεν ἀγαθῶν σωτηρίας οὐσης καὶ ἐπαύξεως, πραοτέρας τὰς ἡδονὰς κεκτημένων ἐκείνων. Ἐν δὲ δὴ τοῖς τοιοῦτοις που πᾶς ἄνθρωπος τὰς κινήσεις τοῦ σώματος μειζόνων μὲν τῶν ἡδονῶν οὐσῶν μείζους, ἐλαττόνων δὲ ἐλάττους κινεῖται, καὶ κοσμιώτερος μὲν ὢν πρὸς τε ἀνδρείαν μᾶλλον γεγυμνασμένος ἐλάττους αὐτῷ, δειλὸς δὲ καὶ ἀγύμναστος γεγονώς πρὸς τὸ σφρονεῖν μείζους καὶ σφοδροτέρας παρέχεται μεταβολὰς τῆς

κινήσεως· ὅλως δὲ φθεγγόμενος, εἴτ' ἐν ῥησὶ εἴτ' ἐν λόγῳ, ἡσυχίαν οὐ πάνυ δυνατόν τῷ σώματι παρέχεσθαι πᾶς. Διὸ μίμησις τῶν λεγομένων σχήμασι γενομένη, τὴν ὀρχηστικὴν ἐξηργάσατο τέχνην σύμπασαν. Ὁ μὲν οὖν ἐμμελῶς ἡμῶν, ὁ δὲ πλημμελῶς ἐν τούτοις πᾶσι κινεῖται. Πολλὰ μὲν δὴ τοῖνυν ἄλλα ἡμῖν τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ὡς εὖ καὶ κατὰ φύσιν κείμενα δεῖ διανοοῦμενον ἐπαινεῖν, τούτων δὲ ἐν καὶ τὸ περὶ τὰς ὀρχήσεις τὰς τῶν εὖ πραττόντων, ὄντων τε μετρίων αὐτῶν πρὸς τὰς ἡδονάς, ὡς ὀρθῶς ἅμα καὶ μουσικῶς ὠνόμασεν ὁστις ποτ' ἦν, καὶ κατὰ λόγον αὐταῖς θέμενος ὄνομα συμπάσαις ἐμμελείας ἐπωνόμασε, καὶ δύο δὴ τῶν ὀρχήσεων τῶν καλῶν εἶδη κατεστήσατο, τὸ μὲν πολεμικὸν πυρρὴν, τὸ δὲ εἰρηρικὸν ἐμμελίαν, ἑκατέρῳ τὸ πρέπον τε καὶ ἀρμόττον ἐπιθεῖς ὄνομα. Ἄ δὴ δεῖ τὸν μὲν νομοθέτην ἐξηγεῖσθαι τύποις, τὸν δὲ νομοφύλακα ζητεῖν τε, καὶ ἀνερευνησάμενον, μετὰ τῆς ἄλλης μουσικῆς τὴν ὀρχησιν συνθέντα καὶ νείμαντα ἐπὶ πάσας ἐορτὰς τῶν θυσιῶν ἐκάστη τὸ πρόσφορον, οὕτω καθιερώσαντα αὐτὰ πάντα ἐν τάξει, τοῦ λοιποῦ μὴ κινεῖν μηδὲν μήτε ὀρχήσεως ἐχόμενον μήτε ῥησὶ, ἐν ταῖς δ' αὐταῖς ἡδοναῖς ὡσαύτως τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ πολίτας διάγοντας, ὁμοίους εἰς δύναμιν ὄντας, ζῆν εὖ τε καὶ εὐδαιμόνως.

Τὰ μὲν οὖν τῶν καλῶν σωμάτων καὶ γενναίων ψυχῶν εἰς τὰς χορείας, οἷας εἰρηται δεῖν αὐτάς εἶναι, διαπεπέρανται, τὰ δὲ τῶν αἰσχροῶν σωμάτων καὶ διανοημάτων καὶ τῶν ἐπὶ τὰ τοῦ

b

c

d

γέλωτος κωμωδήματα τετραμμένων, κατὰ λέξιν τε καὶ φῶδῃν καὶ κατὰ δρχησιν καὶ κατὰ τὰ τούτων πάντων μιμήματα κωμωδημένα, ἀνάγκη μὲν θεάσασθαι καὶ γνωρίζειν· ἄνευ γὰρ γελοίων τὰ σπουδαῖα καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία μαθεῖν μὲν οὐ δυνατόν, εἰ μέλλει τις φρόνιμος ἔσεσθαι, ποιεῖν δὲ οὐκ αὖ δυνατόν ἀμφοτέρα, εἰ τις ἄρα μέλλει καὶ μικρὸν ἀρετῆς μεθέξειν, ἀλλὰ αὐτῶν ἕνεκα τούτων καὶ μανθάνειν αὐτὰ δεῖ, τοῦ μὴ ποτε δι' ἄγνοίαν δρᾶν ἢ λέγειν ὅσα γελοῖα, μηδὲν δέον, δούλοισι δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ ξένους ἐμμίσθοις προστάττειν μιμῆσθαι, σπουδῆν δὲ περὶ αὐτὰ εἶναι μηδέποε μηδ' ἦντινοῦν, μηδέ τινα μανθάνοντα αὐτὰ γίγνεσθαι φανερόν τῶν ἐλευθέρων, μήτε γυναῖκα μήτε ἄνδρα, καινὸν δὲ αἰεὶ τι περὶ αὐτὰ φαίνεσθαι τῶν μιμημάτων. e

Ὅσα μὲν οὖν περὶ γέλωτά ἐστιν παίγνια, ἃ δὴ κωμωδίας πάντες λέγομεν, οὕτως τῷ νόμῳ καὶ λόγῳ κείσθω τῶν δὲ σπουδαίων, ὡς φασί, τῶν περὶ τραγωδίας ἡμῖν ποιητῶν, ἐάν ποτέ τινες αὐτῶν ἡμᾶς ἐλθόντες ἐπανερωτήσωσιν οὕτωσί πως· «᾽Ω ξένοι, πότερον φοιτῶμεν ὑμῖν εἰς τὴν πόλιν τε καὶ χώραν ἢ μὴ, καὶ τὴν ποιήσιν φέρωμέν τε καὶ ἄγωμεν, ἢ πῶς ὑμῖν δέδοκται περὶ τὰ τοιαῦτα δρᾶν;» – Τί οὖν ἂν πρὸς ταῦτα δρθῶς ἀποκριναίμεθα τοῖς θεοῖσι ἀνδράσιν; Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ τάδε· «᾽Ω ἄριστοι,» φάναι, «τῶν ξένων, ἡμεῖς ἐσμεν τραγωδίας 817a αὐτοὶ ποιηταὶ κατὰ δύναμιν ὅτι καλλίστης ἅμα καὶ ἀρίστης·

πᾶσα γοῦν ἡμῖν ἡ πολιτεία συνέστησε μίμησις τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου βίου, ὃ δὴ φαμεν ἡμεῖς γε ὄντως εἶναι τραγωδίαν τὴν ἀληθεστάτην. Ποιηταὶ μὲν οὖν ὑμεῖς, ποιηταὶ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐσμεν τῶν αὐτῶν, ὑμῖν ἀντίτεχνοὶ τε καὶ ἀνταγωνισταὶ τοῦ καλλίστου δράματος, ὃ δὴ νόμος ἀληθῆς μόνος ἀποτελεῖν πέφυκεν, ὡς ἡ παρ' ἡμῶν ἐστὶν ἐλπίς· μὴ δὴ δόξητε ἡμᾶς ῥαδίως γε οὕτως ὑμᾶς ποτε παρ' ἡμῖν ἐάσειν σκηνάς τε πῆξαντας κατ' ἀγορὰ καὶ καλλιφώνους ὑποκριτὰς εἰσαγαγομένους, μειζον φθειρομένους ἡμῶν, ἐπιτρέψειν ὑμῖν δημηγορεῖν πρὸς παιδᾶς τε καὶ γυναῖκας καὶ τὸν πάντα ὄχλον, τῶν αὐτῶν λέγοντας ἐπιτηδευμάτων πέρι μὴ τὰ αὐτὰ ἄπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ καὶ ἐναντία τὰ πλεῖστα. Σχεδὸν γάρ τοι κἂν μαινοίμεθα τελέως ἡμεῖς τε καὶ ἅπανα ἡ πόλις, ἥτισοῦν ὑμῖν ἐπιτρέποι δρᾶν c τὰ νῦν λεγόμενα, πρὶν κρῖναι τὰς ἀρχὰς εἴτε ῥητὰ καὶ ἐπιτήδεια πεποιήκατε λέγειν εἰς τὸ μέσον εἴτε μὴ. Νῦν οὖν, ὦ παῖδες μαλακῶν Μουσῶν ἔκγονοι, ἐπιδείξαντες τοῖς ἀρχουσι πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδᾶς, ἂν μὲν τὰ αὐτὰ γε ἦ καὶ βελτίω τὰ παρ' ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα, δώσομεν ὑμῖν χορὸν, εἰ δὲ μὴ, ὦ φίλοι, οὐκ ἂν ποτε δυναίμεθα».

Ταῦτ' οὖν ἔστω περὶ πᾶσαν χορείαν καὶ μάθησιν τούτων πέρι συντεταγμένα νόμοις ἔθη, χωρὶς μὲν τὰ τῶν δούλων, d χωρὶς δὲ τὰ τῶν δεσποτῶν, εἰ συνδοκεῖ.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ συνδοκεῖ νῦν γε οὕτως;

ΑΘ. Ἐτι δὴ τοῖνυν τοῖς ἐλευθέροις ἔστιν τρία μᾶθήματα, λογισμοὶ μὲν καὶ τὰ περὶ ἀριθμοῦς ἐν μᾶθημα, μετρητικὴ δὲ μήκους καὶ ἐπιπέδου καὶ βάθους ὡς ἐν αὐτῷ δεύτερον, τρίτον δὲ τῆς τῶν ἄστρον περιόδου πρὸς ἄλληλα ὡς πέφυκεν πορευέσθαι. Ταῦτα δὲ σύμπαντα οὐχ ὡς ἀκριβείας ἐχόμενα δεῖ διαπονεῖν τοὺς πολλοὺς ἀλλὰ τινὰς ὀλίγου –οῦς δέ, προϊόντες ἐπὶ τῷ τέλει φράσσομεν· οὕτω γὰρ πρέπον ἂν εἴη– τῷ πλήθει δέ, ὅσα αὐτῶν ἀναγκαῖα καὶ πῶς ὀρθότατα λέγεται μὴ ἐπίστασθαι μὲν τοῖς πολλοῖς αἰσχροῦν, δι' ἀκριβείας δὲ ζητεῖν πάντα οὔτε ῥᾶδιον οὔτε τὸ παράπαν δυνατόν. Τὸ δὲ ἀναγκαῖον αὐτῶν οὐχ οἷόν τε ἀποβάλλειν, ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸ θεὸν πρῶτον παρομιμασάμενος εἰς ταῦτα ἀποβλέψας εἰπεῖν ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκη μὴ ^{818a} ποτε φανῆ μαχόμενος, ὅσαι θεῖαί γε, οἶμαι, τῶν γε ἀναγκῶν εἰσιν· ἐπεὶ τῶν γε ἀνθρωπίνων, εἰς ἃς οἱ πολλοὶ βλέποντες λέγουσι τὸ τοιοῦτον, οὕτος πάντων τῶν λόγων εὐηθέστατος ἔστιν μακρῶ.

ΚΛ. Τίνες οὖν, ὧ ξένε, αἱ μὴ τοιαῦται ἀνάγκαι τῶν μαθημάτων, θεῖαί δέ;

ΑΘ. Δοκῶ μὲν, ἄς μὴ τις πράξας μηδὲ αὐτῶν μαθῶν τὸ παράπαν οὐκ ἂν ποτε γένοιτο ἀνθρώποις θεὸς οὐδὲ δαίμων οὐδὲ ^b ἦρωσ οἶος δυνατός ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν σὺν σπουδῇ ποιῆσθαι· πολλοῦ δ' ἂν δεήσειεν ἀνθρωπὸς γε θεῖος γενέσθαι μήτε ἐν μήτε δύο μήτε τρία μῆθ' ὄλωσ ἄρτια καὶ περιττά δυνάμε-

νος γινώσκειν, μηδὲ ἀριθμῆναι τὸ παράπαν εἰδῶς, μηδὲ νύκτα καὶ ἡμέραν διαριθμῆσθαι δυνατὸς ὦν, σελήνης δὲ καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων περιφορᾶς ἀπείρως ἔχων. Ταῦτ' οὖν δὴ πάντα ὡς μὲν οὐκ ἀναγκαῖά ἐστι μαθήματα τῷ μέλλοντι σχεδὸν ὄτιοῦν τῶν καλλίστων μαθημάτων εἴσεσθαι, πολλή καὶ μωρία τοῦ διανοήματος· ποῖα δὲ ἕκαστα τούτων καὶ πόσα καὶ πότε μαθητέον, καὶ τί μετὰ τίνος καὶ τί χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ πᾶσαν τὴν τούτων κρᾶσιν, ταῦτά ἐστιν ἃ δεῖ λαβόντα ὀρθῶς πρῶτα, ἐπὶ τᾶλλα λόντα τούτων ἡγουμένων τῶν μαθημάτων μανθάνειν. Οὕτω γὰρ ἀνάγκη φύσει κατελήφεν, ἢ φαμεν οὐδένα θεῶν οὔτε μάχεσθαι τὰ νῦν οὔτε μαχεῖσθαι ποτε.

ΚΛ. Ἔοικέν γε, ὦ ξένε, νῦν οὕτω πως ῥηθέντα ὀρθῶς εἰρησθαι καὶ κατὰ φύσιν ἃ λέγεις. d

ΑΘ. Ἔχει μὲν γὰρ οὕτως, ὦ Κλεινία, χαλεπὸν δὲ αὐτὰ προταξάμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ νομοθετεῖν· ἀλλ' εἰς ἄλλον, εἰ δοκεῖ, χρόνον ἀκριβέστερον ἢ νομοθετησαίμεθα.

ΚΛ. Δοκεῖς ἡμῖν, ὦ ξένε, φοβεῖσθαι τὸ τῆς ἡμετέρας περὶ τῶν τοιούτων ἀπειρίας ἔθος. Οὐκ οὖν ὀρθῶς φοβῆ· πειρῶ δὴ λέγειν μηδὲν ἀποκρυπτόμενος ἕνεκα τούτων.

ΑΘ. Φοβοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα ἃ σὺ νῦν λέγεις, μᾶλλον δ' ἔτι ἐδέδοικα τοὺς ἡμμένους μὲν αὐτῶν τούτων τῶν μαθημάτων, κακῶς δ' ἡμμένους. Οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν οὐδ' ἠσφοδρὰ ἀπει- e

ρία τῶν πάντων οὐδὲ μέγιστον κακόν, ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ τούτων μείζων ζημία.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Τοσάδε τοίνυν ἐκάστων χρῆ φάναι μανθάνειν δεῖν τοὺς ἐλευθέρους, ὅσα καὶ πάμπολυς ἐν Αἰγύπτῳ παιδῶν ὄχλος ἄμα γράμμασι μανθάνει. Πρῶτον μὲν γὰρ περὶ λογισμοὺς ἀτεχνῶς παισὶν ἐξηρημημένα μαθήματα μετὰ παιδιᾶς τε καὶ ἡδονῆς μανθάνειν, μῆλων τέ τινων διανομαὶ καὶ στεφάνων πλείοσιν ἄμα καὶ ἐλάττοσιν ἀρμοττόντων ἀριθμῶν τῶν αὐτῶν, καὶ πυκτῶν καὶ παλαιστῶν ἐφεδρείας τε καὶ συλλήξεως ἐν μέρει καὶ ἐφεξῆς καὶ ὡς πεφύκασι γίγνεσθαι. Καὶ δὴ καὶ παίζοντες, φιάλας ἄμα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων κεραυνύντες, οἱ δὲ καὶ ὄλας πῶς διαδιδόντες, ὅπερ εἶπον, εἰς παιδιὰν ἐναρμόττοντες τὰς τῶν ἀναγκαίων ἀριθμῶν χρήσεις, ὠφελουσί τοὺς μανθάνοντας εἰς τε τὰς τῶν στρατοπέδων τάξεις καὶ ἀγωγὰς καὶ στρατείας καὶ εἰς οἰκονομίαις αὐτῶν, καὶ πάντως χρησιμωτέρους αὐτοὺς αὐτοῖς καὶ ἐρηγορότας μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους ἀπεργάζονται· μετὰ δὲ ταῦτα ἐν ταῖς μετρήσεσιν, ὅσα ἔχει μήκη καὶ πλάτη καὶ βάθη, περὶ ἅπαντα ταῦτα ἐνοῦσάν τινα φύσει γελοῖαν τε καὶ αἰσχροῖαν ἄγνοιαν ἐν

b

c

d

τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν, ταύτης ἀπαλλάττουσιν.

ΚΛ. Ποίαν δὴ καὶ τίνα λέγεις ταύτην;

ΑΘ. ὦ φίλε Κλεινία, παντάπασί γε μὴν καὶ αὐτὸς ἀκούσας ὀψέ ποτε τὸ περὶ ταῦτα ἡμῶν πάθος ἐθαύμασα, καὶ ἔδοξέ μοι τοῦτο οὐκ ἀνθρώπινον ἀλλὰ ὑψηλῶν τιῶν εἶναι μᾶλλον θρεμμάτων, ἥσυχύνθην τε οὐχ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.

ΚΛ. Τοῦ πέρι; λέγ' ὃ τι καὶ φῆς, ὦ ξένη.

ΑΘ. Λέγω δὴ μᾶλλον δὲ ἐρωτῶν σοι δείξω. Καί μοι σμικρὸν ἀπόκριναί· γινώσκεις που μῆκος;

ΚΛ. Τί μῆν;

ΑΘ. Τί δέ; πλάτος;

ΚΛ. Πάντως.

ΑΘ. Ἡ καὶ ταῦτα ὅτι δύο' ἔστών, καὶ τρίτον τούτων βάθος;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Ἄρ' οὖν οὐ δοκεῖ σοι ταῦτα εἶναι πάντα μετρητὰ πρὸς ἄλληλα;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Μῆκος τε οἶμαι πρὸς μῆκος, καὶ πλάτος πρὸς πλάτος, καὶ βάθος ὡσαύτως δυνατὸν εἶναι μετρεῖν φύσει.

ΚΛ. Σφόδρα γε.

ΑΘ. Εἰ δ' ἔστι μήτε σφόδρα μήτε ἡρέμα δυνατὰ ἔνια, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή, σὺ δὲ πάντα ἡγή, πῶς οἶε πρὸς ταῦτα διακεῖσθαι;

ΚΛ. Δῆλον ὅτι φαύλως.

ΑΘ. Τί δ' αὖ μήκος τε καὶ πλάτος πρὸς βάθος, ἢ πλάτος τε καὶ μήκος πρὸς ἄλληλα; [ὥστε πῶς] ἄρ' οὐ διανοοῦμεθα περὶ ταῦτα οὕτως Ἕλληνες πάντες, ὡς δυνατά ἐστι μετρεῖσθαι πρὸς ἄλληλα ἀμῶς γέ πως;

ΚΛ. Παντάπασιν μὲν οὖν.

ΑΘ. Εἰ δ' ἔστιν αὖ μῆδαμῶς μῆδαμῆ δυνατά, πάντες δ', ὅπερ εἶπον, Ἕλληνες διανοοῦμεθα ὡς δυνατά, μῶν οὐκ ἄξιον ὑπὲρ πάντων αἰσχυρθέντα εἰπεῖν πρὸς αὐτούς· ὃ βέλτιστοι τῶν Ἑλλήνων ἐν ἐκείνων τοῦτ' ἔστιν ὧν [ἔ]φαμεν αἰσχυρὸν μὲν γεγονέναι τὸ μὴ ἐπίστασθαι, τὸ δ' ἐπίστασθαι τὰναγκαῖα οὐδὲν πάνυ καλόν;

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Καὶ πρὸς τούτοις γε ἄλλα ἔστιν τούτων συγγενῆ, ἐν οἷς αὖ πολλά ἁμαρτήματα ἐκείνων ἀδελφὰ ἡμῖν ἐγγίγνεται τῶν ἁμαρτημάτων.

ΚΛ. Ποῖα δῆ;

ΑΘ. Τὰ τῶν μετρητῶν τε καὶ ἀμέτρων πρὸς ἄλληλα ἦτινι φύσει γέγονεν. Ταῦτα γὰρ δὴ σκοποῦντα διαγιγνώσκειν ἀναγκαῖον ἢ παντάπασιν εἶναι φαῦλον, προβάλλοντά τε ἀλλήλοις αἰεὶ, διατριβὴν τῆς πεττείας πολὺ χαριεστέραν πρεσβυτῶν διατρίβοντα, φιλονικεῖν ἐν ταῖς τούτων ἀξίαισι σχολαῖς.

ΚΛ. Ἴσως· ἔοικεν γοῦν ἢ τε πεττεία καὶ ταῦτα ἀλλήλων τὰ μαθήματα οὐ πάμπολυ κεχωρίσθαι.

ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ μὲν, ὃ Κλεινία, φημί τοὺς νέους δεῖν μανθάνειν· καὶ γὰρ οὔτε βλαβερά οὔτε χαλεπά ἐστιν, μετὰ δὲ παιδιᾶς ἅμα μανθανόμενα ὠφελήσει μὲν, βλάβη δὲ ἡμῖν

τὴν πόλιν οὐδέν. Εἰ δέ τις ἄλλως λέγει, ἀκουστέον.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Ἄλλὰ μὴν ἂν οὕτω ταῦτα ἔχοντα φαίνηται, δῆλον ὡς ἐγκρινοῦμεν αὐτά, μὴ ταύτη δὲ φαινόμενα ἔχειν ἀποκριθήσεται.

ΚΛ. Δῆλον· τί μὴν;

ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν, ὦ ξένε, κείσθω ταῦτα ὡς ὄντα τῶν δεόντων μαθημάτων, ἵνα μὴ διάκενα ἡμῖν ἢ τὰ τῶν νόμων; Κείσθω μέντοι καθάπερ ἐνέχυρα λύσιμα ἐκ τῆς ἄλλης πολιτείας, ἔαν ἢ τοὺς θέντας ἡμᾶς ἢ καὶ τοὺς θεμένους ὑμᾶς μηδαμῶς φιλοφρονῆται.

ΚΛ. Δικαίαν λέγεις τὴν θέσιν.

ΑΘ. Ἄστρων δὴ τὸ μετὰ ταῦτα ὄρα τὴν μάθησιν τοῖς νέοις, ἂν ἡμᾶς ἀρέσκη λεχθεῖσα ἢ καὶ τοῦναντίον.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Καὶ μὴν θαυμά γε περὶ αὐτὰ ἔστιν μέγα καὶ οὐδαμῶς οὐδαμῆ ἀνεκτόν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ;

ΑΘ. Τὸν μέγιστον θεὸν καὶ ὄλον τον κόσμον φαμέν οὔτε ζητεῖν δεῖν οὔτε πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας ἐρευνῶντας –οὐ γὰρ οὐδ' ὄσιον εἶναι– τὸ δὲ ἔοικεν πᾶν τοῦτου τοῦναντίον γιγνόμενον ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι.

ΚΛ. Πῶς εἶπες;

ΑΘ. Παράδοξον μὲν τὸ λεγόμενον, καὶ οὐκ ἂν πρεσβύταις τις οἰηθεῖη πρέπειν· τὸ δὲ ἐπειδὴν τίς τι καλόν τε οἰηθῆ καὶ

ἀληθές μάθημα εἶναι καὶ πόλει συμφέρον καὶ τῷ θεῷ παντά-
 πασι φίλον, οὐδενὶ δὲ τρόπῳ δυνατὸν ἔστιν ἔτι μὴ φράζειν.

ΚΛ. Εἰκότα λέγεις· ἀλλ' ἄστρων πέρι μάθημα τί τοιοῦτον
 ἀνευρήσομεν;

ΑΘ. Ὡ ἀγαθοί, καταψευδόμεθα νῦν ὡς ἔπος εἶπειν Ἑλλη-
 νες πάντες μεγάλων θεῶν, Ἥλιου τε ἅμα καὶ Σελήνης.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὲ ψεῦδος;

ΑΘ. Φαμέν αὐτὰ οὐδέποτε τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἰέναι, καὶ ἄλλ'
 ἄττα ἄστρα μετὰ τούτων, ἐπονομάζοντες πλανητὰ αὐτὰ. b

ΚΛ. Νῆ τὸν Δία, ὦ ξένε, ἀληθές τοῦτο λέγεις· ἐν γὰρ δὴ τῷ
 βίῳ πολλάκις ἐώρακα καὶ αὐτὸς τὸν τε Ἑωσφόρον καὶ τὸν
 Ἑσπερον καὶ ἄλλους τινὰς οὐδέποτε ἰόντας εἰς τὸν αὐτὸν
 δρόμον ἀλλὰ πάντῃ πλανωμένους, τὸν δὲ ἥλιόν που καὶ σελή-
 νην δρῶντας ταῦθ' ἃ αἰεὶ πάντες συνεπιστάμεθα.

ΑΘ. Ταῦτ' ἔστι τοίνυν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, νῦν ἃ δὴ
 φημι δεῖν περὶ θεῶν τῶν κατ' οὐρανὸν τοὺς γε ἡμετέρους πο-
 λίτας τε καὶ τοὺς νέους τὸ μέχρι τοσοῦτου μαθεῖν περὶ ἀπά-
 ντων τούτων, μέχρι τοῦ μὴ βλασφημεῖν περὶ αὐτὰ, εὐφημεῖν δὲ c
 αἰεὶ θύοντάς τε καὶ ἐν εὐχαΐς εὐχομένους εὐσεβῶς.

ΚΛ. Τοῦτο μὲν ὀρθόν, εἰ γε πρῶτον μὲν δυνατὸν ἔστιν ὁ
 λέγεις μαθεῖν· εἴτα, εἰ μὴ λέγομέν τι περὶ αὐτῶν ὀρθῶς νῦν,
 μαθόντες δὲ λέξομεν, συγχωρῶ κἀγὼ τό γε τοσοῦτον καὶ τοι- d

οὔτον ὄν μαθητέον εἶναι. Ταῦτ' οὖν ὡς ἔοντά ἐσθ' οὔτω, πειρῶ σὺ μὲν ἐξηγεῖσθαι πάντως, ἡμεῖς δὲ συνέπεσθαί σοι μαθηάνοντες.

ΑΘ. Ἄλλ' ἔστι μὲν οὐ ῥάδιον ὃ λέγω μαθεῖν, οὐδ' αὖ παντάπασι χαλεπὸν, οὐδέ γέ τινος χρόνου παμπόλλου. Τεκμήριον δέ· ἐγὼ τούτων οὔτε νέος οὔτε πάλαι ἀκηκοῶς σφῶν ἄν νῦν οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ δηλώσαι δυναίμην. Καίτοι χαλεπά γε ὄντα οὐκ ἄν ποτε οἴος τ' ἦν δηλοῦν τηλικούτους οὔσι τηλικούτος.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις. Ἄλλὰ τί καὶ φῆς τοῦτο τὸ μάθημα ὃ θαυμαστόν μὲν λέγεις, προσῆκον δ' αὖ μαθεῖν τοῖς νέοις, οὐ γιγνώσκεις δὲ ἡμᾶς; πειρῶ περὶ αὐτοῦ τό γε τοσοῦτον φράζειν ὡς σαφέστατα. e

ΑΘ. Πειρατέον. Οὐ γὰρ ἔστι τοῦτο, ᾧ ἄριστοι, τὸ δόγμα ὀρθὸν περὶ σελήνης τε καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστρῶν, ὡς ἄρα πλανᾶται ποτε, πᾶν δὲ τοῦναντίον ἔχει τούτου – τὴν αὐτὴν γὰρ αὐτῶν ὁδὸν ἕκαστον καὶ οὐ πολλὰς ἀλλὰ μίαν ἀεὶ κύκλῳ διεξέρχεται, φαίνεται δὲ πολλὰς φερόμενον – τὸ δὲ τάχιστον αὐτῶν ὄν βραδύτατον οὐκ ὀρθῶς αὖ δοξάζεται, τὸ δ' ἐναντίον 822a ἐναντίως. Ταῦτ' οὖν εἰ πέφυκεν μὲν οὕτως, ἡμεῖς δὲ μὴ ταύτη δοξάζομεν, εἰ μὲν ἐν Ὀλυμπία θεόντων Ἰππων οὕτως ἢ δολιχοδρομῶν ἀνδρῶν διεννοούμεθα πέρι, καὶ προσσηγορούμεν τὸν τάχιστον μὲν ὡς βραδύτατον, τὸν δὲ βραδύτατον ὡς τάχιστον, ἐγκώμια τε ποιῶντες ἥδομεν τὸν ἠττώμενον νενικηκότα, οὔτε ὀρθῶς ἄν οὔτ' οἶμαι προσφιλῶς τοῖς δρομεῦσιν ἡμᾶς ἄν τὰ ἐγκώμια προσάπτειν ἀνθρώποις οὔσιν· νῦν δὲ διὰ περὶ θεοῦς b

τὰ αὐτὰ ταῦτα ἔξαμαρτανόντων ἡμῶν, ἄρ' οὐκ οἰόμεθα <δ> γελοῖόν τε καὶ οὐκ ὀρθόν ἐκεῖ γιγνόμενον ἦν ἂν τότε, νῦν ἔνταυθοῖ καὶ ἐν τούτοισι γίγνεσθαι γελοῖον μὲν οὐδαμῶς, οὐ μὴν οὐδὲ θεοφιλές γε, ψευδῆ φήμην ἡμῶν κατὰ θεῶν ὑμνού-
ντων;

ΚΛ. Ἀληθέστατα, εἴπερ γε οὕτω ταῦτ' ἐστίν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἂν μὲν δείξωμεν οὕτω ταῦτ' ἔχοντα, μαθητέα μέχρι γε τούτου τὰ τοιαῦτα πάντα, μὴ δειχθέντων δὲ ἑατέον; Καὶ ταῦτα ἡμῖν οὕτω συγκείσθω;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἦδη τοίνυν χρὴ φάναι τέλος ἔχειν τὰ γε παιδείας μαθημάτων περὶ νόμιμα· περὶ δὲ θήρας ὡσαύτως διανοηθῆναι χρὴ καὶ περὶ ἀπάντων ὅποσα τοιαῦτα. Κινδυνεύει γὰρ δὴ νομοθέτη τὸ προσταττόμενον ἔτι μείζον εἶναι τοῦ νόμου θέντα ἀπηλλάχθαι, ἕτερον δὲ τι πρὸς τοῖς νόμοις εἶναι μεταξύ τι νουθετήσεώς τε πεφυκός ἅμα καὶ νόμων, ὃ δὴ πολλάκις ἡμῶν ἐμπέπτωκεν τοῖς λόγοις, οἷον περὶ τὴν τῶν σφόδρα νέων παίδων τροφήν· οὐ γὰρ ἄρρητὰ φαμεν εἶναι, λέγοντές τε αὐτὰ, ὡς νόμους οἶεσθαι τιθεμένους εἶναι πολλῆς ἀνοίας γέμειν. Γεγραμμένων δὲ ταύτη τῶν νόμων τε καὶ ὅλης τῆς πολιτείας, οὐ τέλος ὁ τοῦ διαφέροντος πολίτου πρὸς ἀρετὴν γίγνεται ἔπαινος, ὅταν αὐτόν τις φῆ τὸν ὑπηρετήσαντα τοῖς νόμοις ἄριστα καὶ πειθόμενον μάλιστα, τοῦτον εἶναι τὸν ἀγαθὸν τελεώτερον

c

d

e

δὲ ὧδε εἰρημένον, ὡς ἄρα δεῖ ἂν τοῖς τοῦ νομοθέτου νομοθετοῦντός τε καὶ ἐπαινοῦντος καὶ ψέγοντος πειθόμενος γράμμασιν διεξέλθῃ τὸν βίον ἄκρατον. Οὗτος δ' ἐπεὶ λόγος ὀρθότατος εἰς ἐπαινον πολίτου, τὸν τε νομοθέτην ὄντως δεῖ μὴ μόνον γράφειν τοὺς νόμους, πρὸς δὲ τοῖς νόμοις, ὅσα καλὰ αὐτῷ δοκεῖ καὶ μὴ καλὰ εἶναι, νόμοις ἐμπελεγμένα γράφειν, τὸν δὲ ἄκρον πολίτην μηδὲν ἦττον ταῦτα ἐμπεδοῦν ἢ τὰ ταῖς ζημίαις ὑπὸ νόμων κατελιημμένα.

Τὸ δὲ δὴ παρὸν ἡμῖν τὰ νῦν <εἰ> οἷον μάρτυρα ἐπαγόμεθα, δηλοῖμεν ἂν ὁ βουλόμεθα μᾶλλον. Θήρα γὰρ πάμπολύ τι 823a
 πράγμα ἐστὶ, περιειλημμένον ὀνόματι νῦν σχεδὸν ἐνί. Πολλὴ μὲν γὰρ ἡ τῶν ἐνύδρων, πολλὴ δὲ ἡ τῶν πτηνῶν, πάμπολιν δὲ καὶ τὸ περὶ τὰ πεζὰ θηρεύματα, οὐ μόνον θηρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἄξιον ἐννοεῖν θήραν, τὴν τε κατὰ πόλεμον, πολλὴ δὲ καὶ ἡ κατὰ φιλίαν θηρεύουσα, ἡ μὲν ἐπαινον, ἡ δὲ ψόγον ἔχει· καὶ κλωπεῖαι [καὶ] ληστῶν καὶ στρατοπέδων στρατοπέδοις θῆραι. Θήρας δὲ περὶ τιθέντι τῷ νομοθέτῃ τοὺς νόμους οὔτε μὴ δηλοῦν ταῦθ' οἷόν τε, οὔτ' ἐπὶ πᾶσιν τάξεις καὶ b
 ζημίας ἐπιτιθέντα ἀπειλητικὰ νόμιμα τιθέναι. Τί δὲ δραστήον περὶ τὰ τοιαῦτα; Τὸν μὲν, τὸν νομοθέτην, ἐπαινέσαι καὶ ψέξαι χρεῶν τὰ περὶ θήρας πρὸς τοὺς τῶν νέων πόρους τε καὶ ἐπιτη-

δεύματα, τὸν δ' αὖ νέον ἀκούσαντα πείθεσθαι, καὶ μήθ' ἡδονὴν μήτε πόνον ἐξείργειν αὐτόν, τῶν δὲ περὶ ἕκαστα ἀπειληθέντων μετὰ ζημίας καὶ νομοθετηθέντων, τὰ μετ' ἐπαίνου ῥηθέντα μᾶλλον τιμῶν καὶ προσταχθέντα ἀποτελεῖν.

Τούτων δὴ προορηθέντων, ἐξῆς ἂν γίνοιτο ἔμμετρος ἔπαινος θήρας καὶ ψόγος, ἥτις μὲν βελτίους ἀποτελεῖ τὰς ψυχὰς τῶν νέων ἐπαινοῦντος, ψέγοντος δὲ ἡ τάναντία. Λέγωμεν τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο ἐξῆς προσαγορεύοντες δι' εὐχῆς τοὺς νέους· ὦ φίλοι, εἶθ' ὑμᾶς μήτε τις ἐπιθυμία μήτ' ἔρωσ τῆς περὶ θάλατταν θήρας ποτὲ λάβοι μηδὲ ἀγκιστρείας μηδ' ὄλωσ τῆς τῶν ἐνύδρων ζώων, μήτε ἐργηγορόσιν μήτε εὐδουσιν κύρτοις ἀργὸν θήραν διαπονουμένοις. Μηδ' αὖ ἄγρας ἀνθρώπων κατὰ θάλατταν ληστείας τε ἡμερος ἐπελθῶν ὑμῖν θηρευτὰς ὠμούς καὶ ἀνόμους ἀποτελοῖ· κλωπείας δ' ἐν χώρᾳ καὶ πόλει μηδὲ εἰς τὸν ἔσχατον ἐπέλθοι νοῦν ἄψασθαι. Μηδ' αὖ πτηνῶν θήρας αἰμύλος ἔρωσ οὐ σφόδρα ἐλευθέριος ἐπέλθοι τινὶ νέων. Πεζῶν δὴ μόνων θηρευσίς τε καὶ ἄγρα λοιπῇ τοῖς παρ' ἡμῖν ἀθληταῖς, ὧν ἡ μὲν τῶν εὐδόντων αὖ κατὰ μέρη, νυκτερεία κληθεῖσα, ἀργῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἀξία ἐπαίνου, οὐδ' ἡ τοι διαπαύματα πόνων ἔχουσα, ἄρκυσίν τε καὶ πάγαις ἀλλ' οὐ φιλοπόνου ψυχῆς νίκη χειρουμένων τὴν ἄγριον τῶν θηρίων ῥώμην· μόνη δὴ

πᾶσιν λοιπὴ καὶ ἀρίστη ἢ τῶν τετραπόδων ἵπποις καὶ κυσίν
καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σώμασιν, ὧν ἀπάντων κρατοῦσιν δρό-
μοις καὶ πληγαῖς καὶ βολαῖς αὐτόχειρες θηρεύοντες, ὄσοις
ἀνδρείας τῆς θείας ἐπιμελές.

Τούτων δὴ πάντων ἔπαινος μὲν πέρι καὶ ψόγος ὁ διειρημέ-
νος ἂν εἶη λόγος, νόμος δὲ ὄδε. Τούτους μηδεὶς τοῖς ἱεροῦς
ὄντως θηρευτὰς κωλυέτω ὄπου καὶ ὀπηπερ ἂν ἐθέλωσιν κυνη-
γετεῖν, νυκτερευτὴν δὲ ἄρκυσιν καὶ πλεκταῖς πιστὸν μηδεὶς
μηδέποτε ἐάσῃ μηδαμοῦ θηρεῦσαι· τὸν ὀρνιαυτὴν δὲ ἐν ἀργοῖς
μὲν καὶ ὄρεσιν μὴ κωλυέτω, ἐν ἐργασίμοις δὲ καὶ ἱεροῖς [ἀγρο-
οῖς] ἐξεργέτω ὁ προστυγχάνων, ἐνυγροθηρευτὴν δὲ, πλὴν ἐν
λιμέσιν καὶ ἱεροῖς ποταμοῖς τε καὶ ἔλεσι καὶ λίμναις, ἐν τοῖς
ἄλλοις δὲ ἐξέστω θηρεύειν, μὴ χρώμενον ὄπῶν ἀναθολώσει
μόνον.

Νῦν οὖν ἤδη πάντα χρὴ φάνει τέλος ἔχειν τὰ γε παιδείας
πέρι νόμιμα.

ΚΛ. Καλῶς ἂν λέγοις.

Η΄

ΑΘ. Τούτων μὴν ἐχόμενά ἐστιν τάξασθαι μὲν καὶ νομο- 828a
θετήσασθαι ἑορτὰς μετὰ τῶν ἐκ Δελφῶν μαντειῶν, αἵτινες θυσί-
αι καὶ θεοῖς οἴστισιν ἄμεινον καὶ λῶνον θυοῦση τῇ πόλει γίγνοι-
ντ' ἂν· πότε δὲ καὶ πόσαι τὸν ἀριθμὸν, σχεδὸν ἴσως ἡμέτερον ἂν
νομοθετεῖν [ἐνιά γ'] αὐτῶν εἴη.

ΚΛ. Τάχ' ἂν τὸν ἀριθμὸν.

ΑΘ. Τὸν ἀριθμὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον· ἔστωσαν γὰρ τῶν μὲν
πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων μηδὲν ἀπολείπουσαι, ὅπως b
ἂν μία γέ τις ἀρχὴ θύῃ θεῶν ἢ δαιμόνων τινὶ αἰεὶ ὑπὲρ πόλεως τε
καὶ αὐτῶν καὶ κτημάτων. Ταῦτα δὲ συνελθόντες ἐξηγηταὶ καὶ ἱε-
ρεῖς ἱερείαι τε καὶ μάντιες μετὰ νομοφυλάκων ταξάντων ἃ πα-
ραλείπειν ἀνάγκη τῷ νομοθέτῃ· καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τούτου χρῆ γί-
γνεσθαι ἐπιγνώμονας τοῦ παραλειπομένου τούτους τοὺς αὐτούς.
Ὁ μὲν γὰρ δὴ νόμος ἐρεῖ δώδεκα μὲν ἑορτὰς εἶναι τοῖς δώδεκα c
θεοῖς, ὧν ἂν ἡ φυλὴ ἐκάστη ἐπώνυμος ᾗ, θύοντας τούτων ἐκά-

στοις ἔμμηνα ἱερά, χορούς τε καὶ ἀγῶνας-μουσικούς, τοὺς δὲ γυμνικούς, κατὰ τὸ πρέπον προσνέμοντας τοῖς θεοῖς τε αὐτοῖς ἅμα καὶ ταῖς ὥραις ἐκάσταις, γυναικείας τε ἑορτάς, ὄσαις χωρὶς ἀνδρῶν προσήκει καὶ ὄσαις μὴ, διανέμοντας. Ἔτι δὲ καὶ τὸ τῶν χθονίων καὶ ὄσους αὐθουὺς οὐρανίους ἐπονομαστέον καὶ τὸ τῶν τούτοις ἐπομένων οὐ συμμεικτέον ἀλλὰ χωριστέον, ἐν τῷ τοῦ Πλούτωνος μηνὶ τῷ δωδεκάτῳ κατὰ τὸν νόμον ἀποδιδόν-
 ντας, καὶ οὐ δυσχεραντέον πολεμικοῖς ἀνθρώποις τὸν τοιοῦτον θεόν, ἀλλὰ τιμητέον ὡς ὄντα αἰεὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ἄριστον· κοινωνία γὰρ ψυχῇ καὶ σώματι διαλύσεως οὐκ ἔστιν ἢ κρεῖττον, ὡς ἐγὼ φαίην ἂν σπουδῇ λέγων. d

Πρὸς τούτοις δὲ διάνοιαν χρὴ σχεῖν τοῖς διαιρήσοντας ἰκανῶς ταῦτα τοιάνδε, ὡς ἔσθ' ἡμῖν ἢ πόλις οἶαν οὐκ ἂν τις ἐτέραν εὐροι τῶν νῦν περὶ χρόνου σχολῆς καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐξουσίας, δεῖ δὲ αὐτήν, καθάπερ ἓνα ἄνθρωπον, ζῆν εὖ· τοῖς δὲ εὐδαιμόνως ζῶσιν 829a
 ὑπάρχειν ἀνάγκη πρῶτον τὸ μῆθ' ἑαυτοὺς ἀδικεῖν μήτε ὑφ' ἐτέρων αὐτοὺς ἀδικεῖσθαι. Τούτοις δὲ τὸ μὲν οὐ πᾶν χαλεπὸν, τοῦ δὲ μὴ ἀδικεῖσθαι κτήσασθαι δύναμιν παγγάλεπον, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτὸ τελέως σχεῖν ἄλλως ἢ τελέως γενόμενον ἀγαθόν· ταῦτόν δὴ τοῦτο ἔστι καὶ πόλει ὑπάρχειν, γενομένη μὲν ἀγαθῇ βίῳ εἰρηνικῶς, πολεμικῶς δὲ ἔξωθέν τε καὶ ἔνδοθεν, ἂν ἢ κακῇ. Τούτων δὲ

ταύτη σχεδὸν ἐχόντων, οὐκ ἐν πολέμῳ τὸν πόλεμον ἐκάστοις γυμναστέον, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς εἰρήνης βίῳ. Δεῖ τοίνυν πόλιν ἐκάστου μηνὸς νοῦν κεκτημένην στρατεῦσθαι μὴ ἔλαττον μιᾶς ἡμέρας, πλείους δέ, ὡς ἂν καὶ τοῖς ἄρχουσι συνδοκῇ, μηδὲν χειμῶνας ἢ καύματα διευλαβουμένους, αὐτούς τε ἅμα καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ὅταν ὡς πανδημίαν ἐξάγειν δόξη τοῖς ἄρχουσι, τότε δὲ καὶ κατὰ μέρη· καὶ τινὰς αἰεὶ παιδιὰς μηχανᾶσθαι καλὰς ἅμα θυσίαις, ὅπως ἂν γίνωνται μάχαι τινὲς ἑορταστικάι, μιμούμεναι τὰς πολεμικάς, ὅτι μάλιστα ἐναργῶς μάχας. Νικητήρια δὲ καὶ ἀριστεῖα ἐκάστοισι τούτων δεῖ διανεμῆναι ἐγκώμια τε καὶ ψόγους ποιεῖν ἀλλήλοις, ὁποῖός τις ἂν ἕκαστος γίγνηται κατὰ τε τοὺς ἀγῶνας ἐν παντί τε αὐτῷ βίῳ, τὸν τε ἄριστον δοκοῦντα εἶναι κοσμοῦντα καὶ τὸν μὴ ψέγοντα. Ποιητῆς δὲ ἔστω τῶν τοιούτων μὴ ἅπασ, ἀλλὰ γεγρονῶς πρῶτον μὲν μὴ ἔλαττον πεντήκοντα ἔτων, μηδ' αὐτῶν ὅποσοι ποιήσιν μὲν καὶ μοῦσαν ἰκανῶς κεκτημένοι ἐν αὐτοῖς εἰσιν, καλὸν δὲ ἔργον καὶ ἐπιφανὲς μηδὲν δρᾶσαντες πώποτε· ὅσοι δὲ ἀγαθοὶ τε αὐτοὶ καὶ τίμοι ἐν τῇ πόλει, ἔργων ὄντες δημιουργοὶ καλῶν, τὰ τῶν τοιούτων ἀδέσθω ποιήματα, ἔαν καὶ μὴ μουσικὰ πεφύκη. Κρίσις δὲ αὐτῶν ἔστω παρὰ τε τῷ παιδευτῇ καὶ τοῖς ἄλλοις νομοφύλαξι, τοῦτο ἀποδιδόντων αὐτοῖς γέρας, παρηρησίαν ἐν μούσαις εἶναι μόνους, τοῖς

δὲ ἄλλοις μηδεμίαν ἐξουσίαν γίγνεσθαι, μηδὲ τινα τολμᾶν ἕδειν ἀδόκιμον μοῦσαν [μὴ κρινάντων τῶν νομοφυλάκων], μηδ' ἂν ἡδίων ἢ τῶν Θαμύρου τε καὶ Ὀρφείων ὕμνων, ἀλλ' ὅσα τε ἱερὰ κριθέντα ποιήματα ἐδόθη τοῖς θεοῖς, καὶ ὅσα ἀγαθῶν ὄντων ἀνδρῶν ψέγονται ἢ ἐπαινοῦντά τινας ἐκρίθη μετρίως δρᾶν τὸ τοιοῦτον. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγω στρατείας τε πέρι καὶ τῆς ἐν ποιήσεσι παρρησίας γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν ὁμοίως γίγνεσθαι δεῖν.

Χρὴ δὲ ἀναφέρειν παραδεικνύντα ἑαυτῷ τὸν νομοθέτην τῷ λόγῳ. Φέρε, τίνας ποτὲ τρέφω τὴν πόλιν ὄλην παρασκευάσας; ἄρ' οὐκ ἀθλητὰς τῶν μεγίστων ἀγῶνων, οἷς ἀνταγωνισταὶ μυριοὶ ὑπάρχουσι; Καὶ πάνυ γε, φαίη τις ἂν ὀρθῶς λέγων. Τί δῆτα; Εἰ πύκτας ἢ παγκρατιαστάς ἐτρέφομεν ἢ τι τῶν τοιούτων ἕτερον ἀγωνισμάτων ἀθλοῦντας, ἄρα εἰς αὐτὸν ἂν ἀπηντῶμεν τὸν ἀγῶνα, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ οὐδενὶ καθ' ἡμέραν προσμαχόμενοι; ἢ πύκται γε ὄντες παμπόλλας ἂν ἡμέρας ἔμπροσθεν τοῦ ἀγῶνος ἐμανθάνομέν τε ἂν μάχεσθαι καὶ διεπονούμεθα, μιμούμενοι πάντα ἐκεῖνα ὅπόσοις ἐμέλλομεν εἰς τότε χρῆσεσθαι περὶ τῆς νίκης διαμαχόμενοι, καὶ ὡς ἐγγύτατα τοῦ ὁμοίου ἰόντες, ἀντὶ ἱμάντων σφαίρας ἂν περιεδοούμεθα, ὅπως αἰ πληγαὶ τε καὶ αἰ τῶν πληγῶν εὐλάβειαι διεμελετῶντο εἰς τὸ δυνατὸν ἰκανῶς, εἰ τέ τις ἡμῖν συγγυμναστῶν συνέβαινε ἀπορία πλείων, ἄρ' ἂν δεῖσαντες τὸν τῶν ἀνοήτων γέλῳτα οὐκ ἂν ἐτολμῶμεν κρεμαννύ-

ντες εἰδωλον ἄψυχον γυμνάζεσθαι πρὸς αὐτό; καὶ ἔτι πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων ἀπορήσαντές ποτε, ἐν ἐρημίᾳ c
συγγυμναστῶν ἄρα γε οὐκ ἐτολήσαμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σκιαμαχεῖν ὄντως; ἢ τί ποτε ἄλλο τὴν τοῦ χειρονομεῖν μελέτην ἂν τις φαίη γεγονέναι;

ΚΛ. Σχεδόν, ὦ ξένε, οὐδὲν ἄλλο γε πλὴν τοῦτο αὐτὸ ὃ σὺ νῦν ἔφθεγξαι.

ΑΘ. Τί οὖν; τὸ τῆς πόλεως ἡμῖν μάχιμον ἢ χειρόν τι παρασκευασάμενον τῶν τοιούτων ἀγωνιστῶν εἰς τὸν μέγιστον τῶν ἀγῶνων ἐκάστοτε τολήσει παριέναι, διαμαχοῦμενον περὶ ψυχῆς d
καὶ παίδων καὶ χρημάτων καὶ ὅλης τῆς πόλεως; Καὶ ταῦτα δὴ φοβηθεὶς αὐτῶν ὁ νομοθέτης τὰ πρὸς ἀλλήλους γυμνάσια μὴ φαίνηται τισιν γελοῖα, οὐκ ἄρα νομοθετήσει, στρατεύεσθαι προστάτων μάλιστα μὲν ἐκάστης ἡμέρας τὰ γε μικρὰ χωρὶς τῶν ὄπλων, χοροῦς τε εἰς ταῦτα ἅμα καὶ γυμναστικὴν πᾶσαν συντείνων, τὰς δὲ οἷόν τινας μείζους τε καὶ ἐνοπλίους γυμνασίας μὴ ἔλαττον ἢ κατὰ μῆνα ἕκαστον ποιεῖσθαι προστάξει, ἀμίλλας τε πρὸς ἀλλήλους ποιουμένους κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν, ἐπὶ κατά- e
ληψιν χωρίων ἀμιλλωμένους καὶ ἐνέδρας, καὶ πᾶσαν μιμουμένους τὴν πολεμικὴν, ὄντως σφαιρομαχεῖν τε καὶ βολαῖς ὡς ἐγγύτατα τῶν ἀληθῶν, χρωμένους ὑποκινδύνοις βέλεσιν, ὅπως μὴ παντάπασιν ἄφοβος ἢ πρὸς ἀλλήλους γίγνηται παιδιὰ, δείματα δὲ παρέχη καὶ τινα τρόπον δηλοῖ τὸν τε εὐψυχον καὶ τὸν μὴ, καὶ

τοῖς μὲν τιμάς, τοῖς δὲ καὶ ἀτιμίας διανεμῶν ὀρθῶς, τὴν πόλιν 831a
 ὀλην εἰς τὸν ἀληθινὸν ἀγῶνα διὰ βίου παρασκευάζη χρησίμην,
 καὶ δὴ καὶ τινος ἀποθανόντος οὕτως, ὡς ἀκουσίου τοῦ φόνου
 γενομένου, τιθῆ τὸν ἀποκτείναντα κατὰ νόμον καθαρθέντα κα-
 θαρὸν εἶναι χειρᾶς, ἠγούμενος ἀνθρώπων μὲν τελευτησάντων μὴ
 πολλῶν, ἑτέρους πάλιν οὐ χειροῦς φύσεσθαι, φόβου δὲ οἷον τε-
 λευτήσαντος, ἐν πᾶσιν τοῖς τοιοῦτοις βάσανον οὐχ εὐρήσειν τῶν
 τε ἀμεινόνων καὶ χειρόνων, οὐ σμικρῇ πόλει μείζον κακὸν ἐκεί-
 νου;

b

ΚΛ. Συμφαίμεν ἂν ἡμεῖς γε, ὡ ξένε, τὰ τοιαῦτα δεῖν καὶ νο-
 μοθετεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν πόλιν ἄπασαν.

ΑΘ. Ἐὰρ' οὖν γινώσκομεν ἅπαντες τὴν αἰτίαν διότι ποτὲ
 νῦν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ τοιαύτη χορεία καὶ ἀγωνία σχεδὸν οὐδαμῇ
 οὐδαμῶς ἐστίν, εἰ μὴ πάνυ τι σμικρὰ; ἢ φῶμεν δι' ἀμαθίαν τῶν
 πολλῶν καὶ τῶν τιθέντων αὐτοῖς τοὺς νόμους;

ΚΛ. Τάχ' ἂν.

ΑΘ. Οὐδαμῶς, ὡ μακάριε Κλεινία· δύο δὲ χρῆ φάναι
 τούτων αἰτίας εἶναι καὶ μάλα ἱκανάς.

c

ΚΛ. Ποίας;

ΑΘ. Τὴν μὲν ὑπ' ἔρωτος πλοῦτου πάντα χρόνον ἀσχολον
 ποιῶντος τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι πλὴν τῶν ἰδίων κτημάτων,
 ἔξ ὧν κρεμαμένη πᾶσα ψυχὴ πολίτου παντός οὐκ ἂν ποτε δύ-
 ναίτο τῶν ἄλλων ἐπιμέλειαν ἴσχειν πλὴν τοῦ καθ' ἡμέραν κέρ-

ἄμιλλαν τούτων τῶν δρόμων.

Καὶ τὰ μὲν περὶ δρόμους ἀνδράσι τε καὶ γυναξί ταῦτα ἔστω·
 τὰ δὲ κατ' ἰσχύν, ἀντί μὲν πάλης καὶ τῶν τοιοούτων, τὰ νῦν ὄσα e
 βαρέα, τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις μάχην, ἓνα τε πρὸς ἓνα διαμαχομένους
 καὶ δύο πρὸς δύο, καὶ μέχρι δέκα πρὸς δέκα διαμιλλωμένους
 ἀλλήλοις. Ἄ δὲ τὸν μὴ παθόντα ἢ ποιήσαντα δεῖ νικᾶν καὶ εἰς
 ὅποσα, καθάπερ νῦν ἐν τῇ πάλῃ διενομοθετήσαντο οἱ περὶ τὴν
 πάλην αὐτήν τί τοῦ καλῶς παλαιόντος ἔργον καὶ μὴ καλῶς,
 ταυτὸν δὴ καὶ τοὺς περὶ ὅπλομαχίαν ἄκρους παρακαλοῦντας,
 χρῆ τούτους συννομοθετεῖν κελεύειν τίς νικᾶν ἄρα δίκαιος περὶ
 ταύτας αὖ τὰς μάχας, ὃ τι μὴ παθῶν ἢ δρᾶσας, καὶ τὸν ἠττώμε- 834a
 νον ὡσαύτως ἦτις διακρίνει τάξις. Ταῦτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν θη-
 λειῶν ἔστω νομοθετούμενα τῶν μέχρι γάμου. Πελταστικὴν δὲ
 ὄλην ἀντιστήσαντας δεῖ τῇ τοῦ παγκρατίου μάχῃ, τόξοις καὶ
 πέλταις καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθῳ ἐκ χειρὸς τε καὶ σφενδόνης ἀμιλ-
 λωμένων, διαθεμένους αὖ περὶ τούτων νόμους, τῷ κάλλιστα
 ἀποδιδόντι τὰ περὶ ταῦτα νόμιμα τὰ γέρα καὶ τὰς νίκας διανέ-
 μειν.

Τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἵππων δὴ περὶ ἀγῶνος γίνοιτο ἐξῆς ἂν νο- b
 μοθετούμενα· ἵππων δὲ ἡμῖν χρεῖα μὲν οὔτε τις πολλῶν οὔτε
 πολλή, κατὰ γε δὴ Κρήτην, ὥστε ἀναγκαῖον καὶ τὰς σπουδᾶς
 ἐλάττους γίνεσθαι τὰς τε ἐν τῇ τροφῇ καὶ τὰς περὶ ἀγωνίας

αὐτῶν. Ἄρματος μὲν οὖν καὶ τὸ παράπαν οὔτε τις τροφεὺς ἡμῖν ἐστίν οὔτε τις φιλοτιμία πρὸς ταῦτα οὐδενὶ γίγνοιτ' ἂν λόγον ἔχουσα, ὥστε τούτου μὲν ἀγωνίας, <δ> οὐκ ἐπιχώριον, ἔσται τιθέντας νοῦν μῆτε ἔχειν μῆτε δοκεῖν κεκτῆσθαι. c
μονίπποις δὲ ἄθλα τιθέντες, πῶλοις τε ἀβόλοις καὶ τελείων τε καὶ ἀβόλων τοῖς μέσοις καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς τέλους ἔχουσι, κατὰ φύσιν τῆς χώρας ἂν τὴν ἵππικὴν παιδιὰν ἀποδιδούμεν. Ἔστω δὴ τούτων τε αὐτῶν κατὰ νόμον ἄμυλλά τε καὶ φιλονικία, φυλάρχοις τε καὶ ἱππάρχοις δεδομένη κοινὴ κρίσις ἀπάντων τῶν τε δρόμων αὐτῶν καὶ τῶν καταβαινόντων μεθ' ὄπλων· ψιλοῖς δὲ δπλων οὔτ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς οὔτε ἐνταῦθα τιθέντες ἀγωνίας d
ὀρθῶς ἂν νομοθετοῦμεν. Τοξότης δὲ ἀφ' ἵππων Κρής οὐκ ἄχρηστος, οὐδ' ἀκοντιστής, ὥστε ἔστω καὶ τούτων παιδιᾶς χάριν ἔρις τε καὶ ἀγωνία.

Θηλείας δὲ περὶ τούτων νόμοις μὲν καὶ ἐπιτάξεις οὐκ ἄξια βιάζεσθαι τῆς κοινωνίας· ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔμπροσθεν παιδευμαίων εἰς ἔθος ἰόντων ἢ φύσις ἐνδέχεται καὶ μὴ δυσχεραίνῃ παιδάς ἢ παρθένους κοινωνεῖν, ἐὰν καὶ μὴ ψέγειν.

Ἄγωνία δὴ νῦν ἤδη καὶ μάθησις γυμναστικῆς, ὅσα τε ἐν

ἀγῶσιν καὶ ὄσα καθ' ἡμέραν <ἐν> διδασκάλων ἐκπονούμεθα, e
 πάντως ἤδη πέρας ἔχει. Καὶ δὴ καὶ μουσικῆς τὰ μὲν πλεῖστα
 ὡσαύτως διαπετέρανται, τὰ δὲ ῥαψῳδῶν καὶ τῶν τούτοις ἐπο-
 μένων, καὶ ὄσαι ἐν ἑορταῖς ἀμιλλαι χορῶν ἀναγκαῖαι γίγνεσθαι,
 ταχθέντων τοῖς θεοῖς τε καὶ τοῖς μετὰ θεῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν
 καὶ ἐνιαυτῶν, κοσμηθήσονται τότε, εἴτε τριετηρίδες εἴτε αὐτὰ καὶ
 διὰ πέμπτων ἐτῶν, εἴθ' ὄπη καὶ ὄπως ἔννοιαν διδόντων τῶν 835a
 θεῶν τάξεως πέρι διανεμηθῶσιν· τότε καὶ τοὺς μουσικῆς ἀγῶνας
 χρῆ προσδοκᾶν κατὰ μέρος ἀγωνιεῖσθαι ταχθέντας ὑπὸ τε ἀθλο-
 θετῶν καὶ τοῦ παιδευτοῦ τῶν νέων καὶ τῶν νομοφυλάκων, εἰς
 κοινὸν περὶ αὐτῶν τούτων συνελθόντων καὶ γενομένων νομο-
 θετῶν αὐτῶν, τοῦ τε πότε καὶ τίνες καὶ μετὰ τίνων τοὺς ἀγῶνας
 ποιήσονται περὶ ἀπάντων χορῶν καὶ χορείας. Οἷα δὲ ἕκαστα
 αὐτῶν εἶναι δεῖ κατὰ λόγον καὶ κατ' ᾠδὰς καὶ καθ' ἁρμονίας
 ῥυθμοῖς κραθείσας καὶ ὀρχήσεσι, πολλάκις εἴρηται τῷ πρώτῳ b
 νομοθέτῃ, καθ' ἃ τοὺς δευτέρους δεῖ μεταδιώκοντας νομοθετεῖν,
 καὶ τοὺς ἀγῶνας πρεπόντως ἕκαστοις θύμασιν ἐν χρόνοις προ-
 σήκουσι νεύμαντας, ἑορτὰς ἀποδοῦναι τῇ πόλει ἑορτάζειν.

Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὕτε χαλεπὸν γνῶναι τίνα
 τρόπον χρῆ τάξεως ἐνόμου λαγχάνειν, οὐδ' αὐτὰ μετατιθέμενα
 ἐνθα ἢ ἐνθα μέγα τῇ πόλει κέρδος ἢ ζημίαν ἂν φέροι· ἃ δὲ μὴ συμ- c
 κρὸν διαφέρει, πείθειν τε χαλεπὸν, θεοῦ μὲν μάλιστα ἔργον, εἰ

θαυμαστόν ἐπιθυμιῶν εἰ κρατοῖ τὰ πρόσθεν νόμιμα ταχθέντα.
 – Τὸ γὰρ μὴ πλουτεῖν τε ἐξεῖναι ὑπερβαλλόντως ἀγαθὸν πρὸς τὸ 836a
 σωφρονεῖν οὐ σμικρὸν, καὶ πᾶσα ἡ παιδεία μετρίους πρὸς τὰ
 τοιαῦτ' εἴληφεν νόμους καὶ πρὸς τούτοις ἢ τῶν ἀρχόντων ὄψις
 διηναγκασμένη μὴ ἀποβλέπειν ἄλλοσε, τηρεῖν δ' αἰεὶ, τοὺς νέους
 τ' αὐτούς, πρὸς μὲν τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας, ὅσα γε ἀνθρώπινα, μέ-
 τρον ἔχει. – Τὰ δὲ δὴ τῶν ἐρώτων παιδῶν τε ἀρρένων καὶ θη-
 λειῶν καὶ γυναικῶν ἀνδρῶν καὶ ἀνδρῶν γυναικῶν ὅθεν δὴ μυρία b
 γέγονεν ἀνθρώποις ἰδία καὶ ὄλαις πόλεσιν, πῶς τις τοῦτο διευ-
 λαβοῖτ' ἄν, καὶ τί τεμῶν φάρμακον τούτοις ἐκάστοις τοῦ τοιού-
 του κινδύνου διαφυγῆν εὐρήσει; πάντως οὐ ῥάδιον, ὦ Κλεινία.
 Καὶ γὰρ οὖν πρὸς μὲν ἄλλα οὐκ ὀλίγα ἢ Κρήτη τε ἡμῖν ὅλη καὶ
 ἢ Λακεδαίμων βοήθειαν ἐπιεικῶς οὐ σμικρὰν συμβάλλονται τι-
 θεῖσι νόμους ἀλλοίους τῶν πολλῶν τρόπον, περὶ δὲ τῶν ἐρώτων
 – αὐτοὶ γὰρ ἔσμεν – ἐναντιοῦνται παντάπασιν. Εἰ γὰρ τις ἀκο- c
 λουθῶν τῆ φύσει θήσει τὸν πρὸ τοῦ Λαΐου νόμον, λέγων ὡς
 ὀρθῶς εἶχεν τὸ τῶν ἀρρένων καὶ νέων μὴ κοινωνεῖν καθάπερ θη-
 λειῶν πρὸς μεῖξιν ἀφροδισίων, μάρτυρα παραγόμενος τὴν τῶν
 θηρίων φύσιν καὶ δεικνὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐχ ἀπτόμενον ἄρρε-
 να ἄρρενος διὰ τὸ μὴ φύσει τοῦτο εἶναι, τάχ' ἂν χροῖτο ἀπιθάνῳ
 λόγῳ καὶ ταῖς ὑμετέραις πόλεσιν οὐδαμῶς συμφώνῳ. Πρὸς δὲ
 τούτοις, ὃ διὰ παντός φαμεν δεῖν τὸν νομοθέτην τηρεῖν, τοῦτο ἐν

τούτοις οὐχ ὁμολογεῖ. Ζητοῦμεν γάρ ἀεὶ δὴ τί τῶν τιθεμένων πρὸς ἀρετὴν φέρει καὶ τί μὴ φέρε δὴ, τοῦτο ἐὰν συγχωρῶμεν καλὸν ἢ μηδαμῶς αἰσχρὸν νομοθετεῖσθαι τὰ νῦν, τί μέρος ἡμῖν συμβάλλουτ' ἂν πρὸς ἀρετὴν; πότερον ἐν τῇ τοῦ πεισθέντος ψυχῇ γιγνόμενον ἐμφύσεται τὸ τῆς ἀνδρείας ἦθος, ἢ ἐν τῇ τοῦ πείσαντος τὸ τῆς σώφρονος ιδέας γένος; ἢ ταῦτα μὲν οὐδεὶς ἂν πεισθεῖη ποτέ, μᾶλλον δὲ ἅπαν τούτου τοῦναντίον, τοῦ μὲν ταῖς ἡδοναῖς ὑπείκοντος καὶ καρτερεῖν οὐ δυναμένου ψέξει πᾶς τὴν μαλακίαν, τοῦ δ' εἰς μίμησιν τοῦ θήλεος ἰόντος τὴν τῆς εἰκόνας ὁμοιότητα ἄρ' οὐ μέμψεται; τίς οὖν ἀνθρώπων τοῦτο ὄν τοιοῦτον νομοθετήσῃ; σχεδὸν οὐδεὶς, ἔχων γε ἐν τῷ νῷ νόμον ἀληθῆ. Πῶς οὖν φαμεν ἀληθὲς τοῦτο εἶναι; τὴν τῆς φιλίας τε καὶ ἐπιθυμίας ἅμα καὶ τῶν λεγομένων ἐρώτων φύσιν ἰδεῖν ἀναγκαῖον, εἰ μέλλει τις ταῦτα ὀρθῶς διανοηθῆσεσθαι· δύο γὰρ ὄντα αὐτά, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τρίτον ἄλλο εἶδος, ἐν ὄνομα περιλαβὼν πᾶσαν ἀπορίαν καὶ σκότον ἀπεργάζεται.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Φίλον μὲν που καλοῦμεν ὁμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν καὶ ἴσον ἴσῳ, φίλον δ' αὐτὸ καὶ τὸ δεόμενον τοῦ πεπλουτηκότος, ἐναντίον ὄν τῷ γένει· ὅταν δὲ ἐκάτερον γίγνηται σφοδρὸν, ἐρωτα ἐπονομάζομεν.

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Φιλία τοίνυν ἢ μὲν ἀπὸ ἐναντίων δεινὴ καὶ ἀγρία καὶ τὸ κοινόν οὐ πολλάκις ἔχουσα ἐν ἡμῖν, ἢ δ' ἐκ τῶν ὁμοίων

ἡμερός τε καὶ κοινὴ διὰ βίου· μεικτὴ δὲ ἐκ τούτων γενομένη
 πρῶτον μὲν καταμαθεῖν οὐ ῥαδία, τί ποτε βούλοισ' ἂν αὐτῷ γε-
 νέσθαι τὸν τρίτον ἔρωτά τις ἔχων τοῦτον, ἔπειτα εἰς τοῦναντίον
 ὑπ' ἄμφοιν ἑλκόμενος ἀπορεῖ, τοῦ μὲν κελεύοντος τῆς ὥρας
 ἄπτεσθαι, τοῦ δὲ ἀπαγορεύοντος. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἐρών, c
 καὶ τῆς ὥρας καθάπερ ὀπώρας πεινῶν, ἐμπλησθῆναι παρακε-
 λεύεται ἑαυτῷ, τιμὴν οὐδεμίαν ἀπονέμων τῷ τῆς ψυχῆς ἥθει τοῦ
 ἐρωμένου· ὁ δὲ πάρεργον μὲν τὴν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαν ἔχων,
 ὀρών δὲ μᾶλλον ἢ ἐρών, τῇ ψυχῇ δὲ ὄντως τῆς ψυχῆς ἐπιτεθυμη-
 κῶς, ὕβριν ἠγῆται τὴν περὶ τὸ σῶμα τοῦ σώματος πλησμονήν, τὸ
 σῶφρον δὲ καὶ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ φρόνιμον
 αἰδούμενος ἅμα καὶ σεβόμενος, ἀγνεύειν αἰεὶ μεθ' ἀγνεύοντος
 τοῦ ἐρωμένου βούλοισ' ἂν· ὁ δὲ μειχθεὶς ἐξ ἄμφοιν γ' ἔρωτος οὐτός d
 ἐσθ' ὃν νῦν διεληλύθαμεν ὡς τρίτον. Ὅντων δὲ τούτων τοσοῦ-
 των, πότερον ἅπαντας δεῖ κωλύειν τὸν νόμον, ἀπειργοντα μὴ γί-
 γνεσθαι ἐν ἡμῖν, ἢ δῆλον ὅτι τὸν μὲν ἀρετῆς ὄντα καὶ τὸν νέον
 ἐπιθυμοῦντα ὡς ἄριστον γίγνεσθαι βουλοίμεθ' ἂν ἡμῖν ἐν τῇ πό-
 λει ἐνεῖναι, τοὺς δὲ δύο, εἰ δυνατόν εἴη, κωλοῦμεν ἅν; ἢ πῶς λέ-
 γομεν, ὦ φίλε Μέγилλε;

ΜΕ. Πάντη τοι καλῶς, ὦ ξένε, περὶ αὐτῶν τούτων εἴρηκας

τὰ νῦν.

e

ΑΘ. Ἐοικά γε, ὅπερ καὶ ἐτόπαζον, τυχεῖν τῆς σῆς, ὦ φίλε, συνφθίας· τὸν δὲ νόμον ὑμῶν, ὃ τι νοεῖ περὶ τὰ τοιαῦτα, οὐδὲν με ἐξετάζειν δεῖ, δέχεσθαι δὲ τὴν τῷ λόγῳ συγχώρησιν. Κλεινία δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς αὔθις περὶ αὐτῶν τούτων πειράσομαι ἐπάδων πείθειν. Τὸ δέ μοι δεδομένον ὑπὸ σφῶν Ἴτω, καὶ διεξέλθωμεν πάντως τοὺς νόμους.

ΜΕ. Ὅρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Τέχνην δὴ τιν' αὐτὸύτου τοῦ νόμου τῆς θέσεως ἐν τῷ νῦν παρόντι τῇ μὲν ῥαδίαν ἔχω, τῇ δ' αὐτὴν τινὰ τρόπον παντάπα- 838a
σιν ὡς οἷόν τε χαλεπωτάτην.

ΜΕ. Πῶς δὴ λέγεις;

ΑΘ. Ἴσμεν που καὶ τὰ νῦν τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, καίπερ παρανόμους ὄντας, ὡς εὖ τε καὶ ἀκριβῶς εἴργονται τῆς τῶν καλῶν συνουσίας οὐκ ἄκοντες, ὡς οἷόν τε δὲ μάλιστα ἐκό-
ντες.

ΜΕ. Πότε λέγεις;

ΑΘ. Ὅταν ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ τῷ γένωνται καλοί. Καὶ περὶ b
ύεος ἢ θυγατρὸς ὁ αὐτὸς νόμος ἀγραφὸς ἂν ὡς οἷόν τε ἰκανώ-
τατα φυλάττει μῆτε φανερώς μῆτε λάθρα συγκαθεύδοντα ἢ πως
ἄλλως ἀσαφζόμενον ἄπτεσθαι τούτων· ἀλλ' οὐδ' ἐπιθυμία ταύ-
της τῆς συνουσίας τὸ παρὰπαν εἰσέρχεται τοὺς πολλοὺς.

ΜΕ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν σμικρὸν ῥῆμα κατασβέννυσι πάσας τὰς
τοιαύτας ἡδονάς;

ΜΕ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τὸ ταῦτα εἶναι φάναι μηδαμῶς ὄσια, θεομοσῆ δὲ καὶ αἰσχρῶν αἰσχιστα. Τὸ δ' αἴτιον ἄρ' οὐ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ μηδένα ἄλλως λέγειν αὐτά, ἀλλ' εὐθύς γενόμενον ἡμῶν ἕκαστον ἀκούειν τε λεγόντων αἰεὶ καὶ πανταχοῦ ταῦτα, ἐν γελοίοις τε ἅμα ἐν πάσῃ τε σπουδῇ τραγικῇ λεγόμενα πολλάκις, ὅταν ἡ Θυέστας ἢ τινὰς Οἰδίποδας εἰσάγωσιν, ἢ Μακαρέας τινὰς ἀδελφαῖς μειχθέντας λαθραίως, ὀφθέντας δὲ ἐτοίμως θάνατον αὐτοῖς ἐπιτιθέντας δίκην τῆς ἁμαρτίας;

ΜΕ. Ὅρθότατα λέγεις τό γε τοσοῦτον, ὅτι τὸ τῆς φήμης θαυμαστήν τινα δύναμιν εἴληχεν, ὅταν μηδεὶς μηδαμῶς ἄλλως ἀναπνεῖν ἐπιχειρήσῃ ποτὲ παρὰ τὸν νόμον.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὀρθόν τὸ νυνδὴ ῥηθέν, ὅτι νομοθέτη, βουλομένῳ τινὰ ἐπιθυμίαν δουλώσασθαι τῶν διαφερόντως τοῦς ἀνθρώπους δουλουμένων, ῥάδιον γινῶναι γε ὄντινα τρόπον χειρῶσαιτο ἂν· ὅτι καθιερώσας ταύτην τὴν φήμην παρὰ πᾶσι, δούλοις τε καὶ ἐλευθέροις καὶ παισὶ καὶ γυναξὶ καὶ ὅλῃ τῇ πόλει κατὰ τὰ αὐτά, οὔτω τὸ βεβαιότατον ἀπειργασμένος ἔσται περὶ τοῦτον τὸν νόμον.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν· ὅπως δὲ αὐτὸ τοιοῦτον ἐθέλοντας λέγειν πάντας δυνατὸν ἔσται ποτὲ παρασχεῖν –

ΑΘ. Καλῶς ὑπέλαβες· αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἦν τὸ παρ' ἐμοῦ λεχθέν, ὅτι τέχνην ἐγὼ πρὸς τοῦτον τὸν νόμον ἔχοιμι τοῦ κατὰ φύσιν χρῆσθαι τῇ τῆς παιδογονίας συνουσίᾳ, τοῦ μὲν ἄρρενος

ἀπεχομένους, μὴ κτείνοντάς τε ἐκ προνοίας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, μὴδ' εἰς πέτρας τε καὶ λίθους σπείροντας, οὐ μήποτε φύ- 839a
 σιν τὴν αὐτοῦ ῥιζωθὲν λήψεται γόνιμον, ἀπεχομένους δὲ ἀρού-
 ρας θηλείας πάσης ἐν ἧ μὴ βούλοιο ἂν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν. Ὁ
 δὴ νόμος οὗτος διηνεκῆς μὲν γενόμενος ἅμα καὶ κρατήσας, κα-
 θάπερ νῦν περὶ τὰς τῶν γονέων συμμείξεις κρατεῖ, ἐὰν καὶ περὶ
 τὰς ἄλλας νικήσῃ δικαίως, μυρία ἀγαθὰ ἔχει. Κατὰ φύσιν μὲν
 γὰρ πρῶτον κεῖται, λύττης δὲ ἐρωτικῆς καὶ μανίας καὶ μοιχειῶν
 πασῶν καὶ πωμάτων καὶ σίτων εἰργεσθαι ποιεῖ τῶν ἀμέτρων πᾶ-
 ντων, γυναιξὶ τε αὐτῶν οἰκείους εἶναι φίλους· ἄλλα τε ἀάμπολ- b
 λα ἀγαθὰ γίγνεται ἂν, εἰ τοῦ νόμου τις τούτου δύναται ἐγκρατῆς
 εἶναι. Τάχα δ' ἂν ἡμῖν τις παραστάς ἀνήρ σφοδρὸς καὶ νέος,
 πολλοῦ σπέρματος μεστός, ἀκούων τιθεμένου τοῦ νόμου λοιδο-
 ρήσειεν ἂν ὡς ἀνόητα καὶ ἀδύνατα τιθέντων νόμιμα, καὶ βοῆς
 πάντα ἐμπλήσειε· πρὸς ἃ δὴ καὶ βλέψας ἐγὼ τοῦτο εἶπον τὸ
 ῥῆμα, ὡς τινα τέχνην κεκτήμην, τῇ μὲν ῥάσπην ἀπασῶν, τῇ δὲ χα- c
 λεπωτάτην, πρὸς τὸ τοῦτον τεθέντα ἐμμεῖναι τὸν νόμον. Νοῆσαι
 μὲν γὰρ δὴ ῥᾶστον ὡς δυνατόν τέ ἐστίν καὶ ὄπη—φάμεν γὰρ δὴ
 καθιερωθὲν τοῦτο ἱκανῶς τὸ νόμιμον πᾶσαν ψυχὴν δουλώσε-
 σθαι καὶ παντάπασιν μετὰ φόβου ποιήσειεν πείθεσθαι τοῖς τε-
 θεῖσιν νόμοις—ἀλλὰ γὰρ εἰς τοῦτο προβέβηκε νῦν, ὥστ' οὐδ' ἂν
 τότε γενέσθαι δοκεῖ, καθάπερ τὸ τῶν συσσιτίων ἐπιτήδευμα ἀπι-

στείται μὴ δυνατὸν εἶναι δύνασθαι διὰ βίου πόλιν ὅλην ζῆν d
 πρᾶττουσαν τοῦτο, ἐλεγχθὲν δ' ἔργῳ καὶ γενόμενον παρ' ὑμῖν,
 ὅμως ἔτι τό γε γυναικῶν οὐδὲ ἐν ταῖς ὑμετέραις πόλεσιν δοκεῖ
 φύσιν ἔχειν γίνεσθαι. Ταύτη δ' αὖ, διὰ τὴν τῆς ἀπιστίας ῥώμην,
 εἴρηκα ἀμφοτέρωτα ταῦτα εἶναι παγχάλεπα μείναι κατὰ νόμον.

ΜΕ. Ὅρθῶς γε σὺ λέγων.

ΑΘ. Ὡς δ' οὖν οὐκ ἔστιν ὑπὲρ ἄνθρωπον, οἷόν τε δὲ
 γενέσθαι, βούλεσθε ὑμῖν πειραθῶ τινα λόγον ἐχόμενον πιθανό-
 τητος εἰπεῖν τινος;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Πότερον οὖν τις ἀφροδισίων ῥᾶον ἢν ἀπέχοιτο, e
 καὶ τὸ ταχθὲν ἐθέλοι περὶ αὐτὰ μετρίως ποιεῖν, εὖ τὸ σῶμα ἔχων
 καὶ μὴ ιδιωτικῶς, ἢ φαύλως;

ΚΛ. Πολύ που μᾶλλον μὴ ιδιωτικῶς.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν οὐκ ἴσμεν τὸν Ταραντῖνον Ἴκκον ἀκοῆ
 διὰ τὸν Ὀλυμπίασι τε ἀγῶνα καὶ τοὺς [τε] ἄλλους; Ὡν διὰ φι- 840a
 λονικίαν, καὶ τέχνην καὶ τὸ μετὰ τοῦ σωφρονεῖν ἀνδρεῖον ἐν τῇ
 ψυχῇ κεκτημένος, ὡς λόγος, οὔτε τινὸς πάποτε γυναικὸς ἦψατο
 οὐδ' αὖ παιδὸς ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ἀσκήσεως ἀκμῇ· καὶ δὴ καὶ Κρί-
 σωνα καὶ Ἀστύλον καὶ Διόπομπον καὶ ἄλλους παμπόλλους ὁ
 αὐτός που λόγος ἔχει. Καίτοι τῶν γ' ἐμῶν καὶ σῶν πολιτῶν, ὧ

Κλεινία, πολὺ κάκιον ἦσαν πεπαιδευμένοι τὰς ψυχάς, τὰ δὲ σώματα πολὺ μᾶλλον σφριγῶντες. b

ΚΛ. Ἀληθῆ ταῦτα λέγεις ὅτι σφόδρα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐστὶν εἰρημένα περὶ τούτων τῶν ἀθλητῶν ὡς ὄντως ποτὲ γενόμενα.

ΑΘ. Τί οὖν; οἱ μὲν ἄρα νίκης ἕνεκα πάλης καὶ δρόμων καὶ τῶν τοιούτων ἐτόλμησαν ἐπέχεσθαι λεγομένου πράγματος ὑπὸ τῶν πολλῶν εὐδαίμονος, οἱ δὲ ἡμέτεροι παῖδες ἀδυνατήσουσι καρτερεῖν πολὺ καλλίονος ἕνεκα νίκης, ἦν ἡμεῖς καλλίστην ἐκ παιδῶν πρὸς αὐτοὺς λέγοντες ἐν μύθοις τα καὶ ἐν ῥήματι c
οἰν καὶ ἐν μέλεσιν ἄδοντες, ὡς εἰκός, κηλήσομεν;

ΚΛ. Ποίας;

ΑΘ. Τῆς τῶν ἡδονῶν νίκης, <ῆς> ἐγκρατεῖς ὄντας ἂν ζῆν εὐδαίμονως, ἠττωμένους δὲ τοῦναντίον ἅπαν. Πρὸς δὲ τούτοις ἔτι φόβος ὁ τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄσιον αὐτὸ εἶναι δύναμιν ἡμῖν οὐκ ἄρα ἔξει κρατεῖν ὧν ἄλλοι κεκρατήκασι τούτων ὄντες χείρονες;

ΚΛ. Εἰκός γοῦν.

ΑΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐνταῦθά ἐσμεν τούτου τοῦ νομίμου πέρι, διὰ κάκην δὲ τὴν τῶν πολλῶν εἰς ἀπορίαν ἐπέσομεν, φημί τὸ μὲν d
ἡμέτερον νόμιμον ἀτεχνῶς δεῖν περὶ αὐτῶν τούτων πορευέσθαι λέγον ὡς οὐ δεῖ χείρους ἡμῖν εἶναι τοὺς πολίτας ὀρνίθων καὶ ἄλλων θηρίων πολλῶν, οἱ κατὰ μεγάλας ἀγέλας γεννηθέντες, μέ-

χρη μὲν παιδογονίας ἠίθεοι καὶ ἀκήρατοι γάμων τε ἀγνοὶ ζῶσιν, ὅταν δ' εἰς τοῦτο ἡλικίας ἔλθωσι, συνδυασθέντες ἄρρηθ θηλεία κατὰ χάριν καὶ θήλεια ἄρρηθ, τὸν λοιπὸν χρόνον ὀσῶς καὶ δικαίως ζῶσιν, ἐμμένοντες βεβαίως ταῖς πρώταις τῆς φιλίας ὁμο- e
 λογίαις· δεῖν δὲ θηρίων γε αὐτοὺς ἀμείνους εἶναι. Ἐὰν δ' οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων τῶν πλείστων διαφθείρωνται, τὴν λεγομένην ἄτακτον Ἀφροδίτην ἐν αὐτοῖς ὀρῶντές τε καὶ ἀκούοντες μέγιστον δυναμένην, καὶ οὕτω δὴ μὴ δυνατοὶ γίγνωνται κατακρατεῖν, δεύτερον νόμον ἐπ' αὐτοῖς μη-
 χανᾶσθαι χρὴ τοῖς νομοφύλακας νομοθέτας γενομένους.

ΚΛ. Τίνα δὴ συμβουλεύεις αὐτοῖς τίθεσθαι νόμον, ἐὰν 841a
 ὁ νῦν τιθέμενος αὐτοὺς ἐκφύγη;

ΑΘ. Δῆλον ὅτι τὸν ἐχόμενον τούτου δεύτερον, ὃ Κλεινία.

ΚΛ. Τίνα λέγεις;

ΑΘ. Ἀγύμναστον ὅτι μάλιστα ποιεῖν τὴν τῶν ἡδονῶν ῥώμην ἦν, τὴν ἐπίχυσιν καὶ τροφήν αὐτῆς διὰ πόνων ἄλλοτε τρέποντα τοῦ σώματος. Εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ ἀνάδεια μὴ ἐνεῖη τῇ τῶν ἀφρο- b
 δισίων χρήσει· σπανίω γάρ αὐ τῷ τοιούτῳ δι' αἰσχύνην χρώμε-
 νοι, ἀσθενεστέραν ἂν αὐτὴν δέσποιναν κτῶντο ὀλιγάκις χρώμε-
 νοι. Τὸ δὲ λανθάνειν τούτων δρῶντά τι καλὸν παρ' αὐτοῖς ἔστω, νόμιμον ἔθει καὶ ἀγράφῳ νομοσθὲν νόμῳ, τὸ δὲ μὴ λανθάνειν

αἰσχροῦν, ἀλλ' οὐ τὸ μὴ πάντως δοῦν. Οὕτω τοῦτο αἰσχροῦν αὐτῷ
καὶ καλὸν δευτέρως ἂν ἡμῖν ἐν νόμῳ γενόμενον κέοιτο, ὀρθότη-
τα ἔχον δευτέρα, καὶ τοὺς τὰς φύσεις διεφθαρμένους, οὓς
ἦττους αὐτῶν προσαγορεύομεν, ἐν γένος ὄν, περιλαβόντα τρία c
γένη βιάζοιτ' ἂν μὴ παρανομεῖν.

ΚΛ. Ποῖα δὴ;

ΑΘ. Τὸ τε θεοσεβὲς ἅμα καὶ φιλότιμον καὶ τὸ μὴ τῶν σωμα-
τικῶν ἀλλὰ τῶν τρόπων τῆς ψυχῆς ὄντων καλῶν γεγονόσων ἐν ἐπι-
θυμῖα. Ταῦτα δὴ καθάπερ ἴσως ἐν μύθῳ τὰ νῦν λεγόμενα ἔστιν
εὐχαί, πολὺ γε μὴν ἄριστα, εἴπερ γίνονται, ἐν πάσαις πόλεσι γί-
γνεται ἂν. Τάχα δ' ἂν, εἰ θεὸς ἐθέλοι, κἂν δυοῖν θάτερα βιασαί- d
μεθα περὶ ἑρωτικῶν, ἢ μηδένα τολμᾶν μηδενὸς ἄπτεσθαι τῶν
γενναίων ἅμα καὶ ἐλευθέρων πλὴν γαμετῆς ἑαυτοῦ γυναικός,
ἄθυτα δὲ παλλακῶν σπέρματα καὶ νόθα μὴ σπεῖρειν, μηδὲ ἄγονα
ἄρρένων παρὰ φύσιν· ἢ τὸ μὲν τῶν ἄρρένων πάμπαν ἀφελοῖμεθ'
ἂν, τὸ δὲ γυναικῶν, εἴ τις συγγίγνοιτό τινι πλὴν ταῖς μετὰ θεῶν
καὶ ἱερῶν γάμων ἐλθούσαις εἰς τὴν οἰκίαν, ὠνηταῖς εἴτε ἄλλω
ὄτωσιν τρόπῳ κηπηταῖς, μὴ λανθάνων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας e
πάσας, τάχ' ἂν ἄτιμον αὐτὸν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπαίνων νομοθε-
τοῦντες ὀρθῶς ἂν δόξαιμεν νομοθετεῖν, ὡς ὄντως ὄντα ξενικόν.

Οὗτος δὴ νόμος, εἴτε εἷς εἴτε δύο αὐτοὺς χρῆ προσαγορεύειν, κείσθω περὶ ἀφροδισίων καὶ ἀπάντων τῶν ἐρωτικῶν, ὅσα πρὸς 842a ἀλλήλους διὰ τὰς τοιαύτας ἐπιθυμίας ὀμιλοῦντες ὀρθῶς τε καὶ οὐκ ὀρθῶς πράττομεν.

ΜΕ. Καὶ τοίνυν, ὦ ξένε, ἐγὼ μὲν σοὶ σφόδρα δεχοίμην ἂν τοῦτον τὸν νόμον, ὁ δὲ δὴ Κλεινίας αὐτὸς φραζέτω τί ποτε περὶ αὐτῶν διανοεῖται.

ΚΛ. Ἔσται ταῦτα, ὦ Μέγιλλε, ὁπότεν γε δὴ μοι δόξη τις παραπεπτωκέναι καιρός· νῦν μὴν ἔωμεν τὸν ξένον ἔτι εἰς τὸ πρόσθεν προΐεναι τῶν νόμων.

ΜΕ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Ἄλλὰ μὴν νῦν γε προΐοντες ἤδη σχεδὸν ἔσμεν ἐν τῷ κατεσκευάσθαι μὲν συσσίτια –ὃ φαμεν ἄλλοθι μὲν ἂν χαλεπὸν εἶναι, ἐν Κρήτῃ δὲ οὐδεὶς ἄλλως ἂν ὑπολάβοι δεῖν γίνεσθαι– τὸ δὲ τίνα τρόπον, πότερον ὡς ἐνθάδε ἢ καθάπερ ἐν Λακεδαιμόνι, ἢ παρὰ ταῦτα ἔστιν τι τρίτον εἶδος συσσιτίων ἀμφοῖν τούτοις ἄμεινον ἂν ἔχον, τοῦτο οὐτ' ἐξευρεῖν μοι χαλεπὸν εἶναι δοκεῖ, μέγα τε ἀγαθὸν εὔρεθὲν οὐδὲν ἀπεργάσεσθαι· καὶ γὰρ νῦν ἐμμελῶς ἔχειν κατεσκευασμένα. b

Τούτοις δ' ἐστὶν ἀκόλουθον ἢ τοῦ βίου κατασκευή, τίν' αὐτοῖς ἂν τρόπον ἔποιτο. Βίος δὴ ἄλλαις μὲν πόλεσιν παντοδαπῶς ἂν καὶ πολλαχόθεν εἴη, μάλιστα δὲ ἐκ διπλασίων ἢ τούτοις· ἐκ γῆς γὰρ καὶ ἐκ θαλάττης τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλήνων ἐστὶ κατεσκευασμένα τὰ περὶ τὴν τροφήν, τούτοις δὲ μόνον ἐκ c

γῆς. Τῷ μὲν οὖν νομοθέτῃ τοῦτο ῥᾶον· οὐ γὰρ μόνον ἡμίσεις αὖ d
 γίνονται νόμοι μέτριοι, πολὺ δ' ἐλάττους, ἔτι δ' ἐλευθέρους
 ἀνθρώποις μᾶλλον πρέποντες. Ναυκληρικῶν μὲν γὰρ καὶ ἐμπο-
 ρικῶν καὶ καπηλευτικῶν καὶ πανδοκεύσεων καὶ τελωνικῶν καὶ
 μεταλλειῶν καὶ δανεισμῶν καὶ ἐπιτόκων τόκων καὶ ἄλλων μυ-
 ρίων τοιούτων τὰ πολλὰ ἀπήλλακται, χαίρειν αὐτοῖς εἰπῶν, ὁ
 περὶ ταύτην τὴν πόλιν νομοθέτης, γεωργοῖς δὲ καὶ νομεῦσι καὶ
 μελιττουργοῖς καὶ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα φυλακτηρίους τε καὶ ἐπι-
 στάταις ὀργάνων νομοθετήσει, τὰ μέγιστα ἤδη νενομοθετηκῶς e
 περὶ γάμους ἅμα καὶ γενέσεις παιδῶν καὶ τροφάς, ἔτι δὲ καὶ παι-
 δείας ἀρχῶν τε καταστάσεις ἐν τῇ πόλει· νῦν δ' ἐπὶ [τοὺς] τὴν
 τροφήν καὶ ὄσοι περὶ αὐτὴν ταύτην συνδιαπονοῦσιν ἀναγκαῖον
 νομοθετοῦντά ἐστιν τρέπεσθαι.

Πρῶτον δὴ νόμοι ἔστωσαν λεγόμενοι τοῦνομα γεωργικοί.
 Διὸς ὀρίου μὲν πρῶτος νόμος ὄδε εἰρήσθω. Μὴ κινεῖτω γῆς ὄρια
 μηδεὶς μῆτε οἰκείου πολίτου γείτονος, μῆτε ὁμοτέρμονος ἐπ'
 ἔσχατιᾶς κεκτημένος ἄλλω ξένω γειτονῶν, νομίσας τὸ τὰκίνητα 843a
 κινεῖν ἀληθῶς τοῦτο εἶναι· βουλέσθω δὲ πᾶς πέτρον ἐπιχειρῆσαι
 κινεῖν τὸν μέγιστον ἄλλον πλὴν ὄρον μᾶλλον ἢ σμικρὸν λίθον
 ὀρίζοντα φιλιαν τε καὶ ἔχθραν ἔνορκον παρὰ θεῶν. Τοῦ μὲν γὰρ

ὁμόφυλος Ζεὺς μάρτυς, τοῦ δὲ ξένιος, οἱ μετὰ πολέμων τῶν ἐχθίστων ἐγείρονται. Καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς τῷ νόμῳ ἀναίσθητος τῶν ἀπ' αὐτοῦ κακῶν γίγνοιτ' ἄν, καταφρονήσας δὲ διτταῖς δίκαις ἔνοχος ἔστω, μᾶ μὲν παρὰ θεῶν καὶ πρώτη, δευτέρα δὲ ὑπὸ νόμου. Μηδεὶς γὰρ ἐκῶν κινεῖται γῆς ὄρια γειτόνων· ὅς δ' ἄν κινήσῃ, μνηστέω μὲν ὁ βουλόμενος τοῖς γεωργοῖς, οἱ δὲ εἰς τὸ δικαστήριον ἀγόντων. Ἦν δὲ τις ὄφλη τὴν τοιαύτην δίκην, ὡς ἀνάδαστον γῆν λάθρα καὶ βία ποιούντος τοῦ ὄφλοντος, τιμάτω τὸ δικαστήριον ὃ τι ἂν δέη πάσχειν ἢ ἀποτίνειν τὸν ἥτηθέντα.

Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο βλάβαι πολλαὶ καὶ μικραὶ γειτόνων γιγνώμεναι, διὰ τὸ θαμίζειν ἐχθρας ὄγκον μέγαν ἐντίκτουςαι, χαλεπὴν καὶ σφόδρα πικρὰν γειτονίαν ἀπεργάζονται. Διὸ χρὴ πάντως εὐλαβεῖσθαι γείτονα γείτονα μὴδὲν ποιεῖν διάφορον, τῶν τε ἄλλων πέρι καὶ δὴ καὶ ἐπεργασίας συμπάσης σφόδρ' αἰεὶ διευλαβούμενον· τὸ μὲν γὰρ βλάπτειν οὐδὲν χαλεπὸν ἀλλ' ἀνθρώπου παντός, τὸ δ' ἐπωφελεῖν οὐδαμῆ ἄπαντος. Ὅς δ' ἄν ἐπεργάζηται τὰ τοῦ γείτονος ὑπερβαίνων τοὺς ὄρους, τὸ μὲν βλάβος ἀποτινέτω, τῆς δὲ ἀναιδείας ἅμα καὶ ἀνελευθερίας ἔνεκα ἰατρευόμενος διπλάσιον τοῦ βλάβους ἄλλο ἐκτεισάτω τῷ βλαφθέντι· τούτων δὲ καὶ ἀπάντων τῶν τοιούτων ἐπιγνώμονές τε καὶ δικασταὶ καὶ τιμηταὶ γιγνέσθων ἀγρονόμοι, τῶν μὲν μειζόνων,

καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, πᾶσα ἡ τοῦ δωδεκατημορίου τάξις, τῶν ἐλαττόνων δὲ οἱ φρούραρχοι τούτων. Καὶ ἐὰν τις βοσκήματα ἐπινέμη, τὰς βλάβας ὀρώντες κρινόντων καὶ τιμώντων. Καὶ ἐὰν ἐσμοὺς ἀλλοτρίους σφετερίζῃ τις τῇ τῶν μελιττῶν ἡδονῇ συνεπόμενος καὶ κατακρούων οὕτως οἰκειῶται, τινέτω τὴν βλάβην. Καὶ ἐὰν πυρεύων τὴν ὕλην μὴ διευλαβηθῇ τὴν τοῦ γείτονος, τὴν δόξασαν ζημίαν τοῖς ἄρχουσι ζημιούσθω. Καὶ ἐὰν φυτεύων μὴ ἀπολείπῃ τὸ μέτρον τῶν τοῦ γείτονος χωρίων, καθάπερ εἴρηται καὶ πολλοῖς νομοθέταις ἰκανῶς, ὧν τοῖς νόμοις χρῆ προσχρῆσθαι καὶ μὴ πάντα ἄξιοῦν, πολλὰ καὶ σμικρὰ καὶ τοῦ ἐπιτυχόντος νομοθέτου γιγνόμενα, τὸν μείζω πόλεως κοσμητὴν νομοθετεῖν· ἐπεὶ καὶ τῶν ὑδάτων πέρι 844a γεωργοῖσι παλαιοὶ καὶ καλοὶ νόμοι κείμενοι οὐκ ἄξιοι παροχεταιεῦεν λόγοις, ἀλλ' ὁ βουλευθεὶς ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τόπον ἄγειν ὕδωρ ἀγέτω μὲν ἀρχόμενος ἐκ τῶν κοινῶν ναμάτων, μὴ ὑποτέμων πηγὰς φανεράς ἰδιώτου μηδενός, ἥ δ' ἂν βούληται ἄγειν, πλὴν δι' οἰκίας ἢ ἱερῶν τινων ἢ καὶ μνημάτων, ἀγέτω, μὴ βλάπτων πλὴν αὐτῆς τῆς ὀχεταγωγίας. Ἄυδρία δὲ εἴ τισι τόποις σύμφυτος ἐκ γῆς τὰ ἐκ Διὸς ἰόντα ἀποστέγεινάματα, καὶ ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων πωμάτων, ὀρυττέτω μὲν ἐν τῷ αὐτοῦ χωρίῳ μέχρι τῆς κεραμίδος γῆς, ἐὰν δ' ἐν τούτῳ τῷ βᾶθει μηδαμῶς ὕδατι προστυγχάνῃ, παρὰ τῶν γειτόνων ὕδρευέσθω μέχρι τοῦ ἀναγκαίου

e

b

c

πώματος ἐκάστοις τῶν οἰκετῶν· ἐὰν δὲ δι' ἀκριβείας ἦ καὶ τοῖς
 γείτοσι, τάξιν τῆς ὑδρείας ταξάμενος παρὰ τοῖς ἀγρονόμοις,
 ταύτην ἡμέρας ἐκάστης κομιζόμενος, οὕτω κοινωνεῖτω τοῖς γεί-
 τοσιν ὕδατος. Ἐὰν δὲ ἐκ Διὸς ὕδατα γιγνόμενα, τὸν ἐπάνω γε-
 ωργοῦντα ἢ καὶ ὁμότοιχον οἰκοῦντα τῶν ὑποκάτω βλάπτῃ τις c
 μὴ διδοὺς ἐκροήν, ἢ τοῦναντίον ὁ ἐπάνω μεθίεις εἰκῆ τὰ ρεύμα-
 τα βλάπτῃ τὸν κάτω, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐθέλωσιν διὰ ταῦτα κοι-
 νωνεῖν ἀλλήλοις, ἐν ἄστει μὲν ἀστυνόμον, ἐν ἀγρῷ δὲ ἀγρονόμον
 ἐπάγων ὁ βουλόμενος ταξάσθω τί χρῆ ποιεῖν ἐκάτερον· ὁ δὲ μὴ d
 ἐμμένων ἐν τῇ τάξει φθόνου θ' ἅμα καὶ δυσκόλου ψυχῆς ὑπεχέ-
 τω δίκην, καὶ ὀφλῶν διπλάσιον τὸ βλάβος ἀποτινέτω τῷ βλα-
 φθέντι, μὴ ἐθελήσας τοῖς ἀρχουσιν πείθεσθαι.

Ὀπώρας δὲ δὴ χρῆ κοινωνίαν ποιῆσθαι πάντας τοιάνδε τι-
 νά. Διττὰς ἡμῖν δωρεάς ἢ θεὸς ἔχει χάριτος αὕτη, τὴν μὲν παι-
 διὰν Διονυσιάδα ἀθησαύριστον, τὴν δ' εἰς ἀπόθεσιν γενομένην
 κατὰ φύσιν. Ἔστω δὴ περὶ ὀπώρας ὁδε νόμος ταχθεῖς· ὅς ἂν e
 ἀγροῖκου ὀπώρας γεύσῃται, βοτρυῶν εἴτε καὶ σύκων, πρὶν
 ἐλθεῖν τὴν ὥραν τὴν τοῦ τρυγᾶν ἀρκτούρω σὺνδρομον, εἴτ' ἐν
 τοῖς αὐτοῦ χωρίοις εἴτε καὶ ἐν ἄλλων, ἱεράς μὲν πεντήκοντα
 ὀφειλέτω τῷ Διονύσῳ δραχμάς, ἐὰν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ δρέπῃ, ἐὰν

δ' ἐκ τῶν γειτόνων, μνᾶν, ἐὰν δ' ἐξ ἄλλων, δύο μέρη τῆς μνᾶς. Ὅς δ' ἂν τὴν γενναίαν νῦν λεγομένην σταφυλὴν ἢ τὰ γενναῖα σῦκα ἐπονομαζόμενα ὀπωρίζειν βούληται, ἐὰν μὲν ἐκ τῶν οικείων λαμβάνη, ὅπως ἂν ἐθέλη καὶ ὁπόταν βούληται καρπούσθω, ἐὰν δ' ἐξ ἄλλων μὴ πείσας, ἐπομένως τῷ νόμῳ, τῷ μὴ κινεῖν ὃ τι 845a μὴ κατέθετο, ἐκείνως αἰεὶ ζημιούσθω. Ἐὰν δὲ δὴ δοῦλος μὴ πείσας τὸν δεσπότην τῶν χωρίων ἄπτηταί του τῶν τοιούτων, κατὰ ῥᾶγα βοτρώων καὶ σῦκον συκῆς ἰσαριθμούς πληγὰς τούτοις μαστιγούσθω. Μέτοικος δὲ ὠνούμενος τὴν γενναίαν ὀπώραν ὀπωρίζετω, ἐὰν βούληται, ἐὰν δὲ ξένος ἐπιδημήσας ὀπώρας ἐπιθυμῇ, φαγεῖν διαπορευόμενος τὰς ὁδοὺς, τῆς μὲν γενναίας ἀπτέσθω, ἐὰν βούληται, μεθ' ἑνὸς ἀκολούθου χωρὶς τιμῆς, ξένια δεχόμενος, τῆς δὲ ἀγροίκου λεγομένης καὶ τῶν τοιούτων ὁ νόμος εἰργέτω μὴ κοινωνεῖν ἡμῖν τοὺς ξένους· ἐὰν δὲ τις αἰστωρ ὦν αὐτὸς ἢ δοῦλος ἄψηται, τὸν μὲν δοῦλον πληγαῖς κολάζειν, τὸν δὲ ἐλεύθερον ἀποπέμπειν νουθετήσαντα καὶ διδάξαντα τῆς ἄλλης ὀπώρας ἀπτεσθαι τῆς εἰς ἀπόθεσιν ἀσταφίδος οἴνου τε καὶ ξηρῶν σῦκων ἀνεπιτηδείου κεκτησθαι. Ἀπίων δὲ περὶ καὶ μῆλων καὶ ῥοῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν ἔστω λάθρα λαμβάνειν, ὃ δὲ ληφθεὶς ἐντὸς τριάκοντα ἐτῶν γεγονὼς c

τυπτέσθω καὶ ἀμυνέσθω ἄνευ τραυμάτων, δίκην δ' εἶναι ἔλευ-
 θέρω τῶν τοιούτων πληγῶν μηδεμίαν. Ξένω δὲ καθάπερ ὀπώρας
 ἐξέστω καὶ τῶν τοιούτων μέτοχον εἶναι· ἐὰν δὲ πρεσβύτερος
 ὢν ἄπτηται τούτων, φαγῶν αὐτοῦ καὶ ἀποφέρων μηδέν, καθά-
 περ ὁ ξένος ταύτη κοινωνεῖτω τῶν τοιούτων ἀπάντων, μὴ πει-
 θόμενος δὲ τῷ νόμῳ κινδυνευέτω ἀναγώνιστος γίνεσθαι περὶ d
 ἀρετῆς, ἐὰν εἰς τότε τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ τοὺς τότε κριτὰς τις
 ἀναμμνήσκη.

Ἐὕδωρ δὲ πάντων μὲν τὸ περὶ τὰς κητείας διαφερόντως τρό-
 φιμον, εὐδιάφθορον δέ· οὔτε γὰρ γῆν οὔτε ἥλιον οὔτε πνεύμα-
 τα, τοῖς ὕδασι σύντροφα τῶν ἐκ γῆς ἀναβλαστανόντων, ῥάδιον
 φθείρειν φαρμακεύσειν ἢ ἀποτροπαῖς ἢ καὶ κλοπαῖς, περὶ δὲ
 τὴν ὕδατος φύσιν ἐστὶν τὰ τοιαῦτα σύμπαντα δυνατὰ γίνεσθαι· e
 διὸ δὴ βοηθοῦ δεῖται νόμου. Ἔστω τοίνυν ὅδε περὶ αὐτοῦ· ἂν τις
 διαφθείρῃ ἐκῶν ὕδωρ ἀλλότριον, εἴτε καὶ πηγαῖον εἴτε καὶ συ-
 ναγυρτόν, φαρμακείαις ἢ σκάμμασιν ἢ κλοπαῖς, ὁ βλαπτόμενος
 δικαζέσθω πρὸς τοὺς ἀστυνόμους, τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης ἀπο-
 γραφόμενος· ἂν δὲ τις ὀφλη φαρμακείαις τισὶν βλάπτων, πρὸς
 τῷ τιμήματι καθηράτω τὰς πηγὰς ἢ τὰ γγείον τοῦ ὕδατος, ὀπητερ
 ἂν οἱ τῶν ἐξηγητῶν νόμοι ἀφηγῶνται δεῖν γίνεσθαι τὴν κάθα-
 ρσιν ἐκάστοτε καὶ ἐκάστοις.

Περὶ δὲ συγκομιδῆς τῶν ὠραίων ἀπάντων, ἐξέστω τῷ

βουλομένῳ τὸ ἑαυτοῦ διὰ παντός τόπου κομίζεσθαι, ὀππότερ ἂν 846a
 ἢ μηδὲν μηδένα ζημιοῖ ἢ τριπλάσιον αὐτὸς κέρδος τῆς τοῦ γείτο-
 νος ζημίας κερδαίνει, τούτων δὲ ἐπιγνώμονας τοὺς ἄρχοντας γί-
 γνεσθαι, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα τις ἂν ἐκῶν ἄκοντα βλά-
 πτη βία ἢ λάθρα, αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ τι, διὰ τῶν αὐτοῦ κτημάτων,
 πάντα τὰ τοιαῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιδεικνύς τιμωρεῖσθω, μέχρι
 τριῶν μνῶν ὄντος τοῦ βλάβους· ἐὰν δ' ἐγκλημά τῳ μεῖζον ἄλλω
 πρὸς ἄλλον γίγνηται, πρὸς τὰ κοινὰ δικαστήρια φέρων τὴν δίκην b
 τιμωρεῖσθω τὸν ἀδικοῦντα. Ἐὰν δὲ τις τῶν ἀρχόντων δοκῇ μετ'
 ἀδίκου γνώμης κρίνειν τὰς ζημίας, τῶν διπλασίων ὑπόδικος
 ἔστω τῷ βλαφθέντι· τὰ δὲ αὐτῶν ἀρχόντων ἀδικήματα εἰς τὰ
 κοινὰ δικαστήρια ἐπανάγειν τὸν βουλόμενον <έν> ἐκάστῳ τῶν
 ἐγκλημάτων. Μυρία δὲ ταῦτα ὄντα καὶ σμικρὰ νόμιμα, καθ' ἃ
 δεῖ τὰς τιμωρίας γίνεσθαι, λήξεων τε περὶ δικῶν καὶ προσκλή- c
 σεων καὶ κλητήρων, εἴτ' ἐπὶ δυοῖν εἴτ' ἐφ' ὀπόσων δεῖ καλεῖσθαι,
 καὶ πάντα ὅποσα τοιαῦτά ἐστιν, οὗτ' ἀνομοθέτητα οἶόν τ' εἶναι
 γέροντός τε οὐκ ἄξια νομοθέτου, νομοθετούντων δ' αὐτὰ οἱ νέ-
 οι πρὸς τὰ τῶν πρόσθεν νομοθετήματα ἀπομιμούμενοι, σμικρὰ
 πρὸς μεγάλα, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας ἐμπειρώς ἴσχο-

ντες, μέχριτερ ἂν πάντα ἰκανῶς δόξη κείσθαι· τότε δὲ ἀκίνητα ποιησάμενοι, ζώντων τούτοις ἤδη χρώμενοι μέτρον ἔχουσι.

Τὸ δὲ τῶν ἄλλων δημιουργῶν ποιεῖν χρή κατὰ τόδε. Πρῶτον δ
 μὲν ἐπιχώριος μηδεὶς ἔστω τῶν περὶ τὰ δημιουργικὰ τεχνήματα διαπονούτων, μηδὲ οἰκέτης ἀνδρὸς ἐπιχωρίου. Τέχνην γὰρ ἰκανήν, πολλῆς ἀσκήσεως ἅμα καὶ μαθημάτων πολλῶν δεομένην, κέκτηται πολίτης ἀνὴρ τὸν κοινὸν τῆς πόλεως κόσμον σφῶζων καὶ κτώμενος, οὐκ ἐν παρέργῳ δεόμενον ἐπιτηδεύειν· δύο δὲ ἐπιτηδεύματα ἢ δύο τέχνας ἀκριβῶς διαπονεῖσθαι σχεδὸν οὐδεμία φύσις ἰκανὴ τῶν ἀνθρωπίνων, οὐδ' αὖ τὴν μὲν αὐτὸς ἰκανὸς e
 ἀσκεῖν, τὴν δὲ ἄλλον ἀσκοῦντα ἐπιτροπεύειν. Τοῦτ' οὖν ἐν πόλει ὑπάρχον δεῖ πρῶτον γίγνεσθαι· μηδεὶς χαλκεύων ἅμα τεκταινέσθω, μηδ' αὖ τεκταινόμενος χαλκευόντων ἄλλων ἐπιμελείσθω μᾶλλον ἢ τῆς αὐτοῦ τέχνης, πρόφασιν ἔχων ὡς πολλῶν οἰκετῶν ἐπιμελούμενος ἑαυτῷ δημιουργούντων, εἰκότως μᾶλλον ἐπιμελεῖται δὴ ἐκείνων διὰ τὸ τὴν πρόσοδον ἐκείθεν αὐτῷ πλείω γίγνεσθαι τῆς αὐτοῦ τέχνης, ἀλλ' εἷς μίαν ἕκαστος τέχνην ἐν πόλει 847a
 κερτημένος ἀπὸ ταύτης ἅμα καὶ τὸ ζῆν κτάσθω. Τοῦτον δὴ τὸν νόμον ἀστυνόμοι διαπονούμενοι σφῶζόντων, καὶ τὸν μὲν ἐπιχώριον, ἐὰν εἷς τινα τέχνην ἀποκλίνη μᾶλλον ἢ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμελείαν, κολαζόντων ὀνειδεσί τε καὶ ἀτιμίαις, μέχριτερ ἂν κα-

τευθύνωσιν εἰς τὸν αὐτοῦ δρόμον, ξένων δὲ ἂν τις ἐπιτηδεύῃ δύο τέχνας, δεσμοῖσι τε καὶ χρημάτων ζημίαις καὶ ἐκβολαῖς ἐκ τῆς πόλεως κολάζοντες, ἀναγκαζόντων ἓνα μόνον ἀλλὰ μὴ πολλοὺς εἶναι. Μισθῶν δὲ αὐτοῖς πέρι καὶ τῶν ἀναιρέσεων τῶν ἔργων, καὶ ἂν τις αὐτοὺς ἕτερος ἢ ἕκαστος τινα ἄλλον ἀδικῶσι, μέχρι δραχμῶν πεντήκοντα ἄστυνόμοι διαδικάζοντων, τὸ δὲ πλεονούτου τὰ κοινὰ δικαστήρια διακρινόντων κατὰ νόμον.

Τέλος δὲ ἐν τῇ πόλει μηδὲνα μηδὲν τελεῖν μήτε ἐξαγομένων χρημάτων μήτ' εἰσαγομένων· λιβανωτῶν δὲ καὶ ὄσα πρὸς θεοῦς τὰ τοιαῦτά ἐστιν ξενικὰ θυμιάματα, καὶ πορφύραν καὶ ὄσα βαπτὰ χρώματα, μὴ φερούσης τῆς χώρας, ἢ περὶ τινα ἄλλην τέχνην δεομένην ξενικῶν τινων εἰσαγωγίμων μηδενὸς ἀναγκαίου χάριν μήτε τις ἀγέτω, μήτε αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἀναγκαίων ἐμμένειν ἐξαγέτω· τούτων δ' αὐτῶν πάντων ἐπιγνώμονας εἶναι καὶ ἐπιμελητὰς τῶν νομοφυλάκων, πέντε ἀφαιρεθέντων τῶν πρεσβυτέρων, τοὺς ἑξῆς δώδεκα.

Περὶ δὲ ὄπλων καὶ ὄσα περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα ὄργανα, ἂν τις ἢ τῆς τέχνης εἰσαγωγίμου δέῃ γίνεσθαι ἢ φυτοῦ ἢ μεταλλευτικοῦ κτήματος ἢ δεσμευτικοῦ ἢ ζώων τινῶν ἕνεκα τῆς τοιαύτης χρείας, ἵππαρχοὶ καὶ στρατηγοὶ τούτων ἔστωσαν κύριοι εἰσαγωγῆς τε καὶ ἐξαγωγῆς, διδούσης τε ἅμα καὶ δεχομένης τῆς πόλεως, νόμους δὲ περὶ τούτων νομοφύλακες τοὺς πρέποντάς τε καὶ ἱκανοὺς θήσουσι· καπηλείαν δὲ ἕνεκα χρηματισμῶν μήτε οὐδ'

τούτου μήτε ἄλλου μηδενὸς ἐν τῇ χώρᾳ ὄλη καὶ πόλει ἡμῖν γίνεσθαι.

Τροφῆς δὲ καὶ διανομῆς τῶν ἐκ τῆς χώρας ἐγγὺς τῆς τοῦ Κρητικῆς νόμου ἔοικεν ὀρθότης ἂν τις γιγνομένη κατὰ τρόπον γίνεσθαι. Δώδεκα μὲν γὰρ δὴ μέρη τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας γιγνώμενα νέμειν χρεῶν πάντας, ἥπερ καὶ ἀναλωτέα· τὸ δὲ δωδέκατον μέρος ἕκαστον —οἶον πυρῶν καὶ κριθῶν, οἷσιν δὴ καὶ τὰ ἄπαντα ἀκολουθεῖτω τὰ ἄλλα ὥραϊα νεμόμενα, καὶ ὄσα ζῶα σύμ- 848a
μπαντα πρᾶσιμα ἐν ἑκάστοις ἢ— τριχῆ διαιρεῖσθω κατὰ λόγον, ἐν μὲν μέρος τοῖς ἐλευθέροις, ἐν δὲ τοῖς τούτων οἰκέταις· τὸ δὲ τρίτον δημιουργοῖς τε καὶ πάντως τοῖς ξένοις, οἳ τέ τινες ἂν τῶν μετοικούντων ὧσι συνοικοῦντες τροφῆς ἀναγκαίου δεόμενοι, καὶ ὄσοι χρεῖα τινὶ πόλεως ἢ τινος ἰδιωτῶν εἰσαφικνοῦνται ἑκάστοτε, πάντων τῶν ἀναγκαίων ἀπονεμηθὲν τρίτον μέρος ὄνιον ἐξ ἀνάγκης ἔστω τοῦτο μόνον, τῶν δὲ δύο μερῶν μηδὲν ἐπάναγκες ἔστω πωλεῖν. Πῶς οὖν δὴ ταῦτα ὀρθότατα νέμοιτ' ἂν; Πρῶτον 8
μὲν δῆλον ὅτι τῇ μὲν ἴσα, τῇ δ' οὐκ ἴσα νέμομεν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Χεῖρω που καὶ βελτίω τούτων ἕκαστα ἀνάγκη φύειν καὶ ἐκτρέφειν τὴν γῆν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Τῷ μὲν τοίνυν τοιοῦτω τῶν μερῶν, τριῶν ὄντων, μηδὲν πλέον ἔχεται μήτε τοῖς δεσπόταις ἢ δούλοις νεμόμενον, μήτε αὐ

γεωργοῖς γένη τῶν δημιουργῶν συνοικίσειν. Τοὺς δ' ἐπιμελητάς εἶναι τούτων πάντων τοὺς τῶν ἀγρονόμων ἄρχοντας, ὄσων τε καὶ ὄντινων ὁ τόπος ἕκαστος δεῖται, καὶ ὅπου κατοικοῦντες ἀλυπότατοί τε καὶ ὠφελιμώτατοι ἔσονται τοῖσιν γεωργοῖσι. 849a
 Τῶν δὲ ἐν ἄστει κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπιμεληθῆναι καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῆν τῶν ἀστυνόμων ἀρχήν.

Τοῖς δὲ δὴ ἀγορανόμοις τὰ περὶ ἀγορᾶν που δεῖ ἕκαστα μέλειν· ἢ δ' ἐπιμέλεια, μετὰ τὴν τῶν ἱερῶν ἐπίσκεψιν τῶν κατ' ἀγορᾶν μὴ τις ἀδικῆ τι, τῆς τῶν ἀνθρώπων χρείας τὸ δευτερον ἂν εἴη, σωφροσύνης τε καὶ ὑβρεως ἐπισκόπους ὄντας κολάζειν τὸν δεόμενον κολάσεως. Τῶν δὲ ὠνίων, πρῶτον μὲ τὰ περὶ τοὺς ξένους ταχθέντα πωλεῖν τοῖς ἀστοῖς σκοπεῖν εἰ γίγνεται κατὰ τὸν νόμον ἕκαστα. Νόμος δ' εἷς ἔστω, μηνὸς τῆ νεᾶ ὦν δεῖ πραθῆναι τὸ μέρος τοῖς ξένοις ἐξάγειν τοὺς ἐπιτρόπους, ὄσοι τοῖς ἀστοῖς ξένοι ἢ καὶ δοῦλοι ἐπιτροπεύουσι, δωδεκατημόριον πρῶτον τοῦ σίτου, τὸν δὲ ξένον εἰς πάντα τὸν μῆνα ὠνεῖσθαι σῖτον μὲν καὶ ὄσα περὶ σῖτον ἀγορᾶ τῆ πρώτῃ δεκάτῃ δὲ τοῦ μηνὸς τὴν τῶν ὑγρῶν οἱ μὲν πρᾶσιν, οἱ δὲ ὠνήν ποιείσθωσαν δι' ὄλου τοῦ μηνὸς ἱκανήν· τρίτῃ δὲ εἰκάδι τῶν ζῶων ἔστω πρᾶσις, ὄσα πρατέα ἕκαστοις ἢ ὠνητέα αὐτοῖς δεομένοις, καὶ ὄπόσων σκευῶν ἢ χρημάτων γεωργοῖς μὲν πρᾶσις, οἷον δερμάτων ἢ καὶ πάσης ἐσθῆτος ἢ πλοκῆς ἢ πιλήσεως ἢ τινων ἄλλων τοιούτων, ξένοις δὲ ἀναγκαῖον ὠνεῖσθαι παρ' ἄλλων κτωμένοις. Κατηλεί-

ας δὲ τούτων ἢ κριθῶν ἢ πυρῶν εἰς ἄλφιτα νεμηθέντων, ἢ καὶ
 τὴν ἄλλην σύμπασαν τροφήν, ἀστοῖς μὲν καὶ τούτων δούλοις μὴ
 τε τις πωλείτω μῆτε ὠνεῖσθω παρὰ τοιούτου μηδεὶς μηδενός, ἐν d
 δὲ ταῖς τῶν ξένων ξένος ἀγοραῖς πωλείτω τοῖς δημιουργοῖς τε
 καὶ τούτων δούλοις, οἴνου τε μεταβαλλόμενος καὶ σίτου πρᾶσιν,
 ὃ δὴ καπηλείαν ἐπονομάζουσιν οἱ πλείστοι· καὶ ζῶων διαμερι-
 σθέντων μάγειροι διατιθέσθων ξένοις τε καὶ δημιουργοῖς καὶ
 τούτων οἰκέταις. Πᾶσαν δὲ ὕλην καύσιμον ὀσημέραι ξένος ὁ
 βουλευθεὶς ὠνεῖσθω μὲν ἄθρόαν παρὰ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις ἐπι-
 τρόπων, πωλείτω δὲ αὐτὸς τοῖς ξένοις, καθ' ὅσον ἂν βούληται
 καὶ ὁπότεν βούληται. Τῶν δὲ ἄλλων χρημάτων πάντων καὶ e
 σκευῶν ὁπόσων ἑκάστοισι χρεῖα, πωλεῖν εἰς τὴν κοινὴν ἀγορὰν
 φέροντας εἰς τὸν τόπον ἕκαστον, ἐν οἷς ἂν νομοφύλακές τε καὶ
 ἀγορανόμοι, μετ' ἀστυνόμων τεκμηράμενοι ἕδρας πρεπούσας,
 ὄρους θῶνται τῶν ὠνίων, ἐν τούτοις ἀλλάττεσθαι νόμισμά τε
 χρημάτων καὶ χρήματα νομίματος, μὴ προϋέμενον ἄλλον ἐτέρῳ
 τὴν ἀλλαγὴν· ὃ δὲ προέμενος ὡς πιστεύων, ἕαντε κομισθῆται καὶ
 ἂν μὴ, στεργέτω ὡς οὐκέτι δίκης οὔσης τῶν τοιούτων περὶ συ- 850a
 ναλλάξεων. Τὸ δὲ ὠνηθὲν ἢ πραθὲν ὄσῳ πλέον ἂν ἢ καὶ πλέονος
 ἢ κατὰ τὸν νόμον, ὃς εἴρηκεν πόσου προσγενομένου καὶ ἀπογε-
 νομένου δεῖ μηδέτερα τούτων ποιεῖν, ἀναγραφῆτω τότε ἢδη
 παρὰ τοῖς νομοφύλαξιν τὸ πλέον, ἐξαλειφῆσθω δὲ τὸ ἐναντίον.

Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ μετοίκων ἔστω τῆς ἀναγραφῆς πέρι τῆς οὐσίας. Ἴέναι δὲ τὸν βουλόμενον εἰς τὴν μετοίκησιν ἐπὶ ῥητοῖς, ὡς οἰκήσεως οὔσης τῶν ξένων τῶ βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ κατοικεῖν, τέχνην κεκτημένῳ καὶ ἐπιδημοῦντι μὴ πλέον ἐτῶν εἴκοσιν ἀφ' ἧς ἂν γράψηται, μετοίκιον μὴδὲ σμικρὸν τελούντι πλὴν τοῦ σωφρονεῖν, μὴδὲ ἄλλο αὐτὸ τέλος ἕνεκά τινος ὠνῆς ἢ καὶ πράσεως· ὅταν δ' ἐξήκωσιν οἱ χρόνοι, τὴν αὐτοῦ λαβόντα οὐσίαν ἀπιέναι. Ἐάν δ' ἐν τοῖς ἔτεσι τούτοις αὐτῷ συμβῆ λόγου ἀξίῳ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς πόλεως γεγονέναι τινὰ ἰκανήν, καὶ πιστεύῃ πείσειν βουλὴν καὶ ἐκκλησίαν, ἢ τινὰ ἀναβολὴν τῆς ἐξοικίσεως ἀξιῶν αὐτῷ γίνεσθαι κυρίως, ἢ καὶ τὸ παράπαν διὰ βίου τινὰ μονήν, ἐπελθὼν καὶ πείσας τὴν πόλιν, ἅπερ ἂν πείσῃ, ταῦτα αὐτῷ τέλεα γιγνέσθω. Παισὶ δὲ μετοίκων, δημιουργοῖς οὔσι καὶ γενομένοις ἐτῶν πεντεκαίδεκα, τῆς μὲν μετοικίας ἀρχέτω χρόνος ὁ μετὰ τὸ πέμπτον καὶ δέκατον ἔτος, ἐπὶ τούτοις δὲ εἴκοσιν ἔτη μείνας, ἴτω ὄπη αὐτῷ φίλον, μένειν δὲ ἂν βούληται, κατὰ τὰ αὐτὰ μενέτω πείσας· ὁ δὲ ἀπιῶν ἐξαλειψάμενος ἴτω τὰς ἀπογραφὰς, αἵτινες ἂν αὐτῷ παρὰ τοῖς ἀρχουσιν γεγραμμένοι πρότερον ὦσιν.

Θ

ΑΘ. Δίκαι δὴ τὰ μετὰ ταῦτα ἀκόλουθοι ταῖς ἔμπροσθεν πρά- 853a
 ξεσιν ἀπάσαις οὔσαι κατὰ φύσιν γίγνοιντο ἂν τὴν τῆς διακο-
 σμήσεως τῶν νόμων. Ὡντινων οὖν δὴ πέρι δεῖ γίνεσθαι δίκας,
 τὰ μὲν εἴρηται, τὰ κατὰ γεωργίας τε καὶ ὅσα τούτοις εἶπετο, τὰ
 δὲ μέγιστα οὔτε εἴρηται πω, καθ' ἓν ἕκαστόν τε λεγόμενον,
 [ῥηθὲν] ἦν δεῖ λαμβάνειν αὐτὸ τιμωρίαν καὶ τίνων ποτὲ δικα- b
 στῶν τυγχάνειν, μετ' ἑκεῖν' αὐτὰ ἐξῆς ταῦτα ῥητέον.

ΚΛ. Ὅρθως.

ΑΘ. Αἰσχροὺν μὲν δὴ τίνα τρόπον καὶ νομοθετεῖν πάντα ὁπό-
 σα νῦν μέλλομεν τοῦτο δοῦν, ἐν τοιαύτῃ πόλει ἦν φαμὲν οἰκή-
 σεσθαι τε εὖ καὶ τεύξεσθαι πάσης ὀρθότητος πρὸς ἐπιτήδευσιν
 ἀρετῆς· ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ τὸ καὶ ἀξιούν τῆς τῶν ἄλλων μοχθηρίας
 τῶν μεγίστων ἐμφύεσθαι τίνα μεθέξοντα, ὥστε δεῖν νομοθετεῖν c
 προκαταλαμβάνοντα καὶ ἀπειλοῦντα ἕαν τις τοιοῦτος γίγηται,

καὶ τούτων ἀποτροπῆς τε ἕνεκα καὶ γενομένων κολάσεως τιθέναι ἐπ' αὐτοῖς νόμους, ὡς ἔσομένους, ὅπερ εἶπον, αἰσχρὸν μὲν τίνα τρόπον. Ἐπειδὴ δὲ οὐ, <καὶ> καθάπερ οἱ παλαιοὶ νομοθεταὶ θεῶν παισὶν νομοθετούμενοι τοῖς ἥρωσιν, ὡς ὁ νῦν λόγος, αὐτοὶ τ' ἐκ θεῶν ὄντες ἄλλοις τε ἐκ τοιούτων γεγονόσιν ἐνομοθέτου, ἀλλ' ἀνθρωποὶ τε καὶ ἀνθρώπων σπέρμασιν νομοθετοῦμεν τὰ νῦν, ἀνεμέσσητον δὴ φοβεῖσθαι μὴ τις ἐγγίγνηται τῶν πολιτῶν ἡμῖν οἷον κερασβόλος, ὃς ἀτεράμων εἰς τοσοῦτον φύσει γίγνοιτ' ἂν ὥστε μὴ τήκεσθαι· καθάπερ ἐκεῖνα τὰ σπέρματα πυρί, νόμοις οὗτοι καίπερ οὕτως ἰσχυροῖς οὖσιν ἄτηκτοι γίνονται.

Ἦν δὴ χάριν οὐκ ἐπίχαριν λέγοιμ' ἂν πρῶτον νόμον ἱερῶν περὶ συλήσεων, ἂν τις τοῦτο δρᾶν τολμᾷ. Καὶ πολίτην μὲν τῶν τεθραμμένων ὀρθῶς οὔτ' ἂν βουλοίμεθα οὔτε ἐλπιστὸν πάνυ τι νοσησαί ποτε ἂν ταύτην τὴν νόσον, οἰκείται δὲ ἂν τούτων καὶ ξένοι καὶ ξένων δοῦλοι πολλὰ ἂν ἐπιχειρήσειαν τοιαῦτα· ὧν ἕνεκα μὲν μάλιστα, ὅμως δὲ καὶ σύμπτασαν τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθένειαν εὐλαβούμενος, ἐρῶ τὸν τῶν ἱεροσύλων πέρι νόμον καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν τοιούτων ὅσα δυσίατα καὶ ἀνάτα. Προοίμια δὲ τούτοις, κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ὁμολογηθέντα, προρρητέον ἅπασιν ὡς βραχύτατα. Λέγοι δὴ τις ἂν ἐκείνῳ διαλεγόμενος ἅμα καὶ παραμυθούμενος, ὃν ἐπιθυμία κακὴ παρακα-

λοῦσα μεθ' ἡμέραν τε καὶ ἐπεγείρουσα νύκτωρ ἐπὶ τι τῶν ἱερῶν
 ἄγει συλήσοντα, τάδε· ὦ θαυμάσιε, οὐκ ἀνθρώπινόν σε κακὸν b
 οὐδὲ θεῖον κινεῖ τὸ νῦν ἐπὶ τὴν ἱεροσυλίαν προτρέπον ἵεναι,
 οἷστρος δέ σέ τις ἐμφυόμενος ἐκ παλαιῶν καὶ ἀκαθάρτων τοῖς
 ἀνθρώποις ἀδικημάτων, περιφερόμενος ἀλιτηριώδης, ὃν εὐλα-
 βεῖσθαι χρεῶν παντὶ σθένει· τίς δ' ἐστὶν εὐλάβεια, μαθέ. Ὅταν
 σοι προσπίπτῃ τι τῶν τοιούτων δογμάτων, ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιο-
 πομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἰκέτης, ἴθι ἐπὶ τὰς
 τῶν λεγομένων ἀνδρῶν ὑμῖν ἀγαθῶν συνουσίας, καὶ τὰ μὲν c
 ἄκουε, τὰ δὲ πειρῶ λέγειν αὐτός, ὡς δεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια
 πάντα ἄνδρα τιμᾶν· τὰς δὲ τῶν κακῶν συνουσίας φεῦγε ἀμετα-
 στρεπτί. Καὶ ἂν μὲν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾶ τι τὸ νόσημα· εἰ δὲ
 μή, καλλίω θάνατον σκεψάμενος ἀπαλλάττου τοῦ βίου.

Ταῦτα ἡμῶν ἀδόντων προοίμια τοῖς πάντα ταῦτα ἐπινοοῦσιν
 ὄσα ἀνόσια ἔργα καὶ πολιτοφθόρα, τῷ μὲν πειθομένῳ τὸν νόμον
 ἂν σιγῇ δεῖ, τῷ δὲ ἀπειθοῦντι μετὰ τὸ προοίμιον ἄδειν μέγα, ὅς
 δ' ἂν ἱεροσυλῶν ληφθῇ, ἂν μὲν ἢ δοῦλος ἢ ξένος, ἐν τῷ προ- d
 σώπῳ καὶ ταῖς χερσὶ γραφεῖς τὴν συμφορὰν, καὶ μαστιγῶθεις
 ὀπόσας ἂν δόξῃ τοῖς δικασταῖς, ἐκτὸς τῶν ὄρων τῆς χώρας

γυμνὸς ἐκβληθήτω· τάχα γὰρ ἂν δοῦς ταύτην τὴν δίκην γένοιτ' ἂν βελτίων σωφρονισθεῖς. Οὐ γὰρ ἐπὶ κακῶ δίκη γίγνεται οὐδεμία γενομένη κατὰ νόμον, δυοῖν δὲ θάτερον ἀπεργάζεται σχεδόν· ἢ γὰρ βελτίονα ἢ μοχθηρότερον ἦττον ἐξηργάσατο τὸν τὴν δίκην παρασχόντα. Πολίτης δὲ ἂν τίς ποτέ τι τοιοῦτον δρῶν ἀναφανῆ περι θεοῦς ἢ περι γονέας ἢ περι πόλιν ἡδικηκῶς τῶν μεγάλων τινὰ καὶ ἀπορρητῶν ἀδικιῶν, ὡς ἀνίατον ἤδη τοῦτον ὄντα ὁ δικαστῆς διανοεῖσθω, λογιζόμενος οἷας παιδείας τε καὶ τροφῆς ἐκ παιδὸς τυγχάνων οὐκ ἀπέσχετο τῶν μεγίστων κακῶν. Δίκη δὲ τοῦτω θάνατος, ἐλάχιστον τῶν κακῶν, τοὺς δὲ ἄλλους παράδειγμα ὀνήσει γενομένου, ἀκλεῆς καὶ ὑπὲρ τοὺς τῆς χώρας ὄρους ἀφανισθεῖς· παισὶ δὲ καὶ γένει, ἐὰν φύγῃσι τὰ πατρῶα ἦθη, κλέος ἔστω καὶ λόγος ἐντιμος λεγόμενος, ὡς εὖ τε καὶ ἀνδρείως εἰς ἀγαθὸν ἐκ κακοῦ διαπεφευγόντων. Δημόσια δὲ χρήματα οὐδενὸς τῶν τοιούτων τῇ πολιτείᾳ πρέπον ἂν εἶη γίγνεσθαι, ἐν ἧ δεῖ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ καὶ ἴσους ὄντας διατελεῖν κλήρους. Ζημίας δ' ἐκτίσεις, ὅταν ἀδικεῖν ἄξια δοκῇ τις χρημάτων, ἐκτίνειν, ἂν ἢ τί τῶ τοῦ κλήρου κατεσκευασμένου περιττεῦον, μέχρι τοσούτου ζημιωθέντα, τὸ δὲ πλεόν μή· τὰς δ' εἰς ταῦτα ἀκριβείας ἐκ τῶν ἀπογραφῶν νομοφύλακες σκοποῦντες τὸ σαφὲς ἐξαγγελλόντων αἰεὶ τοῖς δικασταῖς, ὅπως ἂν τῶν κλήρων ἀργὸς μηδεὶς μηδέποτε γίγηται δι' ἀπορίαν χρημάτων. Ζημίας δὲ ἂν τις πλεόνος ἄξιός

e

855a

b

εἶναι δοκῆ, ἐὰν ἄρα μή τινες ἐθέλωσιν αὐτόν τῶν φίλων
 ἐγγυᾶσθαι τε καὶ συνεκτίνοντες ἀπελευθεροῦν, δεσμοῖς τε χρ-
 νόις καὶ ἐμφανέσι καὶ τισιν προπηλακισμοῖς κολάζειν, ἄτιμον c
 δὲ παντάπασιν μηδένα εἶναι μηδέποτε μηδ' ἐφ' ἐνὶ τῶν ἀμαρτη-
 μάτων, μηδ' ὑπερορίαν φυγάδα· θάνατον δὲ ἢ δεσμοὺς ἢ πληγὰς,
 ἢ τινας ἀμόρφους ἔδρας ἢ στάσεις ἢ παραστάσεις εἰς ἱερὰ ἐπὶ τὰ
 τῆς χώρας ἔσχατα, ἢ χρημάτων καθάπερ ἔμπροσθεν εἵπομεν
 ἐκτίσεις γίγνεσθαι δεῖν τὴν δίκην ταύτην, γιγνέσθω. Δικασταὶ δὲ
 ἔστωσαν θανάτου πέρι νομοφύλακές τε καὶ τὸ τῶν περυσινῶν
 ἀρχόντων ἀριστίνδην ἀπομερισθὲν δικαστήριον· εἰσαγωγὰς δὲ d
 τούτων καὶ προκλήσεις καὶ ὅσα τοιαῦτα καὶ ὡς δεῖ γίγνεσθαι,
 τοῖς νεωτέροις νομοθέταις χρὴ μέλειν, τὴν διαψήφισιν δὲ ἡμέτε-
 ρον ἔργον νομοθετεῖν. Ἐστω δὲ φανερὰ μὲν ἢ ψῆφος τιθεμένη,
 πρὸ τούτου δὲ κατὰ τὸ στόμα τοῦ διώκοντός τε καὶ φεύγοντος ὁ
 δικαστὴς ἐξῆς ἡμῖν ἐγγύτατα κατὰ πρέσβιν ἰζέσθω, πάντες δ' οἱ
 πολλῖται, ὅσοιπερ ἂν ἄγωσι σχολήν, ἐπήκοοι ἔστωσαν σπουδῆ
 τῶν τοιούτων δικῶν. Λέγειν δὲ ἓνα λόγον, πρῶτον μὲν τὸν διώ- e
 κοντα, τὸν δὲ φεύγοντα δεύτερον· μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους
 ἄρχεσθαι μὲν τὸν γεραίτατον ἀνακρίνοντα, ἰόντα εἰς τὴν τῶν λε-
 χθέντων σκέψιν ἰκανήν· μετὰ δὲ τὸν πρεσβύτατον ἐξῆς ἅπαντας
 χρὴ διεξελεῖν ὃ τι ἂν παρ' ἑκατέρου τις τῶν ἀντιδίκων ῥηθὲν
 ἢ μὴ ῥηθὲν ἐπιποθῆ τινα τρόπον· ὃ δὲ μηδὲν ποθῶν ἄλλω τῆν

ἀνάκρισιν παραδιδότω. Τῶν δὲ ῥηθέντων ἐπισφραγισμένους
 ὅσα ἂν εἶναι καίρια δοκῆ, γράμμασιν σημεῖα ἐπιβάλλοντας πά- 856a
 ντων τῶν δικαστῶν, θεῖναι ἐπὶ τὴν ἐστίαν, καὶ πάλιν αὖριον εἰς
 ταυτὸν συνελθόντας, ὡσαύτως τε ἀνακρίνοντας διεξελθεῖν τὴν
 δίκην καὶ σημεῖα ἐπιβάλλοντας αὖ τοῖς λεχθεῖσιν· καὶ τρεῖς δρᾶ-
 σαντας τοῦτο, τεκμήριά τε καὶ μάρτυρας ἰκανῶς παραλαβόντας,
 ψῆφον ἱερὰν ἕκαστον φέροντα καὶ ὑποσχόμενον πρὸς τῆς ἐστίας
 εἰς δύναμιν τὰ δίκαια καὶ ἀληθῆ κρίνειν, οὕτω τέλος ἐπιθεῖναι τῇ
 τοιαύτῃ δίκῃ.

Μετὰ δὲ τὰ περὶ θεοῦ τὰ περὶ κατάλυσιν τῆς πολιτείας. Ὅς b
 ἂν ἄγων εἰς ἀρχὴν ἀνθρώπων δουλώται μὲν τοὺς νόμους, ἐται-
 ρίας δὲ τὴν πόλιν ὑπήκοον ποιῆ, καὶ βιαίως δὴ πᾶν τοῦτο πράτ-
 των καὶ στάσιν ἐγείρων παρανομῆ, τοῦτον δὲ διανοεῖσθαι δεῖ
 πάντων πολεμώτατον ὄλη τῇ πόλει· τὸν δὲ κοινωνοῦντα μὲν
 τῶν τοιούτων μηδενί, τῶν μεγίστων δὲ μετέχοντα ἀρχῶν ἐν τῇ
 πόλει, λεληθότα τε ταῦτα αὐτόν, ἢ μὴ λεληθότα, δελία δ' ὑπὲρ c
 πατρίδος αὐτοῦ μὴ τιμωρούμενον, δεῖ δεύτερον ἡγεῖσθαι τὸν
 τοιοῦτον πολίτην ἀκή. Πᾶς δὲ ἀνήρ, οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος,
 ἐνδεικνύτω ταῖς ἀρχαῖς εἰς κρίσιν ἄγων τὸν ἐπιβουλεύοντα βι-
 αίου πολιτείας μεταστάσεως ἅμα καὶ παρανόμου· δικασταὶ δὲ
 ἔστωσαν τούτοις οἵπερ τοῖς ἱεροσύλοις, καὶ πᾶσαν τὴν κρίσιν
 ὡσαύτως αὐτοῖς γίγνεσθαι καθάπερ ἐκείνοις, τὴν ψῆφον θάνα-

τον φέρειν τὴν πλήθει νικῶσαν. Ἐνὶ δὲ λόγῳ, πατὴρ οὐκ εἶδεν καὶ
 τιμωρίας παίδων μηδενὶ συνέπεσθαι, πλὴν ἂν τινι πατὴρ καὶ d
 πάππος καὶ πάππου πατὴρ ἐφεξῆς ὄφλωνσι θανάτου δίκην· τού-
 τους δὲ ἢ πόλις ἔχοντας τὴν αὐτῶν οὐσίαν, πλὴν ὅσον
 κατεσκευασμένου τοῦ κλήρου παντελῶς, εἰς τὴν αὐτῶν ἀρχαίαν
 ἐκτεμπέσθω πατρίδα καὶ πόλιν. Οἷς δ' ἂν τῶν πολιτῶν ἕως
 ὄντες τυγχάνωσιν πλείους ἑνός, μὴ ἔλαττον δέκα ἔτη γεγονότες,
 κληρῶσαι μὲν τούτων δέκα, οὓς ἂν ἀποφῆνη πατὴρ ἢ πάππος ὁ
 πρὸς πατὸρ ἢ μητρός, τῶν δὲ λαχόντων τὰ ὀνόματα εἰς Δελ- e
 φούς πεμφθέντων· ὃν δ' ἂν ὁ θεὸς ἀνέλη, κληρονόμον εἰς τὸν
 οἶκον καταστήσῃ τὸν τῶν ἐκλιπόντων τύχη ἀμείνωνι.

ΚΛ. Καλῶς.

ΑΘ. Κοινὸς δ' ἔτι τρίτος εἰς ἔστω νόμος περὶ δικαστῶν τε,
 οὓς δεῖ δικάζειν αὐτοῖς, καὶ ὁ τρόπος τῶν δικῶν, οἷς ἂν προδό-
 σεως αἰτίαν ἐπιφέρων τις εἰς δικαστήριον ἄγῃ· καὶ μονῆς ὡσαύ-
 τως ἐγγόνους καὶ ἐξόδου τῆς πατρίδος εἰς ἔστω περὶ ταῦτα νό- 857a
 μος οὗτος τρισί, προδότῃ καὶ ἱεροσύλῳ καὶ τῷ τοῦς τῆς πόλεως
 νόμους βία ἀπολλύντι. Κλέπτη δέ, ἔαντε μέγα ἔαντε μικρὸν
 κλέπτη τις, εἷς αὖ νόμος κείσθω καὶ μία δίκης τιμωρία σύμπα-
 σιν· τὸ μὲν γὰρ κλαπὲν δὴ χρεῶν διπλάσιον πρῶτον ἐκτίνειν, ἂν

ὄφλη τις τὴν τοιαύτην δίκην καὶ ἱκανὴν ἔχη τὴν ἄλλην οὐσίαν ἀποτίνειν ὑπὲρ τὸν κληρὸν, ἐὰν δὲ μὴ, δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτείσῃ ἢ πείσῃ τὸν καταδικασάμενον. Ἐὰν δὲ τις ὄφλη κλοπῆς δημοσίᾳ δίκην, πείσας τὴν πόλιν ἢ τὸ κλέμμα ἐκτείσας διπλοῦν, ἀπαλαττέσθω τῶν δεσμῶν.

b

ΚΛ. Πῶς δὴ λέγομεν, ὧ ξένε, μηδὲν διαφέρειν τῷ κλέπτοντι μέγα ἢ σμικρὸν ὑφελομένῳ, καὶ ἐξ ἱερῶν ἢ ὀσίων, καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶν περὶ κλοπῆν πᾶσαν ἀνομοιότητα ἔχοντα, οἷς δεῖ ποικίλοις οὖσιν ἔπεσθαι τὸν νομοθέτην μηδὲν ὁμοίαις ζημίαις ζημιοῦντα;

ΑΘ. Ἄριστ' ὦ Κλεινία· σχεδὸν τοί με ὡσπερ φερόμενον ἀντικρούσας ἀνήγειρας, ἐννεοηκόντα δὲ καὶ πρότερον ὑπέμνησας ὅτι τὰ περὶ τὴν τῶν νόμων θέσιν οὐδενὶ τρόπῳ πώποτε γέγονεν ὀρθῶς διατεπονημένα, ὡς γε ἐν τῷ νῦν παραπεπτωκότι λέγειν. Πῶς δ' αὖ καὶ τοῦτο λέγομεν; οὐ κακῶς ἀπηγάσαμεν, ὅτε δούλοις ὡς ἱατρουομένους ὑπὸ δούλων ἀπηγάσομεν πάντας τοὺς νῦν νομοθετουμένους. Εὖ γὰρ ἐπίστασθαι δεῖ τὸ τοιόνδε, ὡς εἰ καταλάβοι ποτέ τις ἱατρὸς τῶν ταῖς ἐμπειρίαις ἄνευ λόγου τὴν ἱατρικὴν μεταχειριζομένων ἐλευθέρων ἐλευθέρῳ νοσοῦντι διαλεγόμενον ἱατρὸν, καὶ τοῦ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς χρώμενον μὲν τοῖς λόγοις, ἐξ ἀρχῆς τε ἀπτόμενον τοῦ νοσήματος, περὶ φύσεως πάσης ἐπανιόντα τῆς τῶν σωμάτων, ταχὺ καὶ σφόδρα γελάσειεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἄλλους εἴποι λόγους ἢ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτ' αἰ

c

d

προχείρους ὄντας τοῖς πλείστοις λεγομένοις ἰατροῖς· φαίη γὰρ ἂν «ᾧ μῶρε, οὐκ ἰατρεύεις τὸν νοσοῦντα ἀλλὰ σχεδὸν παιδεύεις, ὡς ἰατρὸν ἀλλ' οὐχ ὑγιῆ δεόμενον γίγνεσθαι».

ΚΛ. Οὐκοῦν λέγων τὰ τοιαῦτα ὀρθῶς ἂν λέγοι;

e

ΑΘ. Τάχ' ἂν, εἰ προσδιανοοῖτό γε ὡς ὅστις περὶ νόμων οὕτω διεξέρχεται, καθάπερ ἡμεῖς τὰ νῦν, παιδεύει τοὺς πολίτας ἀλλ' οὐ νομοθετεῖ. Ἄρ' οὐν οὐ καὶ τοῦτ' ἂν πρὸς τρόπου λέγειν φαίνοιο;

ΚΛ. Ἴσως.

ΑΘ. Εὐτυχὲς δὲ ἡμῶν τὸ παρὸν γέγονεν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ;

ΑΘ. Τὸ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι νομοθετεῖν, ἀλλ' αὐτοὺς ἐν σκέψει γενομένους περὶ πάσης πολιτείας πειρᾶσθαι κατιδεῖν τό 858a τε ἄριστον καὶ τὸ ἀναγκαιότατον, τίνα τρόπον ἂν γιγνόμενον γίγνοιτο. Καὶ δὴ καὶ τὸ νῦν ἔξεστιν ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, εἰ μὲν βουλόμεθα, τὸ βέλτιστον σκοπεῖν, εἰ δὲ βουλόμεθα, τὸ ἀναγκαιότατον περὶ νόμων· αἰρώμεθα οὖν πότερον δοκεῖ.

ΚΛ. Γελόιαν, ὃ ξένε, προτιθέμεθα τὴν αἴρῃσιν, καὶ ἀτεχνῶς ὥσπερ κατεχομένοις νομοθέταις ὁμοιοί γιγνοίμεθ' ἂν ὑπὸ μεγά- b λης τινὸς ἀνάγκης ἦδη νομοθετεῖν, ὡς οὐκέτ' ἔξὸν εἰς αὔριον· ἡμῖν δ' –εἰπεῖν σὺν θεῶ– ἔξεστι, καθάπερ ἡ λιθολόγοις ἢ καί

τινος ἐτέρας ἀρχομένοις συστάσεως, παραφορήσασθαι χύδην ἐξ ὧν ἐκλεξόμεθα τὰ πρόσοφορα τῇ μελλούσῃ γενήσεσθαι συστάσει, καὶ δὴ καὶ κατὰ σχολὴν ἐκλέξασθαι. Τιθῶμεν οὖν ἡμᾶς νῦν εἶναι μὴ τοὺς ἐξ ἀνάγκης οἰκοδομοῦντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ σχολῆς ἔτι τὰ μὲν παρατιθεμένους, τὰ δὲ συνιστάντας· ὥστε ὀρθῶς ἔχει τὰ μὲν ἤδη τῶν νόμων λέγειν ὡς τιθέμενα, τὰ δ' ὡς παρατιθέμενα. c

ΑΘ. Γένοιτο γοῦν ἄν, ὦ Κλεινία, κατὰ φύσιν μᾶλλον ἡμῖν ἢ σύνοψις τῶν νόμων. Ἴδωμεν γὰρ οὖν, ὦ πρὸς θεῶν, τὸ τοιόνδε περὶ νομοθετῶν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δῆ;

ΑΘ. Γράμματα μὲν που καὶ ἐν γράμμασιν λόγοι καὶ ἄλλων εἰσι πολλῶν ἐν ταῖς πόλεσιν γεγραμμένοι, γράμματα δὲ καὶ τὰ τοῦ νομοθέτου καὶ λόγοι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὗ;

ΑΘ. Πότερον οὖν τοῖς μὲν τῶν ἄλλων συγγράμμασιν, ποιητῶν καὶ ὄσοι ἄνευ μέτρων καὶ μετὰ μέτρων τὴν αὐτῶν εἰς μνημὴν συμβουλὴν περὶ βίου κατέθεντο συγγράψαντες, προσέχωμεν τὸν νοῦν, τοῖς δὲ τῶν νομοθετῶν μὴ προσέχωμεν; ἢ πάντων μάλιστα; d

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Ἄλλὰ δῆτα οὐ χρὴ τὸν νομοθέτην μόνον τῶν γραφόντων περὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων συμβουλεύειν, διδάσκοντα οἷά τε ἔστι καὶ ὡς ἐπιτηδευτέον αὐτὰ τοῖς μέλλουσιν εὐδαίμοσιν ἔσεσθαι;

ΚΛ. Καὶ πῶς οὗ;

ΑΘ. Ἄλλὰ αἰσχροὺς δὴ μᾶλλον Ὅμηρον τε καὶ Τυρταίω καὶ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς περὶ βίου τε καὶ ἐπιτηδευμάτων κακῶς θέ- e

σθαι γράψαντας, Λυκούργω δὲ ἦττον καὶ Σόλωνι καὶ ὄσοι δὴ νομοθέται γενόμενοι γράμματα ἔγραψαν; ἢ τό γε ὀρθόν, πάντων δεῖ γραμμάτων τῶν ἐν ταῖς πόλεσι τὰ περὶ τοὺς νόμους γεγραμμένα φαίνεσθαι διαπτυστόμενα μακροῦ κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἢ κατ' ἐκεῖνα συνεπόμενα, ἢ διαφωνοῦντα 859a αὐτοῖς εἶναι καταγέλαστα; οὕτω διανοώμεθα περὶ νόμων δεῖν γραφῆς γίγνεσθαι ταῖς πόλεσιν, ἐν πατρὸς τε καὶ μητρὸς σχήμασι φιλοῦντων τε καὶ νοῦν ἔχόντων φαίνεσθαι τὰ γεγραμμένα, ἢ κατὰ τύραννον καὶ δεσπότην τάξαντα καὶ ἀπειλήσαντα γράψαντα ἐν τοίχοις ἀπηλλάχθαι; σκοπῶμεν οὖν δὴ καὶ τὰ νῦν ἡμεῖς πότερα ταύτη πειρώμεθα λέγειν διανοηθέντες περὶ νόμων, εἴτ' οὖν δυνάμεθα εἶτε μὴ, ἀλλ' οὖν τό γε πρόθυμον παρεχόμενοι b καὶ κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν ἰόντες, ἂν ἄρα τι καὶ δέη πάσχειν, πάσχωμεν. Ἄγαθόν δ' εἶη τε, καὶ ἂν θεὸς ἐθέλη, γίγνοιτ' ἂν ταύτη.

ΚΛ. Καλῶς εἴρηκας, ποιῶμέν τε ὡς λέγεις.

ΑΘ. Διασκεπτέον ἄρα πρῶτον, ὥσπερ ἐπεχειρήσαμεν, ἀκριβῶς τὸν περὶ τῶν τε ἱεροσυλούντων καὶ κλοπῆς πάσης πέρι καὶ ἀδικημάτων συμπάντων, καὶ οὐ δυσχεραντέον εἰ μεταξὺ

νομοθετοῦντες τὰ μὲν ἔθεμεν, τῶν δ' ἔτι διασκοποῦμεν περί· νο-
μοθέται γὰρ γιγνόμεθα ἀλλ' οὐκ ἔσμεν πω, τάχα δὲ ἴσως ἂν γε-
νοίμεθα. Εἰ δὴ δοκεῖ περί ὧν εἴρηκα ὡς εἴρηκα σκοπεῖσθαι, σκο-
πώμεθα.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Περί δὴ καλῶν καὶ δικαίων συμπάντων πειρώμεθα κατι-
δεῖν τό τοιόνδε, ὅτη ποτὲ ὁμολογοῦμεν νῦν καὶ ὅτη διαφερόμε-
θα ἡμεῖς τε ἡμῖν αὐτοῖς, οἳ δὴ φαῖμεν ἂν προθυμείσθαι γε, εἰ
μηδὲν ἄλλο, διαφέρειν τῶν πλείστων, οἳ πολλοὶ τε αὐτοὶ πρὸς
αὐτούς αὖ.

ΚΛ. Τὰς ποίας δὲ δὴ διαφορὰς ἡμῶν ἐννοηθεῖς λέγεις;

ΑΘ. Ἐγὼ πειράσομαι φράζειν. Περί δικαιοσύνης δ' ἴσως καὶ
τῶν δικαίων ἀνθρώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ πράξεων πάντες
πως συνομολογοῦμεν πάντα εἶναι ταῦτα καλά, ὥστε οὐδ' εἴ τις
δισχυρίζοιτο εἶναι τοὺς δικαίους ἀνθρώπους, ἂν καὶ τυγχάνω-
σιν ὄντες αἰσχροὶ τὰ σώματα, κατ' αὐτό γε τὸ δικαιοτάτον ἦθος
ταύτη παγκάλους εἶναι, σχεδὸν οὐδεὶς ἂν λέγων οὕτω πλημ-
μελῶς δόξειε λέγειν.

ΚΛ. Οὐκοῦν ὀρθῶς;

ΑΘ. Ἴσως· ἴδωμεν δὲ ὡς, εἰ πάντ' ἐστὶν καλὰ ὅσα δι-
καιοσύνης ἔχεται, τῶν πάντων τοι καὶ τὰ παθήματα ἡμῖν ἐστὶν,
σχεδὸν τοῖς ποιήμασιν ἴσα.

ΚΛ. Τί οὖν δὴ;

ΑΘ. Ποίημα μὲν, ὅπερ ἂν ἦ δίκαιον, σχεδὸν ὁσονπερ ἂν τοῦ
δικαίου κοινωνῆ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ καλοῦ μετέχον ἐστί.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ πάθος ὅπερ ἂν δικαίου κοινωνῆ, κατὰ τοσοῦτον γίγνεσθαι καλὸν ὁμολογούμενον, οὐκ ἂν διαφωνοῦντα παρέχοι τὸν λόγον; 860a

ΚΛ. Ἄληθῆ.

ΑΘ. Ἐὰν δέ γε δίκαιον μὲν ὁμολογῶμεν, αἰσχροὺν δὲ εἶναι πάθος, διαφωνήσῃ τό τε δίκαιον καὶ τὸ καλόν, λεχθέντων τῶν δικαίων αἰσχίστων εἶναι.

ΚΛ. Πῶς τοῦτο εἴρηκας;

ΑΘ. Οὐδὲν χαλεπὸν ἐννοεῖν· οἱ γὰρ ὀλίγω πρόσθεν τεθέντες ἡμῖν νόμοι πάντων ἐναντιώτατα παραγγέλλειν δόξειαν ἂν τοῖς νῦν λεγομένοις.

ΚΛ. Ποίοις;

ΑΘ. Τὸν ἱερόσυλόν που ἐτίθεμεν δικαίως ἂν ἀποθνήσκῃ καὶ τὸν τῶν εὖ κειμένων νόμων πολέμον, καὶ μέλλοντες δὴ νόμιμα τοιαῦτα τιθέναι ἀμπολλὰ ἐπέσχομεν, ἰδόντες ὡς ταῦτα ἐστὶν μὲν ἄπειρα παθήματα πλήθει καὶ μεγέθει, δικαιοτάτα δὲ πάντων παθημάτων καὶ συμπάντων αἰσχίστα. Μῶν οὐχ οὕτως ἡμῖν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοτὲ μὲν ὡς ταῦτά σύμπαντα, τοτὲ δὲ ὡς ἐναντιώτατα φανεῖται; b

ΚΛ. Κινδυνεύει.

ΑΘ. Τοῖς μὲν τοίνυν πολλοῖς οὕτω περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσυμφῶνως τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια διερριμμένα προσαγορεύεται. c

ΚΛ. Φαίνεται γοῦν, ὦ ξένη.

ΑΘ. Τὸ τοίνυν ἡμέτερον, ὦ Κλεινία, πάλιν ἴδωμεν πῶς αὐτὸ περὶ αὐτὰ ταῦτα ἔχει τῆς συμφωνίας.

ΚΛ. Ποίας δὴ πρὸς ποίαν;

ΑΘ. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις οἶμαι διαρρήδην ἐμὲ εἰρηκέναι πως, εἰ δ' οὖν μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν ὡς λέγοντα τίθετε—

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὡς οἱ κακοὶ πάντες εἰς πάντα εἰσὶν ἄκοντες κακοί· τοῦτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ἀνάγκη που τούτῳ συνέπεσθαι τὸν ἐξῆς λόγον. d

ΚΛ. Τίνα λέγεις;

ΑΘ. Ὡς ὁ μὲν ἀδίκος που κακός, ὁ δὲ κακὸς ἄκων τοιοῦτος. Ἄκουσίως δὲ ἐκούσιον οὐκ ἔχει πράττεσθαι ποτε λόγον· ἄκων οὖν ἐκείνῳ φαίνοιτ' ἂν ἀδικεῖν ὁ ἀδικῶν τῷ τὴν ἀδικίαν ἀκούσιον τιθεμένῳ, καὶ δὴ καὶ νῦν ὁμολογητέον ἐμοί· σύμφημι γὰρ ἄκοντας ἀδικεῖν πάντας—εἰ καὶ τις φιλονικίας ἢ φιλοτιμίας ἕνεκα ἄκοντας μὲν ἀδίκους εἶναι φησιν, ἀδικεῖν μὴν ἐκόντας πολλούς, ὃ γ' ἐμὸς λόγος ἐκείνος ἀλλ' οὐχ οὗτος—τίνα οὖν αὐτὸν τρόπον ἔγωγε συμφωνοίην ἂν τοῖς ἑμαυτοῦ λόγοις; εἰ με, ὦ Κλεινία καὶ Μέγυλλε, ἐρωτῶτε· «Εἰ δὴ ταῦτα οὕτως ἔχοντά ἐστιν, ὦ ξένη, τί συμβουλευεῖς ἡμῖν περὶ τῆς νομοθεσίας τῇ τῶν Μαγνήτων πόλει; πότερον νομοθετεῖν ἢ μή;» «Πῶς γὰρ οὐ;» φήσω. «Διοριεῖς οὖν αὐτοῖς ἀκούσιά τε καὶ ἐκούσια ἀδικήματα, καὶ e

τῶν μὲν ἔκουσίων ἀμαρτημάτων τε καὶ ἀδικημάτων μείζους τὰς ζημίας θήσομεν, τῶν δ' ἐλάττους; ἢ πάντων ἕξ ἴσης, ὡς οὐκ ὄντων ἀδικημάτων τὸ παράπαν ἔκουσίων;»

861a

ΚΛ. Ὅρθῶς μέντοι λέγεις, ὦ ξένε· καὶ τούτοις δὴ τί χρῆσόμεθα τοῖς νῦν λεγομένοις;

ΑΘ. Καλῶς ἤρου. Πρῶτον μὲν τοίνυν αὐτοῖς τόδε χρῆσόμεθα.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἀναμνησθῶμεν ὡς ἔμπροσθεν νυνδὴ καλῶς ἐλέγομεν ὅτι περὶ τὰ δίκαια εἶη παμπόλλη τις ἡμῶν ταραχὴ τε καὶ ἀσυμφωνία. Τοῦτο δὲ λαβόντες πάλιν ἐρωτῶμεν ἡμᾶς αὐτούς· «ἘΑΡ' οὖν περὶ τὴν τούτων ἀπορίαν οὐτ' ἐξευπορήσαντες οὔτε διορισάμενοι τί ποτ' ἐστὶν ταῦτα ἀλλήλων διαφέροντα, ἃ δὴ κατὰ πάσας τὰς πόλεις ὑπὸ νομοθετῶν πάντων τῶν πώποτε γενομένων ὡς δύο εἶδη τῶν ἀδικημάτων ὄντα, τὰ μὲν ἔκούσια, τὰ δὲ ἀκούσια, ταύτη καὶ νομοθετεῖται· ὁ δὲ παρ' ἡμῶν νυνδὴ ῥηθεὶς λόγος, ὥσπερ παρὰ θεοῦ λεχθεὶς, τοσοῦτον μόνον εἰπῶν ἀπαλλάσσεται, δοῦς δὲ οὐδένα λόγον ὡς ὀρθῶς εἴρηκεν, κατανομοθετήσῃ τινὰ τρόπον;» οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ἀνάγκη πως ταῦτα ἔμπροσθεν τοῦ νομοθετεῖν δηλῶσαι δύο τε ὄντα καὶ τὴν διαφορὰν ἄλλην, ἵνα, ὅταν ἐκατέρω

b

c

ΚΛ. Καλῶς ἡμῖν φαίνεται λέγειν, ὦ ξένε· δυοῖν γὰρ θάτερον

ἡμᾶς χρεῶν, ἢ μὴ λέγειν ὡς πάντα ἀκούσια τὰ ἀδικήματα, ἢ τοῦτο ὡς ὀρθῶς εἴρηται πρῶτον διορίσαντας δηλῶσαι.

ΑΘ. Τούτοιιν τοίνυν τοῖν δυοῖν τὸ μὲν οὐκ ἀνεκτὸν ἐμοὶ πά- d
ντως πού γίνεσθαι, τό γε δὴ μὴ λέγειν, οὕτως οἰόμενον ἔχειν
τάληθές –οὐ γάρ ἄν νόμιμον οὐδ' ὄσιον ἄν εἶη– κατὰ τίνα δὲ
τρόπον ἐστὸν δύο, εἰ μὴ τῷ τε ἀκουσίῳ καὶ τῷ ἐκουσίῳ διαφέρε-
τον ἐκάτερον; [ἀλλὰ] ἄλλω τινὶ δὴ ποτε πειρατέον ἀμῶς γέ πως
δηλοῦν.

ΚΛ. Παντάτασι μὲν οὖν, ὧ ξένε, τοῦτό γε οὐχ οἷόν τε ἄλλως
πως ἡμᾶς διανοηθῆναι.

ΑΘ. Ταῦτα ἔσται. Φέρε δὴ, βλάβαι μὲν, ὡς ἔοικεν, ἀλλήλων
τῶν πολιτῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις τε καὶ ὀμιλίαις πολλαὶ γίγνο- e
νται, καὶ τό γε ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον ἐν αὐταῖς ἀφθονόν ἐστι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Μὴ τοίνυν τις τὰς βλάβας πάσας ἀδικίας τιθεῖς, οὕτως
οἴηται καὶ τὰ ἄδικα ἐν αὐταῖσι ταύτῃ γίνεσθαι διπλᾶ, τὰ μὲν
ἐκούσια δὴ, τὰ δ' ἀκούσια –βλάβαι γὰρ ἀκούσιοι τῶν πάντων
οὐτ' ἀριθμοῖς οὔτε μεγέθεσιν ἐλάττους εἰσὶ τῶν ἐκουσίων–
σκοπεῖσθε δὲ εἴτε τι λέγω λέγων ἢ μέλλω λέγειν, εἴτε καὶ μηδὲν 862a
τὸ παράπαν. Οὐ γὰρ φημι ἔγωγε, ὧ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, εἰ τίς
τινά τι πημαίνει μὴ βουλόμενος ἀλλ' ἄκων, ἀδικεῖν μὲν, ἄκοντα
μὴν, καὶ ταύτῃ μὲν δὴ νομοθετήσω, τοῦτο ὡς ἀκούσιον ἀδικήμα
νομοθετῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀδικίαν τὸ παράπαν θήσω τὴν τοιαύτην
βλάβην, οὔτε ἄν μείζων οὔτε ἄν ἐλάττων τῷ γίγνηται· πολλάκις

δὲ ὠφελίαν οὐκ ὀρθῆν γενομένην τὸν τῆς ὠφελίας αἴτιον ἀδικεῖν φήσομεν, ἐὰν ἢ γ' ἐμὴ νικᾷ. Σχεδὸν γάρ, ὡ φίλοι, οὔτ' εἰ τίς τῶ δίδωσιν τι τῶν ὄντων οὔτ' εἰ τοῦναντίον ἀφαιρεῖται, δίκαιον ἀπλῶς ἢ ἀδικον χρῆ τὸ τοιοῦτον οὕτω λέγειν, ἀλλ' ἐὰν ἦθει καὶ δικαίῳ τρόπῳ χρώμενός τις ὠφελῆ τινά τι καὶ βλάβη, τοῦτό ἐστιν τῷ νομοθέτῃ θεατέον, καὶ πρὸς δύο ταῦτα δὴ βλέπτεον, πρὸς τε ἀδικίαν καὶ βλάβην, καὶ τὸ μὲν βλαβὲν ἀβλαβὲς τοῖς νόμοις εἰς τὸ δυνατόν ποιητέον, τὸ τε ἀπολόμενον σφίζοντα καὶ τὸ πεσὸν ὑπὸ τοῦ πάλιν ἐξορθοῦντα, καὶ τὸ θανατωθὲν ἢ τραπέν, ὑγιές, τὸ δὲ ἀποίνοις ἐξιλασθὲν τοῖς δρώσι καὶ πάσχουσιν ἐκάστας τῶν βλάψεων, ἐκ διαφορᾶς εἰς φιλίαν πειρατέον αἰεὶ καθιστάναι τοῖς νόμοις.

ΚΛ. Καλῶς ταῦτά γε.

ΑΘ. Τὰς τοίνυν ἀδίκους αὐτῆς βλάβας καὶ κέρδη δέ, ἐὰν τις ἀδικῶν τινα κερδαίνειν ποιῆ, τούτων ὅποσα μὲν ἰατά, ὡς οὐσῶν ἐν ψυχῇ νόσων, ἰᾶσθαι· τὸ δὲ τῆς ἰάσεως ἡμῖν τῆς ἀδικίας τῆδε ῥέπειν χρῆ φάναι.

ΚΛ. Πῆ;

ΑΘ. Ὅπως ὃ τί τις ἂν ἀδικήσῃ μέγα ἢ σμικρόν, ὁ νόμος αὐτὸν διδάξει καὶ ἀναγκάσει τὸ παράπαν εἰς αὐτὸς τὸ τοιοῦτον ἢ μηδέποτε ἐκόντα τολμῆσαι ποιεῖν ἢ διαφερόντως ἦττον πολὺ, πρὸς τῇ τῆς βλάβης ἐκτίσει. Ταῦτα εἴτε ἔργοις ἢ λόγοις, ἢ μεθ'

ἡδονῶν ἢ λυπῶν, ἢ τιμῶν ἢ ἀτιμῶν, καὶ χρημάτων ζημίας ἢ καὶ δώρων, ἢ καὶ τὸ παράπαν ᾧτινι τρόπῳ ποιήσει τις μισῆσαι μὲν τὴν ἀδικίαν, στέργει δὲ ἢ μὴ μισεῖν τὴν τοῦ δικαίου φύσιν, αὐτὸ ἐστὶν τοῦτο ἔργον τῶν καλλίστων νόμων. Ὅν δ' ἂν ἀνιάτως εἰς ταῦτα ἔχοντα αἰσθηταὶ νομοθέτης, δίκην τούτοις καὶ νόμον θήσει τίνα; γινώσκων πού τοις τοιούτοις πᾶσιν ὡς οὔτε αὐτοῖς ἐτι ζῆν ἄμεινον, τοὺς τε ἄλλους ἂν διπλῆ ὠφελοῖεν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου, παράδειγμα μὲν τοῦ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ποιῶντες δὲ ἀνδρῶν κακῶν ἔρημον τὴν πόλιν, οὔτω δὴ τῶν τοιούτων πέρι νομοθέτη κολαστὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον ἀνάγκη νέμειν, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς.

863a

ΚΑ. Ἐοικε μὲν πως λέγεσθαι τὰ παρὰ σοῦ καὶ μάλα μετρίως, ἥδιον δ' ἂν ἐτι σαφέστερον ἀκούσαιμεν ταῦτα ῥηθέντα, τὸ τῆς ἀδικίας τε καὶ βλάβης διάφορον καὶ τὸ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ὡς ἐν τούτοις διαπεποικιλταί.

ΑΘ. Πειρατέον τοίνυν ὡς κελεύετε δρᾶν, καὶ λέγειν. Δῆλον γάρ ὅτι τοσόνδε γε περὶ ψυχῆς καὶ λέγετε πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀκούετε, ὡς ἐν μὲν ἐν αὐτῇ τῆς φύσεως εἴτε τι πάθος εἴτε τι μέρος ὧν ὁ θυμός, δύσερι καὶ δύσμαχον κτῆμα ἐμπεφυκός, ἀλογίστω βίᾳ πολλὰ ἀνατρέπεται.

ΚΑ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Καὶ μὴν ἡδονὴν γε οὐ ταῦτόν τῳ θυμῷ προσαγορεύομεν,

ἐξ ἐναντίας δὲ αὐτῷ φαμεν ῥώμης δυναστεύουσας, πειθοῖ μετὰ ἀπάτης οὐ βία πράττειν πᾶν ὅτιτερ ἂν αὐτῆς ἢ βούλησις ἐθελήσῃ.

ΚΛ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Τρίτον μὴν ἄγνοιαν λέγων ἂν τις τῶν ἀμαρτημάτων αἰτίαν οὐκ ἂν ψεύδοιτο· διχῆ μὴν διελόμενος αὐτὸ ὁ νομοθέτης ἂν βελτίων εἴη, τὸ μὲν ἀπλοῦν αὐτοῦ κούφων ἀμαρτημάτων αἴτιον ἡγούμενος, τὸ δὲ διπλοῦν, ὅταν ἀμαθαιῆ τις μὴ μόνον ἀγνοία συνεχόμενος ἀλλὰ καὶ δόξη σοφίας, ὡς εἰδῶς παντελῶς περὶ ἃ μηδαμῶς οἶδεν, μετὰ μὲν ἰσχύος καὶ ῥώμης ἐπομένης μεγάλων καὶ ἀμούσων ἀμαρτημάτων τιθεὶς αἰτία τὰ τοιαῦτα, ἀσθενείας δὲ ἐπομένης, παιδεία τε ἀμαρτήματα καὶ πρεσβυτέρων γιγνόμενα, θήσει μὲν ἀμαρτήματα καὶ ὡς ἀμαρτάνουσιν νόμους τάξει, προσατάτους γε μὴν πάντων καὶ συγγνώμης πλείστης ἐχομένους.

ΚΛ. Εἰκότα λέγεις.

ΑΘ. Ἡδονῆς μὲν τοίνυν καὶ θυμοῦ λέγομεν σχεδὸν ἅπαντες ὡς ὁ μὲν κρείττων ἡμῶν, ὁ δὲ ἥττων ἐστίν· καὶ ἔχει ταύτη.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἀγνοίας δὲ γε ὡς ὁ μὲν ἡμῶν κρείττων, ὁ δὲ ἥττων, οὐκ ἠκούσαμεν πώποτε.

ΚΛ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Πάντα δὲ γε προτρέπειν ταῦτά φαμεν εἰς τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἐπισπώμενον ἕκαστον εἰς τὰναντία πολλὰκις ἅμα.

ΚΛ. Πλειστάκις μὲν οὖν.

ΑΘ. Νῦν δὴ σοι τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, ὃ γε ἐγὼ λέγω, σαφῶς ἂν διορισαίμην οὐδὲν ποικίλλων. Τὴν γὰρ τοῦ θυμοῦ καὶ φόβου καὶ ἡδονῆς καὶ λύπης καὶ φθόνων καὶ ἐπιθυμιῶν ἐν ψυχῇ τυραννίδα, ἐάντε τι βλάβητι καὶ ἐὰν μὴ, πάντως ἀδικίαν προσαγορεύω· τὴν δὲ τοῦ ἀρίστου δόξαν, ὅσην περ ἂν ἐφέσθαι τούτου 864a ἡγήσωνται πόλις εἴτε ἰδιῶται τινες, ἐὰν αὕτη κρατοῦσα ἐν ψυχῆς διακοσμῇ πάντα ἄνδρα, κἂν σφάλληται τι, δίκαιον μὲν πᾶν εἶναι φατέον τὸ ταύτη πραχθέν καὶ τὸ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς γιγνόμενον ὑπήκοον ἐκάστων, καὶ ἐπὶ τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον ἄριστον, δοξάζεσθαι δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀκούσιον ἀδικίαν εἶναι τὴν τοιαύτην βλάβην. Ἡμῖν δὲ οὐκ ἔστιν τὰ νῦν ὀνομάτων πέρι δύσερις λόγος, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἁμαρτανομένων τρία εἶδη δεδήλωται γιγνόμενα, ταῦτα εἰς μνήμην πρῶτον ἔτι μᾶλλον ἀναληπτέον. 864b Λύπης μὲν οὖν, ἣν θυμὸν καὶ φόβον ἐπονομάζομεν, ἐν εἶδος ἡμῖν ἔστιν.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἡδονῆς δ' αὖ καὶ ἐπιθυμιῶν δεύτερον, ἐλπίδων δὲ καὶ δόξης τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸ ἄριστον ἀφεις τρίτον ἕτερον. Τούτου δὲ αὐτοῦ τρία διχῇ τμηθέντος πέντε εἶδη γέγονεν, ὡς νῦν φάμεν· οἷς νόμους διαφέροντας ἀλλήλων πέντε εἶδειςιν θετέον ἐν δυοῖν γένεσιν.

ΚΛ. Τίσιν τούτοις;

ΑΘ. Τὸ μὲν διὰ βιαιῶν καὶ συμφανῶν πράξεων πραττόμενον ἐκάστοτε, τὸ δὲ μετὰ σκότους καὶ ἀπάτης λαθραίως γιγνόμενον, 864c

ἔστιν δ' ὅτε καὶ δι' ἀμφοῖν τούτοις πραχθέν· ὧ δὴ καὶ νόμοι τραχύτατοι γίνονται ἄν, εἰ τὸ προσῆκον μέρος ἔχοιεν.

ΚΛ. Εἰκὸς γούν.

ΑΘ. Ἴωμεν δὴ τὰ μετὰ ταῦτα ἐκεῖσε ὁπόθεν ἐξέβημεν δεῦρο, περαίνοντες τὴν θέσιν τῶν νόμων. Ἦν δὲ ἡμῖν κείμενα περὶ τῶν συλῶντων, οἶμαι, τοὺς θεοὺς καὶ τὰ περὶ προδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν τοὺς νόμους διαφθειρόντων ἐπὶ καταλύσει τῆς παρούσης πολιτείας. Τούτων δὴ τις ἂν ἴσως πράξειεν τι μανείς, ἢ νόσοις ἢ γήρα ὑπερμέτρῳ συνεχόμενος, ἢ παιδία χρώμενος, οὐδὲν πῶ τῶν τοιούτων διαφέρων· ὧν ἂν γίγνηται τι φανερόν τοις ἐκλεχθεῖσιν ἐκάστοτε δικασταῖς, ἀναφέροντος τοῦ δράσαντος ἢ τοῦ σκηπτομένου ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος, κριθῆ δὲ οὕτω διατεθείς παρανομῆσαι, τὴν μὲν βλάβην ἦν ἂν τινα καταβλάβῃ πάντως ἀπλῆν ἀποτινέτω, τῶν δὲ ἄλλων δικαιωμάτων ἀφείσθω, πλὴν ἂν ἄρα τινὰ ἀποκτείνας μὴ καθαρὸς ἢ τὰς χεῖρας φόνου· οὕτω δ' εἰς ἄλλην χώραν καὶ τόπον ἀπελθὼν οἰκείτω τὸν ἐνιαυτὸν ἐκδημῶν, πρότερον δὲ ἔλθων τοῦ χρόνου ὃν ὁ νόμος ὥρισεν, ἢ καὶ πάσης ἐπιβὰς τῆς οἰκείας χώρας, ἐν δημοσίῳ δεσμῷ δεθείς ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων δύο ἐνιαυτούς, οὕτως ἀπαλαττέσθω τῶν δεσμῶν.

Φθόνος οὐδεὶς, καθάπερ ἠρξάμεθα, [πειρώμεθα] διὰ τέλους d
 παντός εἶδους πέρι φόνου θεῖναι τοὺς νόμους, καὶ πρῶτον μὲν 865a
 τὰ βίαια καὶ ἀκούσια λέγωμεν. Εἴ τις ἐν ἀγῶνι καὶ ἄθλοις δημο-
 σίοις ἄκων, εἴτε παραχρῆμα εἴτε καὶ ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐκ τῶν
 πληγῶν, ἀπέκτεινέν τινα φίλιον, ἢ κατὰ πόλεμον ὡσαύτως ἢ
 κατὰ μελέτην τὴν πρὸς πόλεμον, ποιουμένων ἄσκησιν τῶν ἀκο-
 ντιῶν ψιλοῖς σώμασιν ἢ μετὰ τινων ὀπλῶν ἀπομιμουμένων τὴν
 πολεμικὴν πράξιν, καθαρθεὶς κατὰ τὸν ἐκ Δελφῶν κομισθέντα b
 περὶ τούτων νόμον ἔστω καθαρὸς· ἰατρῶν δὲ πέρι πάντων, ἂν ὁ
 θεραπευόμενος ὑπ' αὐτῶν ἀκόντων τελευτᾷ, καθαρὸς ἔστω κατὰ
 νόμον. Ἐὰν δὲ αὐτόχειρ μὲν, ἄκων δὲ ἀποκτείνῃ τις ἕτερος ἕτε-
 ρον, εἴτε τῷ ἑαυτοῦ σώματι ψιλῶ εἴτε ὀργάνῳ ἢ βέλει ἢ πώματος
 ἢ σίτου δόσει ἢ πυρὸς ἢ χεϊμῶνος προσβολῇ ἢ στερήσει πνεύ-
 ματος, αὐτὸς τῷ ἑαυτοῦ σώματι ἢ δι' ἐτέρων σωμαίων, πάντως
 ἔστω μὲν ὡς αὐτόχειρ, δίκας δὲ τινέτω τὰς τοιαύσδε· ἐὰν μὲν c
 δοῦλον κτείνῃ, νομίζων τὸν ἑαυτοῦ διειργάσθαι τὸν τοῦ τελευτή-
 σαντος δεσπότην ἀβλαβῆ παρεχέτω καὶ ἀζήμιον, ἢ δίκην εἰς
 τὴν ἀξίαν τοῦ τελευτήσαντος ὑπεχέτω διπλῆν, τῆς δὲ ἀξίας οἱ
 δικασταὶ διάγνωσιν ποιείσθωσαν, καθαρμοῖς δὲ χρῆσασθαι
 μείζουσιν τε καὶ πλείοσι τῶν περὶ τὰ ἄθλα ἀποκτεινάντων,
 τούτων δ' ἐξηγητὰς εἶναι κυρίους οὓς ἂν ὁ θεὸς ἀνέλῃ· ἐὰν δὲ

d

αὐτοῦ δοῦλον, καθηράμενος ἀπαλλαττέσθω τοῦ φόνου κατὰ νόμον. Ἐάν δέ τις ἐλεύθερον ἄκων ἀποκτείνει, τοὺς μὲν καθαρμούς τοὺς αὐτοὺς καθαρθήτω τῷ τὸν δοῦλον ἀποκτείναντι, παλαιὸν δέ τινα τῶν ἀρχαίων μύθων λεγόμενον μὴ ἀτιμαζέτω. Λέγεται δὲ ὡς ὁ θανατωθεὶς ἄρα βιαίως, ἐν ἐλευθέρῳ φρονήματι βεβιωκώς, θυμοῦται τε τῷ δράσαντι νεοθνήσων, καὶ φόβου καὶ δειμάτος ἅμα διὰ τὴν βίαιον πάθην αὐτὸς πεπληρωμένος, ὄρων τε τὸν ἑαυτοῦ φονέα ἐν τοῖς ἡθεσι τοῖς τῆς ἑαυτοῦ συνηθείας ἀναστρεφόμενον, δειμαίνει, καὶ ταραττόμενος αὐτὸς ταράττει κατὰ δύναμιν πᾶσαν τὸν δράσαντα, μνήμην σύμμαχον ἔχων, αὐτὸν τε καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ. Διὸ δὴ χρεῶν ἐστὶν ἄρα ὑπεξελεθῆναι τῷ παθόντι τὸν δράσαντα τὰς ὥρας πάσας τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἐρημῶσαι πάντας τοὺς οἰκείους τόπους συμπάσης τῆς πατρίδος· ἐὰν δὲ ξένος ὁ τελευτήσας ᾖ, καὶ τῆς τοῦ ξένου χώρας εἰργέσθω τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Τούτῳ δὴ τῷ νόμῳ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθηται τις, ὁ τοῦ τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατα, ἐπίσκοπος ὢν τούτων πά- 866a ντων γενομένων, ἐχέτω συγγνώμην τε καὶ ἄγων πρὸς αὐτὸν εἰρήνην μέτριος ἂν εἴη πάντως· ἐὰν δέ τις ἀπειθῆ καὶ πρῶτον μὲν ἀκάθαρτος ὢν εἰς τὰ ἱερά τολμᾷ πορεύεσθαι καὶ θύειν, ἔτι δὲ τοὺς χρόνους μὴ ἐθέλῃ πληροῦν ἀποξενούμενος τοὺς εἰρημέ-

e

b

e

νους, ὁ τοῦ τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατα ἐπεξίτω μὲν φόνου τῷ
 κτείναντι, διπλᾶ δὲ πάντα ἔστω τὰ τιμωρήματα τῷ ὀφλόντι. Ἐάν
 δ' ὁ προσήκων ἐγγύτατα μὴ ἐπεξίη τῷ παθήματι, τὸ μίασμα ὡς
 εἰς αὐτὸν περιεληλυθός, τοῦ παθόντος προστρεπομένου τὴν πά-
 θην, ὁ βουλόμενος ἐπεξελθὼν τούτῳ δίκην, πέντε ἔτη ἀποσχέ-
 σθαι τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἀναγκαζέτω κατὰ νόμον. Ἐάν δὲ ξένος
 ἄκων ξένον κτείνη τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐπεξίτω μὲν ὁ βουλόμενος
 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις, μέτοικος δὲ ὡς ἀπενιαντησάτω, ξένος δὲ
 ἂν ἢ παντάπασιν, πρὸς τῷ καθαρωῷ, ἕαντε ξένον ἕαντε μέτοικον
 ἕαντε ἄσπτον κτείνη, τὸν βίον ἅπαντα τῆς χώρας τῆς τῶν νόμων
 τῶνδε κυρίας εἰργέσθω· ἐάν δ' ἔλθῃ παρανόμως, οἱ νομοφύλακες
 θανάτῳ ζημιούντων αὐτόν, καὶ ἐάν ἔχη οὐσίαν τινά, τῷ τοῦ πα-
 θόντος ἐγγύτατα γένει παραδιδόντων. Ἐάν δὲ ἄκων ἔλθῃ, ἂν μὲν
 κατὰ θάλατταν ἐκπίπτῃ πρὸς τὴν χώραν, σκηνησάμενος ἐν θα-
 λάττῃ τέγγων τοὺς πόδας πλοῦν ἐπιφυλαττέτω, κατὰ γῆν δὲ ἂν
 βίβῃ ὑπὸ τινων ἀχθῆ, ἢ πρώτη προστυχοῦσα ἀρχὴ τῶν ἐν τῇ πό-
 λει λύσασα, εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπεμπέτω ἄσπλον.

Ἐάν δ' ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνη ἐλεύθερον, θυμῷ δὲ ἢ τὸ
 πεπραγμένον ἐκπραχθέν, διχῆ δεῖ πρῶτον τὸ τοιοῦτον δια-

c

d

c

λαβεῖν. Θυμῷ γάρ δὴ πέπρακται καὶ τοῖς ὄσοι ἂν ἐξαίφνης μὲν
καὶ ἀπροβουλεύτως τοῦ ἀποκτείνειν πληγαῖς ἢ τινι τοιοῦτῳ δια- e
φθειρώσῃ τινα παραχρῆμα τῆς ὀρμῆς γενομένης, μεταμέλειά τε
εὐθύς τοῦ πεπραγμένου γίγνηται, θυμῷ δὲ καὶ ὄσοι προσηλακι-
σθέντες λόγοις ἢ καὶ ἀτίμοις ἔργοις, μεταδιώκοντες τὴν τιμω-
ρίαν, ὕστερον ἀποκτείνωσι τινα βουληθέντες κτείνειν καὶ τὸ πε-
πραγμένον αὐτοῖς ἀμεταμέλητον γίγνηται. Διττοὺς μὲν δὴ τοὺς
φόνους, ὡς ἔοικε, θετέον, καὶ σχεδὸν ἀμφοτέρους θυμῷ γεγονό-
τας, μεταξὺ δὲ πού τοῦ τε ἔκουσίου καὶ ἀκουσίου δικαιοτάτ' ἂν
λεγομένους. Οὐ μὴν ἄλλ' εἰκῶν ἐσθ' ἑκάτερος· ὁ μὲν τὸν θυμὸν 867a
φυλάττων καὶ οὐκ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐξαίφνης ἀλλὰ μετὰ ἐπι-
βουλῆς ὕστερον χρόνῳ τιμωρούμενος ἔκουσίῳ ἔοικεν, ὁ δὲ ἀτα-
μεύτως ταῖς ὀργαῖς καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα εὐθύς χρώμενος
ἀπροβουλεύτως ὁμοῖος μὲν ἀκουσίῳ, ἔστι δὲ οὐδ' οὗτος αὐτῷ πα-
ντάσῃν ἀκούσιος ἀλλ' εἰκῶν ἀκουσίου. Διὸ χαλεποὶ διορίζειν
οἱ τῷ θυμῷ παραχθέντες φόνου, πότερον ἔκουσίους αὐτοὺς ἢ τινας b
ὡς ἀκουσίους νομοθετητέον, βέλτιστον μὴν καὶ ἀληθέστατον εἰς
εἰκόνα μὲν ἄμφω θεῖναι, τεμείν δὲ αὐτῷ χωρὶς τῆ ἐπιβουλῆ καὶ
ἀπροβουλίᾳ, καὶ τοῖς μὲν μετ' ἐπιβουλῆς τε καὶ ὀργῆ κτείναςιν
τὰς τιμωρίας χαλεπωτέρας, τοῖς δὲ ἀπροβουλεύτως τε καὶ
ἐξαίφνης πρῶτα νομοθετεῖν· τὸ γὰρ εἰκὸς μείζονι κακῷ
μειζόνως, τὸ δ' ἐλάττονι τιμωρητέον ἐλαττόνως. Ποιητέον δὴ c

καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις οὕτω.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Πάλιν ἐπανελθόντες τοίνυν λέγωμεν· Ἄν ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνει ἑλεύθερον, τὸ δὲ πεπραγμένον ἀπροβουλεύτως ὀργῇ τινι γένηται πραχθέν, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ ἄνευ θυμοῦ κτείναντι προσῆκέν τῳ πάσχειν, πασχέτω, δύο δ' ἐξ ἀνάγκης ἔτη φευγέτω κολάζων τὸν αὐτοῦ θυμόν. Ὅ δὲ θυμῷ μὲν, μετ' ἐπιβουλῆς δὲ κτείνας τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν πρόσθεν αὖ, τρία δὲ ἔτη, καθάπερ ἄτερος ἔφευγεν τὰ δύο, φευγέτω, μεγέθει θυμοῦ πλείω τιμωρηθεὶς χρόνον. Καθόδου δὲ πέρι τούτοις ὧδε ἔστω. Χαλεπὸν μὲν ἀκριβῶς νομοθετεῖν· ἔστι γὰρ ὅτε τούτοις ὁ τῷ νόμῳ ταχθεὶς χαλεπώτερος ἡμερώτερος ἂν, ὁ δὲ ἡμερώτερος χαλεπώτερος ἂν εἴη, καὶ τὰ περὶ τὸν φόνον ἀγριωτέρας ἂν πράξειεν, ὁ δὲ ἡμερωτέρως· ὡς δὲ τὸ πολὺ κατὰ τὰ νῦν εἰρημένα συμβαίνει γιγνόμενα. Τούτων οὖν πάντων ἐπιγνώμονας εἶναι χρὴ νομοφύλακας, ἐπειδὴν δὲ ὁ χρόνος ἔλθῃ τῆς φυγῆς ἑκατέρῳ, πέμπειν αὐτῶν δικαστὰς δώδεκα ἐπὶ τοὺς δρῶντας τῆς χώρας, ἐσκεμμένους ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ τὰς τῶν φυγόντων πράξεις ἔτι σαφέστερον, καὶ τῆς αἰδοῦς τε πέρι καὶ καταδοχῆς τούτων δικαστὰς γίγνεσθαι, τοὺς δὲ αὖ τοῖς δικασθεῖσιν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀρχό-

ντων ἐμμένειν. Ἐάν δ' αὐθίς ποτε κατελθών ὀπότερος αὐτοῖν ἦττηθείς ὀργῇ πράξη ταῦτόν τοῦτο, φυγῶν μηκέτι κατέλθῃ, κα- 868a
τελθών δέ, κατὰ τὴν τοῦ ξένου ἀφιξίν ταύτη πασχέτω.

Δοῦλον δ' ὁ κτείνας ἑαυτοῦ μὲν καθηράσθω, ἐάν δὲ ἀλλό-
τριον θυμῷ, διπλῆ τὸ βλάβος ἐκτεισάτω τῷ κεκτημένῳ. Ὅστις δ'
ἂν τῶν ἀποκτεινάντων πάντων μὴ πείθηται τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἀκά-
θατος ὦν ἀγοράν τε καὶ ἄθλα καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ μαιίνῃ, ὁ βου-
λόμενος, τόν τε ἐπιτρέποντα τῶν προσηκόντων τῷ τελευτήσαντι b
καὶ τὸν ἀποκτείναντα εἰς δίκην καταστήσας, τὴν διπλασίαν χρη-
μάτων τε καὶ τῶν ἄλλων πράξεων ἀναγκασέτω πράττειν τε καὶ
ἐκτίειν, τὸ δὲ ἔκτειμα αὐτὸς αὐτῷ κομιζέσθω κατὰ τὸν νόμον.
Ἐάν δὲ τις θυμῷ δοῦλος δεσπότην αὐτοῦ κτείνει, τοὺς προσήκο-
ντας τοῦ τελευτήσαντος χρωμένους τῷ κτείναντι χρεῖαν ἦν ἂν
ἐθέλωσι πλὴν μηδαμῇ μηδαμῶς ζωηροῦντας, καθαροὺς εἶναι·
ἐάν δὲ ἄλλος τις δοῦλος ἐλεύθερον ἀποκτείνει θυμῷ, παρα- c
διδόντων οἱ δεσπότες τὸν δοῦλον τοῖς προσήκουσι τοῦ τελευτή-
σαντος, οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης μὲν θανατωσάντων τὸν δρᾶσαντα,
τρόπῳ δὲ ᾧ ἂν ἐθέλωσιν. Ἄν δ', ὃ γίγνεται μὲν, ὀλιγάκις δέ, διὰ
θυμὸν πατῆρ ἢ μήτηρ ὑὸν ἢ θυγατέρα πλῆγαῖς ἢ τινι τρόπῳ βι-
αίῳ κτείνει, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαίρεσθαι
καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαυτεῖν, κατελθόντων δὲ τῶν κτεινά-

d

ντων, ἀπαλλάττεσθαι γυναῖκά τε ἀπ' ἀνδρός καὶ τὸν ἄνδρα ἀπὸ
 γυναικός, καὶ μὴ ποτ' ἔτι κοινῇ παιδοποιήσασθαι, μηδὲ συνέ-
 στιον ὦν ἔκγονον ἢ ἀδελφὸν ἀπεστέρηκε γίγνεσθαι ποτε μηδὲ
 κοινωνὸν ἱερῶν· ὁ δὲ ἀσεβῶν τε περὶ ταῦτα καὶ ἀπειθῶν ὑπόδι-
 κος ἀσεβείας γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. Γυναῖκα δὲ γαμετὴν ἐὰν
 ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνῃ τινὰ τις, ἢ γυνὴ ἑαυτῆς ἄνδρα ταυτὸν
 τοῦτο ὡσαύτως ἐργάσθαι, καθαιρέσθαι μὲν τοὺς αὐτοὺς καθαρ-
 μούς, τριετείς δὲ ἀπενιαυτήσεις διατελεῖν. Κατελθὼν δὲ ὃ τι τοι-
 οὔτον δρᾶσας, τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἱερῶν μὴ κοινωνεῖτω μηδὲ
 ὁμοτράπεζος γιγνέσθω ποτέ· ἀπειθῶν δὲ ὁ γεννήτωρ ἢ ὁ γεννη-
 θεὶς ἀσεβείας αὐτὸν ὑπόδικος γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. Καὶ ἐὰν ἀδελ-
 φὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν, ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν θυμῷ
 κτείνῃ, τὰ μὲν τῶν καθαρῶν καὶ ἀπενιαυτήσεων ὡσαύτως, κα-
 θάπερ εἴρηται τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς ἐκγόνοις, εἰρήσθω δεῖν γί-
 γνεσθαι καὶ τούτοις –ὦν ἀδελφούς τε ἀδελφῶν καὶ γονέας ἐστέ-
 ρηκε παίδων, τούτοις δὲ συνέστιος αὐτοῖς μηδέποτε γιγνέσθω
 μηδὲ κοινωνὸς ἱερῶν– ἐὰν δὲ τις ἀπειθῇ, τῷ τῆς περὶ ταῦτα ἀσε-
 βείας εἰρημένῳ νόμῳ ὑπόδικος ὀρθῶς ἂν γίγνοιτο μετὰ δίκης. 869a
 Ἐὰν δ' ἄρα τις εἰς τοσοῦτον ἀκρατῆς θυμοῦ γίγνηται πρὸς τοὺς
 γεννήσαντας, ὥστε μανίαις ὀργῆς τῶν γεννητόρων τολμῆσαι

κτείνειν τινα, ἂν μὲν ὁ τελευτήσας πρὶν τελευτῆσαι τὸν δρᾶσαντα φόνου ἀφιῆ ἑκόν, καθάπερ οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον ἐξεργασάμενοι καθαρθεῖς, καὶ τᾶλλα ὅσαπερ ἐκείνοι πράξας, καθαρὸς ἔστω, ἂν δὲ μὴ ἀφῆ, πολλοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις ὁ δρᾶσας τι τοιοῦτον· καὶ γὰρ αἰκίας δίκαις ταῖς ἐσχάταις ἔνοχος ἂν γίνοιτο καὶ ἀσεβείας ὡσαύτως καὶ ἱεροσυλίας, τὴν τοῦ γεννητοῦ ψυχὴν συλήσας, ὥστ' εἴπερ οἷόν τ' ἦν [τοῦ] πολλάκις ἀποθνήσκειν τὸν αὐτόν, καὶ τὸν πατροφόνον ἢ μητροκτόνον, ἐξεργασάμενον θυμῷ τοῦτο, δικαιότατον θανάτων πολλῶν ἦν τυγχάνειν. Ὡς γὰρ μόνῳ, οὐδ' ἀμυνομένῳ θάνατον, [μέλλοντι ὑπὸ τῶν γονέων τελευτήσεσθαι,] παρῆξει νόμος οὐδεὶς κτείνειν τὸν πατέρα ἢ μητέρα, τοὺς εἰς φῶς τὴν ἐκείνου φύσιν ἀγαγόντας, ἀλλ' ὑπομείναντα τὰ πάντα πάσχειν πρὶν τι δρᾶν τοιοῦτον νομοθετήσει, πῶς τούτῳ δίκης γε ἄλλως προσῆκον τυγχάνειν ἂν γίνοιτο ἐν νόμῳ; Κεῖσθω δὲ τῷ πατέρα ἢ μητέρα ἀποκτείναντι θυμῷ θάνατος ἡ ζῆμία. Ἀδελφὸς δὲ ἂν ἀδελφὸν κτείνειν ἐν στάσει μάχης γενομένης ἢ τινι τρόπῳ τοιοῦτῳ, ἀμυνόμενος ἄρχοντα χειρῶν πρότερον, καθάπερ πολέμιον ἀποκτείνας ἔστω καθαρὸς, καὶ ἂν πολίτης πολίτην, ὡσαύτως, ἢ ξένος ξένον. Ἐὰν δὲ ἀστὸς ξένον ἢ ξένος ἀστὸν ἀμυνόμενος κτείνει, κατὰ ταῦτ' ἔστω τοῦ καθαρὸς εἶναι. Καὶ ἂν δοῦλος δοῦλον, ὡσαύτως· ἂν δὲ αὐτὸν δοῦλος ἐλευθερον ἀμυνόμενος ἀποκτείνει, καθάπερ ὁ κτείνας πατέρα, τοῖς

b

c

d

d

αὐτοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις. Ὅ δὲ περὶ τῆς ἀφέσεως εἴρηται φό-
 νου πατρί, ταῦτόν τοῦτο ἔστω περὶ ἀπάσης τῶν τοιούτων ἀφέ-
 σεως, ἐὰν ὅστισοῦν ὄψωσιν ἀφιῆ τοῦτο ἐκῶν, ὡς ἀκουσίου γε
 γονότος τοῦ φόνου, οἳ τε καθαροὶ γιγνέσθωσαν τῷ δρᾶσαντι e
 καὶ ἑναιαυτὸς εἷς ἔστω τῆς ἐκδημίας ἐν νόμῳ. Καὶ τὰ μὲν δὴ βίαῖά
 τε καὶ ἀκούσια καὶ κατὰ τὸν θυμὸν γιγνόμενα περὶ φόνους με-
 τρώως εἰρήσθω· τὰ δὲ περὶ τὰ ἐκούσια καὶ κατ' ἀδικίαν πᾶσαν γι-
 γνόμενα τούτων πέρι καὶ ἐπιβουλῆς δι' ἥττας ἡδονῶν τε καὶ ἐπι-
 θυμιῶν καὶ φθόνων, ταῦτα μετ' ἐκεῖνα ἡμῖν λεκτέον.

ΚΛ. Ὅρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Πάλιν δὴ πρῶτον περὶ τῶν τοιούτων εἰς δύναμιν εἰπω-
 μεν ὅποσα ἂν εἴη. Τὸ μὲν δὴ μέγιστον ἐπιθυμία κρατοῦσα ψυχῆς
 ἐξηγηριωμένης ὑπὸ πόθων· τοῦτο δ' ἐστὶν μάλιστα ἐναυθα οὗ 870a
 πλειστός τε καὶ ἰσχυρότατος ἡμερος ὧν τυγχάνει τοῖς πολλοῖς, ἢ
 τῶν χρημάτων τῆς ἀπλήστου καὶ ἀπείρου κτήσεως ἕρωτας μυρί-
 ουσ ἐντίκτουςα δύναμις διὰ φύσιν τε καὶ ἀπαιδευσίαν τὴν κα-
 κήν. Τῆς δὲ ἀπαιδευσίας ἦν τὸ κακῶς ἐπαινεῖσθαι πλοῦτον αἰτία
 φήμη πρὸς τῶν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων· πρῶτον γὰρ τῶν
 ἀγαθῶν αὐτὸ προκρίνοντες, τρίτον δὲ, τοὺς τ' ἐπιγιγνομένους
 λαβῶνται καὶ ἑαυτούς. Τὸ γὰρ ἀληθὲς λέγεσθαι περὶ τοῦ πλού- b

του κατά πόλεις πάσας πάντων κάλλιστον καὶ ἄριστον, ὡς ἔνεκα σώματός ἐστι, καὶ σῶμα ψυχῆς ἔνεκα· ἀγαθῶν μὲν οὖν ὄντων ὧν ἔνεκα ὁ πλοῦτος εἶναι πέφυκε, τρίτον ἂν εἴη μετὰ σώματος ἀρετὴν καὶ ψυχῆς. Διδάσκαλος οὖν ἂν ὁ λόγος οὗτος γίνοιτο ὡς οὐ χρὴ πλουτεῖν ζητεῖν τὸν εὐδαίμονα ἐσόμενον, ἀλλὰ δικαίως πλουτεῖν καὶ σωφρόνως· καὶ φόνοι οὕτως οὐκ ἂν γίνοιτο ἐν πόλεσιν φόνοις δεόμενοι καθαίρεσθαι. Νῦν δέ, ὅπερ ἀρχόμενοι τούτων εἴπομεν, ἐν μὲν τούτ' ἐστὶ καὶ μέγιστον ὃ ποιεῖ φόνου ἔκουσίου τὰς μεγίστας δίκας. Δεύτερον δὲ φιλοτίμου ψυχῆς ἔξις, φθόνους ἐντίκτουςα, χαλεποὺς συνοίκους μάλιστα μὲν αὐτῷ τῷ κεκτημένῳ τὸν φθόνον, δευτέρους δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐν τῇ πόλει. Τρίτον δὲ οἱ δειλοὶ καὶ ἄδικοι φόβοι πολλοὺς δὴ φόρους εἰσὶν ἐξειργασμένοι, ὅταν ἢ τῷ πραττόμενα ἢ πεπραγμένα ἢ μηδένα βούλονται σφισιν συνειδέναί τι γινόμενα ἢ γεγονότα· τοὺς οὖν τούτων μηνυτὰς ἀναιροῦσι θανάτοις, ὅταν ἄλλω μηδενὶ δύνωνται τρόπῳ. Τούτων δὲ πάντων πέρι προοίμια μὲν εἰρημένα ταῦτ' ἔστω, καὶ πρὸς τούτοις, ὃν καὶ πολλοὶ λόγον τῶν ἐν ταῖς τελεταῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακώτων ἀκούοντες σφόδρα πείθονται, τὸ τῶν τοιούτων τίσιν ἐν Ἄιδου γίγνεσθαι, καὶ πάλιν ἀφικομένους δεῦρο ἀναγκαῖον εἶναι τὴν κατὰ φύσιν

e

δίκην ἐκτεῖσαι, τὴν τοῦ παθόντος ἅπερ αὐτὸς ἔδρασεν, ὑπ' ἄλλου τοιαύτη μοίρα τελευτῆσαι τὸν τότε βίον. Πειθομένῳ μὲν δὴ καὶ πάντως φοβουμένῳ ἔξ αὐτοῦ τοῦ προοιμίου τὴν τοιαύτην δίκην οὐδὲν δεῖ τὸν ἐπὶ τούτῳ νόμον ὑμνεῖν, ἀπειθοῦντι δὲ νόμος ὄδε εἰρήσθω τῇ γραφῇ·

Ὅς ἂν ἐκ προνοίας τε καὶ ἀδίκως ὄντιναοῦν τῶν ἐμφυλίων αὐτόχειρ κτείνει, πρῶτον μὲν τῶν νομίμων εἰργέσθω, μῆτε ἱερὰ 871a μῆτε ἀγορὰν μῆτε λιμένας μῆτε ἄλλον κοινὸν σύλλογον μηδένα μαιίνων, ἕαντε τις ἀπαγορεύῃ τῷ δράσαντι ταῦτα ἀνθρώπων καὶ ἕαν μὴ –ὁ γὰρ νόμος ἀπαγορεύει καὶ ἀπαγορεύων ὑπὲρ πάσης τῆς πόλεως αἰεὶ φαίνεται τε καὶ φανεῖται– ὁ δὲ μὴ ἐπεξιὼν δέον, ἢ μὴ προαγορεύων εἰργεσθαι, τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος, πρὸς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν προσήκων τῷ τελευτήσαντι, b πρῶτον μὲν τὸ μίasma εἰς αὐτὸν καὶ τὴν τῶν θεῶν ἔχθραν δέχοιτο, ὡς ἢ τοῦ νόμου ἄρὰ τὴν φήμην προτρέπεται, τὸ δὲ δευτέρου ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος γιγνέσθω. Ὁ δὲ ἐθέλων τιμωρεῖν, τῶν τε ἐπὶ τούτοις λουτρῶν φυλακῆς πέρι καὶ ὄσων ἂν ἐτέρων ὁ θεὸς περὶ ταῦτα νόμιμα πα- c ραδῶ, πάντα ἀποτελῶν, καὶ τὴν πρόρρησιν προαγορεύων, ἴτω

ἀναγκάζων τὸν δράσαντα ὑπέχειν τὴν τῆς δίκης πρᾶξιν κατὰ νόμον.

Ταῦτα δὲ ὅτι μὲν γίνεσθαι χρεῶν ἔστι διὰ τινων ἐπευχῶν καὶ θυσιῶν θεοῖς τισιν οἷς τῶν τοιούτων μέλει, φόνους μὴ γίνεσθαι κατὰ πόλεις, ῥάδιον ἀποφαίνεσθαι νομοθέτῃ· τίνες δ' εἰσὶν οἱ θεοὶ καὶ τίς [ὁ] τρόπος τῶν τοιούτων δικῶν τῆς εἰσαγωγῆς ὀρθότατα πρὸς τὸ θεῖον ἂν γινόμενος εἴη, νομοφύλακες μετ' ἐξηγητῶν καὶ μάντεων καὶ τοῦ θεοῦ νομοθετησάμενοι, τὰς δίκας εἰσαγόντων ταύτας. Δικαστὰς δὲ αὐτῶν εἶναι τοὺς αὐτοὺς οὐσπερ τοῖς τὰ ἱερά συλῶσιν διαδικάζειν ἐρρήθη κυρίως· ὁ δὲ ὀφλῶν θανάτῳ ζημιούσθω καὶ μὴ ἐν τῇ τοῦ παθόντος χώρᾳ θάπτέσθω, ἀναιδείας ἕνεκα πρὸς τῷ ἀσεβεῖν. Φυγῶν δὲ καὶ μὴ ἑλθῆσας κρίσιν ὑποσχεῖν φευγέτω ἀειφυγίαν· ἐὰν δὲ τις ἐπιβῆ πούτων τῆς τοῦ φονευθέντος χώρας, ὁ προστυχῶν πρῶτος τῶν οἰκείων τοῦ ἀποθανόντος ἢ καὶ τῶν πολιτῶν ἀνατὶ κτεινάτω, ἢ δήσας τοῖς ἄρχουσι τῶν τὴν δίκην κρινάντων κτεῖναι παραδώτω. Ὁ δὲ ἐπισκηπτόμενος ἅμα καὶ κατεγγυάτω τὸν ᾧ ἂν ἐπισκηπτηται· ὁ δὲ παρεχέτω τοὺς ἐγγυητάς, ἀξιοχρεῶς οὓς ἂν ἢ τῶν περὶ ταῦτα δικαστῶν ἀρχὴ κρίνη, τρεῖς ἐγγυητάς ἀξιοχρεῶς παρέξῃ εἰς δίκην· ἐὰν δὲ ἢ μὴ ἐθέλῃ ἢ ἀδυνατῇ

τις καθιστάναι, τὴν ἀρχὴν παραλαβοῦσαν δῆσασαν φυλάττειν
 καὶ παρέχειν εἰς τὴν κρίσιν τῆς δίκης. Ἐὰν δὲ αὐτόχειρ μὲν μή,
 βουλεύσῃ δὲ θάνατόν τις ἄλλος ἐτέρω καὶ τῇ βουλήσει τε καὶ ἐπι-
 βουλεύσει ἀποκτείνας αἴτιος ὢν καὶ μὴ καθαρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ 872a
 φόνου ἐν πόλει ἐνοικῆ, γιγνέσθων καὶ τούτῳ κατὰ ταῦτά αἱ κρί-
 σεις τούτων πέρι πλὴν τῆς ἐγγύης, τῷ δὲ ὀφλόντι ταφῆς τῆς
 οἰκειᾶς ἐξέστω τυχεῖν, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ ταῦτά ὡσαύτως τῷ πρό-
 σθεν ῥηθέντι περὶ αὐτὸν γιγνέσθω. Τὰ αὐτὰ δὲ ἔστω ταῦτα ξέ-
 νοισὶ τε πρὸς ξένους καὶ ἀστοῖσι καὶ ξένους πρὸς ἀλλήλους, δού-
 λους τε αὐτὸν πρὸς δούλους, τῆς τε αὐτοχειρίας πέρι καὶ ἐπιβου-
 λεύσεως, πλὴν τῆς ἐγγύης· ταύτην δὲ, καθάπερ εἴρηται, τοὺς d
 αὐτόχειρας κατεγγυᾶσθαι, τὸν δὲν προαγορευόντα τὸν φόνον
 ἅμα κατεγγυᾶν καὶ τούτους. Ἐὰν δὲ δούλος ἐλεύθερον ἐκῶν, εἴτε
 αὐτόχειρ εἴτε βουλεύσας, ἀποκτείνῃ καὶ ὄφλη τὴν δίκην, ὃ τῆς
 πόλεως κοινὸς δῆμος ἄγων πρὸς τὸ μνήμα τοῦ ἀποθανόντος,
 ὄθεν ἂν ὄρῃ τὸν τύμβον, μαστιγῶσας ὀπόσας ἂν ὃ ἐλὼν προ-
 στάττη, ἐάνπερ βιῶν παιόμενος ὃ φονεὺς, θανατωσάτω. Ἐὰν
 δὲ τις δούλον κτείνῃ μηδὲν ἀδικοῦντα, φόβῳ δὲ μὴ μηνυτῆς
 αἰσχροῶν ἔργων καὶ κακῶν αὐτοῦ γίγνηται, ἢ τινος ἕνεκα ἄλλου c

τοιούτου, καθάπερ ἂν εἰ πολίτην κτείνας ὑπεῖχεν φόνου δίκας, ὡσαύτως καὶ τοῦ τοιούτου δούλου κατὰ τὰ αὐτὰ ἀποθανόντος οὕτως ὑπεχέτω.

Ἐάν δὲ δὴ γίγηται ἐφ' οἷσι καὶ νομοθετεῖν δεινὸν καὶ οὐδαμῶς προσφιλές, μὴ νομοθετεῖν δὲ ἀδύνατον, συγγενῶν αὐτόχειρας φόνους ἢ δι' ἐπιβουλεύσεως γενομένους, ἔκουσίους τε καὶ ἀδίκους πάντως, οἳ τὰ μὲν πολλὰ ἐν κακῶς οἰκούσαις καὶ τρεφομέναις γίνονται πόλεσιν, γένοιτο δ' ἂν πού τι καὶ ἐν ἧ d
μὴ τις ἂν προσδοκῆσειεν χώρα, λέγειν μὲν δὴ χρεῶν αὐτὸν πάλιν τὸν ἔμπροσθε σμικρῶ ῥηθέντα λόγον, ἂν ἄρα τις ἀκούων ἡμῶν οἶος ἀποσχέσθαι γένηται μᾶλλον ἐκῶν διὰ τὰ τοιαῦτα φόνων τῶν πάντη ἀνοσιωτάτων. Ὅ γάρ δὴ μῦθος ἢ λόγος, ἢ ὁ τι χρῆ προσαγορεύειν αὐτόν, ἐκ παλαιῶν ἱερέων εἴρηται σαφῶς, ὡς ἡ τῶν συγγενῶν αἱμάτων τιμωρὸς Δίκη ἐπίσκοπος νόμῳ χρῆται e
τῶ νυνδὴ λεχθέντι καὶ ἔταξεν ἄρα δρᾶσαντί τι τοιοῦτον παθεῖν ταῦτα ἀναγκαίως ἅπερ ἔδρασεν· εἰ πατέρα ἀπέκτεινέν ποτέ τις, αὐτόν τοῦτο ὑπὸ τέκνων τολμῆσαι βία πάσχοντα ἔν τισι χρόνοις, κἂν κτάνη μητέρα, γενέσθαι τε αὐτόν θηλείας μετασχόντα φύσεως ἀναγκαῖον, γενόμενόν τε ὑπὸ τῶν γεννηθέντων λιπεῖν τὸν βίον ἐν χρόνοις ὑστέροις· τοῦ γὰρ κοινοῦ μιανθέντος αἵματος οὐκ εἶναι κάθαρσιν ἄλλην, οὐδὲ ἔκπλυτον ἐθέλειν γίγνεσθαι

τὸ μιλανθὲν πρὶν φόνον φόνω ὁμοίω ὁμοιον ἢ δρᾶσασα ψυχὴ
 τίση καὶ πάσης τῆς συγγενείας τὸν θυμὸν ἀφίλασαμένη κοιμίση. e
 Ταῦτα δὴ παρὰ θεῶν μὲν τινα φοβούμενον τὰς τιμαρτίας εἴργε-
 σθαι χρὴ τὰς τοιαύτας· εἰ δὲ τινας οὕτως ἀθλία συμφορὰ κατα-
 λάβοι, ὥστε πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων ἐκ προνοίας
 ἐκουσίως ψυχὴν τολμῆσαι ἀποστερεῖν σώματος, ὁ παρὰ τοῦ θνη-
 τοῦ νομοθέτου νόμος ὧδε περὶ τῶν τοιούτων νομοθετεῖ, προορ-
 ρήσεις μὲν τὰς περὶ τῶν νομίμων εἴργεσθαι καὶ ἐγγύας τὰς αὐτὰς
 εἶναι καθάπερ ἐρρήθη τοῖς ἔμπροσθεν· ἐὰν δὲ τις ὄφλη φόνου b
 τοιούτου, τούτων κτείνας τινά, οἱ μὲν τῶν δικαστῶν ὑπηρέται
 καὶ ἄρχοντες ἀποκτείναντες, εἰς τεταγμένην τριόδον ἕξω τῆς πό-
 λεως ἐκβαλλόντων γυμνόν, αἱ δὲ ἀρχαὶ πᾶσαι ὑπὲρ ὄλης τῆς πό-
 λεως, λίθον ἕκαστος φέρων, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ βάλλων
 ἀφοσιούτω τὴν πόλιν ὄλην, μετὰ δὲ τοῦτο εἰς τὰ τῆς χώρας ὄρια
 φέροντες ἐκβαλλόντων τῷ νόμῳ ἄταφον.

Τὸν δὲ δὴ πάντων οἰκειότατον καὶ λεγόμενον φίλτατον ὃς ἂν
 ἀποκτείνῃ, τί χρὴ πάσχειν; λέγω δὲ ὃς ἂν ἑαυτὸν κτείνῃ, τὴν τῆς c
 εἰμαρμένης βίαν ἀποστερῶν μοῖραν, μήτε πόλεως ταξάσης δίκην,
 μήτε περιωδύνῃ ἀφύκτω προσπεσοῦση τύχῃ ἀναγκασθεῖς, μηδὲ
 αἰσχύνῃς τινὸς ἀπόρου καὶ ὕβριου μεταλαχῶν, ἀργία δὲ καὶ ἀναν-
 δρίας δειλία ἑαυτῷ δίκην ἄδικον ἐπιθῆ. Τούτῳ δὴ τὰ μὲν ἄλλα

d

θεὸς οἶδεν ἃ χρὴ νόμιμα γίνεσθαι περὶ καθαρμούς τε καὶ ταφάς, ὧν ἐξηγητάς τε ἅμα καὶ τοὺς περὶ ταῦτα νόμους ἐπανερομένους χρὴ τοὺς ἐγγύτατα γένει ποιεῖν αὐτοῖσιν κατὰ τὰ προσταττόμενα· τάφους δ' εἶναι τοῖς οὕτω φθαρεῖσι πρῶτον μὲν κατὰ μόνας μηδὲ μεθ' ἐνός συντάφου, εἶτα ἐν τοῖς τῶν δώδεκα ὄρειοισι μερῶν τῶν ὄσα ἄργα καὶ ἀνώνυμα θάπτειν ἀκλειεῖς αὐτούς, μήτε στήλαις μήτε ὀνόμασι δηλοῦντας τοὺς τάφους.

Ἐάν δ' ἄρα ὑποζύγιον ἢ ζῶον ἄλλο τι φονεύσῃ τινά, πλὴν τῶν ὄσα ἐν ἀγῶνι τῶν δημοσίων τιθεμένων ἀθλεύοντά τι τοιοῦτον δράσῃ, ἐπεξίτωσαν μὲν οἱ προσήκοντες τοῦ φόνου τῷ κτείναντι, e
 διαδικαζόντων δὲ τῶν ἀγρονόμων οἷσιν ἂν καὶ ὀπόσοις προσταξίῃ ὁ προσήκων, τὸ δὲ ὄφλον ἔξω τῶν ὄρων τῆς χώρας ἀποκτείναντας διορίσῃ. Ἐάν δὲ ἄψυχόν τι ψυχῆς ἀνθρώπου στερήσῃ, πλὴν ὄσα κεραυνός ἢ τι παρὰ θεοῦ τοιοῦτον βέλος ἰόν, τῶν δὲ ἄλλων ὄσα τινὸς προσπεσόντος ἢ αὐτὸ ἐμπεσὸν κτείνῃ τινά, δικαστήν μὲν αὐτῷ καθιζέτω τῶν γειτόνων τὸν ἐγγύτατα ὁ προσήκων γένει, ἀφοσιούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ ὑπὲρ τῆς συγγενείας ὅλης, τὸ δὲ ὄφλον ἐξορίζειν, καθάπερ ἐρρήθη τὸ τῶν 874a
 ζῶων γένος.

Ἐάν δὲ τεθνεὼς μὲν αὐτὸς τις φανῇ, ἄδηλος δὲ ὁ κτείνας ἢ καὶ μὴ ἀμελῶς ζητοῦσιν ἀνεύρετος γίγνηται, τὰς μὲν προρορήσεις τὰς αὐτὰς γίνεσθαι καθάπερ τοῖς ἄλλοις, προαγορεύειν δὲ τὸν

φόνον τῷ δράσαντι, καὶ ἐπιδικασάμενον ἐν ἀγορᾷ κηρῦσαι τῷ κτείναντι τὸν καὶ τὸν καὶ ὠφληκῶτι φόνου μὴ ἐπιβαίνειν ἱερῶν μηδὲ ὄλης χώρας τῆς τοῦ παθόντος, ὡς, ἂν φανῆ καὶ γνωσθῆ, ἀποθανοῦμενον καὶ ἔξω τῆς τοῦ παθόντος χώρας ἐκβληθόσηνον ἄταφον. Οὗτος δὴ νόμος εἰς ἡμῖν ἔστω κύριος περὶ φόνου κείμενος.

Καὶ τὰ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα μέχρι τούτων οὕτως· ὧν δὲ ὁ κτείννας ἐφ' οἷς τε ὀρθῶς ἂν καθαρὸς εἴη, τάδε ἔστω· Νύκτωρ φῶρα εἰς οἰκίαν εἰσιόντα ἐπὶ κλοπῇ χρημάτων ἐὰν ἐλὼν κτείννη, καθαρὸς ἔστω· καὶ ἐὰν λαποδύτην ἀμυνόμενος ἀποκτείννη, καθαρὸς ἔστω· καὶ ἐὰν ἐλευθέραν γυναῖκα βιάζηται τις ἢ παῖδα περὶ τὰ ἀφροδίσια, νηποινὶ τεθνάτω ὑπὸ τε τοῦ ὕβρισθέντος βία καὶ ὑπὸ πατρὸς ἢ ἀδελφῶν ἢ υἱῶν· ἐὰν τε ἀνὴρ ἐπιτύχη γαμετῆ γυναικὶ βιαζομένη, κτείννας τὸν βιαζόμενον ἔστω καθαρὸς ἐν τῷ νόμῳ· καὶ ἐὰν τις πατρὶ βοηθῶν θάνατον, μηδὲν ἀνόσιον δρῶντι, κτείννη τινά, ἢ μητρὶ ἢ τέκνοις ἢ ἀδελφοῖς ἢ συγγενήτοισι τέκνων, πάντως καθαρὸς ἔστω.

Τὰ μὲν τοίνυν περὶ τροφῆν τε ζώσης ψυχῆς καὶ παιδείαν, ὧν αὐτῇ τυχοῦση μὲν βιωτόν, ἀτυχησάση δὲ τοῦναντίον, καὶ περὶ

θανάτων τῶν βιαιῶν ἄς δεῖ τιμωρίας γίνεσθαι, νενομοθετήσθω· τὰ δὲ περὶ τὴν τῶν σωμάτων τροφήν μὲν καὶ παιδείαν εἴρηται, τὸ δ' ἐχόμενον τούτων, αἱ βίαιοι πράξεις ὑπ' ἀλλήλων ἀκούσιοι τε καὶ ἑκούσιοι γιγνόμεναι διοριστέον εἰς δύναμιν αἱ τέ εἰσιν καὶ ὄσαι, καὶ ἂν ἂν τυγχάνουσαι τιμωρήσεων τὸ πρόσφορον ἔχοιεν ἂν ἕκασται, ταῦτα μετ' ἐκεῖνα, ὡς ἔοικεν, ὀρθῶς ἂν νομοθετοῖτο.

Τραύματα δὴ καὶ πληρώσεις ἐκ τραυμάτων τὰ γε δεύτερα μετὰ e
θανάτους καὶ ὁ φαυλότατος ἂν τάξειεν τῶν ἐπὶ νόμον τρεπομένων τάξιν. Τὰ δὴ τραύματα, καθάπερ οἱ φόνοι διήρητο, διαιρετέον, τὰ μὲν ἀκούσια, τὰ δὲ θυμῶ, τὰ δὲ φόβῳ, τὰ δὲ ὀπύσσα ἐκ προνοίας ἑκουσία συμβαίνει γιγνόμενα· προρορητέον δὴ τι περὶ πάντων τῶν τοιούτων τοιόνδε, ὡς ἄρα νόμους ἀνθρώποις ἀναγκαῖον τίθεσθαι καὶ ζῆν κατὰ νόμους ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν πάντη ἀγριωτάτων θηρίων. Ἡ δὲ αἰτία τούτων ἦδε, ὅτι φύσις ἀνθρώπων οὐδενὸς ἰκανῆ φύεται ὥστε γινῶναι τε τὰ συμφέροντα 875a
ἀνθρώποις εἰς πολιτείαν καὶ γνοῦσα, τὸ βέλτιστον αἰεὶ δύνασθαι τε καὶ ἐθέλειν πράττειν. Γινῶμαι μὲν γὰρ πρώτων χαλεπὸν ὅτι πολιτικῆ καὶ ἀληθεῖ τέχνῃ οὐ τὸ ἴδιον ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἀνάγκη μέλειν – τὸ μὲν γὰρ κοινὸν συνδεῖ, τὸ δὲ ἴδιον διασπᾷ τὰς

πόλεις— και ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ τε καὶ ἰδίῳ, τοῖν ἀμφοῖν, ἦν
 τὸ κοινὸν τιθῆται καλῶς μᾶλλον ἢ τὸ ἴδιον· δευτέρον δέ, ἐὰν ἄρα
 καὶ τὸ γινῶναι τις ὅτι ταῦτα οὕτω πέφυκεν λάβη ἱκανῶς ἐν τέχνῃ, b
 μετὰ δὲ τοῦτο ἀνυπεύθυνός τε καὶ αὐτοκράτωρ ἄρξῃ πόλεως,
 οὐκ ἂν ποτε δύναιτο ἐμμεῖναι τούτῳ τῷ δόγματι καὶ διαβιῶναι
 τὸ μὲν κοινὸν ἠγούμενον τρέφων ἐν τῇ πόλει, τὸ δὲ ἴδιον ἐπόμε-
 νον τῷ κοινῷ, ἀλλ' ἐπὶ πλεονεξίαν καὶ ἰδιοπραγίαν ἢ θνητὴ φύ-
 σις αὐτὸν ὀρμήσει ἀεὶ, φεύγουσα μὲν ἀλόγως τὴν λύπην, διώ-
 κουσα δὲ τὴν ἡδονήν, τοῦ δὲ δικαιότερου τε καὶ ἀμείνουτος ἐπί-
 προσθεν ἄμφω τούτῳ προσθήσεται, καὶ σκότος ἀπεργαζομένη ἐν
 αὐτῇ πάντων κακῶν ἐμπλήσει πρὸς τὸ τέλος αὐτῆν τε καὶ τὴν c
 πόλιν ὅλην. Ἐπεὶ ταῦτα εἰ ποτὲ τις ἀνθρώπων φύσει ἱκανὸς θεῖα
 μοῖρα γεννηθεὶς παραλαβεῖν δυνατὸς εἶη, νόμων οὐδὲν ἂν δέοι-
 το τῶν ἀρξόντων ἑαυτοῦ· ἐπιστήμης γὰρ οὔτε νόμος οὔτε τάξις
 οὐδεμία κρείττων, οὐδὲ θέμις ἐστὶν νοῦν οὐδενὸς ὑπῆρκοον οὐδὲ
 δοῦλον ἀλλὰ πάντων ἄρχοντα εἶναι, ἐάνπερ ἀληθινὸς ἐλεύθερός
 τε ὄντως ἢ κατὰ φύσιν. Νῦν δὲ οὐ γάρ ἐστιν οὐδαμοῦ οὐδαμῶς,
 ἀλλ' ἢ κατὰ βραχὺ· διὸ δὴ τὸ δευτέρον αἰρετέον, τάξιν τε καὶ νό- d
 μον, ἃ δὴ τὸ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀρθὰ καὶ βλέπει, τὸ δ' ἐπὶ πᾶν
 ἀδυνατεῖ.

Ταῦτα δὴ τῶνδε εἵνεκα εἰρηται· νῦν ἡμεῖς τάξομεν τί χρὴ τὸν
 τρώσαντα ἢ τι βλάσαντα ἕτερον ἄλλον παθεῖν ἢ ἀποτινεῖν.

Πρόχειρον δὴ παντὶ περὶ παντός ὑπολαβεῖν ὀρθῶς. «Τὸν τί τρώσαντα ἢ τίνα ἢ πῶς ἢ πότε λέγεις; μυρία γὰρ ἕκαστά ἐστι τούτων καὶ πάμπολυ διαφέροντα ἀλλήλων». Ταῦτ' οὖν δὴ e
 δικαστηρίοις ἐπιτρέπειν κρίνειν πάντα ἢ μηδὲν ἀδύνατον. Ἐν μὲν γὰρ κατὰ πάντων ἀναγκαῖον ἐπιτρέπειν κρίναι, τὸ πότερον ἐγένετο ἢ οὐκ ἐγένετο ἕκαστον τούτων· τὸ δὲ μηδὲν ἐπιτρέπειν αὐτὸ περὶ τοῦ τί δεῖ ζημιοῦσθαι καὶ πάσχειν τί χρεῶν τὸν ἀδικήσαντα τούτων τι, ἀλλ' αὐτὸν περὶ πάντων νομοθετῆσαι σμικρῶν καὶ μεγάλων, σχεδὸν ἀδύνατον. 876a

ΚΛ. Τίς οὖν ὁ μετὰ τοῦτον λόγος;

ΑΘ. Ὅδε, ὅτι τὰ μὲν ἐπιτρεπτόν δικαστηρίοις, τὰ δὲ οὐκ ἐπιτρεπτόν, ἀλλ' αὐτῷ νομοθετητέον.

ΚΛ. Ποῖα δὴ νομοθετητέον τε καὶ ποῖα ἀποδοτέον κρίνειν τοῖς δικαστηρίοις;

ΑΘ. Τάδε δὴ μετὰ ταῦτα ὀρθότατ' ἂν εἰπεῖν εἴη, ὡς ἐν πόλει ἐν ἧ δικαστήρια φαῦλα καὶ ἄφωνα, κλέπτοντα τὰς αὐτῶν δόξας, κρύβδην τὰς κρίσεις διαδικάζει καί, ὃ τούτου δεινότερον, ὅταν b
 μηδὲ σιγῶντα ἀλλὰ θορυβῶ μεστὰ καθάπερ θέατρα ἐπαινοῦντά τε βοῆ καὶ ψέγοντα τῶν ῥητόρων ἐκάτερον ἐν μέρει κρίνει, χαλεπὸν τότε πάθος ὄλη τῇ πόλει γίγνεσθαι φιλεῖ. Τοῖς οὖν δὴ τοιοῦτοις δικαστηρίοις νομοθετεῖν ὑπὸ τίνος ἀνάγκης ληφθέντα οὐκ εὐτυχῆς μὲν, ὁμῶς δὲ ἐξ ἀνάγκης εἰλημμένον ὅτι περὶ σμικρότατα ἐπιτρεπτόν αὐτοῖς τάττειν τὰς ζημίας, τὰ δὲ πλεῖστα αὐτὸν νομοθετεῖν διαρρηθῆναι, ἂν τις ἄρα τοιαύτη πολιτεία νομοθετῆ ποτε· ἐν ἧ δὲ ἂν πόλει δικαστήρια εἰς δύναμιν ὀρθῶς καθε- c

στῶτα ἦ, τραφέντων τε εὖ τῶν μελλόντων δικάζειν δοκιμασθέντων τε διὰ πάσης ἀκριβείας, ἐνταῦθα ὀρθὸν καὶ ἔχον εὖ καὶ καλῶς τὸ πολλὰ ἐπιτρέπειν κρίνειν τοῖς τοιοῦτοις δικασταῖς τῶν ὀφλόντων πέρι, τί χρῆ πάσχειν αὐτοὺς ἢ ἀποτίνειν. Ἡμῖν δὴ τὰ νῦν ἀνεμέσῃον τὸ μὴ νομοθετεῖν αὐτοῖς τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἃ καὶ φαυλοτέρως ἂν πεπαιδευμένοι δικασταὶ δύναντο κατιδεῖν καὶ προσάπτειν ἐκάστῳ τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀξίαν τοῦ πάθους τε καὶ πράξεως· ἐπειδὴ δὲ οἷς ἡμεῖς νομοθετοῦμεν, οὐχ ἦκιστα ἐμμελεῖς αὐτοὺς οἰόμεθ' ἂν τῶν τοιοῦτων γίγνεσθαι κριτάς, ἐπιτρεπτόν δὴ τὰ πλεῖστα. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἶπομέν τε καὶ ἐδράσαμεν ἐν τῇ τῶν ἔμπροσθεν νομοθετήσῃ νόμων, τὸ περιγραφῆν τε καὶ τοὺς τύπους τῶν τιμωριῶν εἰπόντας, δοῦναι τὰ παραδείγματα τοῖσι δικασταῖς τοῦ μήποτε βαίνειν ἔξω τῆς δίκης, τότε τε ἦν ὀρθότατα ἔχον καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦτο αὐτὸ ποιητέον, ἐπανελθόντα ἤδη πάλιν ἐπὶ τοὺς νόμους.

Ἡ δὴ γραφὴ περὶ τραύματος ὧδε ἡμῖν κείσθω. Ἐάν τις διανοηθεῖς τῇ βουλήσῃ κτεῖναι τινα φίλιον, πλὴν ὧν ὁ νόμος ἐφήσιν, τρώσῃ μὲν, ἀποκτεῖναι δὲ ἀδυνατήσῃ, τὸν διανοηθέντα τε καὶ τρώσαντα οὕτως οὐκ ἄξιον ἐλεεῖν, οὐδὲ αἰδούμενον ἄλλως ἢ καθάπερ ἀποκτείναντα ὑπέχειν τὴν δίκην φόνου ἀναγκάζειν·

τὴν δὲ οὐ παντάπασι κακὴν τύχην αὐτοῦ σεβόμενον καὶ τὸν δαίμονα, ὃς αὐτὸν καὶ τὸν τρωθέντα ἐλεήσας ἀπότροπος αὐτοῖς ἐγένετο μὴ τῷ μὲν ἀνάτατον ἔλκος γενέσθαι, τῷ δὲ ἐπάρατον τύχην καὶ συμφορὰν, τούτῳ δὴ χάριν τῷ δαίμονι διδόντα καὶ μὴ ἐναντιούμενον, τὸν μὲν θάνατον ἀφελεῖν τοῦ τρώσαντος, μεταστασιν δὲ εἰς τινα γείτονα πόλιν αὐτῷ γίγνεσθαι διὰ βίου, καρπούμενον ἄπασαν τὴν αὐτοῦ κτήσιν. Βλάβος δέ, εἰ κατέβλαψεν τὸν τρωθέντα, ἐκτίνειν τῷ βλαφθέντι, τιμᾶν δὲ τὸ δικαστήριον ὅπερ ἂν τὴν δίκην κρίνῃ, κρίνειν δὲ οἷπερ ἂν τοῦ φόνου ἐδικασαν εἰ ἐτελεύτησεν ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ τραύματος. Γονέας δ' ἂν παῖς ἢ δοῦλος δεσπότην ὡσαύτως ἐκ προνοίας τρώσῃ, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν· καὶ ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ὡσαύτως τρώσῃ, καὶ ὄφλη τραύματος ἐκ προνοίας, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. Γυνὴ δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀποκτεῖναι τρώσασα, ἢ ἄνηρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, φευγέτω ἀειφυγίαν· τὴν δὲ κτήσιν, ἐὰν μὲν υἱεῖς ἢ θυγατέρες αὐτοῖς ὥσιν παῖδες ἔτι, τοὺς ἐπιτρόπους ἐπιτροπεύειν καὶ ὡς ὄρφανῶν τῶν παιδῶν ἐπιμελεῖσθαι· ἐὰν δὲ ἄνδρες ἦδη ἐπανάγκης ἔστω τρέφεσθαι τὸν φεύγοντα ὑπὸ τῶν ἐκγόνων, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοῖς κεκτῆσθαι. Ἄπαις δὲ ὅστις ἂν τοιαύταις συμφοραῖς περιπέσῃ, τοὺς συγγενεῖς συνελθόντας μέχρι ἀνεψιῶν παιδῶν τοῦ πεφευγότος ἀμφοτέρωθεν, πρὸς τε ἀνδρῶν καὶ πρὸς

b

c

d

γυναικῶν, κληρονόμον εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τῇ πόλει τετταρά-
 κοντα καὶ πεντακισχιλιοστὸν καταστήσαι βουλευομένους μετὰ
 νομοφυλάκων καὶ ἱερέων, διανοηθέντας τρόπῳ καὶ λόγῳ
 τοιῶδε, ὡς οὐδεὶς οἶκος τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων
 τοῦ ἐνοικοῦντός ἐστιν οὐδὲ σύμπαντος τοῦ γένους οὕτως ὡς τῆς
 πόλεως δημόσιός τε καὶ ἴδιος· δεῖ δὴ τὴν γε πόλιν τοὺς αὐτῆς
 οἴκους ὡς ὀσιωτάτους τε καὶ εὐτυχεστάτους κεκτηῆσθαι κατὰ δύ-
 ναμιν. Ὅταν οὖν τις ἅμα δυστυχῆσῃ καὶ ἀσεβηθῇ τῶν οἴκων,
 ὥστε τὸν κεκτημένον ἐν αὐτῷ παιδάς μὲν μὴ καταλιπεῖν, ἠΐθεον e
 δὲ ἢ καὶ γεγαμηκότα ἄπαιδα τελευτήσῃσι φόνου ὀφλόντα ἐκουσί-
 ου ἢ τινος ἁμαρτήματος ἄλλου τῶν περὶ θεοὺς ἢ πολίτας ὧν ἂν
 θάνατος ἐν τῷ νόμῳ ζημία διαρρηθῆν ἢ κειμένη, ἢ καὶ ἐν ἀειφυ-
 γία τις φεύγῃ τῶν ἀνδρῶν ἄπαις, τοῦτον πρῶτον μὲν καθήρα-
 σθαι καὶ ἀποδιοπομπήσασθαι τὸν οἶκον χρεῶν ἔστω κατὰ νό-
 μον, ἔπειτα συνελθόντας, καθάπερ εἵπομεν νυνδὴ, τοὺς οἰκείους
 ἅμα νομοφύλαξιν σκέψασθαι γένος ὅτιπερ ἂν ἢ τῶν ἐν τῇ πόλει
 εὐδοκιμώτατον πρὸς ἀρετὴν καὶ ἅμα εὐτυχές, ἐν ᾧ ἂν παῖδες
 γεγονότες ὧσιν πλείους· ὄθεν ἕνα τῷ τοῦ τελευτήσαντος πατρὶ 878a
 καὶ τοῖς ἄνω τοῦ γένους ὑὸν ὡς ἐκείνων εἰσποιοῦντας, φήμης
 ἕνεκα ἐπονομάζοντας, γεννήτορά τε αὐτοῖς καὶ ἐστιοῦχον καὶ
 θεραπευτὴν ὀσίων τε καὶ ἱερῶν ἐπ' ἀμείνοσι τύχαις γίγνεσθαι
 τοῦ πατρὸς, τοῦτῳ τῷ τρόπῳ ἐπευξαμένους, αὐτὸν κληρονόμον
 καταστήσαι κατὰ νόμον, τὸν δ' ἐξαμαρτόντα ἀνώνυμον ἕαν καὶ

ἄπαιδα καὶ ἄμοιρον κείσθαι, ὁπόταν αὐτὸν καταλάβωσιν αἱ τοιαῦται συμφοραί.

Ἔστιν δὲ οὐ πάντων, ὡς ἔοικε, τῶν ὄντων ὄρος ὄρω προ-
 σμειγνύς, ἀλλ' οἷς ἔστιν μεθόριον, τοῦτο ἐν μέσῳ ὄρων προ-
 τεῖνον ἑκατέρῳ προσβάλλον γίγνεται ἂν ἀμφοῖν μεταξύ· καὶ δὴ
 καὶ τῶν ἀκουσίων τε καὶ ἐκουσίων τὸ θυμῷ γιγνόμενον ἔφραμεν
 εἶναι τοιοῦτον. Τραυμάτων οὖν ἔστω τῶν ὀργῆ γενομένων· Ἐὰν
 ὄφλη τις, πρῶτον μὲν τίειν τοῦ βλάβους τὴν διπλασίαν, ἂν τὸ
 τραῦμα λάσιμον ἀποβῆ, τῶν δὲ ἀνιάτων τὴν τετραπλασίαν· ἐὰν
 δὲ λάσιμον μὲν, αἰσχύνῃν δὲ μεγάλην τινὰ προσβάλλῃ τῷ τρωθέ-
 ντι καὶ ἐπονειδίστον, τὴν τριπλασίαν ἐκτίειν. Ὅσα δὲ τις τρώ-
 σασ τινὰ μὴ μόνον βλάβη τὸν παθόντα ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν, ποι-
 ῆσας ἀδύνατον τῇ πατρίδι πρὸς πολεμίους βοηθεῖν, τοῦτον δὲ
 μετὰ τῶν ἄλλων ζημιῶν ἐκτίειν καὶ τῇ πόλει τὴν βλάβην· πρὸς
 γὰρ ταῖς αὐτοῦ στρατείαις καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδυνατοῦντος στρατευ-
 ἔσθω καὶ τὰς ὑπὲρ ἐκείνου πολεμικὰς ταπτέσθω τάξεις, ἢ μὴ
 ὄρων ταῦτα ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι τῆς ἀστρατείας γιγνέσθω
 κατὰ νόμον. Τὴν δὲ δὴ τῆς βλάβης ἀξίαν, εἴτε διπλῆν εἴτε τρι-
 πλῆν εἴτε καὶ τετραπλασίαν, οἱ καταψηφισάμενοι δικασταὶ
 ταπτόντων. Ἐὰν δὲ ὁμόγονος ὁμόγονον τὸν αὐτὸν τρόπον
 τούτῳ τρώσῃ, τοὺς γεννήτας καὶ τοὺς συγγενεῖς μέχρι ἀνεψιῶν

c

d

παίδων πρὸς γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, γυναικᾶς τε καὶ ἄνδρας συ-
 νελθόντας, κρίναντας παραδιδόναι τιμᾶν τοῖς γεννήσασι κατὰ
 φύσιν· ἐὰν δὲ ἀμφισβητήσιμος ἢ τίμησις γίγνηται, τοὺς πρὸς
 ἀνδρῶν εἶναι τιμώντας κυρίους, ἐὰν δὲ ἀδυνατώσιν αὐτοί, τοῖς
 νομοφύλαξιν τελευτώντας ἐπιτρέπειν. Ἐκγόνους δὲ πρὸς γονέας
 εἶναι τῶν τοιούτων τραυμάτων δικαστὰς μὲν τοὺς ὑπὲρ ἐξήκο-
 ντα ἔτη γεγονότας ἐπάναγκες, οἷς ἂν παῖδες μὴ ποιητοί, ἀληθι-
 νοὶ δέ, ὧσιν, ἂν δέ τις ὄφλη, τιμᾶν εἰ τεθνάναι χρὴ τὸν τοιοῦτον
 εἶτε τι μείζον ἕτερον τούτου πάσχειν ἢ καὶ μὴ πολλῶ σμικρότε-
 ρον· καὶ τῶν συγγενῶν τοῦ δράσαντος μηδένα δικάζειν, μηδ' ἐὰν
 γεγονῶς ἢ τὸν χρόνον ὅσον ὁ νόμος εἴρηκεν. Δοῦλος δ' ἐὰν
 τις ἐλεύθερον ὀργῇ τρώσῃ, παραδότω τὸν δοῦλον ὁ κεκτημένος
 τῷ τρωθέντι χρῆσθαι ὃ τι ἂν ἐθέλῃ· ἐὰν δὲ μὴ παραδιδῶ, αὐτὸς
 τὴν βλάβην ἐξιάσθω. Ἐὰν δὲ ἐκ συνθήκης αἰτιᾶται τοῦ δούλου
 καὶ τοῦ τρωθέντος μηχανὴν εἶναι τις τὸ γεγονός, ἀμφισβητησά-
 τω· ἐὰν δὲ μὴ ἔλη, τριπλασίαν ἐκτευσάτω τὴν βλάβην, ἐλὼν δέ,
 ἀνδραποδισμοῦ ὑπόδικον ἐχέτω τὸν τεχνάζοντα μετὰ τοῦ δού-
 λου. Ὅς δ' ἂν ἄκων ἄλλος ἄλλον τρώσῃ, τὸ βλάβος ἀπλοῦν ἀπο-
 τινέτω –τύχης γάρ νομοθέτης οὐδεὶς ἱκανὸς ἄρχειν– δικασταὶ
 δὲ ὄντων οἴπερ τοῖς ἐκγόνους πρὸς τοὺς γεννήτορας ἐρρήθησαν,

καὶ τιμώντων τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης.

Βίαια μὲν δὴ πάνθ' ἡμῖν τὰ προειρημένα πάθη, βίαιον δὲ καὶ τὸ τῆς αἰκίας πᾶν γένος. Ὡδε οὖν χρῆ περὶ τῶν τοιούτων πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα καὶ γυναῖκα ἀεὶ διανοεῖσθαι, τὸ πρεσβύτερον ὡς οὐ σμικρῶ τοῦ νεωτέρου ἐστὶ πρεσβευόμενον ἐν τε θεοῖσι καὶ ἐν ἀνθρώποις τοῖς μέλλουσι σφῆζεσθαι καὶ εὐδαιμονεῖν. Αἰκίαν οὖν περὶ πρεσβύτερον ἐν πόλει γενομένην ὑπὸ νεωτέρου ἰδεῖν αἰσχρὸν καὶ θεομισές· ἔοικεν δὲ νέῳ παντὶ ὑπὸ γέροντος πληγέντι ῥαθύμως ὀργὴν ὑποφέρειν, αὐτῷ τιθεμένῳ τιμὴν ταύτην εἰς γῆρας. Ὡδε οὖν ἔστω· Πᾶς ἡμῖν αἰδεῖσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ἔργῳ τε καὶ ἔπει· τὸν δὲ προέχοντα εἴκοσιν ἡλικίας ἔτεσιν, ἄρρενα ἢ θῆλυον, νομίζων ὡς πατέρα ἢ μητέρα διευλαβεῖσθω, καὶ πάσης τῆς δυνατῆς ἡλικίας αὐτὸν φυτῦσαι καὶ τεκεῖν ἀπέχουτο ἀεὶ θεῶν γενεθλίων χάριν. Ὡς δ' αὐτως καὶ ξένου ἀπείργουτο εἴτε πάλαι ἐνοικοῦντος εἴτε νεήλυδος ἀφιγμένου· μῆτε γὰρ ὑπάρχων μῆτε ἀμυνόμενος τὸ παράπαν τολμάτω πληγαῖς τὸν τοιοῦτον νουθετεῖν. Ξένον δὲ ἂν ἀσελγαίνοντα καὶ θρασυνόμνον ἑαυτὸν τύπτοντα οἴηται δεῖν κολασθῆναι, λαβὼν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀστυνόμων ἀπαγέτω, τοῦ τύπτειν δὲ εἰργέσθω, ἵνα πόρρω γίγνηται τοῦ τὸν ἐπιχώριον ἂν τολῆσαι ποτε πατάξαι.

c

d

e

Οἱ δ' ἀστυνόμοι παραλαβόντες τε καὶ ἀνακρίνατες, τὸν ξενικὸν αὐτὸν θεὸν εὐλαβούμενοι, ἐὰν ἄρα ἀδίκως δοκῇ ὁ ξένος τὸν ἐπιχώριον τύπτειν, τῇ μάστιγι τὸν ξένον ὄσας ἂν αὐτὸς πατάξῃ τοσαύτας δόντες, τῆς θρασυξενίας πανόντων· ἐὰν δὲ μὴ ἀδικῇ, ἀπειλήσαντές τε καὶ ὀνειδίσαντες τῷ ἀπαγαγόντι μεθιέντων ἄμφω. Ἦλιξ δὲ ἦλικα <ῆ> καὶ τὸν ἄπαιδα προέχοντα ἠλικία ἑαυτοῦ ἐὰν τύπτῃ, γέρον τε γέροντα καὶ ἐὰν νέος νέον, ἀμυνέσθω κατὰ 880a φύσιν ἄνευ βέλους ψιλαῖς ταῖς χερσίν· ὁ δὲ ὑπὲρ τετταράκοντα γεγονώς ἔτη ἐὰν τολμᾷ τῷ μάχεσθαι, εἴτε ἄρχων εἴτε ἀμυνόμενος, ἄγροικος καὶ ἀνελεύθερος ἂν λεγόμενος ἀνδραποδώδης τε, δίκης ἂν ἐπονειδίστου τυγχάνων τὸ πρέπον ἔχοι. Καὶ ἐὰν μὲν τις τοιούτοις παραμυθίους εὐπειθῆς γίγνηται, εὐήνιος ἂν εἴῃ· ὁ δὲ δυσπειθῆς καὶ μηδὲν προοιμίου φροντίζων δέχοιτ' ἂν τὸν τοιόνδε ἐτοίμως νόμον·

Ἐάν τις τύπτῃ τὸν πρεσβύτερον εἴκοσιν ἔτεσιν ἢ πλείουσιν ἑαυτοῦ, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων, ἐὰν μὴ ἦλιξ μηδὲ νεώτερος ἢ [τῶν μαχομένων] διειργέτω ἢ κακὸς ἔστω κατὰ νόμον· ἐὰν δὲ ἐν τῇ τοῦ πληγέντος ἠλικία ἢ ἔτι νεώτερος, ἀμυνέτω ὡς ἀδελφῷ ἢ πατρὶ ἢ ἔτι ἀνωτέρω τῷ ἀδικουμένῳ. Πρὸς δ' ἔτι δι-

κην ὑπεχέτω τῆς αἰκίας ὁ τὸν πρεσβύτερον, ὡς εἴρηται, τολμή-
 σασ τύπτειν, καὶ ἐὰν ὄφλη τὴν δίκην, δεδέσθω μηδὲν ἐνιαυτοῦ c
 σμικρότερον· ἐὰν δὲ οἱ δικασταὶ τιμῆσωσιν πλείονος, ἔστω κύ-
 ριος ὁ τιμηθεὶς αὐτῷ χρόνος. Ἐὰν δὲ ξένος ἢ τῶν μετοίκων τις
 τύπτῃ τὸν πρεσβύτερον εἴκοσιν ἔτεσιν ἢ πλείοσιν ἑαυτοῦ, περὶ
 μὲν τῶν παραγενομένων τῆς βοήθειας ὁ αὐτὸς νόμος ἐχέτω τὴν
 αὐτὴν δύναμιν, ὁ δὲ τὴν τοιαύτην δίκην ἠπτηθεὶς, ξένος μὲν ὢν
 καὶ μὴ σύννοικος, δύο ἔτη δεδεμένος ἐκτινέτω ταύτην αὐτὴν τὴν
 δίκην, ὁ δὲ μέτοικός τε ὢν καὶ ἀπειθῶν τοῖς νόμοις τρία ἔτη δε- d
 δέσθω, ἐὰν μὴ τὸ δικαστήριον πλείονος αὐτῷ χρόνου τιμῆσῃ τὴν
 δίκην. Ζημιούσθω δὲ καὶ ὁ παραγενόμενος ὄψοῦν τούτων καὶ
 μὴ βοηθήσας κατὰ νόμον, ὁ μὲν μεγίστου τιμῆματος ὢν μνα, δευ-
 τέρου δὲ ὢν πεντήκοντα δραγμαῖς, τρίτου δὲ τριάκοντα, εἴκοσι
 δὲ τοῦ τετάρτου· δικαστήριον δὲ γιγνέσθω τοῖς τοιοῦτοισι στρα-
 τηγοὶ καὶ ταξίαρχοι καὶ φύλαρχοί τε καὶ ἵππαρχοι.

Νόμοι δέ, ὡς ἔοικεν, οἱ μὲν τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων ἕνεκα
 γίγνονται, διδαχῆς χάριν τοῦ τίνα τρόπον ὁμιλοῦντες ἀλλήλοις e
 ἂν φιλοφρόνως οἰκοῖεν, οἱ δὲ τῶν τὴν παιδείαν διαφυγόντων,
 ἀτεράμονι χρωμένων τινὶ φύσει καὶ μηδὲν τεγχεθέντων ὥστε μὴ
 ἐπὶ πᾶσαν ἰέναι κάκην. Οὔτοι τοὺς μέλλοντας λόγους ῥηθήσε-
 σθαι πεποιηκότες ἂν εἶεν· οἷς δὴ τοὺς νόμους ἐξ ἀνάγκης ὁ νο-

μοθέτης ἂν νομοθετοῖ, βουλόμενος αὐτῶν μηδέποτε χρεῖαν γί-
 γνεσθαι. Πατρός γάρ ἢ μητρός ἢ τούτων ἔτι προγόνων ὅστις
 τολμήσει ἄψασθαι ποτε βιαζόμενος αἰκία τινὶ μήτε τῶν ἄνω
 δείσας θεῶν μήνιν μήτε τῶν ὑπὸ γῆς τιμωριῶν λεγομένων, ἀλλὰ 881a
 ὡς εἰδὼς ἃ μηδαμῶς οἶδεν, καταφρονῶν τῶν παλαιῶν καὶ ὑπὸ
 πάντων εἰρημένων, παρανομεῖ, τούτῳ δεῖ τινος ἀποτροπῆς
 ἐσχάτης. Θάνατος μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἐσχάτον, οἱ δὲ ἐν Ἄϊδου
 τούτοις λεγόμενοι πόνοι ἔτι τε τούτου εἰσὶ μᾶλλον ἐν ἐσχάτοις,
 καὶ ἀληθέστατα λέγοντες οὐδὲν ἀνύτουσιν ταῖς τοιαύταις ψυ-
 χαῖς ἀποτροπῆς –οὐ γάρ ἂν ἐγίγνοντό ποτε μητραλοῖαί τε καὶ
 τῶν ἄλλων γεννητόρων ἀνόσιοι πληγῶν τόλμαι– δεῖ δὴ τὰς ἐνθά- b
 δε κολάσεις περὶ τὰ τοιαῦτα τούτοις τὰς ἐν τῷ ζῆν μηδὲν τῶν ἐν
 Ἄϊδου λείπεσθαι κατὰ δύναμιν.

Ἐστω δὴ λεγόμενον τὸ μετὰ τοῦτο τῆδε· Ὅς ἂν τολμήσῃ πα-
 τέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν μὴ μανίας
 ἐχόμενος, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπρο-
 σθεν βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος [ἦ] ξένος εἰς προεδρίαν τῶν

ἀγώνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώ-
 ρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον ἔχέτω, μὴ c
 βοηθῶν δέ, ψόγον· δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος γιγνέσθω,
 μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῇ μάστιγι τυπτέσθω, ἐν ἀγορᾷ
 μὲν ἂν γίγνηται τὸ γενόμενον, ὑπ' ἀγορανόμων, ἐὰν δ' ἐκτὸς
 ἀγορᾶς ἐν ἄστει, τῶν ἀστυνόμων κολάζειν τὸν ἐπιδημοῦντα, ἐὰν
 δὲ κατ' ἀγροῦς τῆς χώρας που, τοὺς τῶν ἀγρονόμων ἄρχοντας.
 Ἐὰν δ' ἐπιχώριος ὁ παρατυγχάνων ἢ τις, ἐάντε παῖς ἐάντε ἀνήρ
 ἐάντ' οὖν γηνή, ἀμυνέτω πᾶς τὸν ἀνόσιον ἐπονομάζων· ὁ δὲ μὴ d
 ἀμύνων ἄρᾳ ἐνεχέσθω Διὸς ὁμογνίου καὶ πατρῷου κατὰ νόμον.
 Ἐὰν δέ τις ὄφλη δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀει-
 φυγίαν ἐξ ἄστεος εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέ-
 σθω· μὴ δὲ εἰργόμενον κολαζόντων αὐτὸν ἀγρονόμοι πληγαῖς
 καὶ πάντως ὡς ἂν ἐθέλωσιν, κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω.
 Ἐὰν δέ τις τῷ τοιοῦτῳ, ὅσοι ἐλεύθεροι, συμφάγη ἢ συμπίη ἢ τι e
 να τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ, ἢ καὶ μόνον ἐντυγ-
 χάνων που προσάπτηται ἐκῶν, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδὲν μήτ'
 εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὄλωσ προτέρον ἢ καθήρηται, νομίζων
 κεκοινωνηκέναι ἀλιτηριώδους τύχης· ἐὰν δὲ ἀπειθῶν νόμῳ
 ἱερὰ καὶ πόλιν μαιίνῃ παρανόμως, ὃς ἂν τῶν ἀρχόντων αἰσθό-

μενος μὴ ἐπάγη δίκην τῷ τοιούτῳ, ἐν εὐθύναις ἔστω τῶν κατηγορημάτων τῶν μεγίστων ἐν τοῦτο αὐτῷ.

882a

Ἐὰν δὲ αὐτὸν δοῦλος τύπτῃ τὸν ἐλεύθερον, εἴτ' οὖν ξένον εἴτε ἄσπρον, βοηθεῖτω μὲν ὁ προστυγχάνων ἢ κατὰ τὸ τίμημα τὴν εἰρημένην ζημίαν ἀποτινέτω, συνδήσαντες δὲ οἱ προστυγχάνοντες μετὰ τοῦ πληγέντος παραδόντων τῷ ἀδικουμένῳ· ὁ δὲ παραλαβῶν, δῆσας ἐν πέδαις καὶ μαστιγώσας ὅποσας ἂν ἐθέλῃ, μηδὲν βλάπτων τὸν δεσπότην, παραδότην ἐκείνῳ κεκτηῖσθαι κατὰ νόμον. Ὁ δὲ νόμος ἔστω· Ὅς ἂν ἐλεύθερον δοῦλος ὦν τύπτῃ μὴ τῶν ἀρχόντων κελευόντων, παραλαβῶν ὁ κεκτημένος παρὰ τοῦ πληγέντος δεδεμένον αὐτὸν μὴ λύσῃ, πρὶν ἂν ὁ δοῦλος πείσῃ τὸν πληγέντα ἄξιός εἶναι τοῦ λελυμένου ζῆν. Τὰ αὐτὰ δὲ γυναιξίν τε ἔστω πρὸς ἀλλήλας περὶ πάντων τῶν τοιούτων νόμιμα, καὶ πρὸς ἀνδρας γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι πρὸς γυναῖκας.

b

c

I

ΑΘ. Μετά δὲ τὰς αἰκίας περὶ παντός ἐν εἰρήσθω τοιόνδε τι 884a νόμιμον βιαίων πέρι· τῶν ἄλλοτριῶν μηδένα μηδὲν φέρειν μηδὲ ἄγειν, μηδ' αὐτὸ χρῆσθαι μηδενὶ τῶν τοῦ πέλας, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν κεκτημένον· ἐκ γὰρ δὴ τοῦ τοιούτου πάντα ἡρημένα τὰ τε εἰρημένα κακὰ γέγονε καὶ ἔστι καὶ ἔσται. Μέγιστα δὲ δὴ τῶν λοιπῶν αἰ τῶν νέων ἀκολασίαι τε καὶ ὕβρεις, εἰς μέγιστα δέ, ὅταν εἰς ἱερὰ γίνωνται, καὶ διαφερόντως αὐτὰ μεγάλα, ὅταν εἰς δημόσια καὶ ἅγια ἢ κατὰ μέρη κοινὰ φυλετῶν ἢ τινῶν ἄλλων τοιούτων κεκοινωνηκότων· εἰς ἱερὰ δὲ ἴδια καὶ τάφους δευτέρα καὶ δευτέρως, εἰς δὲ γονέας τρίτα, χωρὶς τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων, ὅταν 885a ὕβριζῃ τις. Τέταρτον δὲ γένος ὕβρεως, ὅταν ἀφροντιστῶν τις ἀρχόντων ἄγῃ ἢ φέρῃ ἢ χρῆται τινὶ τῶν ἐκείνων μὴ πείσας

αυτοὺς πέμπτον δὲ τὸ πολιτικὸν ἂν εἴη ἐκάστου τῶν πολιτῶν ὑβρισθὲν δίκην ἐπικαλούμενον. Οἷς δὴ δοτέον εἰς κοινὸν νόμον ἐκάστοις. Ἰεροσουλία μὲν γὰρ εἶρηται συλλήβδην, βίαιός τε καὶ λάθρα ἂν γίγνηται, τί χρὴ πάσχειν· ὅσα δὲ λόγῳ καὶ ὅσα ἔργῳ περὶ θεοὺς ὑβρίζει τις λέγων ἢ πράττων, τὸ παραμύθιον ὑποθεμένῳ ῥητέον ἃ δεῖ πάσχειν. Ἔστω δὴ τόδε.

Θεοὺς ἠγούμενος εἶναι κατὰ νόμους οὐδεὶς πώποτε οὔτε ἔργον ἀσεβὲς ἠργάσατο ἐκὼν οὔτε λόγον ἀφῆκεν ἄνομον, ἀλλὰ ἐν δὴ τι τῶν τριῶν πάσχων, ἢ τοῦτο, ὅπερ εἶπον, οὐκ ἠγούμενος, ἢ τὸ δεύτερον ὄντας οὐ φροντίζειν ἀνθρώπων, ἢ τρίτον εὐπαραμυθήτους εἶναι θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς παραγομένους.

ΚΑ. Τί οὖν δὴ δοῶμεν ἂν ἢ καὶ λέγομεν πρὸς αὐτούς;

ΑΘ. Ὁγαθέ, ἐπακούσωμεν αὐτῶν πρῶτον ἃ τῷ καταφρονεῖν ἡμῶν προσπαίζοντας αὐτοὺς λέγειν μαντεύομαι.

ΚΑ. Ποῖα δὴ;

ΑΘ. Ταῦτα τάχ' ἂν ἐρεσχηλοῦντες εἴποιν. Ὡ ξένη Ἀθηναῖε καὶ Λακεδαιμόνιε καὶ Κνώσιε, ἀληθῆ λέγετε. Ἡμῶν γὰρ οἱ μὲν τὸ παρὰ πᾶν θεοὺς οὐδαμῶς νομίζομεν, οἱ δὲ οἴους ὑμεῖς λέγετε. Ἄξιόυμεν δὴ, καθάπερ ὑμεῖς ἤξιώκατε περὶ νόμων, πρὶν ἀπειλεῖν ἡμῖν σκληρῶς, ὑμᾶς πρότερον ἐπιχειρεῖν πείθειν καὶ διδά-

c

d

I

ΑΘ. Μετά δὲ τὰς αἰκίας περὶ παντὸς ἐν εἰρήσθῳ τοιόνδε τι 884a
νόμιμον βιαιῶν πέρι· τῶν ἀλλοτριῶν μηδένα μηδὲν φέρειν μηδὲ
ἄγειν, μηδ' αὐτῷ χρῆσθαι μηδενὶ τῶν τοῦ πέλας, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν
κεκτημένον· ἐκ γὰρ δὴ τοῦ τοιούτου πάντα ἠρτημένα τά τε εἰρη-
μένα κακὰ γέγονε καὶ ἔστι καὶ ἔσται. Μέγιστα δὲ δὴ τῶν λοιπῶν
αἱ τῶν νέων ἀκολασίαι τε καὶ ὕβρεις, εἰς μέγιστα δέ, ὅταν εἰς
ιερά γίνωνται, καὶ διαφερόντως αὐτὰ μεγάλα, ὅταν εἰς δημόσια
καὶ ἅγια ἢ κατὰ μέρη κοινὰ φυλετῶν ἢ τινῶν ἄλλων τοιούτων
κεκοινωνηκότων· εἰς ἱερά δὲ ἴδια καὶ τάφους δεύτερα καὶ δευτέ-
ρωσ, εἰς δὲ γονέας τρίτα, χωρὶς τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων, ὅταν 885a
ὑβρίζῃ τις. Τέταρτον δὲ γένος ὕβρεως, ὅταν ἀφροντιστῶν τις
ἀρχόντων ἄγῃ ἢ φέρῃ ἢ χρῆται τινὶ τῶν ἐκείνων μὴ πείσας

αυτοὺς πέμπτον δὲ τὸ πολιτικὸν ἂν εἴη ἐκάστου τῶν πολιτῶν ὑβρισθὲν δίκην ἐπικαλούμενον. Οἷς δὴ δοτέον εἰς κοινὸν νόμον ἐκάστοις. Ἰεροσυλία μὲν γὰρ εἴρηται συλλήβδην, βίαιός τε καὶ λάθρα ἂν γίνηται, τί χρὴ πάσχειν ὅσα δὲ λόγῳ καὶ ὅσα ἐργῳ περὶ θεοῦς ὑβρίζει τις λέγων ἢ πράττων, τὸ παραμύθιον ὑποθεμένῳ ῥητέον ἃ δεῖ πάσχειν. Ἔστω δὴ τόδε.

Θεοῦς ἡγούμενος εἶναι κατὰ νόμους οὐδεὶς πώποτε οὔτε ἔργον ἀσεβὲς ἠργάσατο ἐκῶν οὔτε λόγον ἀφῆκεν ἄνομον, ἀλλὰ ἔν δὴ τι τῶν τριῶν πάσχων, ἢ τοῦτο, ὅπερ εἶπον, οὐχ ἡγούμενος, ἢ τὸ δευτέρον ὄντας οὐ φροντίζειν ἀνθρώπων, ἢ τρίτον εὐπαραμυθήτους εἶναι θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς παραγομένους.

ΚΛ. Τί οὖν δὴ δρῶμεν ἂν ἢ καὶ λέγοιμεν πρὸς αὐτούς;

ΑΘ. Ὁγαθέ, ἐπακούσωμεν αὐτῶν πρώτων ἃ τῷ καταφρονεῖν ἡμῶν προσπαίζοντας αὐτοὺς λέγειν μαντεύομαι.

ΚΛ. Ποῖα δὴ;

ΑΘ. Ταῦτα τάχ' ἂν ἐρεσχηλοῦντες εἴποιεν. Ὡ ξένε Ἀθηναῖε καὶ Λακεδαιμόνιε καὶ Κνώσιε, ἀληθῆ λέγετε. Ἡμῶν γὰρ οἱ μὲν τὸ παράπαν θεοῦς οὐδαμῶς νομιζόμεν, οἱ δὲ οἴους ὑμεῖς λέγετε. Ἄξιόυμεν δὴ, καθάπερ ὑμεῖς ἠξιώκατε περὶ νόμων, πρὶν ἀπειλεῖν ἡμῖν σκληρῶς, ὑμᾶς πρότερον ἐπιχειρεῖν πείθειν καὶ διδά-

c

d

σκειν ὡς εἰσὶ θεοί, τεκμήρια λέγοντες ἱκανά, καὶ ὅτι βελτίους ἢ παρὰ τὸ δίκαιον ὑπὸ τινων δώρων παρατρέπεσθαι κηλούμενοι. Νῦν μὲν γὰρ ταῦτα ἀκούοντές τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα τῶν λεγομένων ἀρίστων εἶναι ποιητῶν τε καὶ ῥητόρων καὶ μάντεων καὶ ἱερέων καὶ ἄλλων μυριάκις μυρίων, οὐκ ἐπὶ τὸ μὴ δρᾶν τὰ ἄδικα τρεπόμεθα οἱ πλείστοι, δρᾶσαντες δ' ἐξακεῖσθαι πειρώμεθα. e
 Παρὰ δὲ δὴ νομοθετῶν, φασκόντων εἶναι μὴ ἀγρίων ἀλλὰ ἡμέρων, ἀξιοῦμεν πειθοῖ πρῶτον χρῆσθαι πρὸς ἡμᾶς, εἰ μὴ πολλῶ βελτίω τῶν ἄλλων λέγοντας περὶ θεῶν ὡς εἰσὶν, ἀλλ' οὐδὲν βελτίω γε πρὸς ἀλήθειαν, καὶ τάχα πειθοίμεθ' ἂν ἴσως ὑμῖν. Ἄλλ' ἐπιχειρεῖτε, εἴ τι μέτριον λέγομεν, εἰπεῖν ἢ προκαλούμεθα.

ΚΛ. Οὐκοῦν, ὦ ξένε, δοκεῖ ῥάδιον εἶναι ἀληθεύοντας λέγειν ὡς εἰσὶν θεοί;

ΑΘ. Πῶς;

886a

ΚΛ. Πρῶτον μὲν γῆ καὶ ἥλιος ἄστρα τε καὶ τὰ σύμπαντα, καὶ τὰ τῶν ὠρῶν διακεκοσμημένα καλῶς οὕτως, ἐνιαυτοῖς τε καὶ μηνσὶν διειλημμένα· καὶ ὅτι πάντες Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι νομίζουσιν εἶναι θεούς.

ΑΘ. Φοβοῦμαι γε, ὦ μακάριε, τοὺς μοχθηροὺς – οὐ γὰρ δὴ ποτε εἴπομι' ἂν ὧς γε αἰδοῦμαι – μὴ πως ἡμῶν καταφρονήσωσιν. Ὑμεῖς μὲν γὰρ οὐκ ἴστε αὐτῶν πέρι τὴν τῆς διαφορᾶς αἰτίαν, ἀλλ' ἠγείσθε ἀκρατεῖα μόνον ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν ἐπὶ τὸν ἀσεβῆ βίον ὀρμᾶσθαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν. b

ΚΛ. Τὸ δὲ τί πρὸς τούτοις αἴτιον ἂν, ὃ ξένη, εἶη;

ΑΘ. Σχεδὸν ὁ παντάπασιν ὑμεῖς ἕξω ζῶντες οὐκ ἂν εἰδείητε, ἀλλὰ ὑμᾶς ἂν λανθάνοι.

ΚΛ. Τί δὴ τοῦτο φράζεις τὰ νῦν;

ΑΘ. Ἀμαθία τις μάλα χαλεπή, δοκοῦσα εἶναι μεγίστη φρόνησις.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Εἰσὶν ἡμῖν ἐν γράμμασιν λόγοι κείμενοι, οἱ παρ' ὑμῖν οὐκ εἰσὶν δι' ἀρετὴν πολιτείας, ὡς ἐγὼ μανθάνω, οἱ μὲν ἐν τισὶ μέτροις, οἱ δὲ καὶ ἄνευ μέτρων λέγοντες περὶ θεῶν, οἱ μὲν παλαιότατοι ὡς γέγονεν ἢ πρώτη φύσις οὐρανοῦ τῶν τε ἄλλων, προϊόντες δὲ τῆς ἀρχῆς οὐ πολὺ θεογονίαν διεξέρχονται, γενομένοι τε ὡς πρὸς ἀλλήλους ὠμίλησαν· ἃ τοῖς ἀκούουσιν εἰ μὲν εἰς ἄλλο τι καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἔχει, οὐ ῥάδιον ἐπιτιμᾶν παλαιοῖς οὐσιν· εἰς μέντοι γονέων τε θεραπείας καὶ τιμᾶς οὐκ ἂν ἐγωγέ ποτε ἐπαινῶν εἵποιμι οὔτε ὡς ὠφέλιμα οὔτε ὡς τὸ παράπαν ὄντως εἴρηται. Τὰ μὲν οὖν δὴ τῶν ἀρχαίων πέρι μεθείσθω καὶ χαιρέτω, καὶ ὅπῃ θεοῖσιν φίλον, λεγέσθω ταύτη· τὰ δὲ τῶν νέων ἡμῖν καὶ σοφῶν αἰτιαθῆτω ὅπῃ κακῶν αἴτια. Τόδε οὖν οἱ τῶν τοιούτων ἐξεργάζονται λόγοι· ἐμοῦ γάρ καὶ σοῦ, ὅταν τεκμήρια λέγωμεν ὡς εἰσὶν θεοί, ταῦτα αὐτὰ προφέροντες, ἥλιόν τε καὶ σε-

λήνην καὶ ἄστρα καὶ γῆν ὡς θεοὺς καὶ θεῖα ὄντα, ὑπὸ τῶν σοφῶν
 τούτων ἀναπεπεισμένοι ἂν λέγοιεν ὡς γῆν τε καὶ λίθους ὄντα e
 αὐτὰ καὶ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων φροντίζειν δυνά-
 μενα, λόγοισι δὲ ταῦτα εὖ πως εἰς τὸ πιθανὸν περιπεπεμμένα.

ΚΛ. Χαλεπὸν γε λόγον, ὦ ξένε, εἰρηκῶς τυγχάνεις, εἴ γε εἰς
 ἦν μόνον· νῦν δὲ ὅτε πάμπολλοι τυγχάνουσιν, ἔτι χαλεπώτερον
 ἂν εἶη.

ΑΘ. Τί οὖν δῆ; τί λέγομεν; τί χρῆ δρᾶν ἡμᾶς; Πότερον ἀπο-
 λογησώμεθα οἷον κατηγορησάντός τινος ἐν ἀσεβέσιν ἀνθρώποις
 ἡμῶν, φεύγουσι περὶ τῆς νομοθεσίας λέγουσιν ὡς δεινὰ ἐργαζό- 887a
 μεθα νομοθετοῦντες ὡς ὄντων θεῶν; Ἥ χαίρειν ἐάσαντες ἐπὶ
 τοὺς νόμους τρεπώμεθα πάλιν, μὴ καὶ τὸ προοίμιον ἡμῖν μα-
 κρότερον γίγνηται τῶν νόμων; Οὐ γάρ τι βραχὺς ὁ λόγος ἐκτα-
 θεῖς ἂν γίγνοιτο, εἰ τοῖσιν ἐπιθυμοῦσιν ἀσεβεῖν τὰ μὲν ἀποδεί-
 ξαιμεν μετρίως τοῖς λόγοις ὧν ἔφραζον δεῖν πέρι λέγειν, τὸν δὲ
 εἰς φόβον τρέψαιμεν, τὰ δὲ δυσχεραίνειν ποιήσαντες, ὅσα πρέπει
 μετὰ ταῦτα ἤδη νομοθετοῖμεν.

ΚΛ. Ἄλλ', ὦ ξένε, πολλάκις μὲν ὧς γε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοῦτ' b
 αὐτὸ εἰρήκαμεν, ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλο-
 γίαν μᾶλλον ἢ μῆκος – οὐδεὶς γάρ ἡμᾶς, τὸ λεγόμενον, ἐπείγων
 διώκει – γελοῖον δὴ καὶ φαῦλον τὸ πρὸ τῶν βελτίστων τὰ βρα-
 χύτερα αἴρουμένους φαίνεσθαι. Διαφέρει δ' οὐ μικρὸν ἀμῶς γέ

πως πιθανότητά τινα τοὺς λόγους ἡμῶν ἔχειν, ὡς θεοὶ τ' εἰσὶν καὶ ἀγαθοί, δίκην τιμῶντες διαφερόντως ἀνθρώπων· σχεδὸν γὰρ τοῦτο ἡμῖν ὑπὲρ ἀπάντων τῶν νόμων κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον c
προοίμιον ἂν εἴη. Μηδὲν οὖν δυσχεράναντες μηδὲ ἐπειχθέντες, ἦν τινὰ ποτε ἔχομεν δύναμιν εἰς πειθῶ τῶν τοιούτων λόγων, μηδὲν ἀποθέμενοι διεξέλθωμεν εἰς τὸ δυνατὸν ἰκανῶς.

ΑΘ. Εὐχὴ μοι δοκεῖ παρακαλεῖν ὁ λεγόμενος ὑπὸ σοῦ νῦν λόγος, ἐπειδὴ προθύμως συντείνεις· μέλλειν δὲ οὐκέτι ἐγχωρεῖ λέγειν. Φέρε δὴ, πῶς ἂν τις μὴ θυμῷ λέγοι περὶ θεῶν ὡς εἰσὶν; Ἐνάγκη γὰρ δὴ χαλεπῶς φέρειν καὶ μισεῖν ἐκείνους οἱ τοῦτων d
ἡμῖν αἴτιοι τῶν λόγων γεγένηται καὶ γίνονται νῦν, οὐ πειθόμενοι τοῖς μύθοις οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξιν τρεφόμενοι τροφῶν τε ἡκουον καὶ μητέρων, οἷον ἐν ἐπωδαῖς μετὰ τε παιδιᾶς καὶ μετὰ σπουδῆς λεγομένων καὶ μετὰ θυσιαῶν ἐν εὐχαῖς αὐτοὺς ἀκούοντές τε, καὶ ὄψεις ὀρώντες ἐπομένας αὐτοῖς ἄς ἥδιστα ὁ γε νέος ὄρᾳ τε καὶ ἀκούει πραττομένας θυόντων, ἐν σπουδῇ τῇ μεγίστῃ τοὺς αὐτῶν γονέας ὑπὲρ αὐτῶν τε καὶ ἐκείνων ἐσπουδακότας, <καί> ὡς ὅτι μάλιστα οὓσιν θεοῖς εὐχαῖς προσδιαλεγόμενους καὶ ἰκετείας, ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης e
καὶ πρὸς δυσμᾶς ἰόντων προκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις

ἀκούοντές τε καὶ ὀρῶντες Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων ἐν συμφοραῖς παντοίαις ἔχομένων καὶ ἐν εὐπραγίαις, οὐχ ὡς οὐκ ὄντων ἀλλ' ὡς ὅτι μάλιστα ὄντων καὶ οὐδαμῇ ὑποψίαν ἐνδιδόντων ὡς οὐκ εἰσὶν θεοὶ – τούτων δὴ πάντων ὅσοι καταφρονήσαντες οὐδὲ ἐξ ἑνὸς ἱκανοῦ λόγου, ὡς φαῖεν ἂν ὅσοι καὶ σμικρὸν νοῦ κέκτηνται, νῦν ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς λέγειν ἃ λέγομεν, πῶς ^{888a} τούτους ἂν τις ἐν πράξει λόγοις δύναίτο νουθετῶν ἅμα διδάσκειν περὶ θεῶν πρῶτον ὡς εἰσὶν; Τολμητέον δέ· οὐ γὰρ ἅμα γε δεῖ μανῆναι τοὺς μὲν ὑπὸ λαιμαργίας ἡδονῆς ἡμῶν, τοὺς δ' ὑπὸ τοῦ θυμοῦσθαι τοῖς τοιούτοις. Ἰτω δὴ πρόρρησις τοιάδε τις ἄθυμος τοῖς οὕτω τὴν διάνοιαν διεφθαρμένοις, καὶ λέγωμεν πρῶτως, σβέσαντες τὸν θυμόν, ὡς ἐνὶ διαλεγόμενοι τῶν τοιούτων· ὦ παῖ, νέος εἶ, προῖών δέ σε ὁ χρόνος ποιήσει πολλὰ ὧν νῦν δοξάζεις μεταβαλόντα ἐπὶ τὰναντία τίθεσθαι. Περίμεινον οὖν εἰς τότε κριτῆς περὶ τῶν μεγίστων γίνεσθαι, μέγιστον δέ, ὃ νῦν οὐδὲν ἡγῆ σὺ, τὸ περὶ τοὺς θεοὺς ὀρθῶς διανοηθέντα ζῆν καλῶς ἢ μῆ. Πρῶτον δέ περὶ αὐτῶν ἐν τι μέγα σοι μηνύων οὐκ ἂν ποτε φανεῖην ψευδῆς, τὸ τοιόνδε. Οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι καὶ πρῶτον ταύτην δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε, γίνονται δὲ αἰεὶ πλείους ἢ ἐλάττους ταύτην τὴν νόσον ἔχοντες· τότε τοίνυν σοι, παραγεγονῶς αὐτῶν πολλοῖς, φράζομι' ἂν, τὸ μηδένα πῶ-

b

c

ποτε λαβόντα ἐκ νέου ταύτην τὴν δόξαν περὶ θεῶν, ὡς οὐκ εἰσίν, διατελέσαι πρὸς γῆρας μείναντα ἐν ταύτῃ τῇ διανοήσει, τὰ δύο μέντοι πάθη περὶ θεοὺς μείναι, πολλοῖσι μὲν οὐ, μείναι δὲ οὖν τισιν, τὸ τοὺς θεοὺς εἶναι μὲν, φροντίζειν δὲ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς φροντίζουσι μὲν, εὐπαραμύθητοι δ' εἰσίν θύμασιν καὶ εὐχαῖς. Τὸ δὴ σαφὲς ἂν γενόμενόν σοι περὶ αὐτῶν κατὰ δύναμιν δόγμα, ἂν ἐμοὶ πείθῃ, περιμενεῖς, ἀνασκοπῶν εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἔχει, πυνθανόμενος παρὰ τε τῶν ἄλλων καὶ δὴ καὶ μάλιστα καὶ παρὰ τοῦ νομοθέτου· ἐν δὲ δὴ τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ τολμήσῃς περὶ θεοῦ μηδὲν ἀσεβῆσαι. Πειρατέον γάρ τῳ τοὺς νόμους σοι τιθέντι νῦν καὶ εἰς αὐθις διδάσκειν περὶ αὐτῶν τούτων ὡς ἔχει.

ΚΛ. Κάλλισθ' ἡμῖν, ὦ ξένε, μέχρι γε τοῦ νῦν εἴρηται.

ΑΘ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία· λελήθαμεν δ' ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς θαυμαστὸν λόγον ἐμπεπτωκότες.

ΚΛ. Τὸν ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τὸν παρὰ πολλοῖς δοξαζόμενον εἶναι σοφώτατον ἀπάντων λόγων.

ΚΛ. Φράζ' ἔτι σαφέστερον.

ΑΘ. Λέγουσί πού τινες ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ τέχνη, τὰ δὲ διὰ τύχην.

ΚΛ. Οὐκοῦν καλῶς;

ΑΘ. Εικόσ γέ τοί που σοφοὺς ἄνδρας ὀρθῶς λέγειν· ἐπόμενοί γε μὴν αὐτοῖς σκεψώμεθα τοὺς ἐκεῖθεν τί ποτε καὶ τυγχάνουσι 889a
διανοούμενοι.

ΚΛ. Πάντως.

ΑΘ. Ἔοικε, φασίν, τὰ μὲν μέγιστα αὐτῶν καὶ κάλλιστα ἀπεργάζεσθαι φύσιν καὶ τύχην, τὰ δὲ σμικρότερα τέχνην, ἦν δὴ παρὰ φύσεως λαμβάνουσαν τὴν τῶν μεγάλων καὶ πρώτων γενεσιν ἔργων, πλάττειν καὶ τεκταίνεσθαι πάντα τὰ σμικρότερα, ἃ δὴ τεχνικὰ πάντες προσαγορεύομεν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. ἜΩδ' ἔτι σαφέστερον ἐρῶ. Πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέ- b
ρα φύσει πάντα εἶναι καὶ τύχη φασίν, τέχνη δὲ οὐδὲν τούτων, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα αὐτῶν σώματα, γῆς τε καὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἄστρον τε πέρι, διὰ τούτων γεγενῆσθαι παντελῶς ὄντων ἀψύχων· τύχη δὲ φερόμενα τῇ τῆς δυνάμεως ἕκαστα ἕκαστων, ἧ συμπέπτωκεν ἀρμόττοντα οἰκείως πῶς, θερμὰ ψυχροῖς ἢ ξηρὰ πρὸς ὑγρὰ καὶ c
μαλακὰ πρὸς σκληρά, καὶ πάντα ὁπόσα τῇ τῶν ἐναντίων κρᾶσει κατὰ τύχην ἐξ ἀνάγκης συνεκεράσθη, ταῦτη καὶ κατὰ ταῦτα οὕτως γεγεννηκῆναι τὸν τε οὐρανὸν ὄλον καὶ πάντα ὁπόσα κατ' οὐρανόν, καὶ ζῶα αὐτῶν καὶ φυτὰ σύμπαντα, ὥρων πασῶν ἐκ τούτων γενομένων, οὐ διὰ νοῦν, φασίν, οὐδὲ διὰ τινα θεὸν οὐδὲ διὰ τέχνην ἀλλά, ὃ λέγομεν, φύσει καὶ τύχη. Τέχνην δὲ ὕστερον ἐκ

τούτων ὑστέραν γενομένην, αὐτὴν θνητὴν ἐκ θνητῶν ὑστερα γε- d
 γεννηκέναι παιδιάς τινας, ἀληθείας οὐ σφόδρα μετεχούσας,
 ἀλλὰ εἶδωλ' ἅττα συγγενῆ ἑαυτῶν, οἳ ἢ γραφικὴ γεννᾶ καὶ μου-
 σικὴ καὶ ὄσαι ταύταις εἰσὶν συνέριθοι τέχναι· αἱ δὲ τι καὶ σπου-
 दाῖον ἄρα γεννώσι τῶν τεχνῶν, εἶναι ταύτας ὀπόσαι τῇ φύσει
 ἐκοίνωσαν τὴν αὐτῶν δύναμιν, οἷον αὐτὴ ἰατρικὴ καὶ γεωργικὴ καὶ
 γυμνατικὴ. Καὶ δὴ καὶ τὴν πολιτικὴν σμικρόν τι μέρος εἶναι φα-
 σιν κοινωνοῦν φύσει, τέχνη δὲ τὸ πολὺ, οὕτω δὲ καὶ τὴν νομοθε- e
 σίαν πᾶσαν οὐ φύσει, τέχνη δέ, ἥς οὐκ ἀληθεῖς εἶναι τὰς θέσεις.

ΚΑ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Θεοὺς, ὧ μακάριε, εἶναι πρῶτόν φασι οὗτοι τέχνη, οὐ
 φύσει ἀλλὰ τισιν νόμοις, καὶ τούτους ἄλλους ἄλλη, ὅπη ἕκαστοι
 ἑαυτοῖσι συνωμολόγησαν νομοθετούμενοι· καὶ δὴ καὶ τὰ καλὰ
 φύσει μὲν ἄλλα εἶναι, νόμῳ δὲ ἕτερα, τὰ δὲ δὴ δίκαια οὐδ' εἶναι
 τὸ παράπαν φύσει, ἀλλ' ἀμφισβητοῦντας διατελεῖν ἀλλήλοισι καὶ
 μετατιθεμένους αἰεὶ ταῦτα, ἃ δ' ἂν μετᾶθωνται καὶ ὄταν, τότε κύ- 890a
 ρια ἕκαστα εἶναι, γιγνόμενα τέχνη καὶ τοῖς νόμοις ἀλλ' οὐ δὴ τι-
 νι φύσει. Ταῦτ' ἐστίν, ὧ φίλοι, ἅπαντα ἀνδρῶν σοφῶν παρὰ νέ-
 οισι ἀνθρώποις, ἰδιωτῶν τε καὶ ποιητῶν, φασκόντων εἶναι τὸ δι-

καίωτατον ὃ τί τις ἂν νικᾷ βιαζόμενος· ὅθεν ἀσέβειαι τε ἀνθρώποις ἐμπίπτουσιν νέοις, ὡς οὐκ ὄντων θεῶν οἶους ὁ νόμος προστάττει διανοεῖσθαι δεῖν, στάσεις τε διὰ ταῦτα ἐλκόντων πρὸς τὸν κατὰ φύσιν ὀρθὸν βίον, ὃς ἔστιν τῇ ἀληθείᾳ κρατοῦντα ζῆν τῶν ἄλλων καὶ μὴ δουλεύοντα ἐτέροισι κατὰ νόμον.

ΚΛ. Οἷον διελήλυθας, ὦ ξένε, λόγον, καὶ ὄσην λώβην ἀνθρώπων νέων δημοσίᾳ πόλεσιν τε καὶ ἰδίους οἴκοις. b

ΑΘ. Ἀληθῆ μέντοι λέγεις, ὦ Κλεινία. Τί οὖν οἶε χρῆναι δρᾶν τὸν νομοθέτην, οὕτω τούτων πάλαι παρεσκευασμένων; Ἡ μόνον ἀπειλεῖν σπάντα ἐν τῇ πόλει σύμπτῃσι τοῖς ἀνθρώποις, ὡς εἰ μὴ φήσουσιν εἶναι θεοὺς καὶ διανοηθήσονται δοξάζοντες τοιούτους οἶους φησὶν ὁ νόμος – καὶ περὶ καλῶν καὶ δικαίων καὶ περὶ ἀπάντων τῶν μεγίστων ὁ αὐτὸς λόγος, ὅσα δὲ πρὸς ἀρετὴν τείνει καὶ κακίαν, ὡς δεῖ ταῦτα οὕτω πράττειν διανοουμένους δπηπερ ἂν ὁ νομοθέτης ὑφηγήσῃται γράφων – ὃς δ' ἂν μὴ παρέχῃται ἑαυτὸν τοῖς νόμοις εὐπειθῆ, τὸν μὲν δεῖν τεθνάναι, τὸν δὲ τινα πληγαῖς καὶ δεσμοῖς, τὸν δὲ ἀτιμίαις, ἄλλους δὲ πενίαις κολάζεσθαι καὶ φυγαῖς· πειθῶ δὲ τοῖς ἀνθρώποις, ἅμα τιθέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, μηδεμίαν ἔχειν τοῖς λόγοις προσάπτοντα εἰς δύναμιν ἡμεροῦν; c

ΚΛ. Μηδαμῶς, ὦ ξένε, ἀλλ' εἴπερ τυγχάνει γε οὕσα καὶ σμικρὰ πειθῶ τις περὶ τὰ τοιαῦτα, δεῖ μηδαμῆ κάμνειν τὸν γε ἄξιον d

καὶ σμικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν, τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἰέντα, τῷ παλαιῷ [νόμῳ] ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ ὡς εἰσὶν θεοὶ καὶ ὅσα νυνδὴ διήλθες σύ, καὶ δὴ καὶ νόμῳ αὐτῷ βοηθῆσαι καὶ τέχνῃ, ὡς ἔστων φύσει ἢ φύσεως οὐχ ἦττονι, εἴπερ νοῦ γέ ἐστιν γεννήματα κατὰ λόγον ὀρθόν, ὃν σύ τε λέγειν μοι φαίνη καὶ ἐγὼ σοι πιστεύω τὰ νῦν.

ΑΘ. Ὡς προθυμότετε Κλεινία, τί δ'; Οὐ χαλεπά τέ ἐστι συνακολουθεῖν λόγοις οὕτως εἰς πλήθη λεγόμενα, μήκη τε αὐτὴ κέκτηται διωλύγια; e

ΑΘ. Τί δέ, ὦ ξένη; Περὶ μέθης μὲν καὶ μουσικῆς οὕτω μακρὰ λέγοντας ἡμᾶς αὐτοὺς περιεμείναμεν, περὶ θεῶν δὲ καὶ τῶν τοιούτων οὐχ ὑπομενοῦμεν; Καὶ μὴν καὶ νομοθεσίᾳ γέ ἐστὶν που τῇ μετὰ φρονήσεως μεγίστη βοήθεια, διότι τὰ περὶ νόμους προσταγμάτων ἐν γράμμασι τεθέντα, ὡς δώσοντα εἰς πάντα χρόνον ἔλεγχον, πάντως ἤρεμει, ὥστε οὔτ' εἰ χαλεπά κατ' ἀρχὰς ἀκούειν ἐστὶν φοβητέον, ἅ γ' ἔσται καὶ τῷ δυσμαθεῖ πολλάκις ἐπανιόντι σκοπεῖν, οὔτε εἰ μακρὰ, ὠφέλιμα δέ, διὰ ταῦτα λόγον οὐδαμῇ ἔχει οὐδὲ ὅσιον ἔμοιγε εἶναι φαίνεται τὸ μὴ οὐ βοηθεῖν τοῦτοις τοῖς λόγοις πάντα ἄνδρα κατὰ δύναμιν. 891a

ΜΕ. Ἄριστα, ὦ ξένη, δοκεῖ μοι λέγειν Κλεινίας. b

ΑΘ. Καὶ μάλα γε, ὦ Μέγιλλε, ποιητέον τε ὡς λέγει. Καὶ γὰρ

εἰ μὴ κατεσπαρμένοι ἦσαν οἱ τοιοῦτοι λόγοι ἐν τοῖς πᾶσιν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀνθρώποις, οὐδὲν ἂν ἔδει τῶν ἑπαμυνούντων λόγων ὡς εἰσὶν θεοί· νῦν δὲ ἀνάγκη. Νόμοις οὖν διαφθειρομένοις τοῖς μεγίστοις ὑπὸ κακῶν ἀνθρώπων τίνα καὶ μᾶλλον προσήκει βοηθεῖν ἢ νομοθέτην;

ΜΕ. Οὐκ ἔστιν.

ΑΘ. Ἄλλὰ δὴ λέγε μοι πάλιν, Κλεινία, καὶ σύ – κοινωνὸν γὰρ δεῖ σε εἶναι τῶν λόγων – κινδυνεύει γὰρ ὁ λέγων ταῦτα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα πρῶτα ἠγεῖσθαι τῶν πάντων εἶναι, καὶ τὴν φύσιν ὀνομάζειν ταῦτα αὐτά, ψυχὴν δὲ ἐκ τούτων ὕστερον. Ἔοικεν δὲ οὐ κινδυνεύειν ἀλλὰ ὄντως σημαίνειν ταῦτα ἡμῖν τῷ λόγῳ.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἄρα' οὖν πρὸς Διὸς οἶον πηγὴν τίνα ἀνοήτου δόξης ἀνηυρήκαμεν ἀνθρώπων ὁπόσοι πώποτε τῶν περὶ φύσεως ἐφήμαντο ζητημάτων; Σκόπτει πάντα λόγον ἐξετάζων· οὐ γὰρ δὴ μικρὸν γε τὸ διαφέρον, εἰ φανεῖεν οἱ λόγων ἀπτόμενοι ἀσεβῶν, ἄλλοις τε ἐξάρχοντες, μὴδὲ εὐ τοῖς λόγοις ἄλλ' ἐξημαρτημένως χρώμενοι. Δοκεῖ τοίνυν μοι ταῦτα οὕτως ἔχειν.

ΚΛ. Εὐ λέγεις· ἀλλ' ὅπη, πειρῶ φράζειν.

ΑΘ. Ἔοικεν τοίνυν ἀθηεστέρων ἀπτεόν εἶναι λόγων.

ΚΛ. Οὐκ ὀκνητέον, ὦ ξένη. Μανθάνω γὰρ ὡς νομοθεσίας

ἐκτὸς οἰήσῃ βαίνειν, ἐὰν τῶν τοιούτων ἀπτώμεθα λόγων. Εἰ δὲ ἔστι μῆδαμῆ ἐτέρως συμφωνῆσαι τοῖς νῦν κατὰ νόμον λεγομένοις θεοῖς ὡς ὀρθῶς ἔχουσιν ἢ ταύτη, λεκτέον, ὃ θαυμάσιε, καὶ ταύτη. e

ΑΘ. Λέγοιμι' ἄν, ὡς ἔοικεν, ἤδη σχεδὸν οὐκ εἰωθότα λόγον τινὰ τόνδε. Ὁ πρῶτον γενέσεως καὶ φθορᾶς αἴτιον ἀπάντων, τοῦτο οὐ πρῶτον ἀλλὰ ὕστερον ἀπεφάνησαν εἶναι γεγονὸς οἱ τὴν τῶν ἀσεβῶν ψυχὴν ἀπεργασάμενοι λόγοι, ὃ δὲ ὕστερον, πρότερον· ὅθεν ἡμαρτήκασι περὶ θεῶν τῆς ὄντως οὐσίας.

ΚΛ. Οὕτω μανθάνω. 892a

ΑΘ. Ψυχὴν, ὃ ἑταῖρε, ἠγνοημένοι κινδυνεύουσι μὲν ὀλίγου σύμπαντες οἷόν τε ὄν τυγχάνει καὶ δύναμιν ἣν ἔχει, τῶν τε ἄλλων αὐτῆς πέρι καὶ δὴ καὶ γενέσεως, ὡς ἐν πρώτοις ἐστί, σωματῶν ἐμπροσθεν πάντων γενομένη, καὶ μεταβολῆς τε αὐτῶν καὶ μετακοσμήσεως ἀπάσης ἄρχει παντὸς μᾶλλον· εἰ δὲ ἔστιν ταῦτα οὕτως, ἄρ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ ψυχῆς συγγενῆ πρότερα ἂν εἶη γεγονότα τῶν σώματι προσηκόντων, οὕσης γ' αὐτῆς πρᾶσβυτέρως ἢ σώματος; b

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Δόξα δὴ καὶ ἐπιμέλεια καὶ νοῦς καὶ τέχνη καὶ νόμος σκληρῶν καὶ μαλακῶν καὶ βαρέων καὶ κούφων πρότερα ἂν εἶη· καὶ δὴ καὶ τὰ μεγάλα καὶ πρῶτα ἔργα καὶ πράξεις τέχνης ἂν γί-

γνοιτο, ὄντα ἐν πρώτοις, τὰ δὲ φύσει καὶ φύσις, ἦν οὐκ ὀρθῶς ἐπονομάζουσιν αὐτὸ τοῦτο, ὕστερα καὶ ἀρχόμενα ἂν ἐκ τέχνης εἶη καὶ νοῦ.

ΚΑ. Πῶς οὐκ ὀρθῶς;

c

ΑΘ. Φύσιν βούλονται λέγειν γένεσιν τὴν περὶ τὰ πρώτα· εἰ δὲ φανήσεται ψυχὴ πρῶτον, οὐ πῦρ οὐδὲ ἀήρ, ψυχὴ δ' ἐν πρώτοις γεγενημένη, σχεδὸν ὀρθότατα λέγοιτ' ἂν εἶναι διαφερόντως φύσει. Ταῦτ' ἔσθ' οὕτως ἔχοντα, ἂν ψυχὴν τις ἐπιδείξει πρεσβυτέραν οὖσαν σώματος, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς.

ΚΑ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο στελλώμεθα;

d

ΚΑ. Τί μὴν;

ΑΘ. Φυλάττωμεν δὴ παντάπασιν ἀπατηλὸν λόγον, μὴ πη πρεσβύτας ἡμᾶς ὄντας νεοπρεπῆς ὦν παραπίση καὶ διαφυγῶν καταγελάστους ποιήσῃ καὶ δόξωμεν μείζονα ἐπιβαλλόμενοι καὶ τῶν σμικρῶν ἀποτυχεῖν. Σκοπεῖτε οὖν. Εἰ καθάπερ ποταμὸν ἡμᾶς ἔδει τρεῖς ὄντας διαβαίνειν ῥέοντα σφόδρα, νεώτατος δ' ἐγὼ τυγχάνων ἡμῶν καὶ πολλῶν ἔμπειρος ῥευμάτων, εἶπον ὅτι πρῶτον ἐμὲ χρῆναι πειραθῆναι κατ' ἑμαυτόν, καταλιπόντα ὑμᾶς ἐν ἀσφαλεῖ, σκέψασθαι εἰ διαβατός ἐστι πρεσβυτέροις οὖσι καὶ ὑμῖν, ἢ πῶς ἔχει, καὶ φανέντος μὲν ταύτη, καλεῖν ὑμᾶς τότε καὶ συνδιαβιβάξιν ἔμπειρία, εἰ δὲ ἄβατος ἦν ὡς ὑμῖν, ἐν ἐμοὶ τὸν κίν-

e

δυνον γεγονέναι, μετρίως ἂν ἐδόκουν λέγειν, καὶ δὴ καὶ νῦν ὁ μέλλων ἐστὶ λόγος σφοδρότερος καὶ σχεδὸν ἴσως ἄβατος ὡς τῇ σφῶν ῥώμῃ· μὴ δὴ σκοτοδινίαν ἱλιγγόν τε ὑμῖν ἐμποιήσῃ παραφερόμενός τε καὶ ἐρωτῶν ἀήθεις ὄντας ἀποκρίσεων, εἴτ' ἀσχη- 893a
μοσύνην ἀπρέπειάν τε ἐντέκη ἀηδῆ, δοκεῖ δὴ μοι χρῆναι ποιεῖν οὕτως ἢ τὰ νῦν ἐμέ, ἀνερωτᾶν πρῶτον ἑμαυτόν, ἀκουόντων ὑμῶν ἐν ἀσφαλῆϊ, καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκρίνασθαι πάλιν ἐμέ, καὶ τὸν λόγον ἅπαντα οὕτω διεξελεθεῖν, μέχριπερ ἂν ψυχῆς πέρι διαπεράνηται καὶ δείξῃ πρότερον ὄν ψυχὴν σώματος.

ΚΛ. Ἄριστ', ὦ ξένε, δοκεῖς ἡμῖν εἰρηκέναι, ποιεῖ τε ὡς λέγεις.

ΑΘ. Ἄγε δὴ, θεὸν εἰ ποτε παρακλητέον ἡμῖν, νῦν ἔστω τοῦτο b
οὕτω γενόμενον – ἐπὶ γε ἀπόδειξιν ὡς εἰσὶν τὴν αὐτῶν σπουδῇ πάσῃ παρακεκλήσθων – ἐχόμενοι δὲ ὡς τινος ἀσφαλούς πείσματος ἐπεισβαίνωμεν εἰς τὸν νῦν λόγον. Καὶ μοι ἐλεγχομένῳ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐρωτήσεων τοιαῖσδε ἀσφαλέστατα ἀποκρίνεσθαι φαίνεται κατὰ τάδε· Ὡ ξένε, ὁπότεν φῆ τις, ἄρα ἔσθηκε μὲν πάντα, κινεῖται δὲ οὐδέν; Ἥ τούτῳ πᾶν τοῦναντίον; Ἥ τὰ μὲν αὐτῶν κινεῖται, τὰ δὲ μένει; – Τὰ μὲν κινεῖταιί που, φήσω, τὰ δὲ c

μένει. – Μῶν οὖν οὐκ ἐν χώρᾳ τινὶ τὰ τε ἐστῶτα ἔστηκεν καὶ τὰ κινούμενα κινεῖται; – Πῶς γὰρ οὐ; – Καὶ τὰ μὲν γε ἐν μιᾷ ἔδρᾳ που τοῦτο ἂν δρῶν, τὰ δὲ ἐν πλείοσιν. – Τὰ τῆν τῶν ἐστῶτων ἐν μέσῳ λαμβάνοντα δύναμιν λέγεις, φήσομεν, ἐν ἐνὶ κινεῖσθαι, καθάπερ ἢ τῶν ἐστάναι λεγομένων κύκλων στρέφεται περιφορᾷ; – Ναί. – Μανθάνομεν δέ γε ὡς ἐν ταύτῃ τῇ περιφορᾷ τὸν μέγιστον καὶ τὸν σμικρότατον κύκλον ἅμα περιάγουσα, ἢ τοιαύτῃ κίνησις d
ἀνά λόγον ἑαυτὴν διανέμει σμικροῖς τε καὶ μεῖζοσιν, ἐλάττων τε οὕσα καὶ πλείων κατὰ λόγον· διὸ δὴ τῶν θαυμαστῶν ἀπάντων πηγὴ γέγονεν, ἅμα μεγάλους καὶ σμικροὺς κύκλους βραδυτῆτάς τε καὶ τάχῃ ὁμολογούμενα πορεύουσα, ἀδύνατον, ὡς ἂν τις ἐλπῖσειε, γίγνεσθαι πάθος. – Ἀληθέστατα λέγεις. – Τὰ δέ γε κινούμενα ἐν πολλοῖς φαίνη μοι λέγειν ὅσα φορᾷ κινεῖται μεταβαίνοντα e
εἰς ἕτερον αἰεὶ τόπον, καὶ τοτὲ μὲν ἔστιν ὅτε βάσιν ἐνός κεκτημένα τινός κέντρου, τοτὲ δὲ πλείονα τῷ περικυλινδεῖσθαι. Προστυγχάνοντα δ' ἐκάστοτε ἐκάστοις, τοῖς ἐστῶσι μὲν διασχίζεται, τοῖς δ' ἄλλοις ἔξ ἐναντίας ἀπαντῶσι καὶ φερομένοις εἰς ἐν γιγνόμενα μέσα τε καὶ μεταξύ τῶν τοιούτων συγκρίνεται. – Λέγω γὰρ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχοντα, ὡς σὺ λέγεις. – Καὶ μὴν καὶ συγκρινόμενα μὲν αὐξάνεται, διακρινόμενα δὲ φθίνει τότε, ὅταν ἢ καθεστηκυῖα ἐκάστων ἕξις διαμένη, μὴ μενούσης δὲ αὐτῆς, δι' 894a

ἀμφοτέρα ἀπόλλυται. Γίγνεται δὴ πάντων γέनेσις, ἥνίκ' ἂν τί πάθος ᾗ; Δῆλον ὡς ὁπότεν ἀρχὴ λαβοῦσα αὔξην εἰς τὴν δευτέραν ἔλθῃ μετάβασιν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν πλησίον, καὶ μέχρι τριῶν ἔλθοῦσα αἴσθησιν σχῆ τοῖς αἰσθανομένοις. Μεταβάλλον μὲν οὖν οὕτω καὶ μετακινούμενον γίγνεται πᾶν· ἔστιν δὲ ὄντως ὄν, ὁπότεν μὲνη, μεταβαλὼν δὲ εἰς ἄλλην ἕξιν διέφθαρται παντελῶς. Ἐὰρ οὖν κινήσεις πάσας, εἰρηγάμεν ὡς ἐν εἵδεσιν λαβεῖν μετ' ἀριθμοῦ, πλὴν γε, ὧ φίλοι, δυοῖν;

ΚΛ. Ποίαιν δῆ;

ΑΘ. Σχεδόν, ὠγαθέ, ἐκείναιν ὧν ἕνεκα πᾶσα ἡμῖν ἔστιν ἡ σκέψις τὰ νῦν.

ΚΛ. Λέγε σαφέστερον.

ΑΘ. Ψυχῆς ἦν ἕνεκά που;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἐστω τοίνυν ἡ μὲν ἕτερα δυναμένη κινεῖν κινήσις, ἑαυτὴν δὲ ἀδυνατοῦσα, αἰεὶ μία τις, ἡ δὲ αὐτὴν τ' αἰεὶ καὶ ἕτερα δυναμένη κατὰ τε συγκρίσεις ἔν τε διακρίσεσιν αὔξαις τε καὶ τῷ ἐναντίῳ καὶ γενέσεσι καὶ φθοραῖς ἄλλη μία τις αὐτῶν πασῶν κινήσεων.

ΚΛ. Ἐστω γὰρ οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἕτερον αἰεὶ κινουσαν καὶ μεταβαλλομένην ὑφ' ἐτέρου θήσομεν ἐνάτην αὐτῆν τε ἑαυτὴν κινουσαν καὶ ἕτερον, ἐναρμόττουσαν πᾶσιν μὲν ποιήμασι, πᾶσιν δὲ παθήμασι,

b

c

καλουμένην δὲ ὄντως τῶν ὄντων πάντων μεταβολὴν καὶ κίνησιν, ταύτην δὲ δεκάτην σχεδὸν ἐροῦμεν.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Τῶν δὴ δέκα μάλιστα ἡμῖν κινήσεων τίν' ἂν προκρίναμεν ὀρθότατα πασῶν ἐρωμενεστάτην τε εἶναι καὶ πρακτικὴν διαφερόντως;

ΚΛ. Μυρίῳ ἀνάγκη που φάναι διαφέρειν τὴν αὐτὴν αὐτὴν δυναμένην κινεῖν, τὰς δὲ ἄλλας πάσας ὑστέρας.

ΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἄρ' οὖν ἡμῖν τῶν νῦν οὐκ ὀρθῶς ῥηθέντων μεταθετέον ἐν ἧ καὶ δύο;

ΚΛ. Ποῖα φήεις;

ΑΘ. Τὸ τῆς δεκάτης ῥηθὲν σχεδὸν οὐκ ὀρθῶς εἴρηται.

ΚΛ. Πῆ;

ΑΘ. Πρῶτον γενέσει τέ ἐστιν καὶ ῥώμη κατὰ λόγον· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἔχομεν τοῦτου δευτέρου, ἄρτι ῥηθὲν ἀτόπως ἔνατον.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ὡςδε. Ὅταν ἕτερον ἄλλο ἡμῖν μεταβάλη καὶ τοῦτο ἄλλο ἕτερον αἰεὶ, τῶν τοιούτων ἄρα ἔσται ποτὲ τι πρῶτον μεταβάλλον; Καὶ πῶς, ὃ γ' ἂν ὑπ' ἄλλου κινήται, τοῦτ' ἔσται ποτὲ τῶν ἀλλοιοούντων πρῶτον; Ἀδύνατον γάρ. Ἄλλ' ὅταν ἄρα αὐτὸ αὐτὸ κινήσαν ἕτερον ἀλλοιώσῃ, τὸ δ' ἕτερον ἄλλο, καὶ οὕτω δὴ χίλια 895a

ἐπὶ μυρίοις γίγνηται τὰ κινήθοντα, μὴν ἀρχὴ τις αὐτῶν ἔσται τῆς κινήσεως ἀπάσης ἄλλη πλὴν ἢ τῆς αὐτῆς αὐτὴν κινήσεως μεταβολή;

ΚΛ. Κάλλιστα εἶπες, συγχωρητέα τε τούτοις.

ΑΘ. Ἐτι δὴ καὶ τῆδε εἵπωμεν, καὶ ἀποκρινώμεθα πάλιν ἡμῖν αὐτοῖσιν. Εἰ σταίη πως τὰ πάντα ὁμοῦ γενόμενα, καθάπερ οἱ πλείστοι τῶν τοιοῦτων τολμῶσι λέγειν, τίν' ἄρα ἐν αὐτοῖς ἀνάγκη πρώτων κινήσιν γενέσθαι τῶν εἰρημένων; Τὴν αὐτὴν ἑαυτὴν δῆπου κινούσαν ὑπ' ἄλλου γάρ οὐ μήποτε ἔμπροσθεν μεταπέση, μηδεμιᾶς γε ἐν αὐτοῖς οὔσης ἔμπροσθεν μεταπτώσεως. Ἄρχὴν ἄρα κινήσεων πασῶν καὶ πρώτην ἐν τε ἑστῶσιν γενομένην καὶ ἐν κινουμένοις οὔσαν τὴν αὐτὴν κινούσαν φήσομεν ἀναγκαίως εἶναι πρεσβυτάτην καὶ κρατίστην μεταβολὴν πασῶν, τὴν δὲ ἀλλοιουμένην ὑφ' ἑτέρου, κινούσαν δὲ ἕτερα δευτέραν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Ὅποτε δὴ τοίνυν ἐνταῦθ' ἔομεν τοῦ λόγου, τόδε ἀποκρινώμεθα.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἐὰν ἴδωμέν που ταύτην γενομένην ἐν τῷ γήινῳ ἢ ἐνύδρῳ ἢ πυροειδεῖ, κεχωρισμένῳ ἢ καὶ συμμιγεῖ, τί ποτε φήσομεν ἐν τῷ τοιοῦτῳ πάθος εἶναι;

ΚΛ. Μὴν ἄρα με ἐρωτᾶς εἰ ζῆν αὐτὸ προσερούμεν, ὅταν αὐτὸ αὐτὸ κινή;

ΑΘ. Ναί.

ΚΛ. Ζῆν· πῶς γάρ οὔ;

ΑΘ. Τί δέ; Ὅποταν ψυχὴν ἐν τισιν ὀρώμεν, μῶν ἄλλο ἢ ταυτὸν τούτῳ; Ζῆν ὁμολογητέον;

ΚΛ. Οὐκ ἄλλο.

ΑΘ. Ἐχε δὴ πρὸς Διός· ἄρ' οὐκ ἂν ἐθέλοις περὶ ἕκαστον τρία d
νοεῖν;

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἐν μὲν τὴν οὐσίαν, ἐν δὲ τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἐν δὲ τὸ ὄνομα· καὶ δὴ καὶ ἐρωτήσεις εἶναι περὶ τὸ ὄν ἅπαν δύο.

ΚΛ. Πῶς δύο;

ΑΘ. Τοτὲ μὲν ἡμῶν ἕκαστον τοῦνομα προτεινόμενον αὐτὸ τὸν λόγον ἀπαιτεῖν, τοτὲ δὲ τὸν λόγον αὐτὸν προτεινόμενον ἐρωτᾶν αὐ τοῦνομα.

ΚΛ. Ἄρά γε τὸ τοιόνδε αὐ βουλόμεθα νῦν λέγειν;

ΑΘ. Τὸ ποῖον;

ΚΛ. Ἐστὶν που δίχα διαιρούμενον ἐν ἄλλοις τε καὶ ἐν e
ἀριθμῶ· τούτῳ δὴ τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δέ, ἀριθμὸς διαιρούμενος εἰς ἴσα δύο μέρη.

ΑΘ. Ναί. Τὸ τοιοῦτον φράζω. Μῶν οὖν οὐ ταυτὸν ἐκατέρως προσαγορεύομεν, ἅντε τὸν λόγον ἐρωτῶμενοι τοῦνομα ἀποδιδῶμεν, ἅντε τοῦνομα τὸν λόγον, ἄρτιον ὀνόματι, καὶ λόγῳ δίχα διαιρούμενον ἀριθμὸν, προσαγορεύοντες ταυτὸν ὄν;

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Ὡς δὴ ψυχὴ τοῦνομα, τίς τούτου λόγος; Ἐχομεν ἄλλον

πλὴν τὸν νυνδὴ ῥηθέντα, τὴν δυναμένην αὐτὴν αὐτὴν κινεῖν κί- 896a
νησιν;

ΚΛ. Τὸ ἑαυτὸ κινεῖν φῆς λόγον ἔχειν τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἦνπερ
τοῦνομα ὃ δὴ πάντες ψυχὴν προσαγορευόμεν;

ΑΘ. Φημί γε· εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, ἄρα ἔτι ποθοῦμεν
μὴ ἱκανῶς δεδειχθαι ψυχὴν ταῦτόν ὄν καὶ τὴν πρώτην γένεσιν
καὶ κινήσιν τῶν τε ὄντων καὶ γεγονότων καὶ ἔσομένων καὶ πά-
ντων αὐτῶν ἐναντίων τούτοις, ἐπειδὴ γε ἀνεφάνη μεταβολῆς τε b
καὶ κινήσεως ἀπάσης αἰτία ἅπασιν;

ΚΛ. Οὐκ, ἀλλὰ ἱκανώτατα δέδεικται ψυχὴ τῶν πάντων πρε-
σβυτάτη, γενομένη γε ἀρχὴ κινήσεως.

ΑΘ. Ἐὰρ οὖν οὐκ ἢ δι' ἕτερον ἐν ἄλλῃ γιγνομένη κινήσει,
αὐτὸ δὲ ἐν αὐτῷ μηδέποτε παρέχουσα κινεῖσθαι μηδέν, δευτέρα
τε, καὶ ὁπόσων ἀριθμῶν βούλοιο ἄν τις ἀριθμῆν αὐτὴν πολλο-
στήν, τοσοῦτων, σώματος οὔσα ὄντως ἀψύχου μεταβολή;

ΚΛ. Ὅρθως.

ΑΘ. Ὅρθως ἄρα καὶ κυρίως ἀληθέστατά τε καὶ τελεώτατα
εἰρηκότες ἂν εἶμεν ψυχὴν μὲν προτέραν γεγονέναι σώματος ἡμῖν, c
σῶμα δὲ δευτερόν τε καὶ ἕστερον, ψυχῆς ἀρχοῦσης, ἀρχόμενον
κατὰ φύσιν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα μὲν οὖν.

ΑΘ. Μεμνήμεθά γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν τοῖς πρόσθεν ὥς, εἰ
ψυχὴ φανεῖται πρεσβυτέρα σώματος οὔσα, καὶ τὰ ψυχῆς τῶν τοῦ

σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τρόποι δὲ καὶ ἦθη καὶ βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς ἐπιμελείαι τε καὶ μνήμαι πρότερα μήκους σωμάτων καὶ πλάτους καὶ βάθους καὶ ῥώμης εἶη γεγονότα ἄν, εἴπερ καὶ ψυχὴ σώματος. d

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν τὸ μετὰ τοῦτο ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι ψυχὴν καὶ τῶν κακῶν καὶ καλῶν καὶ αἰσχροῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων καὶ πάντων τῶν ἐναντίων, εἴπερ τῶν πάντων γε αὐτὴν θήσομεν αἰτίαν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν ἅπασιν τοῖς πάντη κινουμένοις μῶν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη διοικεῖν φάναι; e

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Μίαν ἢ πλείους; Πλείους· ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι. Δυοῖν μὲν γέ που ἔλαττον μηδὲν τιθώμεν, τῆς τε εὐεργέτιδος καὶ τῆς τάναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι.

ΚΛ. Σφόδρα ὀρθῶς εἴρηκας.

ΑΘ. Εἶεν. Ἄγει μὲν δὴ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν ταῖς αὐτῆς κινήσεσιν, αἷς ὀνόματά ἐστιν βούλε- 897a
σθαι, σκοπεῖσθαι, ἐπιμελεῖσθαι, βουλεύεσθαι, δοξάζειν ὀρθῶς ἐψευσμένως, χαίρουσαν λυπούμενην, θαρροῦσαν φοβουμένην, μισοῦσαν στέργουσαν, καὶ πάσαις ὄσαι τούτων συγγενεῖς ἢ πρω-
τουργοὶ κινήσεις τὰς δευτερουργοὺς αὐτὰ παραλαμβάνουσαι κινή-
σεις σωμάτων ἄγουσι πάντα εἰς αὐξήσιν καὶ φθίσιν καὶ διάκρι-

σιν καὶ σύγκρισιν καὶ τούτοις ἐπομένας θερμοῦτητας ψύξεις, βαρῦτητας κουφότητας, σκληρὸν καὶ μαλακόν, λευκὸν καὶ μέλαν, αὔστηρὸν καὶ γλυκὺ, [καὶ] πᾶσιν οἷς ψυχὴ χρωμένη, νοῦν μὲν προσλαβοῦσα αἰεὶ θεῖον ὀρθῶς θεὸς οὔσα, ὀρθὰ καὶ εὐδαιμόνα παιδαγωγεῖ πάντα, ἀνοίᾳ δὲ συγγενομένη πάντα αὐτῶν τάναντία τούτοις ἀπεργάζεται. Τιθῶμεν ταῦτα οὕτως ἔχειν, ἢ ἔτι διστάζομεν εἰ ἐτέρως πως ἔχει;

ΚΛ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Πότερον οὖν δὴ ψυχῆς γένος ἐγκρατέες οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς περιόδου γεγονέναι φῶμεν; Τὸ φρόνιμον καὶ ἀρετῆς πλήρες, ἢ τὸ μηδέτερα κεκτημένον; Βούλεσθε οὖν πρὸς ταῦτα ὧδε ἀποκρινώμεθα;

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Εἰ μὲν, ὧ θαυμάσιε, φῶμεν, ἢ σύμπασα οὐρανοῦ ὁδὸς ἄμα καὶ φορὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων ἀπάντων νοῦ κινήσει καὶ περιφορᾷ καὶ λογισμοῖς ὁμοίαν φύσιν ἔχει καὶ συγγενῶς ἔρχεται, δῆλον ὡς τὴν ἀρίστην ψυχὴν φατέον ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κόσμου παντός καὶ ἄγειν αὐτὸν τὴν τοιαύτην ὁδὸν ἐκείνην.

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Εἰ δὲ μανικῶς τε καὶ ἀτάκτως ἔρχεται, τὴν κακὴν.

ΚΛ. Καὶ ταῦτα ὀρθῶς.

ΑΘ. Τίνα οὖν δὴ νοῦ κινήσεις φύσιν ἔχει; Τοῦτο ἤδη χαλεπὸν, ὧ φίλοι, ἐρώτημα ἀποκρινόμενον εἰπεῖν ἐμφρόνως· διὸ δὴ καὶ

ἐμὲ τῆς ἀποκρίσεως ὑμῖν δίκαιον τὰ νῦν προσλαμβάνειν.

ΚΛ. Εὖ λέγεις.

ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἐξ ἐναντίας οἶον εἰς ἥλιον ἀποβλέποντες, νύκτα ἐν μεσημβρίᾳ ἐπαγόμενοι, ποιησώμεθα τὴν ἀπόκρισιν, ὡς νοῦν ποτε θνητοῖς ὄμμασιν ὀψόμενοι τε καὶ γνωσόμενοι ἱκανῶς· πρὸς δὲ εἰκόνα τοῦ ἐρωτωμένου βλέποντας ἀσφαλέστερον ὄραν. e

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἡ προσέοικεν κινήσει νοῦς τῶν δέκα ἐκεινων κινήσεων, τὴν εἰκόνα λάβωμεν· ἦν συναναμνησθεῖς ὑμῖν ἐγὼ κοινῇ τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι.

ΚΛ. Κάλλιστα ἂν λέγοις.

ΑΘ. Μεμνήμεθα τοίνυν τῶν τότε ἔτι τοῦτο γε, ὅτι τῶν πάντων τὰ μὲν κινεῖσθαι, τὰ δὲ μένειν ἔθεμεν;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τῶν δ' αὖ κινουμένων τὰ μὲν ἐν ἐνὶ τόπῳ κινεῖσθαι, τὰ δ' ἐν πλείοσιν φερόμενα. 898a

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Τοῦτοιν δὴ τοῖν κινήσειον τὴν ἐν ἐνὶ φερομένην ἀεὶ περιγέ τι μέσον ἀνάγκη κινεῖσθαι, τῶν ἐντόρων οὔσαν μίμημά τι κύκλων, εἶναί τε αὐτὴν τῇ τοῦ νοῦ περιόδῳ πάντως ὡς δυνατόν οἰκειοτάτην τε καὶ ὁμοίαν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Τὸ κατὰ ταῦτα δῆπου καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ

περὶ τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ ἕνα λόγον καὶ τάξιν μίαν
 ἄμφω κινεῖσθαι λέγοντες, νοῦν τὴν τε ἐν ἐνὶ φερομένην κίνησιν,
 σφαιράς ἐντόρνου ἀπεικασμένα φοραῖς, οὐκ ἂν ποτε φανείμεν
 φαῦλοι δημιουργοὶ λόγῳ καλῶν εἰκόνων.

ΚΛ. Ὅρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν αὖ ἢ γε μηδέποτε ὡσαύτως μηδὲ κατὰ τὰ αὐτὰ
 μηδὲ ἐν ταυτῷ μηδὲ περὶ ταυτὰ μηδὲ πρὸς ταυτὰ μηδ' ἐν ἐνὶ φε-
 ρομένη μηδ' ἐν κόσμῳ μηδ' ἐν τάξει μηδὲ ἐν τινι λόγῳ κινήσις
 ἀνοίας ἂν ἀπάσης εἶη συγγενής;

ΚΛ. Εἶη γὰρ ἂν ἀληθέστατα.

ΑΘ. Νῦν δὴ χαλεπὸν οὐδὲν ἔτι διαρρήδην εἰπεῖν ὡς, ἐπειδὴ
 ψυχὴ μὲν ἐστὶν ἢ περιάγουσα ἡμῖν πάντα, τήνδε οὐρανοῦ περι-
 φορὰν ἕξ ἀνάγκης περιάγειν φατέον ἐπιμελουμένην καὶ κο-
 σμοῦσαν ἦτοι τὴν ἀρίστην ψυχὴν ἢ τὴν ἐναντίαν.

ΚΛ. Ὡς ξένε, ἀλλὰ ἕκ γε τῶν νῦν εἰρημένων οὐδ' ὄσιον ἄλλως
 λέγειν ἢ πάσαν ἀρετὴν ἔχουσαν ψυχὴν μίαν ἢ πλείους περιάγειν
 αὐτὰ.

ΑΘ. Κάλλιστα, ὦ Κλεινία, ὑπήκουσας τοῖς λόγοις· τόδε δὲ
 προσπάκουσον ἔτι.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ἡλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, εἵπερ ψυχὴ πε-
 ριάγει πάντα, ἄρ' οὐ καὶ ἐν ἕκαστον;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Περί ἐνός δὴ ποιησώμεθα λόγους, οἳ καὶ ἐπὶ πάντα ἡμῖν
 ἄστρα ἀρμόττοντες φανοῦνται.

ΚΛ. Τίνος;

ΑΘ. Ἡλίου πᾶς ἄνθρωπος σῶμα μὲν ὄρεᾷ, ψυχὴν δὲ οὐδεὶς· οὐδὲ γὰρ ἄλλου σώματος οὐδενὸς οὔτε ζῶντος οὔτε ἀποθνήσκο-
ντος τῶν ζώων, ἀλλὰ ἐλπὶς πολλὴ τὸ παράπαν τὸ γένος ἡμῖν e
τοῦτο ἀναίσθητον πάσαις ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσι περιπε-
φυκέναι, νοητὸν δ' εἶναι νῶ μόνῳ· ὧ δὴ καὶ διανοήματι λάβωμεν
αὐτοῦ πέρι τὸ τοιόνδε.

ΚΛ. Ποῖον;

ΑΘ. Ἡλιον εἶπερ ἄγει ψυχὴ, τριῶν αὐτὴν ἐν λέγοντες δρᾶν
σχεδὸν οὐκ ἀποτευξόμεθα.

ΚΛ. Τίνων;

ΑΘ. Ὡς ἡ ἐνοῦσα ἐντὸς τῷ περιφερεῖ τούτῳ φαινομένῳ σώ-
ματι πάντῃ διακομίζει τὸ τοιοῦτον, καθάπερ ἡμᾶς ἢ παρ' ἡμῖν
ψυχὴ πάντῃ περιφέρει· ἢ ποθεν ἔξωθεν σῶμα αὐτῇ πορισαμένη 899a
πυρὸς ἢ τινος ἀέρος, ὡς λόγος ἐστί τινων, ὠθεῖ βία σώματι
σῶμα· ἢ τρίτον αὐτῇ ψιλῆ σώματος οὔσα, ἔχουσα δὲ δυνάμεις
ἄλλας τινὰς ὑπερβαλλούσας θαύματι, ποδηγεῖ.

ΚΛ. Ναί, τοῦτο μὲν ἀνάγκη, τούτων ἓν γέ τι δρῶσαν ψυχὴν
πάντα διάγειν.

ΑΘ. Αὐτοῦ δῆτα μείνον· ταύτην τὴν ψυχὴν, εἴτε ἐν ἄρμασιν
ἔχουσα ἡμῖν ἡλίου ἄγει φῶς τοῖς ἄπασιν, εἴτε ἔξωθεν, εἴθ' ὅπως
εἴθ' ὅπῃ, θεὸν ἠγεῖσθαι χρεῶν πάντα ἄνδρα. Ἡ πῶς;

ΚΛ. Ναί, τὸν γέ που μὴ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀφιγμένον ἀνοίας. b

ΑΘ. Ἡστῶν δὲ πέρι πάντων καὶ σελήνης, ἐνιαυτῶν τε καὶ
μηνῶν καὶ πασῶν ὥρων πέρι, τίνα ἄλλον λόγον ἐροῦμεν ἢ τὸν

αὐτόν τοῦτον, ὡς ἐπειδὴ ψυχὴ μὲν ἢ ψυχαὶ πάντων τούτων αἰτια ἐφάνησαν, ἀγαθαὶ δὲ πᾶσαν ἀρετὴν, θεοὺς αὐτὰς εἶναι φησομεν, εἴτε ἐν σώμασιν ἐνοῦσαι, ζῶα ὄντα, κοσμοῦσιν πάντα οὐρανό- νον, εἴτε ὀπη τε καὶ ὄπως; Ἔσθ' ὅστις ταῦτα ὁμολογῶν ὑπομενεῖ μὴ θεῶν εἶναι πλήρη πάντα;

ΚΛ. Οὐκ ἔστιν οὕτως, ὧ ξένε, παραφρονῶν οὐδεὶς.

ΑΘ. Τῷ μὲν τοίνυν μὴ νομίζονται θεοὺς ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ὧ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, εἰπόντες ὄρους ἀπαλαττώμεθα.

ΚΛ. Τίνας;

ΑΘ. Ἡ διδάσκειν ἡμᾶς ὡς οὐκ ὀρθῶς λέγομεν τιθέμενοι ψυχὴν γένεσιν ἀπάντων εἶναι πρώτην, καὶ τᾶλλα ὅποσα τούτων συνεπόμενα εἶπομεν, ἢ μὴ δυνάμενον βέλτιον λέγειν ἡμῶν, ἡμῖν πείθεσθαι καὶ ζῆν θεοὺς ἡγούμενον εἰς τὸν ἐπίλοιπον βίον. Ὅρθῶμεν οὖν εἴτε ἱκανῶς ἦδη τοῖς οὐκ ἡγούμενοις θεοὺς εἰρήκαμεν ὡς εἰσὶν θεοί, εἴτε ἐπιδεῶς.

ΚΛ. Ἡκιστὰ γε, ὧ ξένε, πάντων ἐπιδεῶς.

ΑΘ. Τοῦτοις μὲν τοίνυν ἡμῖν τὸ λόγων τέλος ἐχέτω· τὸν δὲ ἡγούμενον μὲν θεοὺς εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ αὐτοὺς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον. Ὡς ἄριστε δὴ φῶμεν, ὅτι μὲν ἡγῆ θεοὺς, συγγενεία τις ἴσως σε θεία πρὸς τὸ σύμφυτον ἄγει τιμᾶν καὶ νομίζειν εἶναι· κακῶν δὲ ἀνθρώπων καὶ ἀδίκων τύχαι

ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀληθείᾳ μὲν οὐκ εὐδαιμόνες, δόξαις δὲ εὐδαι-
 μονιζόμεναι σφόδρα ἀλλ' οὐκ ἔμμελῶς, ἄγουσί σε πρὸς ἀσέβει-
 αν, ἔν τε μούσαις οὐκ ὀρθῶς ὑμνοῦμεναι ἅμα καὶ ἐν παντοίοις
 λόγοις. Ἡ καὶ πρὸς τέλος ἴσως ἀνθρώπους ὀρῶν ἐλθόντας γή- 900a
 ραος, παῖδας παίδων καταλιπόντας ἐν τιμαῖς ταῖς μεγίσταις, τα-
 ράττη τὰ νῦν ἐν ἅπασι τούτοις ἰδῶν, ἦ δι' ἀκοῆς αἰσθόμενος ἦ
 καὶ παντάπασιν αὐτὸς αὐτόπτης, προστυχῆς πολλῶν ἀσεβημά-
 των καὶ δεινῶν γενομένων τισίν, δι' αὐτὰ ταῦτα ἐκ σμικρῶν εἰς
 τυραννίδας τε καὶ τὰ μέγιστα ἀφικομένους· τότε διὰ πάντα τὰ
 τοιαῦτα δῆλος εἶ μέμφεσθαι μὲν θεοὺς ὡς αἰτίους ὄντας τῶν τοι-
 ούτων διὰ συγγένειαν οὐκ ἂν ἐθέλων, ἀγόμενος δὲ ὑπὸ τε ἀλο-
 γίας ἅμα καὶ οὐκ δυνάμενος δυσχεραίνειν θεοὺς, εἰς τοῦτο νῦν τὸ b
 πάθος ἐλήλυθας, ὥστ' εἶναι μὲν δοκεῖν αὐτούς, τῶν δὲ ἀνθρωπι-
 νων καταφρονεῖν καὶ ἀμελεῖν πραγμάτων. Ἴνα οὖν μὴ ἐπὶ
 μεῖζον ἔλθῃ σοι πάθος πρὸς ἀσέβειαν τὸ νῦν παρὸν δόγμα, ἀλλ'
 ἐάν πως οἶον ἀποδιοπομπήσασθαι λόγοις αὐτὸ προσιὸν γενώ-
 μεθα δυνατοί, πειρώμεθα, συνάψαντες τὸν ἐξῆς λόγον ᾧ πρὸς
 τὸν τὸ παράπαν οὐκ ἠγούμενον θεοὺς ἐξ ἀρχῆς διεπερανάμεθα,
 τούτῳ τὰ νῦν προσχρήσασθαι. Σὺ δ', ὦ Κλεινία τε καὶ Μέγιλγε, c

ὑπὲρ τοῦ νέου καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποκρινόμενοι διαδέχθε· ἂν δέ τι δύσκολον ἐμπίπτη τοῖς λόγοις, ἐγὼ σφῶν ὥσπερ νυνδὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμόν.

ΚΛ. Ὅρθῶς λέγεις· καὶ σύ τε οὕτω ταῦτα δοῦναι, ποιήσομέν τε ἡμεῖς εἰς τὸ δυνατόν ἅ λέγεις.

ΑΘ. Ἄλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἶη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσιν θεοὶ οὐχ ἦττον, μᾶλλον δέ, ἢ τῶν μεγέθει διαφερόντων. Ἦκουε γάρ που καὶ παρῆν τοῖς νυνδὴ λεγόμενοις, ὡς ἀγαθοὶ γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν οὔσαν κέκτηνται.

ΚΛ. Καὶ σφόδρα γε ἐπήκουεν.

ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν κοινῇ συνεξεταζόντων τίνα λέγοντες ἀρετὴν αὐτῶν ὁμολογοῦμεν αὐτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. Φέρε, τὸ σωφρονεῖν νοῦν τε κεκτῆσθαι φάμεν ἀρετῆς, τὰ δ' ἐναντία κακίας;

ΚΛ. Φαμέν.

ΑΘ. Τί δέ; Ἀρετῆς μὲν ἀνδρείαν εἶναι, δειλίαν δὲ κακίας;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ τὰ μὲν αἰσχυρὰ τούτων, τὰ δὲ καλὰ φήσομεν;

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Καὶ τῶν μὲν προσήκειν ἡμῖν, εἴπερ, ὅποσα φλαῦρα, θεοῖς δὲ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιούτων μετὸν ἐροῦμεν;

ΚΛ. Καὶ ταῦθ' οὕτως ὁμολογοῖ πᾶς ἄν.

ὑπὲρ τοῦ νέου καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποκρινόμενοι διαδέχασθε· ἂν δέ τι δύσκολον ἐμπίπτη τοῖς λόγοις, ἐγὼ σφῶν ὥσπερ νυνδὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμόν.

ΚΛ. Ὅρθῶς λέγεις· καὶ σύ τε οὕτω ταῦτα δρᾷ, ποιήσομέν τε ἡμεῖς εἰς τὸ δυνατὸν ἅ λέγεις.

ΑΘ. Ἄλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσιν θεοὶ οὐχ ἦττον, μᾶλλον δέ, ἢ τῶν μεγέθει διαφερόντων. Ἦκουε γάρ που καὶ παρῆν τοῖς νυνδὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοὶ γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν οὖσαν κέκτηνται.

ΚΛ. Καὶ σφόδρα γε ἐπήκουεν.

ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν κοινῇ συνεξεταζόντων τίνα λέγοντες ἀρετὴν αὐτῶν ὁμολογοῦμεν αὐτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. Φέρε, τὸ σωφρονεῖν νοῦν τε κεκτησθαί φαμεν ἀρετῆς, τὰ δ' ἐναντία κακίας;

ΚΛ. Φαμέν.

ΑΘ. Τί δέ; Ἀρετῆς μὲν ἀνδρείαν εἶναι, δειλίαν δὲ κακίας;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ τὰ μὲν αἰσχροὶ τούτων, τὰ δὲ καλὰ φήσομεν;

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Καὶ τῶν μὲν προσήκειν ἡμῖν, εἴπερ, ὅποσα φλαῦρα, θεοῖς δὲ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιοῦτων μετὸν ἐροῦμεν;

ΚΛ. Καὶ ταῦθ' οὕτως ὁμολογοῖ πᾶς ἄν.

ΑΘ. Τί δε; Ἀμέλειάν τε καί ἀργίαν καί τρυφήν εἰς ἀρετὴν
 ψυχῆς θήσομεν, ἢ πῶς λέγεις;

ΚΛ. Καί πῶς;

ΑΘ. Ἄλλ' εἰς τούναντίον;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τάναντία ἄρα τούτοις εἰς τούναντίον;

901a

ΚΛ. Τούναντίον.

ΑΘ. Τί οὖν δή; Τρυφῶν καί ἀμελῆς ἀργός τε, ὃν ὁ ποιητὴς
 κηφῆσι κοθούροισι μάλιστα εἴκελον ἔφασκεν εἶναι, γίγνοιτ' ἂν
 [ὁ] τοιοῦτος πᾶς ἡμῖν;

ΚΛ. Ὅρθότατά γε εἰπῶν.

ΑΘ. Οὐκοῦν τόν γε θεὸν οὐ ῥητέον ἔχειν ἦθος τοιοῦτον, ὃ γέ
 τοι αὐτὸς μισεῖ, τῷ τέ τι τοιοῦτον φθέγγεσθαι πειρωμένῳ οὐκ
 ἐπιτρεπτέον.

ΚΛ. Οὐ μὲν δή· πῶς γὰρ ἂν;

ΑΘ. Ὅτι δὴ προσήκει μὲν πράττειν καὶ ἐπιμελῆσθαι διαφερό-
 ντως τινός, ὃ δὲ τούτου γε νοῦς τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελεῖται,
 τῶν σμικρῶν δὲ ἀμελεῖ, κατὰ τίνα ἐπαινοῦντες τὸν τοιοῦτον λό-
 γον οὐκ ἂν παντάπασι πλημμελοῖμεν; Σκοπῶμεν δὲ ὧδε. Ἄρ' οὐ
 κατὰ δύο εἶδη τὸ τοιοῦτον πράττει ὁ πράττων, εἴτε θεὸς εἴτ'
 ἄνθρωπος;

b

ΚΛ. Ποίῳ δὴ λέγομεν;

ΑΘ. Ἦ διαφέρων οὐδὲν οἰόμενος εἶναι τῷ ὅλῳ ἀμελουμένων
 τῶν σμικρῶν, ἢ ῥαθυμία καὶ τρυφῆ, εἰ διαφέρει, ὃ δὲ ἀμελεῖ. Ἦ
 ἔστιν ἄλλως πῶς γιγνομένη ἀμέλεια; Οὐ γὰρ που ὅταν γε ἀδύ-
 νατον ἦ τῶν ἀπάντων ἐπιμελῆσθαι, τότε ἀμέλεια ἔσται τῶν σμι-

c

κρῶν ἢ μεγάλων, μὴ ἐπιμελουμένῳ ὧν ἂν δυνάμει θεὸς ἢ φαῦλός τις ὧν ἔλλιπής καὶ μὴ δυνατὸς ἐπιμελεῖσθαι γίγνηται.

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἂν;

ΑΘ. Νῦν δὴ δὴ δὴ ὄντες τρισὶν ἡμῖν οὓσιν ἀποκρινάσθωσαν οἱ θεοὺς μὲν ἀμφοτέροισι ὁμολογοῦντες εἶναι, παραιτητοὺς δὲ ἄτερος, ὃ δὲ ἀμελεῖς τῶν σμικρῶν. Πρῶτον μὲν θεοὺς ἀμφοτέροισι φατε γινώσκειν καὶ ὄραν καὶ ἀκούειν πάντα, λαθεῖν δὲ αὐτοὺς οὐδὲν δυνατὸν εἶναι τῶν ὀπόσων εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις τε καὶ ἐπιστήμαι· ταῦτα λέγετε ἔχειν ταῦτα, ἢ πῶς;

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Τί δέ; Δύνασθαι πάντα ὀπόσων αὐτῶν δυνάμις ἐστὶν θνητοῖς τε καὶ ἀθανάτοισι;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ συγχωρήσονται καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν;

ΑΘ. Καὶ μὴν ἀγαθοὺς γε καὶ ἀρίστους ὠμολογήκαμεν αὐτοὺς εἶναι πέντε ὄντες.

ΚΛ. Σφόδρα γε.

ΑΘ. Ἄρ' οὐκ ὄραθιμίᾳ μὲν καὶ τρυφῇ ἀδύνατον αὐτοὺς ὁμολογεῖν πράττειν ὅτιοῦν τὸ παράπαν, ὄντας γε οἷους ὁμολογοῦμεν; Δειλίας γὰρ ἔκγονος ἔν γε ἡμῖν ἀργία, ὄραθιμίᾳ δὲ ἀργίας καὶ τρυφῆς.

ΚΛ. Ἄληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Ἄργια μὲν δὴ καὶ ὄραθιμίᾳ οὐδεὶς ἀμελεῖ θεῶν· οὐ γὰρ μέτεστιν αὐτῷ που δειλίας.

ΚΛ. Ὅρθότατα λέγεις.

συντεταγμένη σώματι τοτέ μὲν ἄλλω, τοτέ δὲ ἄλλω, μεταβάλλει παντοίας μεταβολάς δι' ἑαυτὴν ἢ δι' ἑτέραν ψυχὴν, οὐδὲν ἄλλο ἔργον τῷ πεπτευτῇ λείπεται πλὴν μετατιθέναι τὸ μὲν ἄμεινον γιγνόμενον ἦθος εἰς βελτίω τόπον, χεῖρον δὲ εἰς τὸν χεῖρονα, κατὰ τὸ πρέπον αὐτῶν ἕκαστον, ἵνα τῆς προσηκούσης μοίρας λαγ-
 χάνη. e

ΚΛ. Πῆ λέγεις;

ΑΘ. Ἵπερ ἂν ἔχοι ῥαστώνης ἐπιμελείας θεοῖς τῶν πάντων, ταύτη μοι δοκῶ φράζειν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ὄλον ἀεὶ βλέπων πλάττοι τις μετασχηματίζων τὰ πάντα, οἷον ἐκ πυρὸς ὕδωρ ἔμψυχον, καὶ μὴ σύμπολλα ἐξ ἑνὸς ἢ ἐκ πολλῶν ἓν, πρῶτης ἢ 904a δευτέρας ἢ καὶ τρίτης γενέσεως μετεληφῶτα πλήθεσιν ἄπειρ' ἂν εἴη τῆς μετατιθεμένης κοσμήσεως· νῦν δ' ἔστι θαυμαστὴ ῥαστώ-
 νη τῷ τοῦ παντός ἐπιμελουμένῳ.

ΚΛ. Πῶς αὖ λέγεις;

ΑΘ. Ὡδε. Ἐπειδὴ κατεῖδεν ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ἐμψύχους οὐσας τὰς πράξεις ἀπάσας καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐν αὐταῖς οὖσαν, πολλὴν δὲ κακίαν, ἀνώλεθρον δὲ ὄν γενόμενον, ἀλλ' οὐκ αἰώνιον, ψυχὴν καὶ σῶμα, καθάπερ οἱ κατὰ νόμον ὄντες θεοὶ –
 γένεσις γὰρ οὐκ ἂν ποτε ἦν ζώων ἀπολομένου τοῦτοιν θατέρου b
 – καὶ τὸ μὲν ὠφελεῖν ἀεὶ πεφυκός, ὅσον ἀγαθὸν ψυχῆς, διανοή-
 θη, τὸ δὲ κακὸν βλάπτειν· ταῦτα πάντα συνιδῶν, ἐμηχανήσατο
 ποῦ κείμενον ἕκαστον τῶν μερῶν νικῶσαν ἀρετὴν, ἥττωμένην δὲ

κακίαν, ἐν τῷ παντί παρέχοι μάλιστ' ἂν καὶ ῥᾶστα καὶ ἄριστα. Μεμηχάνηται δὴ πρὸς πᾶν τοῦτο τὸ ποῖόν τι γιγνόμενον ἀεὶ ποίαν ἔδραν δεῖ μεταλαμβάνον οἰκίζεσθαι καὶ τίνας ποτὲ τόπους· τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποίου τινὸς ἀφῆκε ταῖς βουλήσεις ἐκάστων ἡμῶν τὰς αἰτίας. Ὅση γὰρ ἂν ἐπιθυμῆ καὶ ὁποῖός τις ὦν τὴν ψυχὴν, ταύτη σχεδὸν ἐκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἅπας ἡμῶν ὡς τὸ πολὺ.

ΚΛ. Τὸ γοῦν εἰκός.

ΑΘ. Μεταβάλλει μὲν τοίνυν πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστιν ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν, μεταβάλλοντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἰμαρμένης τάξιν καὶ νόμον· σμικρότερα μὲν τῶν ἡθῶν μεταβάλλοντα ἐλάττω κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα μεταπεσόντα, εἰς βάθος τὰ τε κάτω λεγόμενα τῶν τόπων, ὅσα Ἔιδην τε καὶ τα τούτων ἐχόμενα τῶν ὀνομάτων ἐπονομάζοντες σφόδρα φοβοῦνται καὶ ὄνειροπολοῦσιν ζῶντες διαλυθέντες τε τῶν σωμάτων. Μείζω δὲ δὴ ψυχὴ κακίας ἢ ἀρετῆς ὁπότεν μεταλάβῃ διὰ τὴν αὐτῆς βούλησιν τε καὶ ὁμιλίαν γενομένην ἰσχυράν, ὁπότεν μὲν ἀρετῆ θείᾳ προσμειξάσα γίγνηται διαφερόντως τοιαύτη, διαφέροντα καὶ μετέβαλεν τόπον, ἁγίαν ὁδόν, μετακομισθεῖσα εἰς ἀμείνω τινὰ τόπον ἕτερον· ὅταν δὲ τάναντία, ἐπὶ τάναντία μεθιδρύσασα τὸν αὐτῆς βίον.

Αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἱ Ὀλύμπιον ἔχουσιν,

ὡ παῖ καὶ νεανίσκε ἀμελεῖσθαι δοκῶν ὑπὸ θεῶν, κακίω μὲν γι-
 γνόμενον πρὸς τὰς κακίους ψυχάς, ἀμείνω δὲ πρὸς τὰς ἀμείνους
 πορευόμενον, ἔν τε ζωῇ καὶ ἐν πᾶσι θανάτοις πάσχειν τε ἃ
 προσήκον δρᾶν ἔστι τοῖς προσφερέσι τοὺς προσφερεῖς καὶ ποι-
 εῖν. Ταύτης τῆς δίκης οὔτε σὺ μὴ ποτε οὔτε εἰ ἄλλος ἀτυχῆς γε- 905a
 νόμενος ἐπεύξεται περιγενέσθαι θεῶν· ἦν πασῶν δικῶν διαφε-
 ρόντως ἔταξάν τε οἱ τάξαντες χρεῶν τε ἐξευλαβεῖσθαι τὸ παρά-
 παν. Οὐ γὰρ ἀμεληθήσῃ ποτέ ὑπ' αὐτῆς· οὐχ οὔτω σμικρὸς ὢν
 δύση κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος, οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν
 οὐρανὸν ἀναπήσῃ, τείσεις δὲ αὐτῶν τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν
 εἴτ' ἐνθάδε μένων εἴτε καὶ ἐν Ἄιδου διαπορευθεὶς εἴτε καὶ τού- b
 των εἰς ἀγριώτερον ἔτι διακομισθεὶς τόπον. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος
 σοι καὶ περὶ ἐκείνων ἂν εἴη, τῶν οὓς σὺ κατιδῶν ἐκ σμικρῶν με-
 γάλους γεγονότας ἀνοσιουργήσαντας ἢ τι τοιοῦτον πράξαντας
 ᾤηθης ἐξ ἀθλίων εὐδαιμόνας γεγονέναι, κατὰ ὡς ἐν κατόπτροις
 αὐτῶν ταῖς πράξεσιν ἠγήσω καθεωρακέναι τὴν πάντων ἀμέλει-
 αν θεῶν, οὐκ εἰδῶς αὐτῶν τὴν συντέλειαν ὅπῃ ποτέ τῷ παντί c
 συμβάλλεται. Γινώσκεις δὲ αὐτήν, ὧ πάντων ἀνδριεότατε, πῶς
 οὐ δεῖν δοκεῖς; Ἦν τις μὴ γινώσκων οὐδ' ἂν τύπον ἴδοι ποτέ,
 οὐδὲ λόγον συμβάλλεσθαι περὶ βίου δυνατὸς ἂν γένοιτο εἰς
 εὐδαιμονίαν τε καὶ δυσδαίμονα τύχην. Ταῦτα εἰ μὲν σε πείθει
 Κλεινίας ὅδε καὶ σύμπασα ἡμῶν ἦδε ἡ γερουσία, περὶ θεῶν ὡς

οὐκ οἶσθα ὅτι λέγεις, καλῶς ἂν σοι θεὸς αὐτὸς συλλαμβάνοι· εἰ δ' ἐπιδεῆς ἔτι λόγου τινός ἂν εἴης, λεγόντων ἡμῶν πρὸς τὸν τρίτον ἐπάκουε, εἰ νοῦν καὶ ὅπως οὖν ἔχεις. Ὅτι μὲν γὰρ θεοὶ τ' εἰσὶν καὶ ἀνθρώπων ἐπιμελοῦνται, ἔγωγε οὐ παντάπασιν φάυλως ἂν φαίην ἡμῖν ἀποδοδεῖχθαι· τὸ δὲ παραιτητοὺς αὐθ θεοὺς εἶναι τοῖσιν ἀδικούσι, δεχομένους δῶρα, οὔτε τινὶ συγχωρητέον παντὶ τ' αὐτὰ κατὰ δύναμιν τρῶπῳ ἐλέγκτέον.

ΚΑ. Κάλλιςτ' εἶπες, ποιῶμέν τε ὡς λέγεις.

ΑΘ. Φέρε δὴ πρὸς θεῶν αὐτῶν, τίνα τρόπον παραιτητοὶ γίνονται ἂν ἡμῖν, εἰ γίνονται αὐθ; Καὶ τίνες ἢ ποιοὶ τινες ὄντες; Ἄρχοντας μὲν ἀναγκαῖόν που γίνεσθαι τοὺς γε διοικήσοντας τὸν ἅπαντα ἐνδεδελεχῶς οὐρανόν.

ΚΑ. Οὕτως.

ΑΘ. Ἄλλ' ἄρα τίσιν προσφερεῖς τῶν ἀρχόντων; Ἡ τίνες τούτοις, ὧν δυνατὸν ἡμῖν ἀπεικάζουσι τυγχάνειν μείζουσι ἐλάττωνας; Πότερον ἡνίοχοί τινες ἂν εἶεν τοιοῦτοι ζευγῶν ἀμιλλωμένων ἢ πλοίων κυβερνήται; Τάχα δὲ κἂν ἀπεικασθεῖεν στρατοπέδων ἀρχουσί τισιν· εἶδη δ' ἂν καὶ νόσων πόλεμον εὐλαβουμένους ἰατροῖς εἰκέναι περὶ σώματα, ἢ γεωργοῖς περὶ φυτῶν γένεσιν 906a εἰωθυίας ὥρας χαλεπᾶς διὰ φόβων προσδεχομένοις, ἢ καὶ ποιμνίων ἐπιστάτας. Ἐπειδὴ γὰρ συγκεχωρήκαμεν ἡμῖν αὐτοῖς εἶναι μὲν τὸν οὐρανόν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, πλειόνων δὲ τῶν μὴ, μάχη δὴ, φαιμέν, ἀθάνατός ἐσθ' ἢ

τοιαύτη καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς δεομένη, σύμμαχοι δὲ ἡμῖν θεοὶ
 τε ἅμα καὶ δαίμονες, ἡμεῖς δ' αὖ κτῆμα θεῶν καὶ δαιμόνων· φθεί- b
 ρει δὲ ἡμᾶς ἀδικία καὶ ὕβρις μετὰ ἀφροσύνης, σφῆζει δὲ δικαιοσύ-
 νη καὶ σωφροσύνη μετὰ φρονήσεως, ἐν ταῖς τῶν θεῶν ἐμπύχοις
 οἰκοῦσαι δυνάμεσιν, βραχὺ δὲ τι καὶ τῆδε ἂν τις τῶν τοιούτων
 ἐνοικοῦν ἡμῖν σαφὲς ἴδοι. Ψυχαὶ δὴ τινες ἐπὶ γῆς οἰκοῦσαι καὶ
 ἀδικὸν λῆμμα κεκτημέναι δῆλον ὅτι θηριώδεις, πρὸς τὰς τῶν φυ-
 λάκων ψυχὰς ἄρα κυνῶν ἢ τὰς τῶν νομέων ἢ πρὸς τὰς τῶν πα-
 ντάπασι ἀκροτάτων δεσποτῶν προσπίπτουσαι, πείθουσι θω-
 πείας λόγων καὶ ἐν εὐκταίαις τισὶν ἐπωδαῖς, ὡς αἱ φημαὶ φασι
 αἱ τῶν κακῶν, ἔξειναι πλεονεκτοῦσιν σφίσι ἐν ἀνθρώποις πά- c
 σχειν μηδὲν χαλεπὸν· φαμέν δ' εἶναι που τὸ νῦν ὀνομαζόμενον
 ἀμάχημα, τὴν πλεονεξίαν, ἐν μὲν σαρκίνοις σώμασι νόσημα κα-
 λούμενον, ἐν δὲ ὥραις ἐτῶν καὶ ἐνιαυτοῖς λοιμὸν, ἐν δὲ πόλεσι
 καὶ πολιτείαις τοῦτο αὐτό, ὅηματι μετεσχηματισμένον, ἀδικίαν.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἀναγκαῖον λέγειν τὸν λέγοντα ὡς
 εἰσὶν συγγνώμονες αἱ θεοὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀδίκους καὶ ἀδι- d
 κοῦσιν, ἂν αὐτοῖς τῶν ἀδικημάτων τις ἀπονέμη· καθάπερ κυσὶν
 λύκοι τῶν ἀρπασμάτων σμικρὰ ἀπονέμοιεν, οἱ δὲ ἡμερούμενοι
 τοῖς δώροισι συγχωροῦεν τὰ ποίμνια διαπράξιν. *Αρ' οὐχ οὗτος

ὁ λόγος ὁ τῶν φασκόντων παραιτητοὺς εἶναι θεοὺς;

ΚΛ. Οὗτος μὲν οὖν.

ΑΘ. Τίσιν οὖν δὴ τῶν προορηθέντων ἀπεικάζων ὁμοίους φύλακας εἶναι θεοὺς οὐκ ἂν καταγέλαστος γίνοιτο ἀνθρώπων ὅτι-
σοῦν; Πότερον κυβερνήταις, λοιβῆ τε οἴνου κνίσῃ τε παρατρε-
πομένοις αὐτοῖς, ἀνατρέπουσι δὲ ναῦς τε καὶ ναύτας;

ΚΛ. Μηδαμῶς.

ΑΘ. Ἄλλ' οὐτι μὴν ἠνιόχοισί γε ἐν ἀμίλλῃ συντεταγμένοις, πεισθεῖσιν ὑπὸ δωρεᾶς ἐτέροισι τὴν νίκην ζεύγεται προδοῦναι.

ΚΛ. Δεινὴν γὰρ εἰκόνα λέγοις ἂν λέγων τὸν λόγον τοῦτον.

ΑΘ. Οὐ μὴν οὐδὲ στρατηγοῖς γε οὐδ' ἰατροῖς οὐδὲ γεωργοῖς, οὐδὲ νομεῦσιν μὴν οὐδέ τισι κυσὶν κεκλημένους ὑπὸ λύκων.

ΚΛ. Εὐφήμει· πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Ἄλλ' οὐ πάντων φυλάκων εἰσὶ μέγιστοι καὶ περὶ τὰ μέ- 907a
γιστα ἡμῖν οἱ πάντες θεοί;

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Τοῦς δὴ κάλλιστά τε πράγματα φυλάττοντας, διαφέροντάς τε αὐτοὺς φυλακῆ πρὸς ἀρετὴν, κυνῶν χεῖρους καὶ ἀνθρώπων μέσων εἶναι φήσομεν, οἳ τὸ δίκαιον οὐκ ἂν ποτε προδοῖεν ἔνεκα δώρων παρὰ ἀδίκων ἀνδρῶν ἀνοσίως διδομένων;

ΚΛ. Οὐδαμῶς· οὔτε ἀνεκτὸς λόγων, τῶν τε περὶ πᾶσαν ἀσεβειαν ὄντων κινδυνεύει πᾶς ὁ ταύτης τῆς δόξης ἀντεχόμενος πάντων ἂν τῶν ἀσεβῶν κεκρίσθαι δικαιοτάτα κάκιστός τε εἶναι καὶ ἀσεβέστατος.

ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ προτεθέντα τρία, θεοὶ τε ὡς εἰσὶν, καὶ ὡς ἐπιμελεῖς, καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ὡς παντάπασιν ἀπαραίτητοι, φῶμεν ἱκανῶς ἀποδεδείχθαι πού;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ; καὶ σύμφηφοὶ γε τούτοις τοῖς λόγοις ἐσμέν.

ΑΘ. Καὶ μὲν εἰρηναῖα γέ πως σφοδρότερον διὰ φιλονικίαν τῶν κακῶν ἀνθρώπων· τούτου γε μὴν ἔνεκα, ὦ φίλε Κλεινία, πεφιλονίκηται, μὴ ποτε λόγοις ἠγῶνται κρατοῦντες ἐξουσίαν εἶναι σφίσι βούλονται πράττειν οἱ κακοὶ, ἃ δὴ καὶ ὅσα καὶ οἷα περὶ θεοῦς διανοοῦνται. Προθυμία μὲν δὴ διὰ ταῦτα νεωτέρως εἰπεῖν ἡμῖν γέγονεν· εἰ δέ τι καὶ βραχὺ προὔργου πεποιθήκαμεν εἰς τὸ πείθειν πῆ τοὺς ἄνδρας ἑαυτοὺς μὲν μισῆται, τὰ δ' ἐναντία πως ἦθη στέρεξαι, καλῶς ἡμῖν εἰρημένον ἂν εἶη τὸ προοίμιον ἀσεβείας πέρι νόμων.

ΚΛ. Ἄλλὰ ἐλπὶς· εἰ δὲ μή, τὸ γε τοῦ λόγου γένος οὐκ αἰτιάζεται τὸν νομοθέτην.

ΑΘ. Μετὰ τὸ προοίμιον τοίνυν λόγος οἷος ἂν τῶν νόμων ἐρμηνεὺς ὀρθῶς γίγνοιτο ἡμῖν, προαγορευῶν ἐξίστασθαι πᾶσι τοῖς ἀσεβέσι τρόπων τῶν αὐτῶν εἰς τοὺς εὐσεβεῖς. Τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις ἀσεβείας ὅδε ἔστω πέρι νόμος.

Ἐάν τις ἀσεβῆ λόγους εἶτ' ἔργους, ὁ παρατυγχάνων ἀμυνέτω e
σημαίνων πρὸς ἄρχοντας, τῶν δὲ ἀρχόντων οἱ πρῶτοι πυθόμε-
νοι πρὸς τὸ περὶ τούτων ἀποδεδειγμένον κρίνειν δικαστήριον
εἰσαγαγόντων κατὰ τοὺς νόμους· ἐάν τις ἀκούσασα ἀρχὴ μὴ
δοῖ ταῦτα, αὐτὴ ἀσεβείας ὑπόδικος γινέσθω τῷ ἐθέλοντι τιμω-
ρεῖν ὑπὲρ τῶν νόμων. Ἐάν δέ τις ὄφλη, τιμάτω τὸ δικαστήριον
ἐν ἐκάστῳ τῶν καθ' ἓν ἀσεβούντων τίμημα. Δεσμός μὲν οὖν 908a
ὑπαρχέτω πᾶσιν· δεσμοπηρίων δὲ ὄντων ἐν τῇ πόλει τριῶν, ἐνὸς
μὲν κοινοῦ τοῖς πλείστοις περὶ ἀγοράν, σωτηρίας ἕνεκα τοῖς
πολλοῖς τῶν σωματίων, ἐνὸς δὲ περὶ τὸν τῶν νύκτωρ συλλεγομέ-
νων σύλλογον, σωφρονιστήριον ἐπονομαζόμενον, ἐνὸς δὲ αὐ-
κατὰ μέσην τὴν χώραν, δημητερ ἂν ἔρημός τε καὶ ὡς ὅτι μάλιστα
ἀγρωτάτα ἢ τόπος, τιμωρίας ἔχων ἐπωνυμίαν φήμην τινά· περὶ
ἀσεβείαν δὲ ὄντων αἰτίαις μὲν τρισίν, αἴσπερ καὶ διήλθομεν, δύο b
δὲ ἐξ ἐκάστης τῆς τοιαύτης αἰτίας γενομένων, ἕξ ἂν γίνονιντο ἅ
καὶ διακρίσεως ἄξια γένη τῶν περὶ τὰ θεῖα ἐξαμαρτανόντων,
οὐκ ἴσης οὐδ' ὁμοίας δίκης δεόμενα. Ὡς γὰρ ἂν μὴ νομίζοντι
θεοὺς εἶναι τὸ παράπαν ἦθος φύσει προσγένηται δίκαιον, μι-
σοῦντές τε γίνονται τοὺς κακοὺς, καὶ τῷ δυσχεραίνειν τὴν ἀδι-
κίαν οὔτε τὰς τοιαύτας πράξεις προσιένται πράττειν, τοὺς τε μὴ
δικαίους τῶν ἀνθρώπων φεύγουσι καὶ τοὺς δικαίους στέργου- c
σιν· οἷς δ' ἂν πρὸς τῇ δόξῃ τῇ θεῶν ἔρημα εἶναι πάντα ἀκράτει-

αί τε ἡδονῶν καὶ λυπῶν προσπέσωσι, μνημαὶ τε ἰσχυραὶ καὶ μαθήσεις ὀξεῖαι παρῶσι, τὸ μὲν μὴ νομίζειν θεοὺς ἄμφοῖν ἂν ἐνυπάρχοι κοινόν πάθος, τῇ δὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων λώβῃ τὸ μὲν ἐλάττω, τὸ δὲ πλείω κακὰ ἐργάζοιτ' ἄν. Ὁ μὲν γὰρ λόγῳ τε ἂν περὶ θεοὺς παρρησίας εἶη μεστὸς καὶ περὶ θυσίας τε καὶ ὄρκους, καὶ ὡς τῶν ἄλλων καταγελῶν τάχ' ἂν ἐτέρους τοιούτους ἀπεργάζοιτο, δίκης μὴ τυγχάνων· ὁ δὲ δὴ δοξάζων μὲν καθάπερ ἄτερος, εὐφυῆς δὲ ἐπικαλούμενος, δόλου δὲ καὶ ἐνέδρας πλήρης, ἐξ ὧν μάντιες τε κατασκευάζονται πολλοὶ καὶ περὶ πᾶσαν τὴν μαγανείαν κεινημένοι, γίνονται δὲ ἐξ αὐτῶν ἔστιν ὅτε καὶ τύραννοι καὶ δημηγόροι καὶ στρατηγοί, καὶ τελεταῖς δὲ ἰδίαις ἐπιβεβουλευκότες, σοφιστῶν τε ἐπικαλουμένων μηχαναί.

Τούτων δὴ πολλὰ μὲν εἶδη γένοιτ' ἄν, τὰ δὲ νόμων ἄξια θέσεως δύο, ὧν τὸ μὲν εἰρωνικὸν οὐχ ἑνὸς οὐδὲ δυοῖν ἄξια θανάτου ἀμαρτάνον, τὸ δὲ νουθητήσεως ἅμα καὶ δεσμῶν δεόμενον. Ὁσαύτως δὲ καὶ τὸ θεοὺς νομίζον ἀμελεῖν δύ' ἕτερα γεννᾶ, καὶ τὸ παραιτητοῦς ἄλλα δύο.

Τούτων δὴ ταύτη διεσπικώτων, τοὺς μὲν ὑπ' ἀνοίας ἄνευ κάκης ὀργῆς τε καὶ ἥθους γεγεννημένους εἰς τὸ σωφρονιστήριον ὁ ^{909a} δικαστὴς τιθέμενος νόμῳ τιθέσθω μηδὲν ἑλαττον ἐτῶν πέντε, ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ μηδεὶς τῶν πολιτῶν αὐτοῖς ἄλλος συγγιγνέσθω πλὴν οἱ τοῦ νυκτερινοῦ συλλόγου κοινωνοῦντες, ἐπὶ νουθε-

τήσει τε καὶ τῇ τῆς ψυχῆς σωτηρίᾳ ὁμιλοῦντες· ὅταν δ' ὁ χρόνος
 αὐτοῖς ἐξέλθῃ τῶν δεσμῶν, ἐὰν μὲν δοκῇ τις σωφρονεῖν αὐτῶν,
 οἰκείτω μετὰ τῶν σωφρόνων, ἐὰν δὲ μή, ὀφείλῃ δ' αὐθις τὴν τοι-
 αύτην δίκην, θανάτῳ ζημιούσθω. Ὅσοι δ' ἂν θηριώδεις γένω-
 νται πρὸς τῷ θεοῦς μὴ νομίζειν ἢ ἀμελεῖς ἢ παραιτητοὺς εἶναι, b
 καταφρονοῦντες δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχαγωγῶσι μὲν πολλοὺς
 τῶν ζώντων, τοὺς δὲ τεθνεῶτας φάσκοντες ψυχαγωγεῖν καὶ θε-
 οὺς ὑπισχνούμενοι πείθειν, ὡς θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς καὶ
 ἐπρωδαῖς γοητεύοντες, ἰδιώτας τε καὶ ὄλας οἰκίας καὶ πόλεις
 χρημάτων χάριν ἐπιχειρῶσιν κατ' ἄκρας ἐξαιρεῖν, τούτων δὲ ὅς
 ἂν ὀφλῶν εἶναι δόξη, τιμάτω τὸ δικαστήριον αὐτῶν κατὰ νόμον
 δεδέσθαι μὲν ἐν τῷ τῶν μεσογέων δεσμοτηρίῳ, προσιέναι δὲ c
 αὐτοῖς μηδένα ἐλευθερον μηδέποτε, τακτὴν δὲ ὑπὸ τῶν νομοφυ-
 λάκων αὐτοὺς τροφὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν λαμβάνειν. Ἀποθανόν-
 τα δὲ ἔξω τῶν ὀρίων ἐμβάλλειν ἄταφον· ἐὰν δὲ τις ἐλευθερος
 συνθάπτῃ, δίκας ἀσεβείας τῷ ἐθέλοντι λαγχάνειν ὑπεχέτω.
 Παῖδας δὲ ἂν μὲν καταλείπῃ τῇ πόλει ἱκανοὺς, οἱ τῶν ὄρφανῶν
 ἐπιμελούμενοι καὶ τούτων ὡς ὄντων ὄρφανῶν ἐπιμελείσθω d
 μηδὲν χεῖρον τῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν
 ὀφλῇ τὴν δίκην.

Κοινὸν δ' ἐπὶ τούτοις πᾶσιν νόμον κείσθαι χρῶν, ὅς ἐλάττω
 τε εἰς θεοῦς αὐτῶν τοὺς πολλοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ πλημμελεῖν ἂν

ποιῶσι, καὶ δὴ καὶ ἀνοήτους ἤτιον γίνεσθαι, διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι θε-
 οπολεῖν παρὰ νόμον. Ἔστω γάρ νόμος ὃδε τοῖς σύμπταισι κεί-
 μενος ἀπλῶς. Ἱερὰ μὴδὲ εἰς ἐν ἰδίαις οἰκίαις ἐκτίσθω· θύειν δ'
 ὅταν ἐπὶ νοῦν ἴη τινί, πρὸς τὰ δημόσια ἴτω θύσων, καὶ τοῖς ἱε-
 ρεῦσιν τε καὶ ἱερείαις ἐγχειριζέτω τὰ θύματα, οἷς ἀγνεῖαι τούτων
 ἐπιμελεῖς. Συνευξάσθω δὲ αὐτός τε καὶ ὃν ἂν ἐθέλῃ μετ' αὐτοῦ
 συνευχεσθαι. Ταῦτα δὲ γινόμενα τῶν τοιῶνδε χάριν ἔστω. Ἱερὰ
 καὶ θεοὺς οὐ ῥάδιον ἰδρῦεσθαι, μεγάλης δὲ διανοίας τινὸς ὀρθῶς
 δρᾶν τὸ τοιοῦτον, ἔθος τε γυναιξί τε δὴ διαφερόντως πάσαις καὶ
 τοῖς ἀσθενοῦσι πάντῃ καὶ κινδυνεύουσι καὶ ἀποροῦσιν, ὅπῃ τις
 ἂν ἀπορῇ, καὶ τοῦναντίον ὅταν εὐπορίας τινὸς λάβωνται, κα-
 θεροῦν τε τὸ παρὸν ἀεὶ καὶ θυσίας εὔχεσθαι καὶ ἰδρύσεις ὑπι-
 σχεῖσθαι θεοῖς καὶ δαίμοσιν καὶ παισὶν θεῶν, ἔν τε φάσμασιν ^{910a}
 ἐγρηγορότας διὰ φόβους καὶ ἐν ὄνειροις, ὡς δ' αὐτῶς ὄψεις πολ-
 λάς ἀπομνημονεύοντας ἐκάσταισι τε αὐτῶν ἄκῃ ποιουμένους,
 βωμοὺς καὶ ἱερὰ πάσας μὲν οἰκίας, πάσας δὲ κόμας ἔν τε καθα-
 ροῖς ἰδρυσμένους ἐμπιπλάναι καὶ ὅπῃ τις ἔτυχε τῶν τοιούτων.
 Ὡν ἕνεκα χρῆ πάντων ποιεῖν κατὰ τὸν νῦν λεγόμενον νόμον·

πρὸς τούτοις δὲ ἕνεκα τῶν ἀσεβούντων, ἵνα μὴ καὶ ταῦτα κλέ- b
πτοντες ταῖς πράξεσιν, ἱερά τε καὶ βωμοὺς ἐν ἰδίαις οἰκίαις
ἰδρύνοντο, λάθρα τοὺς θεοὺς ἕλεως οἰόμενοι ποιεῖν θυσίαις τε
καὶ εὐχαῖς, εἰς ἀπειρον τὴν ἀδικίαν ἀυξάνοντες αὐτοῖς τε ἐγκλή-
ματα πρὸς θεῶν ποιῶνται καὶ τοῖς ἐπιτρέπουσιν, οὓσιν αὐτῶν
βελτίοσιν, καὶ πᾶσα οὕτως ἢ πόλις ἀπολαύη τῶν ἀσεβῶν τρόπον
τινὰ δικαίως. Τὸν μὲν δὴ νομοθέτην ὁ θεὸς οὐ μέμψεται· κείσθω
γὰρ νόμος οὗτος· Μὴ κεκτηῖσθαι θεῶν ἐν ἰδίαις οἰκίαις ἱερά, τὸν c
δὲ φανέντα κεκτημένον ἕτερα καὶ ὀργιάζοντα πλὴν τὰ δημόσια,
ἐὰν μὲν ἄδικον μηδὲν τῶν μεγάλων καὶ ἀνοσίων εἰργασμένος
ἀνὴρ ἢ καὶ γυνὴ κεκτηταί τις, ὁ μὲν αἰσθανόμενος καὶ εἰσαγγελ-
λέτω τοῖς νομοφύλαξιν, οἳ δὲ προστατόντων εἰς τὰ δημόσια
ἀποφέρειν ἱερά τὰ ἴδια, μὴ πείθοντες δὲ ζημιούτων ἕως ἂν ἀπε-
νεχθῆ· ἐὰν δὲ τις ἀσεβήσας μὴ παιδίων ἀλλ' ἀνδρῶν ἀσεβήμα
ἀνοσίων γένηται φανερός, εἴτε ἐν ἰδίῳ ἰδρυσάμενος εἴτ' ἐν δη-
μοσίῳ θύσας ἱερά θεοῖς οἰστισινοῦν, ὡς οὐ καθαρὸς ὢν θύων d
θανάτῳ ζημιούσθω. Τὸ δὲ παιδεῖον ἢ μὴ κρίναντες οἳ νομοφύ-
λακες, εἰς τὸ δικαστήριον οὕτως εἰσαγαγόντες, τὴν τῆς ἀσεβείας
δίκην τοῦτοις ἐπιτελούντων.

ΙΑ

ΑΘ. Τὸ δὴ μετὰ ταῦτ' εἶη συμβολαίων ἄν πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν 913a
 δεόμενα προσηκούσης τάξεως. Ἄπλοῦν δέ γέ ἐστίν που τό γε
 τοιοῦτον. Μήτε οὖν τις τῶν ἐμῶν χρημάτων ἄπτοιτο εἰς δύνα-
 μιν, μηδ' αὐτὸ κινήσειεν μηδέ τὸ βραχύτατον ἐμὲ μηδαμῆ μηδαμῶς
 πείθων· κατὰ ταῦτά δὲ ταῦτα καὶ περὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐγὼ δρῶν,
 νοῦν ἔχων ἔμφορα.

Θησαυρὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον τῶν τοιούτων ὄν τις αὐτῷ καὶ
 τοῖς αὐτοῦ κειμήλιον ἔθετο, μὴ τῶν ἐμῶν ὧν πατέρων· μήθ' b
 εὔρειν ποτε θεοῖς εὐξαίμην μήθ' εὐρῶν κινήσαμι, μηδ' αὐτὸ τοῖς
 λεγομένοις μάντεσιν ἀνακοινώσαμι τοῖς ἄμῶς γέ πῶς μοι συμ-
 βουλεύουσιν ἀνελεῖν τὴν γῆν παρακαταθήκην. Οὐ γάρ ποτε το-
 σοῦτον εἰς χρημάτων ὠφεληθείην ἄν κτήσιν ἀνελῶν ὄσον εἰς
 ὄγκον πρὸς ἀρετὴν ψυχῆς καὶ τὸ δίκαιον ἐπιδοίην μὴ ἀνελόμε-
 νος, κτῆμα ἀντὶ κτήματος ἄμεινον ἐν ἁμείνονι κτησάμενος, δίκην

IA

AΘ. Τὸ δὴ μετὰ ταῦτ' εἶη συμβολαίων ἂν πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν 913a
 δεόμενα προσηκούσης τάξεως. Ἄπλοῦν δέ γέ ἐστίν που τό γε
 τοιοῦτον. Μήτε οὖν τις τῶν ἐμῶν χρημάτων ἄπτοιτο εἰς δύνα-
 μιν, μηδ' αὐτὸ κινήσειεν μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐμὲ μηδαμῆ μηδαμῶς
 πείθων· κατὰ ταῦτά δὲ ταῦτα καὶ περὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐγὼ δρωίην,
 νοῦν ἔχων ἔμφορα.

Θησαυρὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον τῶν τοιούτων ὃν τις αὐτῷ καὶ
 τοῖς αὐτοῦ κειμήλιον ἔθετο, μὴ τῶν ἐμῶν ὧν πατέρων· μήθ' b
 εὐρεῖν ποτε θεοῖς εὐξαίμην μήθ' εὐρών κινήσομαι, μηδ' αὐτὸ τοῖς
 λεγομένοις μάντεσιν ἀνακοινώσομαι τοῖς ἀμῶς γέ πῶς μοι συμ-
 βουλεύουσιν ἀνελεῖν τὴν γῆν παρακαταθήκην. Οὐ γάρ ποτε το-
 σοῦτον εἰς χρημάτων ὠφεληθείην ἂν κτήσιν ἀνελῶν ὅσον εἰς
 ὄγκον πρὸς ἀρετὴν ψυχῆς καὶ τὸ δίκαιον ἐπιδοίην μὴ ἀνελόμε-
 νος, κτήμα ἀντὶ κτήματος ἄμεινον ἐν ἀμείνονι κτησάμενος, δίκην

ἐν τῇ ψυχῇ πλούτου προτιμήσας ἐν οὐσίᾳ κεκτῆσθαι πρότερον·
 ἐπὶ πολλοῖς γάρ ἤδη λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα καὶ
 περὶ τούτου λέγοιτ' ἂν ὡς ἐνός ἐκείνων ὄντος. Πείθεσθαι δὲ χρῆ c
 καὶ τοῖς περὶ ταῦτα λεγομένοις μύθοις, ὡς εἰς παιδῶν γενεάν οὐ
 σύμφορα τὰ τοιαῦτα· ὅς δ' ἂν παιδῶν τε ἀκηδῆς γένηται καί, τοῦ
 θέντος τὸν νόμον ἀμελήσας, ἃ μῆτε αὐτὸς κατέθετο μῆτε αὐτῶν πα-
 τέρων τις πατήρ, μὴ πείσας τὸν θέμενον ἀνέλῃται, κάλλιστον νό-
 μων διαφθειρῶν, ἀπλούστατον καὶ οὐδαμῆ ἀγεννοῦς ἀνδρὸς νο-
 μοθέτημα, ὃς εἶπεν· Ἄ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλη· – τούτοις τοῖν δυοῖν
 νομοθέταιν καταφρονήσαντα καὶ ἀνελόμενον, οὔτι σμικρὸν, ὃ d
 μὴ κατέθετο αὐτός, πλῆθος δ' ἔστιν ὅτε θησαυροῦ παμμέγεθες, τί
 χρῆ πάσχειν; ὑπὸ μὲν δὴ θεῶν, ὃ θεὸς οἶδεν· ὃ δὲ κατιδῶν
 πρῶτος ἀγγελλέτω, ἔάν μὲν ἐν ἄστει γίγνηται τὸ τοιοῦτον, τοῖς
 ἀστυνόμοις, ἔάν δὲ τῆς πόλεως ἐν ἀγορᾷ που, τοῖσιν ἀγορανό-
 μοις, ἔάν δὲ τῆς ἄλλης χώρας, ἀγορονόμοις τε καὶ τοῖς τούτων 914a
 ἄρχουσι δηλωσάτω. Δηλωθέντων δέ, ἢ πόλις εἰς Δελφοῦς πεμπε-
 τῶ· ὃ τί δ' ἂν ὁ θεὸς ἀναιρῆ περὶ τε τῶν χρημάτων καὶ τοῦ
 κινήσαντος, τοῦτο ἢ πόλις ὑπηρετοῦσα ταῖς μαντείαις δρᾷτω

τοῦ θεοῦ. Καί ἐάν μὲν ἐλεύθερος ὁ μὴνύσας ἦ, δόξαν ἀρετῆς κενκτήσθω, μὴ μὴνύσας δέ, κακίας· δοῦλος δ' ἐάν ἦ, μὴνύσας μὲν ἐλεύθερος ὑπὸ τῆς πόλεως ὀρθῶς γίγνοιτ' ἂν ἀποδιδούς τῷ δεσπότη τὴν τιμὴν, μὴ μὴνύων δὲ θανάτῳ ζημιούσθω.

Τούτῳ δ' ἐπόμενον ἐξῆς ἂν γίγνοιτο τὸ περὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα ταῦτόν τοῦτο νόμιμον συνακολουθεῖν. Ἐάν τις τῶν αὐτοῦ τι καταλείπη που ἐκὼν εἴτ' ἄκων, ὁ προστυγχάνων ἕατῳ κείσθαι, νομίζων φυλάττειν ἐνοδίαν δαίμονα τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ νόμου τῇ θεῷ καθιερωμένα. Ἐάν δὲ παρὰ ταῦτά τις ἀπειθῶν ἀναιρούμενος οἴκαδε φέρῃ, ἂν μὲν σμικρᾶς τιμῆς ἄξιον ὦν δοῦλος, ὑπὸ τοῦ προστυγχάνοντος μὴ ἕλαττον τριακονταέτους πολλὰς πληγὰς μαστιγούσθω· ἐάν δὲ τις ἐλεύθερος, πρὸς τῷ ἀνελεύθερος εἶναι δοκεῖν καὶ ἀκοινώνητος νόμων, δεκαπλάσιον τῆς τιμῆς τοῦ κινήθεντος ἀποτινέτω τῷ καταλιπόντι. Ἐάν δὲ τις ἐπαιτιᾶται τῶν αὐτοῦ χρημάτων ἔχειν τινὰ πλέον ἢ καὶ σμικρότερον, ὁ δὲ ὁμολογῇ μὲν ἔχειν, μὴ τὸ ἐκείνου δέ, ἂν μὲν ἀπογεγραμμένον ἦ παρὰ τοῖς ἀρχουσιν τὸ κτῆμα κατὰ νόμον, τὸν ἔχοντα καλείσθω πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ καθιστάτω. Γενομένου δὲ ἐμφανοῦς, ἐάν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀπογεγραμμένον φαίνοιται ποτέρου τῶν ἀμφισβητούντων, ἔχων οὗτος ἀπίτῳ· ἐάν δὲ τινος

ἄλλου τῶν μὴ παρόντων, ὀπότερος ἂν παράσχη τὸν ἐγγυητὴν ἀξιόχρεων, ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος ὡς παραδώσω ἐκείνῳ κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφαιρέσιν ἀφαιρείσθω. Ἐὰν δὲ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τὸ ἀμφισβητούμενον μὴ ἀπογεγραμμένον ἦ, κείσθω μὲν μέχρι δίκης παρὰ τρισὶ τῶν ἀρχόντων τοῖς πρεσβυτάτοις, ἐὰν δὲ τὸ μεσεγγυωθὲν θρέμμα ἦ, τὸν νικηθέντα περὶ αὐτοῦ δίκη τὴν τροφὴν ἐκτίνειν τοῖς ἄρχουσιν· τὴν δὲ κρίσιν διαδικάζειν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τοὺς ἄρχοντας. e

Ἄγέτω τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον ὁ βουλόμενος, ἐὰν ἔμφρων ἦ, χρησόμενος ὃ τί ἂν ἐθέλη τῶν ὀπόσα ὄσια· ἀγέτω δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλου τῶν οἰκείων ἢ φίλων τὸν ἀφροσῶτα ἐπὶ σωτηρίᾳ. Ἐὰν δὲ τις ἀφαιρῆται τινα εἰς ἐλευθερίαν ὡς δοῦλον ἀγόμενον, μεθίετω μὲν ὁ ἄγων, ὁ δὲ ἀφαιρούμενος ἐγγυητὰς τρεῖς ἀξιόχρεως καταστήσας, οὕτως ἀφαιρείσθω κατὰ ταῦτα, ἄλλως δὲ μὴ· ἐὰν δὲ παρὰ ταῦτά τις ἀφαιρῆται, τῶν βιαιῶν ἔνοχος ἔστω, καὶ ἄλους τὴν δι- 915a
πλασίαν τοῦ ἐπιγραφέντος βλάβους τῷ ἀφαιρεθέντι τινέτω. Ἄγέτω δὲ καὶ τὸν ἀπελεύθερον, ἐὰν τις μὴ θεραπεύῃ τοὺς ἀπε-

λευθερώσαντας ἢ μὴ ἰκανῶς· θεραπεία δὲ φοιτᾶν τρεῖς τοῦ μηνὸς
 τὸν ἀπελευθερωθέντα πρὸς τὴν τοῦ ἀπελευθερώσαντος ἐστίαν,
 ἐπαγγελλόμενον ὃ τί χρῆ δρᾶν τῶν δικαίων καὶ ἅμα δυνατῶν,
 καὶ περὶ γάμου ποιεῖν ὅτιπερ ἂν συνδοκῇ τῶ γενομένῳ δεσπότη.
 Πλουτεῖν δὲ τοῦ ἀπελευθερώσαντος μὴ ἐξεῖναι μᾶλλον· τὸ δὲ b
 πλεόν γιγνέσθω τοῦ δεσπότου. Μὴ πλείω δὲ εἴκοσιν ἐτῶν μένειν
 τὸν ἀφεθέντα, ἀλλὰ καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ξένους ἀπιέναι
 λαβόντα τὴν αὐτοῦ πᾶσαν οὐσίαν, ἐὰν μὴ πείσῃ τοὺς τε ἄρχο-
 ντας καὶ τὸν ἀπελευθερώσαντα. Ἐὰν δὲ τῶ ἀπελευθερωθέντι ἢ
 καὶ τῶν ἄλλων τῶ ξένων οὐσία πλείων γίγνηται τοῦ τρίτου με-
 γέθει τιμήματος, ἢ ἂν τοῦτο ἡμέρα γένηται, τρικᾶκοντα ἡμερῶν
 ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας λαβὼν ἀπίτω τὰ ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμία τῆς c
 μονῆς παραίτησις ἔτι τούτῳ παρ' ἀρχόντων γιγνέσθω· ἐὰν δὲ τις
 ἀπειθῶν τούτοις εἰσαχθεὶς εἰς δικαστήριον ὄφλη, θανάτῳ τε ζη-
 μιούσθω καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ γιγνέσθω δημόσια. Δίκαι δ'
 ἔστωσαν τούτων ἐν ταῖς φυλετικαῖσιν δίκαις, ἐὰν μὴ πρότερον
 ἐν γείτοσιν ἢ ἐν αἰρετοῖσιν δικασταῖς ἀπαλλάττωνται πρὸς
 ἀλλήλους τῶν ἐγκλημάτων.

Ἐὰν δὲ ὡς αὐτοῦ ἐφάπτηται ζῶου καὶ ὄτουοῦν ἢ τινος ἐτέρου
 τῶν αὐτοῦ χρημάτων, ἀναγέτω μὲν ὁ ἔχων εἰς πρατῆρα ἢ τὸν ἢ d
 δόντα ἀξιόχρεόν τε καὶ ἔνδικον ἢ τινη τρόπῳ παραδόντα ἄλλῳ
 κυρίως, εἰς μὲν πολίτην ἢ καὶ μέτοικον τῶν ἐν τῇ πόλει ἡμερῶν

τριάκοντα, εἰς δὲ ξενικὴν παράδοσιν πέντε μηνῶν, ἧς μέσος ὁ μὴν ἐν ᾧ τρέπεται θερινὸς ἥλιος εἰς τὰ χειμερινά.

Ἔσσα δὲ διὰ τινος ὠνῆς ἢ καὶ πράσεως ἀλλάττηται τις ἕτερος ἄλλω, διδόντα ἐν χώρᾳ τῇ τεταγμένη ἐκάστοις κατ' ἀγορὰν καὶ δεχόμενον ἐν τῷ παραχρῆμα τιμῆν, οὕτως ἀλλάττεσθαι, ἄλλοθι δὲ μηδαμοῦ, μηδ' ἐπὶ ἀναβολῇ πρᾶσιν μηδὲ ὠνῆν ποιεῖσθαι μηδενός· ἐὰν δὲ ἄλλως ἢ ἐν ἄλλοις τόποις ὄτιοῦν ἀνθ' ὄτουοῦν διαμειβῆται ἕτερος ἄλλω, πιστεύων πρὸς ὃν ἂν ἀλλάττηται, ποιείτω ταῦτα ὡς οὐκ οὐσῶν δικῶν κατὰ νόμον περὶ τῶν μὴ πραθέντων κατὰ τὰ νῦν λεγόμενα. Ἐράνων δὲ πέρι, τὸν βουλόμενον ἐρανίζειν φίλον παρὰ φίλοις· ἐὰν δὲ τις διαφορὰ γίγνηται περὶ τῆς ἐρανίσεως, οὕτω πράττειν ὡς δικῶν μηδενὶ περὶ τούτων μηδαμῶς ἐσομένων. Ὅς δ' ἂν ἀποδόμενος τιμῆν τοῦ λάβῃ μὴ ἐλάττω δραχμῶν πεντήκοντα, παραμενέτω κατὰ πόλιν ἐξ ἀνάγκης δέκα ἡμέρας, ὁ δὲ πριάμενος ἴστω τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ 916a ἀποδομένου, τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐγκλημάτων εἰωθότων γίνεσθαι χάριν καὶ τῶν ἀναγωγῶν τῶν κατὰ νόμους εἵνεκα· ἢ δὲ κατὰ νόμους ἀναγωγή καὶ μὴ τῆδε ἔστω. Ἐὰν τις ἀνδράποδον ἀποδῶται κάμνον φθόῃ ἢ λιθῶν ἢ στραγγουριῶν ἢ τῇ καλουμένῃ

ἰεραῖ νόσω ἢ καὶ ἐτέρω τινὶ ἀδήλω τοῖς πολλοῖς νοσήματι μακρῶ
 καὶ δυσιάτῳ κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὴν διάνοιαν, ἐὰν μὲν ἰατρῶ
 τις ἢ γυμναστῆ, μὴ ἀναγωγῆς ἔστω τούτῳ πρὸς τὸν τοιοῦτον
 τυγχάνειν, μηδ' ἐὰν τάληθές τις προειπῶν ἀποδῶται τῷ· ἐὰν δέ
 τις ἰδιώτη τι τῶν τοιούτων ἀποδῶται δημιουργός, ὁ πριάμενος
 ἐντὸς ἐκμήνου ἀνάγετω, πλὴν τῆς ἰεραῖς, ταύτης δ' ἐντὸς ἐνιαυ-
 τοῦ τὴν ἀναγωγὴν ἐξέστω ποιῆσθαι τῆς νόσου. Διαδικαζέσθω δέ
 ἐν τρισὶ τῶν ἰατρῶν, οὓς ἂν κοινῇ προβαλόμενοι ἔλωνται· τὸν δέ
 ὀφλόντα τὴν δίκην διπλάσιον ἀποτίνειν τῆς τιμῆς ἧς ἂν
 ἀποδῶται. Ἐὰν δέ ἰδιώτη τις ἰδιώτης, ἀναγωγὴν μὲν εἶναι, κα-
 θάπερ καὶ τοῖς πρόσθεν ἐρρήθη, καὶ τὴν διαδικασίαν, ὁ δέ
 ὀφλῶν τὴν τιμὴν ἀπλὴν ἀποτινέτω. Ἐὰν δέ ἀνδροφόνον
 ἀποδῶται τίς τινι εἰδότι μὲν εἰδῶς, μὴ τυγχανέτω ἀναγωγῆς τοῦ
 τοιοῦτου τῆς πράσεως, μὴ δέ εἰδότι τὴν μὲν ἀναγωγὴν εἶναι τό-
 τε ὅταν τις αἰσθηται τῶν πριαμένων, ἐν πέντε δέ τῶν νομοφυλά-
 κων τοῖς νεωτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν, εἰδῶς δέ ἂν κριθῆ, τὰς τε
 οἰκίας τοῦ πριαμένου καθηράτω κατὰ τὸν τῶν ἐξηγητῶν νόμον,
 τῆς τιμῆς τε ἀποδότω τῷ πριαμένῳ τριπλάσιον.

Ὁ δὲ ἀλλαττόμενος ἢ νόμισμα ἀντὶ νομίματος, ἢ καὶ τῶν
 ἄλλων ζῶων ὅτιοῦν ἢ καὶ μὴ ζῶων, ἀκίβδηλον πᾶν διδότω καὶ
 δεχέσθω τῷ νόμῳ συνεπόμενος· προοίμιον δέ, καθάπερ ἄλλων

νόμων, δεξώμεθα και περι ὅλης ταύτης τῆς κάκης. Κιβδηλείαν δὲ
 χρη̄ πάντα ἄνδρα διανοηθῆναι καὶ ψεῦδος καὶ ἀπάτην ὡς ἔν τι
 γένος ὄν, τοῦτο ᾗ τὴν φήμην ἐπιφέρειν εἰώθασιν οἱ πολλοί,
 κακῶς λέγοντες, ὡς ἐν καιρῷ γιγνόμενον ἐκάστοτε τὸ τοιοῦτον e
 πολλάκις ἂν ὀρθῶς ἔχοι, τὸν καιρὸν δὲ καὶ ὅπου καὶ ὁπότε ἀτά-
 κτως καὶ ἀορίστως ἔωντες, τῇ λέξει ταύτῃ πολλᾱ ζημιούνται τε
 καὶ ζημιούσιν ἑτέρους. Νομοθέτῃ δὲ οὐκ ἐγχωρεῖ τοῦτο ἀόριστον
 ἔαν, ἀλλὰ ἡ μείζους ἢ ἐλάττους ὄρους ἀεὶ δεῖ διασαφεῖν, καὶ δὴ
 καὶ νῦν ὠρίσθω. Ψεῦδος μηδεὶς μηδὲν μηδ' ἀπάτην μηδέ τι κί-
 βδηλον, γένος ἐπικαλούμενος θεῶν, μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ
 πράξειεν, ὃ μὴ θεομισέστατος ἔσεσθαι μέλλων· οὗτος δ' ἐστίν 917a
 ὃς ἂν ὄρκους ὁμνύς ψευδεὶς μηδὲν φροντίζη θεῶν, δεῦτερος
 δὲ ὃς ἂν ἐναντίον τῶν κρείττωνων αὐτοῦ ψευδῆται. Κρείττους
 δὲ οἱ ἀμείνους τῶν χειρόνων, πρεσβῦται τε ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν
 τῶν νέων, διὸ καὶ γονῆς κρείττους ἐγγόνων, καὶ ἄνδρες δὴ
 γυναικῶν καὶ παίδων, ἄρχοντές τε ἀρχομένων· οὗς αἰδεῖσθαι
 πᾶσιν πάντας πρέπον ἂν εἴη ἐν ἄλλῃ τε ἀρχῇ πάσῃ καὶ ἐν ταῖς
 πολιτικαῖς δὴ μάλιστα ἀρχαῖς, ὅθεν ὁ νῦν παρῶν ἡμῖν λόγος
 ἐλήλυθεν. Πᾶς γάρ τῶν κατ' ἀγορὰν ὃ κιβδηλεύων τι ψεύδεται b
 καὶ ἀπατᾷ καὶ τοὺς θεοὺς παρακαλῶν ἐπόμενυσιν ἐν τοῖς

τῶν ἀγορανόμων νόμοισιν τε καὶ φυλακτηρίοις, οὔτε ἀνθρώπους αἰδοῦμενος οὔτε θεοὺς σεβόμενος. Πάντως μὲν δὴ καλὸν ἐπιτήδευμα θεῶν ὀνόματα μὴ χραινεῖν ῥαδίως, ἔχοντα ὡς ἔχουσιν ἡμῶν ἐκάστοτε τὰ πολλὰ οἱ πλεῖστοι καθαρότητος τε καὶ ἀγνείας τὰ περὶ τοὺς θεοὺς· εἰ δ' οὖν μὴ πείθοιτο, ὄδε νόμος.

Ὁ πωλῶν ὅτιοῦν ἐν ἀγορᾷ μηδέποτε δύο εἴπη τιμᾶς ὧν ἂν πωλῆ, ἀπλῆν δὲ εἰπῶν, ἂν μὴ τυγχάνῃ ταύτης, ἀποφέρων ὀρθῶς ἂν ἀποφέρῃ πάλιν, καὶ ταύτης τῆς ἡμέρας μὴ τιμῆσιν πλεόνως μὴδὲ ἐλάττωτος, ἔπαινος δὲ ὄρκος τε περὶ παντός τοῦ πωλουμένου ἀπέστω· ἂν δέ τις ἀπειθῇ τοῦτοις, ὁ παρατυγχάνων τῶν ἀσπῶν, μὴ ἔλαττον ἢ τριάκοντα γεγονῶς ἔτη, κολάζων μὲν τὸν ὁμνύοντα ἀνατὶ τυπτέτω τις, ἀφροντιστῶν δὲ καὶ ἀπειθῶν ἔνοχος ἔστω ψόγῳ προδοσίας τῶν νόμων. Τὸν δὲ δὴ κίβδηλόν τι πωλοῦντα, καὶ μὴ δυνάμενον τοῖς νῦν πείθεσθαι λόγοις, ὁ προστυγχάνων τῶν γινωσκόντων, δυνατὸς ὧν ἐξελέγχειν ἐναντίον ἐλέγξας τῶν ἀρχόντων, ὁ μὲν δοῦλος φερέσθω τὸ κίβδηλευθέν καὶ ὁ μέτοικος, ὁ δὲ πολίτης μὴ ἐλέγχων μὲν ὡς ἀποστερῶν τοὺς θεοὺς κακὸς ἀγορευέσθω, ἐλέγξας δὲ ἀναθέτω

c

d

e

τοῖς τὴν ἀγορὰν ἔχουσιν θεοῖς. Ὁ δὲ δὴ φανερός γενόμενός τι πωλῶν τοιοῦτον, πρὸς τῷ στερηθῆναι τοῦ κιβδηλευθέντος, ὀπόσης ἂν τιμῆς ἀξιώσῃ τὸ πωλούμενον, κατὰ δραχμὴν ἐκάστην τῇ e μάλιστα τυπτέσθω πληγὰς ὑπὸ κήρυκος ἐν τῇ ἀγορᾷ κηρύξαντος ὧν ἕνεκα μέλλει τύπτεσθαι. Τὰ δὲ κιβδηλεύματά τε καὶ κακουργίας τῶν πωλούντων οἱ τε ἀγορανόμοι καὶ οἱ νομοφύλακες, πυθόμενοι τῶν ἐμπείρων περὶ ἕκαστα, ἀναγραφάντων ἅ τε χρῆ ποιεῖν τὸν πωλοῦντα καὶ ἅ μὴ, καὶ πρόσθε τοῦ ἀγορανομίου θέντων ἐν στήλῃ γράψαντες νόμους εἶναι τοῖς περὶ τὴν τῆς ἀγορᾶς χρεῖ- 918a αν μηνυτὰς σαφεῖς. Τὰ δὲ περὶ τῶν ἀστυνόμων ἐν τοῖς πρόσθεν ἰκανῶς εἴρηται· ἔαν δὲ τι προσδεῖν δοκῇ, νομοφύλαξιν ἐπανακοινώσαντες καὶ γράψαντες τὸ δοκοῦν ἔλλιπειν, εἰς ἀστυνόμιον θέντων ἐν στήλῃ τὰ τε πρῶτα καὶ τὰ δευτέρα τεθέντα αὐτοῖσιν τῆς ἀρχῆς νόμιμα.

Κιβδήλοισ δ' ἐπιτηδεύμασιν ἔπεται κατὰ πόδα καπηλείας ἐπιτηδεύματα· ταύτης δὲ πέρι συμπάσης συμβουλὴν πρῶτων δόντες καὶ λόγον, ἐπ' αὐτῇ νόμον ὕστερον ἐπιθώμεθα. Καπηλεία γὰρ b κατὰ πόλιν πᾶσα γέγονεν οὐ βλάβης ἕνεκα τό γε κατὰ φύσιν, πᾶν δὲ τοῦναντίον· πῶς γὰρ οὐκ εὐεργέτης πᾶς ὅς ἂν οὐσίαν χρημάτων ὠντινωνοῦν, ἀσύμμετρον οὔσαν καὶ ἀνώμαλον, ὁμαλήν τε καὶ σύμμετρον ἀπεργάζηται; Τοῦτο ἡμῖν χρῆ φάναί και

τὴν τοῦ νομίματος ἀπεργάζεσθαι δύναμιν, καὶ τὸν ἔμπορον ἐπὶ τούτῳ τετάχθαι δεῖ λέγειν. Καὶ μισθωτὸς καὶ πανδοκεὺς καὶ ἄλλα, τὰ μὲν εὐσχημονέστερα, τὰ δὲ ἀσχημονέστερα γιγνόμενα, τοῦτό γε πάντα δύναται, πᾶσιν ἐπικουρίαν ταῖς χρεαῖαις ἐξευπο-
 ρεῖν καὶ ὁμαλότητα ταῖς οὐσίαις. Τί ποτε δὴ τὸ μὴ καλὸν αὐτὸ
 μὴδ' εὐσχημον δοκεῖν εἶναι, καὶ τί τὸ διαβεβληκὸς τυγχάνει, ἰδω-
 μεν, ἵνα εἰ μὴ καὶ τὸ ὄλον, ἀλλ' οὖν μέρη γε ἐξιασώμεθα νόμφ.
 Πρᾶγμ' ἔσθ', ὡς ἔοικεν, οὐ φαῦλον, οὐδὲ σμικρᾶς δεόμενον
 ἀρετῆς.

ΚΑ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. ὦ φίλε Κλεινία, σμικρὸν γένος ἀνθρώπων καὶ φύσει
 ὀλίγον καὶ ἄκρα τροφῇ τεθραμμένον, ὅταν εἰς χρεαῖας τε καὶ ἐπι-
 θυμίας τινῶν ἐμπίπτῃ, καρτερεῖν πρὸς τὸ μέτριον δυνατόν ἐστιν,
 καὶ ὅταν ἐξῆ χρήματα λαβεῖν πολλά, νήφει καὶ πρότερον
 αἰρεῖται τοῦ πολλοῦ τὸ τοῦ μέτρου ἐχόμενον· τὰ δὲ τῶν ἀνθρώ-
 πων πλήθη πᾶν τοῦναντίον ἔχει τούτοις, δεόμενά τε ἀμέτρως
 δεῖται καὶ ἐξὸν κερδαίνειν τὰ μέτρια, ἀπλήστως αἰρεῖται κερ-
 δαίνειν, διὸ πάντα τὰ περὶ τὴν καπηλείαν καὶ ἐμπορίαν καὶ παν-
 δοκειαν γένη διαβέβληται τε καὶ ἐν αἰσχροῖς γέγονεν ὀνειδίσειν.
 Ἐπεὶ εἴ τις, ὃ μὴ ποτε γένοιτο οὐδ' ἔσται, προσαναγκάσειεν – γε-
 λοῖον μὲν εἶπεῖν, ὅμως δὲ εἰρήσεται – πανδοκεῦσαι τοὺς πα-
 νταχῆ ἀρίστους ἀνδρας ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἢ καπηλεύειν ἢ τι τῶν

τοιούτων πράττειν, ἢ καὶ γυναῖκας ἐκ τινος ἀνάγκης εἰμαρμένης
 τοῦ τοιούτου μετασχεῖν τρόπου, γνοίημεν ἂν ὡς φίλον καὶ ἀγα-
 πητόν ἐστιν ἕκαστον τούτων, καὶ εἰ κατὰ λόγον ἀδιάφθορον γί-
 γνοιτο, ἐν μητρὸς ἂν καὶ τροφοῦ σχήματι τιμῶτο τὰ τοιαῦτα πά-
 ντα· νῦν δὲ ὁπόταν εἰς ἐρήμους τις καπηλείας ἔνεκα τόπους καὶ 919a
 πανταχόσε μήκη ἔχοντας ὁδῶν ἰδρυσάμενος οἰκήσεις, ἐν ἀπορία
 γιγνομένους καταλύσειν ἀγαπηταῖς δεχόμενος ἢ ὑπὸ χειμῶνων
 ἀγρίων βία ἐλαυνομένους, εὐδιεινήν γαλήνην παρασχῶν ἢ πνί-
 γεσιν ἀναψυχὴν, τὰ μετὰ ταῦτα οὐχ ὡς ἐταίρους δεξάμενος φι-
 λικά παράσχη ξένια ἐπόμενα ταῖς ὑποδοχαῖς, ὡς δ' ἐχθροὺς
 αἰχμαλώτους κεχειρωμένους ἀπολυτρώσῃ τῶν μακροτάτων καὶ
 ἀδίκων καὶ ἀκαθάρτων λύτρων, ταῦτα ἐστὶν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν b
 σύμπτῃσιν τοῖς τοιούτοις [ὀρθῶς] ἄμαρτανόμενα τὰς διαβολὰς
 τῆ τῆς ἀπορίας ἐπικουρήσει παρεσκευακότα. Τούτων οὖν χρή
 φάρμακον αἰεὶ τέμνειν τὸν νομοθέτην. Ὅρθόν μὲν δὴ πάλαι τε
 εἰρημένον ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι καὶ ἐναντία χαλεπὸν, καθάπερ
 ἐν ταῖς νόσοις πολλοῖς τε ἄλλοισιν· καὶ δὴ καὶ νῦν ἢ τούτων καὶ
 περὶ ταῦτα ἐστὶν πρὸς δύο μάχη, πενίαν καὶ πλοῦτον, τὸν μὲν
 ψυχὴν διεφθαρκότα τρυφῇ τῶν ἀνθρώπων, τὴν δὲ λύπαις προτε- c

τραμμένην εἰς ἀναισχυντίαν αὐτήν. Τίς οὖν δὴ τῆς νόσου ταύτης ἀρωγή γίγνοιτ' ἂν ἐν νοῦν ἐχούσῃ πόλει; Πρῶτον μὲν ὅτι σμικροτάτῳ χρῆσθαι κατὰ δύναμιν τῷ τῶν καπῆλων γένει, ἔπειτα τούτοις τῶν ἀνθρώπων προστάττειν ὧν διαφθειρομένων οὐκ ἂν γίγνοιτο μεγάλη λύπη τῇ πόλει, τρίτον δὲ αὐτοῖς τοῖς μετασχοῦσι τούτων τῶν ἐπιτηδευμάτων εὗρεῖν μηχανὴν ὅπως ἦθη μὴ ἀνέδην ἀναισχυντίας τε καὶ ἀνελευθέρου ψυχῆς μέτοχα συμβήσεται γίγνεσθαι ῥαδίως. d

Μετὰ δὴ τὰ νῦν εἰρημένα, περὶ ταῦτα νόμος ἀγαθῆ τύχῃ τοιόσδε ἡμῖν γιγνέσθω· Μαγνήτων, οὓς ὁ θεὸς ἀνορθῶν πάλιν κατοικίζει, γεωμόροι ὅσοι τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων ἔστιων εἰσιν, μήτε κάπηλος ἐκὼν μηδ' ἄκων μηδεὶς γιγνέσθω μηδ' ἔμπορος μήτε διακονίαν μηδ' ἦντινα κεκτημένος ἰδιώταις τοῖς μὴ ἐξ Ἰσοῦ ἑαυτῷ, πλὴν πατρὶ καὶ μητρὶ καὶ τοῖς ἔτι τούτων εἰς τὸ ἄνω γένεσιν καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ πρεσβυτέροις, ὅσοι ἐλεύθεροι ἐλευθέρως. Τὸ δ' ἐλευθερικὸν καὶ ἀνελεύθερον ἀκριβῶς μὲν οὐ ῥαδίον νομοθετεῖν, κρινέσθω γε μὴν ὑπὸ τῶν τὰ ἀριστεία εἰληφόντων τῷ ἐκείνων μίσει τε καὶ ἀσπασμῷ. Ὅς δ' ἂν καπηλείας τῆς ἀνελευθέρου τέχνην τινὶ μετάσχῃ, γραφέσθω μὲν αὐτὸν γένους αἰσχύνῃς ὁ βουλόμενος πρὸς τοὺς ἀρετῇ πρώτους e

κεκοιμήνους, ἐὰν δὲ δόξη ἀναξίῳ ἐπιτηδεύματι καταρροπαίνειν τὴν αὐτοῦ πατρῶαν ἐστίαν, δεθείς ἐνιαυτὸν ἀποσχέσθω τοῦ τοι- 920a
 οὔτου, καὶ ἐὰν αὐθις, ἔτη δύο, καὶ ἐφ´ ἐκάστης ἀλώσεως τοὺς δε-
 σμοὺς μὴ παυέσθω διπλασιάζων [τὸν ἔμπροσθεν χρόνον]. Δεύ-
 τερος μὴν νόμος· Μέτοικον εἶναι χρεῶν ἢ ξένον, ὃς ἂν μέλλῃ κα-
 πηλεύσειν· τὸ δὲ τρίτον καὶ τρίτος· Ὅπως ὡς ἄριστος ἢ καὶ
 κακός ὡς ἥμισυ ὁ τοιοῦτος ἡμῖν ἢ σύνοικος ἐν τῇ πόλει, τοὺς
 νομοφύλακας χρῆ νοῆσαι φύλακας εἶναι μὴ μόνον ἐκείνων οὖς
 φυλάττειν ῥάδιον μὴ παρανόμους καὶ κακοὺς γίνεσθαι, ὅσοι
 γενέσει καὶ τροφαῖς εὖ πεπαιδευνταί, τοὺς δὲ μὴ τοιοῦτους ἐπι- b
 τηδεύματά τε ἐπιτηδεύοντας ἃ ῥοπήν ἔχει τινὰ ἰσχυράν πρὸς τὸ
 προτρέπειν κακοὺς γίνεσθαι, φυλακτέον μᾶλλον. Ταύτη δὴ τὰ
 περὶ τὴν καπηλείαν πολλὴν οὔσαν καὶ πολλὰ ἐπιτηδεύματα τοι-
 αῦτα κεκτημένην, ὅσαπερ ἂν αὐτῶν λειψθῇ δόξαντα ἐκ πολλῆς
 ἀνάγκης ἐν τῇ πόλει δεῖν εἶναι, συνελθεῖν αὐτῶν περὶ ταῦτα
 τοὺς νομοφύλακας μετὰ τῶν ἐμπείρων ἐκάστης καπηλείας, κα- c
 θάπερ ἔμπροσθεν ἐπετάξαμεν τῆς κιβδηλείας πέρι, συγγενοῦς
 τούτῳ πράγματος, συνελθόντας δὲ ἰδεῖν λῆμμά τε καὶ ἀνάλωμα
 τί ποτε τῷ κατήλῳ κέρδος ποιεῖ τὸ μέτριον, γράψαντας δὲ θεῖναι
 τὸ γιννόμενον ἀνάλωμα καὶ λῆμμα καὶ φυλάττειν, τὰ μὲν ἀγο-
 ρανόμους, τὰ δὲ ἄστυνόμους, τὰ δὲ ἀγρονόμους· καὶ σχεδὸν
 οὕτως ἂν καπηλεία τὰ μὲν ὠφελοῖ ἐκάστους, σμικρότατα δὲ ἂν

βλάπτοι τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι χρωμένους.

Ἔοσα τις ἂν ὁμολογῶν συνθέσθαι μὴ ποιῆ κατὰ τὰς ὁμολο- d
γίας, πλὴν ὧν ἂν νόμοι ἀπειργασίῃ ἢ ψήφισμα, ἢ τινος ὑπὸ ἀδί-
κου βιασθεὶς ἀνάγκης ὁμολογήσῃ, καὶ ἐὰν ἀπὸ τύχης ἀπροσδο-
κίητος τις ἄκων κωλυθῆ, δίκας εἶναι τῶν ἄλλων ἀτελοῦς ὁμολο-
γίας ἐν ταῖς φυλετικαῖσιν δίκαις, ἐὰν ἐν δαιτηταῖς ἢ γείτοσιν
ἔμπροσθεν μὴ δύνωνται διαλλάττεσθαι.

Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν τὸ τῶν δημιουργῶν γένος, οἱ e
τὸν βίον ἡμῖν συγκατεσκευάκασιν τέχναις, Ἄρεως δ' αὖ καὶ
Ἀθηνᾶς οἱ τὰ τῶν δημιουργῶν σφύζοντες τέχναισιν ἐτέραις ἀμυ-
ντηρίους ἔργα· δικαίως δὲ καὶ τὸ τούτων γένος ἱερὸν ἐστί τού-
των τῶν θεῶν. Οὗτοι δὴ πάντες χώραν καὶ δῆμον θεραπεύοντες
διατελοῦσιν, οἱ μὲν ἄρχοντες τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, οἱ δὲ
ὀργάνων τε καὶ ἔργων ἀποτελοῦντες γένεσιν ἔμμισθον· οἷς δὴ
περὶ τὰ τοιαῦτα οὐ πρόπον ἂν εἶη ψεῦδεσθαι, θεοὺς προγόνους
αὐτῶν αἰδομένους. Ἄν δὴ τις δημιουργῶν εἰς χρόνον εἰρημέ- 921a
νον ἔργον μὴ ἀποτελέσῃ διὰ κάκην, μηδὲν τὸν βιοδότην θεὸν
ἐπαιδεσθεὶς, ἡγούμενος ὡς οἰκεῖον συγγνώμονα εἶναι θεόν,
οὐδὲν τῷ νῶ βλέπων, πρῶτον μὲν δίκην τῷ θεῷ ὑφέξει, δεύτε-
ρον δὲ ἐπόμενος αὐτῷ νόμος κείσθω. Τὴν τιμὴν τῶν ἔργων
ὀφειλέτω ὧν ἂν τὸν ἐκδόντα ψεύσῃται καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ

ῥηθέντι χρόνῳ προῖκα ἐξεργαζέσθω. Καὶ ἀναιρουμένῳ δ' ἔργον
 συμβουλευτῆς νόμος, ἅπερ τῷ πωλοῦντι συνεβούλευεν, μὴ πλέ- b
 ονος τιμᾶν διαπειρώμενον ἀλλ' ὡς ἀπλούστατα τῆς ἀξίας,
 ταυτὸν δὴ προστάττει καὶ τῷ ἀναιρουμένῳ – γινώσκει γὰρ
 ὃ γε δημιουργὸς τὴν ἀξίαν – ἐν ἐλευθέρων οὖν πόλεσιν οὐ δὴ πο-
 τε χρῆ τέχνη, σαφεῖ τε καὶ ἀψευδεῖ φύσει πράγματι, δια-
 πειρασθαι τῶν ἰδιωτῶν τεχνάζοντα αὐτὸν τὸν δημιουργόν, δί-
 κας δὲ εἶναι τούτων τῷ ἀδικουμένῳ πρὸς τὸν ἀδικοῦντα. Ἐὰν δέ c
 τις ἐκδοὺς αὐτῷ δημιουργῷ μὴ ἀποδῶ τοὺς μισθοὺς ὀρθῶς κατὰ
 τὴν ἔννομον ὁμολογίαν γενομένην, Δία δὲ πολιοῦχον καὶ
 Ἄθηναν κοινωνοὺς πολιτείας ἀτιμάζων, βραχὺ κέρδος ἀγαπῶν,
 λύη μεγάλας κοινωνίας, νόμος ὁ βοηθῶν ἔστω τῷ τῆς πόλεως
 συνδέσμῳ μετὰ θεῶν. Ὅς γάρ ἂν προαμειψάμενος ἔργον μι-
 σθοὺς μὴ ἀποδιδῶ ἐν χρόνοις τοῖς ὁμολογηθεῖσιν, διπλοῦν
 πραττέσθω· ἐὰν δὲ ἐνιαυτὸς ἐξέλθῃ, τῶν ἄλλων ἀτόκων ὄντων
 χρημάτων, ὅποσα δανεισμῷ συμβάλλει τις, οὗτος τῇ δραχμῇ d
 ἐκάστου μηνὸς ἐπωβελίαν κατατιθέτω, δίκας δὲ εἶναι τούτων ἐν
 τοῖς κατὰ φυλάς δικαστηρίοις.

Ὅς δὲ ἐν παρέργῳ περὶ τῶν κατὰ πόλεμον δημιουργῶν ὄντων
 σωτηρίας, στρατηγῶν τε καὶ ὄσοι περὶ ταῦτα τεχνικοί, δίκαιον
 εἶπεῖν, ὅτι τὸ παρὰ τὴν ἐμνήσθημεν δημιουργῶν· ὅς τούτοις αὐ,

καθάπερ ἐκεῖνοις, οἷον ἐτέροις οὓσιν δημιουργοῖς, ἂν τις ἄρα καὶ τούτων ἀνελόμενος δημόσιον ἔργον εἴθ' ἐκὼν εἴτε προσταχθὲν καλῶς ἐξεργάσῃται, τὰς τιμὰς, οἱ δὴ μισθοὶ πολεμικοῖς ἀνδρά- e
σιν εἰσὶν, ἀποδιδῶν δίκαιως, ὁ νόμος αὐτὸν ἐπαινῶν οὕποτε κα-
μεῖται· ἂν δὲ προαμειψάμενος ἔργον τι τῶν κατὰ πόλεμον
καλῶν ἔργων μὴ ἀποδιδῶ μέμψεται. Νόμος οὖν οὗτος ἐπαίνω
περὶ τούτων ἡμῖν μεμειγμένος κείσθω, συμβουλευτικός, οὐ βια-
στικός, τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν, τιμᾶν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας, 922a
ἄσοι σωτῆρες τῆς πόλεως εἰσι συμπάσης εἴτε ἀνδρείαις εἴτε πο-
λεμικαῖς μηχαναῖς, δευτέρους· πρώτοις γὰρ τὸ μέγιστον γέρας
δεδόσθω τοῖς τὰ τῶν ἀγαθῶν νομοθετῶν γράμματα τιμᾶν διαφε-
ρόντως δυναθεῖσιν.

Τὰ μὲν δὴ μέγιστα τῶν συμβολαίων, ὅσα πρὸς ἀλλήλους
ἄνθρωποι συμβάλλουσιν, πλὴν γε ὄρφανικῶν καὶ τῆς τῶν ἐπι-
τροπῶν ἐπιμελείας τῶν ὄρφανῶν, σχεδὸν ἡμῖν διατέτακται· ταῦτα
δὲ δὴ μετὰ τὰ νῦν εἰρημμένα ἀναγκαῖον ἀμῶς γέ πως τάξασθαι. b
Τούτων δὲ ἀρχαὶ πάντων αἶ τε τῶν τελευτῶν μελλόντων ἐπιθυ-
μιαὶ τῆς διαθέσεως αἶ τε τῶν μηδὲν τὸ παράπαν διαθεμένων
τύχαι· ἀναγκαῖον δὲ εἶπον, ὦ Κλεινία, βλέψας αὐτῶν πέρι πρὸς
τε τὸ δύσκολον καὶ χαλεπὸν. Οὐδὲ γὰρ ἄτακτον δυνατὸν ἐστ'
αὐτὸ ἔαν· πολλὰ γὰρ ἕκαστοι καὶ διάφορα ἀλλήλων καὶ ἐναντία

τιθεῖντ' ἄν τοῖς τε νόμοις καὶ τοῖς τῶν ζώντων ἤθεσιν καὶ τοῖς αὐτῶν τοῖς ἔμπροσθεν πρὶν διατίθεσθαι μέλλειν, εἴ τις ἐξουσίαν δώσει ἀπλῶς οὕτως κυρίαν εἶναι διαθήκην ἣν ἄν τις διαθήται c
 ὀπωσοῦν ἔχων πρὸς τῷ τοῦ βίου τέλει. Ἄνοήτως γὰρ δὴ καὶ δια-
 τεθρυμμένως τινὰ τρόπον ἔχομεν οἱ πλείστοι, ὅταν ἤδη μέλλειν
 ἠγώμεθα τελευτᾶν.

ΚΛ. Πῶς τοῦτο, ὦ ξένε, λέγεις;

ΑΘ. Χαλεπὸν ἐστ', ὦ Κλεινία, μέλλων ἄνθρωπος τελευ-
 τήσῃ, καὶ μεστὸν λόγου τοῖς νομοθέταις εὖ μάλα φοβεροῦ καὶ
 δυσχεροῦς.

ΚΛ. Πῆ;

ΑΘ. Ζητῶν εἶναι κύριος ἀπάντων, εἴθε μετ' ὀργῆς λέγῃν. d

ΚΛ. Ποῖα δῆ;

ΑΘ. Δεινὸν γε, ὦ θεοί, φησὶν, εἰ τὰ ἐμὰ ἐμοὶ μηδαμῶς ἐξέσται
 δοῦναί τε ὅτῳ ἂν ἐθέλω καὶ μὴ, καὶ τῷ μὲν πλείω, τῷ δ' ἐλάττο-
 να, τῶν ὀπόσοι περὶ ἐμὲ φαῦλοι καὶ ὄσοι ἀγαθοὶ γεγονάσιν φα-
 νερώς, βασανισθέντες ἰκανῶς ἐν νόσοις, οἱ δ' ἐν γῆρα καὶ ἄλλαις
 παντοίαισι τύχαις.

ΚΛ. Οὐκοῦν, ὦ ξένε, καλῶς δοκοῦσίν σοι λέγειν;

ΑΘ. Μαλθακοὶ ἔμοιγ', ὦ Κλεινία, δοκοῦσιν οἱ πάλοι νομοθε- e
 τοῦντες γεγονέναι καὶ ἐπὶ σμικρὸν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων
 βλέποντές τε καὶ διανοούμενοι νομοθετεῖν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Τὸν λόγον τοῦτον, ὠγαθέ, φοβούμενοι, τὸν νόμον ἐτί-

θεσαν τὸν ἐξεῖναι τὰ ἑαυτοῦ διατίθεσθαι ἀπλῶς ὅπως ἂν τις 923a
 ἐθέλῃ τὸ παρὰπαν, ἐγὼ δὲ καὶ σὺ τοῖς ἐν τῇ σῆ πόλει μέλλουσι τε-
 λευτᾶν ἀποκρινόμεθα ἐμμελέστερόν πως. Ὡ φίλοι, φήσομεν,
 καὶ ἀτεχνῶς ἐφήμεροι, χαλεπὸν ὑμῖν ἐστὶν γινώσκειν τὰ ὑμέ-
 τερ' αὐτῶν χρήματα καὶ πρὸς γε ὑμᾶς αὐτούς, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς
 Πυθίας γράμμα φράζει, τὰ νῦν. Ἐγὼγ' οὖν νομοθέτης ὦν οὐθ'
 ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν εἶναι τίθημι οὔτε τὴν οὐσίαν ταύτην, σύμπα-
 ντος δὲ τοῦ γένους ὑμῶν τοῦ τε ἔμπροσθεν καὶ τοῦ ἔπειτα ἐσο-
 μένου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς πόλεως εἶναι τὸ τε γένος πᾶν καὶ τὴν b
 οὐσίαν· καὶ οὕτω τούτων ἐχόντων, οὐκ, ἂν τις ὑμᾶς θωπείας
 ὑποδραμῶν ἐν νόσοις ἢ γῆρα σαλεύοντας παρὰ τὸ βέλτιστον
 διατίθεσθαι πείθῃ, συγχωρήσομαι ἐκῶν, ὅτι δὲ τῇ πόλει τε ἀρι-
 στον πάσῃ καὶ γένει, πρὸς πᾶν τοῦτο βλέπων νομοθετήσω, τὸ
 ἐνὸς ἐκάστου κατατιθεῖς ἐν μοίραις ἐλάττωσι δικαίως. Ὑμεῖς δὲ
 ἡμῖν ἴλεῷ τε καὶ εὐμενεῖς ὄντες πορευοῖσθε ἥπερ κατὰ φύσιν νῦν
 πορευοῖσθε τὴν ἀνθρωπίνην· ἡμῖν δὲ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑμετέ-
 ρων μελήσει, κηδομένοις ὅτι μάλιστα εἰς δύναμιν, οὐ τῶν μὲν, c
 τῶν δὲ οὐ. Ταῦτα μὲν οὖν παραμύθια τε καὶ προοίμια τῶν τε ζώ-
 ντων, ὦ Κλεινία, καὶ τῶν τελευτώντων ἔστω, νόμος δὲ ὁδε·

Ὅς ἂν διαθήκη γράφῃ τὰ αὐτοῦ διατιθέμενος, παίδων ὦν
 πατήρ, πρῶτον μὲν τῶν ὑέων κληρονόμον δν ἂν ἀξιώσῃ γίγνε-
 σθαι γραφέτω, τῶν δὲ ἄλλων παίδων, δν ἂν μὲν ἑτέρω ποιησθαι

διδῶ δεχομένῳ, γραφέσθω τοῦτο αὐτό· ἂν δὲ περιγίγνηται τις d
 τῶν ὑέων αὐτῷ μὴ ἐπὶ τινὶ κλήρῳ πεποιημένος, ὃν κατὰ νόμον
 ἐλπὶς εἰς ἀποικίαν ἐκπεμφθήσεσθαι, τούτῳ τῶν ἄλλων χρημά-
 των ἐξέστω τῷ πατρὶ διδόναι ὅσα ἂν ἐθέλῃ, πλὴν τοῦ πατρῷου
 κλήρου καὶ τῆς περὶ τὸν κλῆρον κατασκευῆς πάσης, καὶ ἂν
 πλείους ᾦσιν, πρὸς μέρος ὁ πατήρ ὅπῃ ἂν ἐθέλῃ νεμέτω τὰ πε-
 ριόντα τοῦ κλήρου. Ὅτῳ δ' ἂν τῶν ὑέων ὑπάρχων οἶκος ἦ, μὴ
 νέμειν τούτῳ τῶν χρημάτων, θυγατρὶ τε ὡσαύτως, ἢ μὲν ἂν
 ἐγγεγυημένος ὡς ἀνὴρ ἐσόμενος ἦ, μὴ νέμειν, ἢ δ' ἂν μὴ, νέμειν e
 ἂν δὲ τῷ τῶν ὑέων ἢ καὶ τῶν θυγατέρων φανῆ κληρὸς ἐπιχώ-
 ριος τῆς διαθήκης γενόμενος ὕστερον, τῷ κληρονόμῳ τοῦ τὴν
 διαθήκην διαθεμένου καταλειπέτω. Ἐὰν δὲ ἄρρενας μὲν μὴ
 λείπῃ, θηλείας δὲ, ὁ διατιθέμενος, ἄνδρα μὲν τῶν θυγατέρων
 ἦτινι ἂν ἐθέλῃ, ὑὸν δὲ αὐτῷ καταλειπέτω, γράψας κληρονόμον
 ἂν δὲ ὑὸς τῷ τελευτήσῃ παῖς ᾦν, πρὶν εἰς ἄνδρα δυνατὸς
 εἶναι τελεῖν, εἴτε γεννητὸς ᾦν εἴτε ποιητὸς, γραφέτω καὶ περὶ
 τῆς τοιαύτης τύχης ὁ τὴν διαθήκην γράφων τίνα χρὴ παῖδα 924a
 αὐτῷ δευτέρον ἐπὶ τύχαις ἀμείνοσιν γίγνεσθαι. Ἐὰν δὲ τις ἄπαις
 ᾦν τὸ παρὰ τὴν διαθήκην γράφῃ, τὸ τῆς ἐπικτῆτου δεκατημό-

ριον ἐξελόμενος, ἐὰν ἐθέλῃ τῷ δωρεῖσθαι, δωρεῖσθω· τὰ δὲ ἄλλα παραδιδούς πάντα τῷ ποιηθέντι ἄμεμπτος ἴλεων ὑόν αὐτὸν ποιείσθω σὺν νόμῳ. Ὡς δ' ἂν ἐπιτρόπων οἱ παῖδες δέωνται, ἐὰν μὲν διαθέμενος τελευτᾷ καὶ γράψας ἐπιτρόπους τοῖς παισὶν ἐκόντας τε καὶ ὁμολογοῦντας ἐπιτροπεύσειν οὐστυνασοῦν καὶ ὀπόσους ἂν ἐθέλῃ, κατὰ ταῦτα τὰ γραφέντα ἢ τῶν ἐπιτρόπων αἵρεσις γιγνέσθω κυρία· ἐὰν δὲ ἢ τὸ παράπαν μὴ διαθέμενος τελευτήσῃ τις ἢ τῆς τῶν ἐπιτρόπων αἵρέσεως ἑλλιπής, ἐπιτρόπους εἶναι τοὺς ἐγγύτατα γένει πρὸς πατρός καὶ μητρός κυρίους, δύο μὲν πρὸς πατρός, δύο δὲ πρὸς μητρός, ἓνα δ' ἐκ τῶν τοῦ τελευτήσαντος φίλων, τούτους δ' οἱ νομοφύλακες καθιστάντων τῷ δεομένῳ τῶν ὄρφανῶν. Καὶ πάσης τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ὄρφανῶν πεντεκαίδεκα τῶν νομοφυλάκων οἱ πρεσβύτατοι πάντων ἐπιμελείσθω ἀεὶ κατὰ πρέσβιν καὶ κατὰ τρεῖς διελόμενοι σφᾶς αὐτούς, κατ' ἑνιαυτὸν τρεῖς καὶ κατ' ἑνιαυτὸν ἄλλον ἕτεροι τρεῖς, ἕως ἂν αἱ πέντε περίοδοι γίγνωνται κύκλῳ· καὶ τοῦτο ἐκλιπέτω μηδέποτε κατὰ δύναμιν.

Ὅς δ' ἂν μηδὲν τὸ παράπαν διαθέμενος ἀποθάνῃ, παῖδας μὲν καταλιπῶν δεομένους ἐπιτροπῆς, τῶν αὐτῶν νόμων τούτων ἢ χρεῖα τῶν παιδῶν αὐτοῦ μετεχέτω· θηλείας δὲ ἂν καταλείπῃ τις ἀπροσοκῆτῳ τύχῃ χρησάμενος, συγγνώμῃ τῷ τιθέντι τὸν νόμον ἔχέτω, ἐὰν τῶν τριῶν αὐτοῦ πρὸς τὰ δύο ἐπισκοπῶν τὴν ἐκδοσὶν τῶν θυγατέρων ποιῆται, πρὸς τε τὴν τοῦ γένους ἀγχι-

τείαν καὶ τὴν τοῦ κλήρου σωτηρίαν, τὸ δὲ τρίτον, ὅπερ ἂν πατήρ διασκέψαιτο, ἐξ ἀπάντων τῶν πολιτῶν βλέπων εἰς ἦθη τε καὶ τρόπους τὸν ἐπιτήδειον αὐτῷ μὲν ὕόν, νυμφίον δ' εἶναι τῇ θυγατρὶ, τοῦτο δὲ παραλείπει διὰ τὴν ἀδύνατον σκέψιν. Νόμος τοίνυν εἰς δύναμιν ὄδε περὶ τῶν τοιούτων κείσθω· Ἐὰν ὁ μὴ διαθέμενος θυγατέρας λείπει, τοῦδε ἀποθανόντος, ἀδελφὸς ὁμοπάτωρ ἢ ἄκληρος ὁμομήτριος ἐχέτω τὴν θυγατέρα καὶ τὸν κληρὸν τοῦ τελευτήσαντος· ἐὰν δὲ μὴ ἢ ἀδελφός, ἀδελφοῦ δὲ παῖς, ὡσαύτως, ἐὰν ἐν ἡλικίᾳ πρὸς ἀλλήλους ὦσιν· ἐὰν δὲ μὴδὲ εἰς τούτων, ἀδελφῆς δὲ παῖς ἢ, κατὰ ταῦτά· τέταρτος δὲ πατὴρ ἀδελφός, πέμπτος δὲ τούτου παῖς, ἔκτος δὲ ἀδελφῆς πατὴρ ἔκγονος. Ὡσαύτως δὲ τὸ γένος αἰεὶ πορευέσθω κατ' ἀγχιστείαν, ἐὰν τις παῖδας θηλείας καταλείπει, δι' ἀδελφῶν τε καὶ ἀδελφιδῶν ἐπανιόν, ἔμπροσθεν μὲν τῶν ἀρρένων, ὕστερον δὲ θηλειῶν ἐνὶ γένει. 925a

Τὴν δὲ τούτων γάμου χρόνου συμμετρίαν τε καὶ ἀμετρίαν ὁ δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω, γυμνοὺς μὲν τοὺς ἄρρενας, γυμνάς δὲ ὁμφαλοῦ μέχρι θεώμενος τὰς θηλείας· ἐὰν δὲ τοῖς οἰκείοις ἀπορία συγγενῶν ἢ μέχρι μὲν ἀδελφοῦ ὕιδῶν, μέχρι δὲ πάππου παίδων ὡσαύτως, τῶν ἄλλων ὄντιν' ἂν ἢ παῖς μετ' ἐπιτρόπων αἰροῖται τῶν πολιτῶν ἐκούσιον ἐκουσία, κληρονόμος γινέσθω

τοῦ τελευτήσαντος καὶ τῆς θυγατρὸς νυμφίος. Ἔτι δὲ πολλὰ
 πολλῶν καὶ πλείων ἀπορία τῶν τοιούτων γίγνεται ἂν ἔστιν ὅτ'
 ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἂν οὖν δὴ τις ἀπορουμένη τῶν αὐτόθεν ὄρᾳ τι-
 να εἰς ἀποικίαν ἀπεσταλμένος, ἢ δὲ κατὰ νοῦν αὐτῇ κληρονόμον
 ἐκεῖνον γίγνεσθαι τῶν τοῦ πατρὸς, ἐὰν μὲν συγγενῆς ἦ, κατὰ τὴν
 τάξιν τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν κληρον πορευέσθω, ἐὰν δὲ ἐκτὸς γένους,
 τῶν ἐν τῇ πόλει ὄντων ἕξω τῆς συγγενείας, κύριος ἔστω κατὰ τὴν
 τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῆς παιδὸς τοῦ τελευτήσαντος αἵρεσιν γῆμαι
 καὶ τὸν κληρὸν ἐπανελθὼν οἴκαδε λαβεῖν τοῦ μὴ διαθεμένου.

Ἄπαις δὲ ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν τὸ παράπαν ὃς ἂν μὴ δια-
 θέμενος τελευτᾷ, τὰ μὲν ἄλλα περὶ τοῦ τοιούτου κατὰ τὸν ἔμπρο-
 σθεν ἐχέτω νόμον, θήλεια δὲ καὶ ἄρρην οἶον σύννομοι ἴτωσαν ἐκ
 τοῦ γένους εἰς τὸν ἐξηρημασμένον ἐκάστοτε οἶκον, ὃν ὁ κληρὸς
 γιγνέσθω κυρίως, ἀδελφῆ μὲν πρῶτον, ἀδελφοῦ δὲ θυγατρὸς δευ-
 τέρη, τρίτη δὲ ἔκγονος ἀδελφῆς, τετάρτη δὲ πατρὸς ἀδελφῆ, καὶ
 πέμπτη πατρὸς ἀδελφοῦ παῖς, ἕκτη δὲ ἀδελφῆς πατρὸς ἂν εἴη
 παῖς· συνοικίξειν δὲ ταύτας ἐκείνους κατ' ἀγχιστείαν καὶ θέμιν,
 ὡς ἔμπροσθεν ἐνομοθετήσαμεν.

Μὴ δὴ λανθανέτω τὸ τῶν τοιούτων νόμων ἡμᾶς βάρος, ὡς χα-
 λεπῶς ἔστιν ὅτι προστάττει τῷ τοῦ τελευτήσαντος κατὰ γένος

οἰκείῳ γαμῖν τὴν συγγενῆ, μὴ δοκεῖ δὲ σκοπεῖν ἅ μυχρία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίνονται τοῖς τοιούτοις ἐπιτάγμασιν τοῦ μήτινα ἐθέλειν πείθεσθαι, πρότερον δὲ οὐστίνας ὅτιοῦν ἂν βουληθῆναι παθεῖν, ὁπόταν ἢ σωμάτων νοσήματα καὶ πηρώσεις ἢ διανοίας ἐν τισιν τῶν ἐπιταττομένων γαμῖν ἢ γαμῖσθαι γίνηται. Τούτων δὴ μηδὲν φροντίζειν τάχ' ἂν ὁ νομοθέτης δόξειεν τισιν, οὐκ ὀρθῶς δοκοῦν. Ἐστω τοίνυν εἰρημένον ὑπὲρ τε νομοθέτου καὶ ὑπὲρ νομοθετουμένου σχεδὸν οἶον κοινὸν προοίμιον, συγγνώμην μὲν τῷ νομοθέτῃ τοῖς ἐπιταττομένους δεόμενον ἔχειν, ὅτι τῶν κοινῶν ἐπιμελούμενος οὐκ ἂν ποτε δύναιτο διοικεῖν ἅμα καὶ τὰς ἰδίας ἐκάστῳ γιγνομένης συμφορᾶς, συγγνώμην δ' αὖ καὶ τοῖς νομοθετουμένοις, ὡς τὰ τοῦ νομοθετοῦντος εἰκότως 926a ἐνίοτε οὐ δύνανται προστάγματα τελεῖν, ἅ μὴ γινώσκων προστάττει.

ΚΛ. Τί δὴ τις οὖν, ὧ ξένε, δρῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐμμετρότατος ἂν εἴη;

ΑΘ. Διαιτητᾶς, ὧ Κλεινία, τοῖς τοιούτοις νόμοις καὶ νομοθετουμένοις ἀναγκαῖον αἰρεῖσθαι.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἐστὶν ὅτε πλουσίου πατρὸς ἀδελφιδοῦς τὴν τοῦ θεῖου θυγατέρα ἐκὼν οὐκ ἂν ἐθέλοι λαμβάνειν, τρυφῶν καὶ ἐπὶ μείζονσι γάμοις τὴν διάνοιαν ἐπέχων· ἔστιν δ' ὅτε καὶ συμφορὰν τὴν μεγίστην τοῦ νομοθέτου προστάττοντος, ἀπειθεῖν ἀναγκάζοιτ' b

ἀν τῷ νόμῳ, μαινόμενα κηδεύματα ἀναγκάζοντος λαμβάνειν ἢ δεινάς ἄλλας σωμάτων ἢ ψυχῶν συμφοράς, ἅς ἀβίωτον ζῆν κεκτημένῳ.

Ὁ δὴ νῦν λόγος ἡμῖν περὶ τούτων ὄδε νόμος κείσθω· Ἐάν τινες ἄρα περὶ διαθήκης ἐγκαλῶσι τοῖς κειμένοις νόμοις, περὶ τε ἄλλων ὠντινωοῦν καὶ δὴ καὶ περὶ γάμων, ἢ μὴν παρόντα καὶ ζῶντα αὐτὸν τὸν νομοθέτην μήποτ' <ἀν> ἀναγκάσαι πρᾶττειν οὕτω, μηδὲ γῆμαι μηδὲ γήμασθαι, τοὺς νῦν ἀναγκαζομένους ἑκάτερα δρᾶν, ὃ δὲ τις τῶν οἰκείων ἢ τις ἐπίτροπος φῆ, διαιτητᾶς φάναί καὶ πατέρας τοὺς πεντεκαίδεκα τῶν νομοφυλάκων καταλιπεῖν τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ὀρφαναῖς τὸν νομοθέτην· πρὸς οὓς ἐπανιόντες διαδικαζέσθων οἱ περὶ τίνος τῶν τοιούτων ἀμφισβητοῦντες, κύρια τελοῦντες τὰ τούτων δόγματα. Ἄν δέ τῳ μείζων δύναμις ἐπανατίθεσθαι δοκῆ τοῖς νομοφύλαξιν, εἰς τὸ τῶν ἐκκρίτων δικαστῶν δικαστήριον εἰσάγων αὐτοὺς διαδικαζέσθω περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· τῷ δὲ ἠττηθέντι παρὰ τοῦ νομοθέτου φόγος καὶ ὄνειδος κείσθω, πολλῶν χρημάτων νοῦν κεκτημένῳ ζημία βαρυτέρα.

Νῦν δὴ τοῖς ὀρφανοῖς παισὶ γένεσις οἶον δευτέρα τις γίγνοιτ' ἄν. Μετὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἐκάστοις εἰρηναὶ τροφαὶ καὶ αἰδεύσεις· μετὰ δὲ τὴν δευτέραν, ἔρημον πατέρων γενομένην, μηχανᾶσθαι δεῖ τίνα τρόπον ἢ τῆς ὀρφανίας τύχη τοῖς γενομένοις ὀρφανοῖς ὡς ἥμισα ἔλεον ἔξει τῆς συμφορᾶς. Πρῶτον

μὲν δὴ [φαμεν] νομοθετεῖν αὐτοῖς τοὺς νομοφύλακας ἀντὶ γεννητῶρων πατέρας οὐ χείρους, καὶ δὴ καὶ <τρεις> καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὡς οἰκείων ἐπιμελεῖσθαι προστάττομεν, ἐμμελῆ τούτοις τε αὐτοῖς περὶ τροφῆς ὀρφανῶν προοιμιασάμενοι καὶ τοῖς ἐπιτρόποις.

Εἷς τινα γάρ οὖν μοι καιρὸν φαινόμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους διεξελθεῖν, ὡς ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ δύνανται 927a ἔχουσιν τινα τελευτήσασαι, ἢ τῶν κατ' ἀνθρώπους πραγμάτων ἐπιμελοῦνται· ταῦτα δὲ ἀληθεῖς μὲν, μακροὶ δ' εἰσὶν περιέχοντες λόγοι, πιστεύειν δὲ ταῖς ἄλλαις φήμαις χρεῶν περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖσιν καὶ σφόδρα παλαιαῖς οὔσαις, πιστεύειν δ' αὐτὰ καὶ τοῖς νομοθετοῦσιν ταῦθ' οὕτως ἔχειν, ἄνπερ μὴ παντάπασιν ἄφρονες φαίνωνται. Ταύτη δὲ εἰ ταῦτ' ἐστὶν κατὰ φύσιν, πρῶτον μὲν τοὺς ἄνω θεοὺς φοβεῖσθων, οἱ τῶν ὀρφανῶν τῆς ἐρημίας b αἰσθήσεις ἔχουσιν, εἶτα τὰς τῶν κεκμηκότων ψυχάς, αἷς ἐστὶν ἐν τῇ φύσει τῶν αὐτῶν ἐκγόνων κήδεσθαι διαφερόντως καὶ τιμῶσιν τε αὐτοὺς εὐμενεῖς εἶναι καὶ ἀτιμάζουσιν δυσμενεῖς, ἔτι δὲ τὰς τῶν ζώντων μὲν, ἐν γῆρᾳ δὲ ὄντων καὶ ἐν μεγίσταις τιμαῖς ὅτι οὐπερ πόλις εὐνομοῦσα εὐδαιμονεῖ, τούτους οἱ παῖδες παίδων φιλοστοργοῦντες ζῶσι μεθ' ἡδονῆς καὶ τὰ περὶ ταῦτα ὀξὺ μὲν

ἀκούουσιν βλέπουσιν τε ὄξύ, τοῖς τε περὶ αὐτὰ δικαίοις εὐμενεῖς c
 εἰσιν, νεμεσῶσιν τε μάλιστα αὐ τοῖς εἰς ὄρφανὰ καὶ ἔρημα
 ὑβρίζουσιν, παρακαταθήκην εἶναι μεγίστην ἠγούμενοι καὶ ἱερω-
 τάτην – οἷς ἐπίτροπον καὶ ἄρχοντα πᾶσι δεῖ τὸν νοῦν, ᾧ καὶ
 βραχυς ἐνεῖη, προσέχοντα, καὶ εὐλαβούμενον περὶ τροφήν τε καὶ
 παιδείαν ὄρφανῶν, ὡς ἔρανον εισφέροντα ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς
 αὐτοῦ, κατὰ δύναμιν πάντως πᾶσαν εὐεργετεῖν. Ὁ μὲν δὴ πει-
 σθεις τῷ πρὸ τοῦ νόμου μύθῳ καὶ μηδὲν εἰς ὄρφανὸν ὑβρίσας
 οὐκ εἴσεται ἐναργῶς τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ὄργην νομοθέτου, ὃ δὲ
 ἀπειθής καὶ τινα πατρὸς ἢ μητρὸς ἔρημον ἀδικῶν διπλὴν τίνετω d
 πᾶσαν τὴν βλάβην ἢ περὶ τὸν ἀμφιθαλῆ γενόμενος κακός. Τὴν δὲ
 ἄλλην νομοθεσίαν ἐπιτρόποισιν τε περὶ ὄρφανούς ἄρχουσιν τε
 περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐπιτρόπων, εἰ μὲν μὴ παράδειγματά τε
 τροφῆς παιδῶν ἐλευθέρων ἐκέκτηντο αὐτοὶ τρέφοντες τοὺς
 αὐτῶν καὶ τῶν οἰκείων χρημάτων ἐπιμελούμενοι, ἔτι δὲ νόμους e
 περὶ αὐτῶν τούτων μετρίως διειρημένους εἶχον, εἶχέν τινα λό-
 γον ἂν ἐπιτροπικούς τινας νόμους, ὡς ὄντας ἰδία διαφέροντας
 πολὺ, τιθῆναι, ποικίλλοντας ἐπιτηδεύμασιν ἰδίους τὸν τῶν
 ὄρφανῶν βίον παρὰ τὸν τῶν μὴ νῦν δὲ εἰς μὲν τὰ τοιαῦτα σύ-
 μπαντα οὐ πολὺ διαφέρον ἢ παρ' ἡμῖν ὄρφανία κέκτηται τῆς πα-

τρονομικῆς, τιμαῖς δὲ καὶ ἀτιμίαις ἅμα καὶ ἐπιμελείαισιν οὐδαμῶς ἐξισοῦσθαι φιλεῖ.

(928) διὸ δὴ περὶ τοῦτο αὐτὸ τὴν ὀρφανῶν πέρι νομοθεσίαν παρα-
μυθούμενός τε καὶ ἀπειλῶν ὁ νόμος ἐσπούδακεν. ἔτι δ´
ἀπειλή τις ἂν τοιάδε εἶη μάλα ἔγκαιρος· Ὅς ἂν θῆλυν εἴτε
ἄρρενα ἐπιτροπεύη, καὶ ὅς ἂν ἐπιτρόπου φύλαξ τῶν νομοφυ-
λάκων καταστάς ἐπιμελῆται, μὴ χεῖρον ἀγαπάτω τῶν αὐτοῦ
τέκνων τὸν τῆς ὀρφανικῆς μετελιφότεα τύχης, μηδὲ τῶν
οικείων τῶν τοῦ τρεφομένου χεῖρον χρημάτων ἐπιμελείσθω,

βέλτιον δὲ ἢ τῶν αὐτοῦ κατὰ προθυμίαν. ἓνα δὲ τοῦτον νόμον ἔχων ὀρφανῶν πέρι πᾶς ἐπιτροπεύετω· ἐὰν δὲ ἄλλως τις περὶ τὰ τοιαῦτα πράττη παρὰ τὸν νόμον τόνδε, ὁ μὲν ἄρχων ζημιούτω τὸν ἐπίτροπον, ὁ δὲ ἐπίτροπος τὸν ἄρχοντα εἰς τὸ τῶν ἐκκρίτων δικαστήριον εἰσάγων ζημιούτω τῷ δόξαντι τιμήματι τῷ δικαστηρίῳ διπλῆ. ἐὰν δ' ἐπίτροπος ἀμελεῖν ἢ κακουργεῖν δοκῇ τοῖς οικείοις ἢ καὶ τῶν ἄλλων τινὶ πολιτῶν, εἰς ταῦτόν ἀγέτω δικαστήριον· ὅτι δ' ἂν ὄφλη, τετραπλασίαν

μὲν τούτου τίνειν, γιγνέσθω δὲ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ παιδός, τὸ δ' ἡμισυ τοῦ καταδικασαμένου τὴν δίκην. ἅμα δ' ἂν ἡβήσῃ τις τῶν ὀρφανῶν, ἐὰν ἡγήται κακῶς ἐπιτροπευθῆναι, μέχρι πέντε ἐτῶν ἐξηκούσης τῆς ἐπιτροπῆς ἔστω δίκην λαχεῖν ἐπιτροπίας· ἐὰν δὲ τις ὄφλη τῶν ἐπιτρόπων, τιμᾶν τὸ δικαστήριον ὅτι χρή παθεῖν ἢ ἀποτίνειν, ἐὰν δὲ δὴ τῶν ἀρχόντων, ἀμελεία μὲν δόξας κακῶσαι τὸν ὀρφανόν, ὅτι χρή τίνειν αὐτὸν τῷ παιδί, τιμάτω τὸ δικαστήριον, ἐὰν δὲ ἀδικία,

πρὸς τῷ τιμήματι, τῆς ἀρχῆς τῶν νομοφυλάκων ἀφιστάσθω,
τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως ἕτερον νομοφύλακα ἀντὶ τούτου
καθιστάτω τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει.

Διαφοραὶ πατέρων τε πρὸς αὐτῶν παιδᾶς γίγνονται καὶ
παιδῶν πρὸς γεννητὰς μείζους ἢ χρεῶν, ἐν αἷς οἳ τε πατέρες
ἡγοῦντ' ἂν δεῖν τὸν νομοθέτην νομοθετεῖν ἐξεῖναί σφισιν, ἐὰν
βούλωνται, τὸν ὕδν ὑπὸ κήρυκος ἐναντίον ἀπάντων ἀπειπεῖν
ὕδν κατὰ νόμον μηκέτ' εἶναι, ὑεῖς τ' αὐ σφίσι πατέρας ὑπὸ

νόσων ἢ γήρωσ διατιθεμένους αἰσχροῶς ἐξεῖναι παρανοίας
γράφεσθαι ταῦτα δὲ ὄντως ἐν παγκάκων ἤθεσιν ἀνθρώπων
γίγνεσθαι φιλεῖ, ἐπεὶ ἡμίσεών γε ὄντων τῶν κακῶν, οἷον
μὴ κακοῦ μὲν πατρός, υἱός δέ, ἢ τούναντίον, οὐ γίνονται
συμφοραὶ τηλικαύτης ἔχθρας ἔκγονοι. ἐν μὲν οὖν ἄλλη
πολιτεία παῖς ἀποκεκηρυγμένος οὐκ ἂν ἐξ ἀνάγκης ἀπολις
εἴη, ταύτης δέ, ἣς οἶδε οἱ νόμοι εἶσονται, ἀναγκαίως ἔχει
εἰς ἄλλην χώραν ἐξοικίζεσθαι τὸν ἀπάτορα – πρὸς γὰρ
(929) τοῖς τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίοις οἴκοις οὐκ ἔστιν ἕνα
προσγενέσθαι – διὸ δὴ δεῖ τὸν ταῦτα πεισόμενον

ἐν δίκη μὴ ὑπὸ ἐνὸς πατρὸς, ὑπὸ δὲ τοῦ γένους ἀπορρηθῆναι πα-
 ντός. Ποιεῖν δὲ χρῆ τῶν τοιούτων πέρι κατὰ νόμον τοιόνδε τινά·
 "Ὅν ἂν θυμὸς ἐπὶ μηδαμῶς εὐτυχῆς, εἴτ' οὖν ἐν δίκη εἴτε καὶ μὴ,
 ὄν ἔτεκέν τε καὶ ἐξεθρέψατο, τοῦτον ἐπιθυμῆν ἀπαλλάξαι τῆς
 αὐτοῦ συγγενείας, μὴ φαύλως οὕτως ἐξέστω μῆδ' εὐθύς τοῦτο
 δοῦν, πρῶτον δὲ συλλεξάτω τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς μέχρι ἀνεψιῶν b
 καὶ τοὺς τοῦ ἕως ὡσαύτως τοὺς πρὸς μητρός, κατηγορεῖται δὲ ἐν
 τούτοις, διδάσκων ὡς ἄξιός ἄπασιν ἐκ τοῦ γένους ἐκκεκρηῦχθαι,
 δότω δὲ καὶ τῷ υἱεὶ λόγους τοὺς ἴσους ὡς οὐκ ἄξιός ἐστι τούτων
 οὐδὲν πάσχειν· καὶ ἂν μὲν πείθῃ ὁ πατήρ καὶ συμψήφους λάβῃ
 πάντων τῶν συγγενῶν ὑπὲρ ἡμῶν, πλὴν πατρὸς διαψηφίζομέ-
 νου καὶ μητρός καὶ τοῦ φεύγοντος, τῶν τε ἄλλων ὁπόσοι περ ἂν c
 ὦσιν γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν <μη> τέλειοι, ταύτη μὲν καὶ κατὰ
 ταῦτα ἐξέστω τῷ πατρὶ τὸν ὕον ἀποκηρύττειν, ἄλλως δὲ μη-
 δαμῶς. Τὸν δ' ἀποκηρυχθέντα ἂν τις τῶν πολιτῶν ὕον βού-
 ληται θέσθαι, μηδεὶς νόμος ἀπειργέτω ποιεῖσθαι – τὰ γὰρ τῶν
 νέων ἦθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἐκάστοτε
 πέφυκεν – ἀποκηρυχθέντα δὲ ἂν τις δέκα ἐτῶν μὴ ἐπιθυμῆσιν
 θετὸν ὕον ποιήσασθαι, τοὺς τῶν ἐπιγόνων ἐπιμελητάς τῶν εἰς

τὴν ἀποικίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τούτων, ὅπως ἂν μετὰσχῃσι τῆς αὐτῆς ἀποικίας ἐμμελῶς. d

Ἐάν δέ τις τινα νόσος ἢ γῆρας ἢ καὶ τρόπων χαλεπότης ἢ καὶ σύμπαντα ταῦτα ἔκφρονα ἀπεργάζηται διαφερόντως τῶν πολλῶν, καὶ λανθάνῃ τοὺς ἄλλους πλὴν τῶν συνδιαιωμένων, οἰκοφθορῇ δὲ ὡς ἂν τῶν αὐτοῦ κύριος, ὁ δὲ ὑὸς ἀπορῇ καὶ ὀκνῇ τὴν τῆς παρανοίας γράφεσθαι δίκην, νόμος αὐτῷ κείσθω e
 πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς πρεσβυτάτους τῶν νομοφυλάκων ἐλθόντα διηγῆσασθαι τὴν τοῦ πατρὸς συμφορὰν, οἱ δὲ κατιδόντες ἱκανῶς συμβουλευόντων ἕναντε δέῃ γράφεσθαι καὶ ἕαν μὴ τὴν γραφὴν, ἕαν δὲ συμβουλευσῶσιν, γιγνέσθωσαν τῷ γραφομένῳ μάρτυρες ἅμα καὶ σύνδικοι· ὁ δὲ ὀφλῶν τοῦ λοιποῦ χρόνου ἄκυρος ἔστω τῶν αὐτοῦ καὶ τὸ μικρότατον διατίθεσθαι, καθάπερ παῖς δὲ οἰκείῳ τὸν ἐπίλοιπον βίον.

Ἐάν δὲ ἀνὴρ καὶ γυνὴ μηδαμῇ συμφέρωνται τρόπων ἀτυχία χρώμενοι, δέκα μὲν ἄνδρας τῶν νομοφυλάκων ἐπιμελεῖσθαι τῶν τοιούτων αἰεὶ χρεῶν τοὺς μέσους, δέκα δὲ τῶν περὶ γάμους 930a
 γυναικῶν ὡσαύτως· καὶ ἕαν μὲν δὴ συναλλάττειν δύνωνται, ταῦτ' ἔστω κύρια, ἕαν δ' αἰ ψυχαὶ κυμαίνωσιν μειζόνως αὐτῶν,

ζητεῖν κατὰ δύναμιν οἷτινες ἑκατέρω συνοίκουσιν. Εἰκὸς δὲ εἶναι τοὺς τοιοῦτους μὴ πράξειν ἤθεσιν κεχρημένους· βαθύτερα δὲ τούτους μὴ πρῶτερα τρόπων ἤθη σύννομα πειραῖσθαι προσαρμόττειν. Καὶ ὅσοι μὲν ἂν ἄπαιδες αὐτῶν ἢ ὀλιγόπαιδες ὄντες διαφέρωνται, καὶ παίδων ἕνεκα τὴν συνοίκησιν ποιεῖσθαι· ὅσοι δ' ἂν ἱκανῶν ὄντων παίδων, τῆς συγκαταγῆρας ἕνεκα b καὶ ἐπιμελείας ἀλλήλων τὴν διάζευξιν τε καὶ σύζευξιν ποιεῖσθαι χρεῶν. Ἐάν δὲ τελευτᾶ γυνὴ καταλείπουσα παῖδας θηλείας τε καὶ ἄρρενας, συμβουλευτικὸς ἂν εἴη νόμος ὁ τιθέμενος, οὐκ ἀναγκαστικὸς, τρέφειν τοὺς ὄντας παῖδας μὴ μητρὸν ἐπαγομένον· μὴ δὲ ὄντων, ἕξ ἀνάγκης γαμεῖν, μέχριτερον ἂν ἱκανοὺς γεννήσῃ παῖδας τῷ τε οἴκῳ καὶ τῇ πόλει. Ἦν δὲ ὁ ἀνήρ ἀποθάνῃ c παῖδας ἱκανοὺς λιπῶν, ἢ μήτηρ τῶν παίδων αὐτοῦ μένουσα τρεφέτω νεωτέρα δ' ἂν δοκῇ τοῦ δέοντος εἶναι πρὸς τὸ ζῆν αὐτὴ ὑγιαίνουσα ἀνάνδρος, οἱ προσήκοντες πρὸς τὰς τῶν γάμων ἐπιμελουμένας γυναῖκας κοινοῦμενοι, τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τε καὶ ἐκείναις περὶ τῶν τοιοῦτων ποιούντων, ἂν δὲ ἐνδεεῖς τέκνων ὦσιν, καὶ παίδων ἕνεκα, παίδων δὲ ἱκανότης ἀκριβῆς ἄρρην καὶ d θήλεια ἔστω τῷ νόμῳ. Ὅταν δὲ ὁμολογῆται μὲν τὸ γενόμενον εἶναι τῶν ποιουμένων ἔκγονον, δέηται δὲ κρίσεως τίτι τὸ γεννηθὲν ἔπεσθαι χρεῶν, δούλη μὲν ἂν συμμείξῃ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ ἢ ἀπελευθέρῳ, πάντως τοῦ δεσπότητος ἔστω τῆς δούλης τὸ γεννώμενον, ἂν δὲ τις ἐλευθέρῳ δούλῳ συγγίγνηται, τοῦ δεσπότητος

ἔστω τὸ γιγνόμενον [τοῦ δούλου·] ἔαν δ' ἕξ αὐτοῦ δούλης ἢ ἐκ δούλου ἑαυτῆς, καὶ περιφανὲς τοῦτ' ἦ, τὸ μὲν τῆς γυναικὸς αἰ γυναῖκες εἰς ἄλλην χώραν ἐκπεμπόντων σὺν τῷ πατρὶ, τὸ δὲ τοῦ e ἀνδρὸς οἱ νομοφύλακες σὺν τῇ γεννησάσῃ.

Γονέων δὲ ἀμελεῖν οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος νοῦν ἔχων σύμβουλος ποτε γένοιτ' ἂν οὐδεὶς οὐδενί· φρονῆσαι δὲ χρὴ περὶ θεῶν θεραπείας τοιόνδε προοίμιον ἂν γενόμενον εἰς τὰς τῶν γεννησάντων τιμάς τε καὶ ἀτιμίας ὀρθῶς συντεταγμένον· Νόμοι περὶ θεοῦ ἀρχαῖοι κεῖνται πᾶσιν διχῆ. Τοὺς μὲν γὰρ τῶν θεῶν ὀρῶντες σαφῶς τιμῶμεν, τῶν δ' εἰκόνας ἀγάλματα ἰδρυσάμενοι, 931a οὓς ἡμῖν ἀγάλλουσι καίπερ ἀψύχους ὄντας, ἐκείνους ἠγούμεθα τοὺς ἐμψύχους θεοὺς πολλὴν διὰ ταῦτ' εὐνοίαν καὶ χάριν ἔχειν. Πατὴρ οὖν ὄτω καὶ μήτηρ ἢ τούτων πατέρες ἢ μητέρες ἐν οἰκίᾳ κεῖνται κειμήλιοι ἀπειρηκότες γῆρα, μηδεὶς διανοηθῆτω ποτὲ ἄγαλμα αὐτῷ, τοιοῦτον ἐφέστιον ἴδρυμα [ἐν οἰκίᾳ] ἔχων, μᾶλλον κύριον ἔσεσθαι, ἔαν δὴ κατὰ τρόπον γε ὀρθῶς αὐτὸ θεραπεύῃ ὁ κεκτημένος.

ΚΛ. Τίνα δὴ τὴν ὀρθότητα εἶναι φράξεις;

ΑΘ. Ἐγὼ ἔρω· καὶ γὰρ οὖν ἄξιον, ὦ φίλοι, ἀκούειν τὰ γε δὴ τοιαῦτα.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Οἰδίπους, φαμέν, ἀτιμασθεὶς ἐπὶ πύξαστο τοῖς αὐτοῦ τέκνοις ἃ δὴ καὶ πᾶς ὑμεῖ τέλεα καὶ ἐπήκοα γενέσθαι παρὰ θεῶν, Ἀμύντορά τε Φοῖνικι τῷ ἑαυτοῦ ἐπαρᾶσθαι παιδί θυμωθέντα καὶ Ἴππολύτῳ Θησέα καὶ ἑτέρους ἄλλοις μυρίους μυρίους, ὧν γέγονε σαφές ἐπὶ κούους εἶναι γονεῦσι πρὸς τέκνα θεοῦς· ἄρα ἴσως γὰρ γονεὺς ἐκγόνοις ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἄλλοις, δικαιοτάτα. Μὴ δὴ τις ἀτιμαζομένῳ μὲν διαφερόντως πατρὶ πρὸς παῖδων καὶ μητρὶ θεὸν ἐπήκοον ἐν εὐχαίς ἠγείσθω γίγνεσθαι κατὰ φύσιν, τιμωμένῳ δὲ ἄρα καὶ περιχαρεῖ σφόδρα γενομένῳ, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα εὐχαίς λιπαρῶς εἰς ἀγαθὰ τοῖς παισὶ παρακαλοῦντος θεοῦς, οὐκ ἄρα τὰ τοιαῦτα ἀκούειν ἐξ ἴσου καὶ νέμειν ἡμῖν αὐτοὺς ἠγησόμεθα; Ἄλλ' οὐκ ἂν ποτε δίκαιοι νομῆς εἶεν ἀγαθῶν, ὃ δὴ φαμεν ἥκιστα θεοῖς εἶναι πρέπον.

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Οὐκοῦν διανοηθῶμεν, ὃ σμικρῷ πρότερον εἵπομεν, ὡς οὐδὲν πρὸς θεῶν τιμώτερον ἄγαλμ' ἂν κησαίμεθα πατρὸς καὶ προπάτορος παρειμένων γήρα καὶ μητέρων τὴν αὐτὴν δύναμιν

b

c

d

ἐχουσῶν, οὓς ὅταν ἀγάλλῃ τις τιμαῖς, γέγηθεν ὁ θεός· οὐ γὰρ ἂν e
 ἐπήκοος ἦν αὐτῶν. Θαυμαστὸν γὰρ δήπου τὸ προγόνων ἴδρυμα
 ἡμῖν ἔστιν, διαφερόντως τῶν ἀψύχων· τὰ μὲν γὰρ θεραπευόμενα
 ὑφ' ἡμῶν, ὅσα ἔμπυχα, συνεύχεται ἐκάστοτε, καὶ ἀτιμαζόμενα
 τάναντία, τὰ δ' οὐδέτερα, ὥστε ἂν ὀρθῶς τις χρῆται πατρὶ καὶ
 προπάτορι καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πάντων πρὸς θεοφιλῆ
 μοῖραν κυριώτατα ἀγαλμάτων ἂν κεκτῆτο.

ΚΛ. Κάλλιστ' εἶπες.

ΑΘ. Πᾶς δὴ νοῦν ἔχων φοβεῖται καὶ τιμᾷ γονέων εὐχάς, εἰδὼς
 πολλοῖς καὶ πολλὰκις ἐπιτελεῖς γενομένας· τούτων οὖν οὕτω
 φύσει διατεταγμένων, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔρμαιον πρόγονοι γη- 932a
 ραιοί, ζῶντες μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ βίου, καὶ ἀπιόντες νέοι
 σφόδρα ποθεινοί, τοῖς δὲ κακοῖς εὖ μάλα φοβεροί. Πᾶς δὴ τιμά-
 τω πάσαις τιμαῖς ταῖς ἐννόμοις τοὺς αὐτοῦ γεννήτορας τοῖς νῦν
 πεισθεῖς λόγοις· εἰ δ' οὖν τινα κατέχει φήμη κωφῆ τῶν τοιούτων
 προοιμιῶν, νόμος ὅδε ἐπὶ τούτοις ὀρθῶς κείμενος ἂν εἴη.

Ἐάν τις ἐν τῆδε τῇ πόλει γονέων ἀμελέστερον ἔχη τοῦ δέο-
 ντος, καὶ μὴ τῶν ὑέων καὶ πάντων τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ καὶ ἑαυ- b
 τοῦ μειζόνως εἰς ἅπαντα ἐπιτρέπων καὶ ἀποπληρῶν ἢ τὰς βου-
 λήσεις, ἔξαγγελλέτω μὲν ὁ πάσχων τι τοιοῦτον, εἴτε αὐτὸς εἴτε
 τινὰ πέμπων, πρὸς τρεῖς μὲν τῶν νομοφυλάκων τοὺς πρεσβυτά-

τους, τρεῖς δ' αὐτῶν περὶ γάμους γυναικῶν ἐπιμελουμένων· οἱ δ' ἐπιμελείσθωσαν, κολάζοντες τοὺς ἀδικοῦντας νέους μὲν ὄντας ἔτι πληγαῖς καὶ δεσμοῖς, μέχριτερ ἂν ἐτῶν ἄνδρες μὲν τυγχάνωσιν ὄντες τριάκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα πλείοσιν ἔτεσιν κολαζέσθωσαν ταῖς αὐταῖς κολάσεσιν. Ἐάν δὲ πορρωτέρω τούτων τῶν ἐτῶν ὄντες τῶν αὐτῶν ἀμελειῶν περὶ γονέας μὴ ἀφιστῶνται, κακῶσι δὲ τινάς τινες, εἰς δικαστήριον εἰσαγόντων αὐτοὺς εἰς ἓνα καὶ ἑκατὸν τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἂν ὥσι πρεσβύτατοι ἀπάντων· ἂν δὲ τις ὄφλη, τιμάτω τὸ δικαστήριον ὃ τί χρὴ τίειν ἢ πάσχειν, ἀπόρρητον μηδὲν ποιούμενοι ὄσων δυνατὸς ἄνθρωπος πάσχειν ἢ τίειν. Ἐάν δὲ τις ἀδυνατῆ κακούμενος φράζειν, ὁ πυθόμενος τῶν ἐλευθέρων ἐξαγγελλέτω τοῖς ἄρχουσιν ἢ κακὸς ἔστω καὶ ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι βλάβης. Ἐάν δὲ δοῦλος μηνύσῃ, ἐλεύθερος ἔστω, καὶ ἐάν μὲν τῶν κακούντων ἢ κακουμένων δοῦλος, ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἀφείσθω, ἐάν δὲ τινος ἄλλου τῶν πολιτῶν, τὸ δημόσιον ὑπὲρ αὐτοῦ τιμῆν τῷ κεκτημένῳ καταβαλλέτω· τοῖς ἄρχουσιν δὲ ἐπιμελὲς ἔστω μὴ τις ἀδικῆ τὸν τοιοῦτον τιμωρούμενος τῆς μηνύσεως ἕνεκα.

Ὅσα τις ἄλλος ἄλλον πημαίνει φαρμάκοις, τὰ μὲν θανάσιμα αὐτῶν διείρηται, τῶν δ' ἄλλων πέρι βλάψεων, εἴτε τις ἄρα πώ-

μασιν ἢ καὶ βρώμασιν ἢ ἀλείμμασιν ἐκὼν ἐκ προνοίας πημαίνει, τούτων οὐδέν πω διερρήθη. Διτταὶ γὰρ δὴ φαρμακεῖαι κατὰ τὸ τῶν ἀνθρώπων οὔσαι γένος ἐπίσχουσιν τὴν διάρρησιν. Ἦν μὲν ^{933a} γὰρ τὰ νῦν διαρρήδην εἶπομεν, σώμασι σώματα κακουργοῦσά ἐστιν κατὰ φύσιν. Ἄλλη δὲ ἡ μαγγανείας τέ τισιν καὶ ἐπωδαῖς καὶ καταδέσσει λεγομέναις πείθει τοὺς μὲν τολμώντας βλάπτειν αὐτούς, ὡς δύνανται τὸ τοιοῦτον, τοὺς δ' ὡς παντός μᾶλλον ὑπὸ τούτων δυναμένων γοητεύειν βλάπτονται. Ταῦτ' οὖν καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα σύμπαντα οὔτε ῥάδιον ὅπως ποτὲ πέφυκεν γιγνώσκειν, οὔτ' εἰ τις γνοίη, πείθειν εὐπετές ἑτέρους· ταῖς δὲ ψυχαῖς [τῶν ἀνθρώπων] δυσωπουμένους πρὸς ἀλλήλους περὶ τὰ ^b τοιαῦτα οὐκ ἄξιον ἐπιχειρεῖν πείθειν, ἂν ποτε ἄρα ἰδωσί που κήρινα μιμήματα πεπλασμένα, εἴτ' ἐπὶ θύραις εἴτ' ἐπὶ τριόδοις εἴτ' ἐπὶ μνήμασι γονέων αὐτῶν τινες, ὀλιγωρεῖν πάντων τῶν τοιούτων διακελεύεσθαι μὴ σαφὲς ἔχουσι δόγμα περὶ αὐτῶν Διαλαβόντας δὲ διχῆ τὸν τῆς φαρμακείας πέρι νόμον, ὅποτέρως ἂν τις ἐπιχειρῆ φαρμάττειν, πρῶτον μὲν δεῖσθαι καὶ παραινεῖν ^c καὶ συμβουλευεῖν μὴ δεῖν ἐπιχειρεῖν τοιοῦτο δρᾶν μηδὲ καθάπερ παῖδας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων δειματοῦντας φοβεῖν, μηδ' αὖ τὸν νομοθέτην τε καὶ τὸν δικαστὴν ἀναγκάζειν ἐξιᾶσθαι τῶν ἀνθρώπων τοὺς τοιούτους φόβους, ὡς πρῶτον μὲν τὸν ἐπιχειροῦντα φαρμάττειν οὐκ εἰδότα τί δρᾷ, τὰ τε κατὰ σώματα,

ἐὰν μὴ τυγχάνῃ ἐπιστήμων ὢν ἰατρικῆς, τὰ τε αὐτὸ περὶ τὰ μαγγα-
νεύματα, ἐὰν μὴ μάντις ἢ τερατοσκόπος ὢν τυγχάνῃ. Λεγέσθω δὴ
λόγος ὁδε νόμος περὶ φαρμακείας. Ὅς ἂν φαρμακεύῃ τινὰ ἐπὶ
βλάβη μὴ θανασίμῳ μήτε αὐτοῦ μήτε ἀνθρώπων ἐκείνου, βοσκη-
μάτων δὲ ἢ σμηνῶν εἴτ' ἄλλῃ βλάβη εἴτ' οὐκ ἄν θανασίμῳ, ἐὰν μὲν
ἰατρός ὢν τυγχάνῃ καὶ ὄφλη δίκην φαρμάκων, θανάτῳ ζημιού-
σθω, ἐὰν δὲ ἰδιώτης, ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτεῖσαι, τιμᾶτω περὶ
αὐτοῦ τὸ δικαστήριον. Ἐὰν δὲ καταδέσειν ἢ ἐπαγωγᾶς ἢ τισιν
ἐπωδαῖς ἢ τῶν τοιούτων φαρμακείων ὄντινωνοῦν δόξῃ ὅμοιος
εἶναι βλάπτοντι, ἐὰν μὲν μάντις ὢν ἢ τερατοσκόπος, τεθνάτω,
ἐὰν δ' ἄνευ μαντικῆς ὢν τῆς φαρμακείας ὄφλη, ταῦτόν καὶ
τούτῳ γινέσθω· περὶ γὰρ αὐτὸ καὶ τούτου τιμᾶτω τὸ δικαστήριον
ὅτι ἂν αὐτοῖς δεῖν αὐτόν δόξῃ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν.

Ὅσα τις ἂν ἕτερος ἄλλον πημήνη κλέπτων ἢ βιαζόμενος, ἂν
μὲν μείζω, μείζονα τὴν ἔκτισιν τῷ πημανθέντι τινέτω, ἐλάττω δὲ
ζημιώσας σμικροτέραν, παρὰ πάντα δὲ τοσαύτην ἡλικία ἂν ἐκά-
στοτε ζημιώσῃ τίς τινα, μέχριπερὶ ἂν ἰάσῃται τὸ βλαβέν· δίκην δὲ
ἕκαστος [πρὸς ἑκάστῳ] τῷ κακουργήματι σωφρονιστύος ἕνεκα

συνεπομένην προσεκτεισάτω, ὁ μὲν ἀνοία κακουργήσας ἄλλο- 934a
 τρία, πειθοῖ διὰ νεότητα ἢ τι τοιοῦτον χρῆσάμενος, ἔλαφροτέ-
 ραν, ὁ δὲ διὰ οἰκείαν ἀνοίαν ἢ δι' ἀκράτειαν ἡδονῶν ἢ λυπῶν, ἐν
 φόβοις δειλίας ἢ τισιν ἐπιθυμίας ἢ φθόνους ἢ θυμοῖς δυσιάτοις
 γιγνόμενος, βαρυτέραν, οὐχ ἕνεκα τοῦ κακουργῆσαι διδοὺς τὴν
 δίκην – οὐ γὰρ τὸ γεγονὸς ἀγένητον ἔσται ποτέ – τοῦ δ' εἰς τὸν
 αὔθις ἕνεκα χρόνον ἢ τὸ παρᾶπαν μισῆσαι τὴν ἀδικίαν αὐτόν τε b
 καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτόν δικαιούμενον, ἢ λωφῆσαι μέρη πολλὰ
 τῆς τοιαύτης συμφορᾶς. Ὡν δὴ πάντων ἕνεκα χρῆ καὶ πρὸς πά-
 ντα τὰ τοιαῦτα βλέποντας τοὺς νόμους τοξότου μὴ κακοῦ στο-
 χάζεσθαι δίκην τοῦ τε μεγέθους τῆς κολάσεως ἐκάστων ἕνεκα
 καὶ παντελῶς τῆς ἀξίας· ταῦτόν δ' ἔργον δρῶντα συνυπηρετεῖν
 δεῖ τῷ νομοθέτῃ τὸν δικαστήν, ὅταν αὐτῷ τις νόμος ἐπιτρέπη
 τιμᾶν ὅτι χρῆ πάσχειν τὸν κρινόμενον ἢ ἀποτίνειν, τὸν δέ, κα-
 θάπερ ζωγράφον, ὑπογράφειν ἔργα ἐπόμενα τῇ γραφῇ. Ὁ δὴ καὶ c
 νῦν, ὦ Μέγилле καὶ Κλεινία, ποιητέον ἡμῖν ὅτι κάλλιστα καὶ
 ἄριστα· τῶν κλοπαίων τε καὶ βιαιῶν πάντων τὰς ζημίας λεγομέ-
 νας οἷας δεῖ γίγνεσθαι, λεκτέον, ὅπως ἂν ἡμῖν παρεικωσιν θεοὶ
 καὶ θεῶν παῖδες νομοθετεῖν.

Μαινόμενος δὲ ἂν τις ἦ, μὴ φανερὸς ἔστω κατὰ πόλιν· οἱ
 προσήκοντες δ' ἐκάστων κατὰ τὰς οἰκίας φυλαττόντων αὐτούς,

ὅτω ἂν ἐπίστωνται τρόπῳ, ἢ ζημίαν ἐκτινόντων, ὁ μὲν τοῦ μεγί- d
 στου τιμήματος ἑκατὸν δραχμάς, ἑάντ' οὖν δοῦλον ἑάντ' οὖν καὶ
 ἐλεύθερον περιορᾷ, δευτέρου δὲ τιμήματος τέτταρα μέρη τῆς
 μνᾶς τῶν πέντε, τρία δ' ὁ τρίτος, καὶ δύο ὁ τέταρτος. Μαίνονται
 μὲν οὖν πολλοὶ πολλοὺς τρόπους· οὓς μὲν νῦν εἵπομεν, ὑπὸ νό-
 σων, εἰσὶν δὲ οἱ διὰ θυμοῦ κακὴν φύσιν ἅμα καὶ τροφήν γενομέ-
 νην, οἱ δὴ σμικρᾶς ἔχθρας γενομένης, πολλὴν φωνὴν ἰέντες e
 κακῶς ἀλλήλους βλασφημοῦντες λέγουσιν, οὐ πρόπον ἐν
 εὐνόμῳ πόλει γίγνεσθαι τοιοῦτον οὐδὲν οὐδαμῶ οὐδαμῶς. Εἰς
 δὴ περὶ κακηγορίας ἔστω νόμος περὶ πάντας ὁδε· Μηδένα κακη-
 γορεῖτω μηδεὶς. Ὁ δὲ ἀμφισβητῶν ἐν τισι λόγοις ἄλλος ἄλλῳ
 διδασκέτω καὶ μανθανέτω τὸν τε ἀμφισβητοῦντα καὶ τοὺς παρό-
 ντας ἀπεχόμενος πάντως τοῦ κακηγορεῖν. Ἐκ γάρ τοῦ κατεύ-
 χεσθαι τε ἀλλήλους ἐπαρωμένους καὶ δι' αἰσχροῶν ὀνομάτων
 ἐπιφέρειν γυναικίους ἑαυτοῖς φήμας, πρῶτον μὲν ἐκ λόγων, 935a
 κούφου πράγματος, ἔργῳ μίση τε καὶ ἔχθραι βαρύτεραι γίγνο-
 νται· πράγματι γάρ ἀχαρίστῳ, θυμῷ, χαριζόμενος ὁ λέγων,
 ἐμπιμπλὰς ὀργὴν κακῶν ἐστιαμάτων, ὅσον ὑπὸ παιδείας ἡμερώ-
 θη ποτέ, πάλιν ἐξαγριῶν τῆς ψυχῆς τὸ τοιοῦτον, θηριούμενος
 ἐν δυσκολίᾳ ζῶν γίγνεται, πικρὰν τοῦ θυμοῦ χάριν ἀποδεχό-

μενος. Μετεκβαίνειν δὲ αὐτῷ πως εἰώθασιν πάντες θαμὰ ἐν τοῖς
 τοιούτοις εἰς τό τι γελοῖον περὶ τοῦ ἐναντίου φθέγγεσθαι· ὃ τις
 ἐπιζόμενος οὐδεὶς πώποτε ὄς οὐ τοῦ σπουδαίου τρόπου ἦτοι τὸ
 παράπαν διήμαρτε ἢ μεγαλονοίας ἀπώλεσεν μέρη πολλά. Ὡς δὴ
 χάριν ἐν μὲν ἱερῷ τὸ παράπαν μηδεὶς τοιοῦτον φθέγγεται μηδέ-
 ποτε μηδὲν μηδ' ἐν τισὶ δημοτελέσι θυσίαις, μηδ' αὖτ' ἐν ἄθλοις
 μηδ' ἐν ἀγορᾷ μηδ' ἐν δικαστηρίῳ μηδ' ἐν συλλόγῳ κοινῷ μηδε-
 νί· κολαζέτω δὲ ὁ τούτων ἄρχων ἕκαστος [ἀνατί], ἢ μηδέποτ'
 ἀριστείων πέρι φιλονικίῃς, νόμων ὡς οὐ κηδόμενος οὐδὲ ποιῶν
 τὰ προσταχθέντα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου. Ἐάν δέ τις ἐν ἄλλοις τό-
 ποις λαιδορίας ἄρχων ἢ ἀμυνόμενος ὀπισθοῦν μὴ ἀπέχηται τῶν
 τοιούτων λόγων, ὁ προστυγχάνων πρεσβύτερος ὢν τῷ νόμῳ
 ἀμυνέτω, πληγαῖς ἐξείργων τοὺς θυμῷ, εταίρῳ κακῷ, φιλοφρο-
 νουμένους, ἢ ἐνεχέσθω τῇ τεταγμένῃ ζημίᾳ.

Λέγομεν δὴ τὰ νῦν ὡς λαιδορίας συμπλεκόμενος ἄνευ τοῦ
 γελοῖα ζητεῖν λέγειν οὐ δυνατός ἐστιν χρῆσθαι, καὶ τοῦτο λαιδο-
 ροῦμεν, ὅπταν θυμῷ γινόμενον ἢ τί δὲ δῆ; τὴν τῶν κωμωδῶν
 προθυμίαν τοῦ γελοῖα εἰς τοὺς ἀνθρώπους λέγειν ἢ παραδεχό-
 μεθα, ἐάν ἄνευ θυμοῦ τὸ τοιοῦτον ἡμῖν τοὺς πολίτας
 ἐπιχειρῶσιν κωμωδοῦντες λέγειν: ἢ διαλάβωμεν δῖχα τῷ παίζειν

καὶ μὴ, καὶ παίζοντι μὲν ἐξέστω τινὶ περὶ τοῦ λέγειν γελοῖον
 ἄνευ θυμοῦ, συντεταμένῳ δὲ καὶ μετὰ θυμοῦ, καθάπερ εἶπομεν, e
 μὴ ἐξέστω μηδενί; Τοῦτο μὲν οὖν οὐδαμῶς ἀναθετέον, ᾧ [δ'] ἐξέ-
 στω καὶ μὴ δέ, τοῦτο νομοθετησώμεθα. Ποιητῆ δὴ κωμωδίας ἢ τι-
 νος λάμβων ἢ μουσῶν μελωδίας μὴ ἐξέστω μήτε λόγῳ μήτε εἰκό-
 νι, μήτε θυμῷ μήτε ἄνευ θυμοῦ, μηδαμῶς μηδένα τῶν πολιτῶν
 κωμωδεῖν· ἂν δέ τις ἀπειθῆ, τοὺς ἀθλοθέτας ἐξείργειν ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν αὐθημερόν, ἢ ζημιοῦσθαι μναῖς τρισὶν ἱεραῖς 936a
 τοῦ θεοῦ οὗ ἂν ἀγῶν ἦ. Οἷς δ' εἴρηται πρότερον ἐξουσίαν εἶναι
 [περὶ τοῦ] ποιεῖν, εἰς ἀλλήλους τούτοις ἄνευ θυμοῦ μὲν μετὰ
 παιδιᾶς ἐξέστω, σπουδῆ δὲ ἅμα καὶ θυμουμένοισιν μὴ ἐξέστω.
 Τούτου δὴ διάγνωσις ἐπιτετράφθω τῷ τῆς παιδεύσεως ὅλης ἐπι-
 μελητῆ τῶν νέων· καὶ ὁ μὲν ἂν οὗτος ἐγκρίνη, προφέρειν εἰς τὸ
 μέσον ἐξέστω τῷ ποιήσαντι, ὁ δ' ἂν ἀποκρίνη, μήτε αὐτὸς ἐπι-
 δεικνύσθω μηδενί μήτε ἄλλον δοῦλον μήτε ἐλεύθερόν ποτε φανῆ b
 διδάξας, ἢ κακὸς εἶναι δοξαζέσθω καὶ ἀπειθῆς τοῖς νόμοις.

Οἰκτρός δ' οὐχ ὁ πεινῶν ἢ τι τοιοῦτον πάσχων, ἀλλ' ὁ σω-
 φρονῶν ἢ τινα ἀρετὴν ἢ μέρος ἔχων ταύτης, ἂν τινα συμφορὰν
 πρὸς τούτοις κεκτῆται· διὸ θαυμαστόν ἂν γένοιτο εἴ τις ὦν τοι-

οὔτος ἀμεληθεῖν τὸ παράπαν, ὥστ' εἰς πτωχείαν τὴν ἐσχάτην
 ἐλθεῖν, δοῦλος ἦ καὶ ἐλεύθερος, ἐν οἰκουμένη καὶ μετρίως πολι-
 τεία τε καὶ πόλει. Διὸ τῷ νομοθέτῃ θεῖναι νόμον ἀσφαλὲς τοιοῦ-
 τοῖς τοιόνδε τινά· Πτωχὸς μηδεὶς ἡμῖν ἐν τῇ πόλει γινέσθω, τοι-
 οῦτον δ' ἂν τις ἐπιχειρῇ δρᾶν, εὐχαῖς βίον ἀνηνύτοις συλλεγό-
 μενος, ἐκ μὲν ἀγορᾶς ἀγορανόμοι ἐξειργόντων αὐτόν, ἐκ δὲ τοῦ
 ἄστεος ἢ τῶν ἀστυνόμων ἀρχή, ἀγορονόμοι δὲ ἐκ τῆς ἄλλης χώ-
 ρας εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπεμπόντων, ὅπως ἡ χώρα τοῦ τοιοῦτου
 ζῶου καθαρὰ γίγνηται τὸ παράπαν.

Δοῦλος δ' ἂν ἢ δούλη βλάβῃ τῶν ἀλλοτρίων καὶ ὀτιοῦν, μὴ
 συναιτίου τοῦ βλαβέντος αὐτοῦ γενομένου κατ' ἀπειρίαν ἢ τιν'
 ἑτέραν χρεῖαν μὴ σῶφρονα, ὃ τοῦ βλάψαντος δεσπότης ἢ τὴν
 βλάβῃν ἐξιάσθω μὴ ἐνδεῶς, ἢ τὸν βλάψαντ' αὐτόν παραδότω·
 ἐὰν δ' ἐπαιτιώμενος ὁ δεσπότης κοινῇ τοῦ βλάψαντος τέχνῃ καὶ
 τοῦ βλαβέντος ἐπ' ἀποστερήσει φῆ τοῦ δούλου γεγονέναι τὴν
 αἰτίαν, διαδικαζέσθω μὲν κακοτεχνιῶν τῷ φάσκοντι βλαβῆναι,
 καὶ ἐὰν ἔλῃ, διπλασίαν τῆς ἀξίας τοῦ δούλου κομιζέσθω, ἥς ἂν
 τιμῆσῃ τὸ δικαστήριον, ἐὰν δὲ ἠττηθῇ, τὴν τε βλάβῃν ἐξιάσθω καὶ
 τὸν δοῦλον παραδότω. Καὶ ἐὰν ὑποζύγιον ἢ ἵππος ἢ κύων ἢ τι
 τῶν ἄλλων θρεμμάτων σίνηταί τι τῶν πέλας, κατὰ ταῦτ' ἐκτι-
 νειν τὴν βλάβῃν.

Ἐάν τις ἐκῶν μὴ ἴθελι μαρτυρεῖν, προκαλεῖσθαι τὸν δεόμενον, ὃ δὲ κληθεῖς ἀπαντάτω πρὸς τὴν δίκην, καὶ ἐὰν μὲν εἰδῆ καὶ ἔθελι μαρτυρεῖν, μαρτυρεῖτω, ἐὰν δὲ εἰδέναι μὴ φῆ, τοὺς τρεῖς θεοὺς Δία καὶ Ἀπόλλωνα καὶ Θέμιν ἀπομόσας ἢ μὴν μὴ εἰδέναι 937a ἀπαλλατιέσθω τῆς δίκης· ὃ δ' εἰς μαρτυρίαν κληθεῖς, μὴ ἀπαντῶν δὲ τῷ καλεσαμένῳ, τῆς βλάβης ὑπόδικος ἔστω κατὰ νόμον. Ἐάν δέ τις τινα δικάζοντα ἀναστήσῃται μάρτυρα, μαρτυρήσας μὴ διασηφιζέσθω περὶ ταύτης τῆς δίκης. Γυναικὶ δ' ἐξέστω ἐλευθέρῃ μαρτυρεῖν καὶ συνηγορεῖν, ἐὰν ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη ἢ γεγυυῖα, καὶ δίκην λαγχάνειν, ἐὰν ἀνανδρὸς ἢ ζῶντος δὲ ἀνδρὸς ἐξέστω μαρτυρῆσαι μόνον. Δούλῃ δὲ καὶ δούλῳ καὶ παιδί φόνου μόνον ἐξέστω μαρτυρεῖν καὶ συνηγορεῖν, ἐὰν b ἐγγυητὴν ἀξιόχρεων ἢ μὴν μενεῖν καταστήσῃ μέχρι δίκης, ἐὰν ἐπισκηφθῆ τὰ ψευδῆ μαρτυρῆσαι. Ἐπισκήπτεσθαι δὲ τῶν ἀντιδίκων ἐκάτερον ὅλη τῇ μαρτυρίᾳ καὶ μέρει, ἐὰν τὰ ψευδῆ φῆ τινα μεμαρτυρηκέναι, πρὶν τὴν δίκην διακεκρίσθαι· τὰς δ' ἐπισκήψεις τὰς ἀρχὰς φυλάττειν κατασεσημασμένας ὑπ' ἀμφοῖν, καὶ παρέχειν εἰς τὴν τῶν ψευδομαρτυριῶν διάκρισιν. Ἐάν δέ c

τις ἀλῶ δις ψευδομαρτυρῶν, τοῦτον μηκέτι νόμος ἀναγκαζέτω
 μηδεὶς μαρτυρεῖν, ἐάν δέ τρις, μηκέτ' ἐξέστω τοῦτω μαρτυρεῖν·
 ἐάν δέ τολμήσῃ μαρτυρησαί τρις ἑαλωκῶς, ἐνδεικνύτω μὲν πρὸς
 τὴν ἀρχὴν ὁ βουλόμενος αὐτόν, ἢ δ' ἀρχὴ δικαστηρίῳ παραδό-
 τω, ἐάν δέ ὄφλη, θανάτῳ ζημιούσθω. Ὅπόσων δ' ἂν μαρτυρίαί
 ἀλῶσιν δίκῃ, ψευδῆ δοξάντων μαρτυρεῖν καὶ τὴν νίκην τῷ ἐλό-
 ντι πεποιηκέναι, ἐάν τῶν τοιούτων ὑπὲρ ἡμῶν μαρτυριῶν κα-
 ταδικασθῶσιν τινες, τὴν κατὰ ταύτας ἀλοῦσαν δίκην ἀνάδικον d
 γίγνεσθαι, ἀμφισβήτησιν δ' εἶναι καὶ διαδικασίαν εἴτε κατὰ ταύ-
 τας εἴτε μὴ ἢ δίκῃ ἐκρίθῃ, ὁποτέρως δ' ἂν κριθῇ, ταύτη γιγνέσθω
 τὸ τέλος τῶν ἔμπροσθεν δικῶν.

Πολλῶν δέ ὄντων καὶ καλῶν ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ, τοῖς
 πλείστοις αὐτῶν οἷον κῆρες ἐπιπεφύκασιν, αἱ καταμαίνουσιν
 τε καὶ καταρρुπαίνουσιν αὐτά· καὶ δὴ καὶ δίκῃ ἐν ἀνθρώποις e
 πῶς οὐ καλόν, ὃ πάντα ἡμέρωκεν τὰ ἀνθρώπινα; Καλοῦ δέ
 ὄντος τούτου, πῶς οὐ καὶ τὸ συνδικεῖν ἡμῖν γίγνοιτ' ἂν καλόν;
 Ταῦτα οὖν τοιαῦτα ὄντα διαβάλλει τις κάκη, καλὸν ὄνομα προ-
 στησαμένη τέχνην, ἣ πρῶτον μὲν δὴ φησιν εἶναι τινα δικῶν μη-
 χανῆν – εἶναι δ' αὐτῇ τοῦ τε δικάσασθαι καὶ συνδικεῖν ἄλλῃ –
 νικᾶν δυναμένην, ἄντ' οὖν δίκαια ἄντε μὴ τὰ περὶ τὴν δίκην
 ἐκάστην ἢ πεπραγμένα· δωρεάν δ' αὐτῆς εἶναι τῆς τέχνης καὶ 938a

τῶν λόγων τῶν ἐκ τῆς τέχνης, ἂν ἀντιδωρῆται τις χρήματα. Ταύ-
 την οὖν ἐν τῇ παρ' ἡμῖν πόλει, εἴτ' οὖν τέχνη εἴτε ἄτεχνός ἐστίν
 τις ἐμπειρία καὶ τριβή, μάλιστα μὲν δὴ χρεῶν ἐστὶν μὴ φῦναι· δε-
 ομένου δὲ τοῦ νομοθέτου πείθεσθαι καὶ μὴ ἐναντία δίκη φθέγγε-
 σθαι, πρὸς ἄλλην δὲ ἀπαλλάττεσθαι χώραν, πειθομένοις μὲν σι-
 γή, ἀπειθοῦσιν δὲ φωνὴ νόμου ἦδε· Ἄν τις δοκῇ πειρᾶσθαι τὴν
 τῶν δικαίων δύναμιν ἐν ταῖς τῶν δικαστῶν ψυχαῖς ἐπὶ τάναντία b
 τρέπειν καὶ παρὰ καιρὸν πολυδικεῖν τῶν τοιούτων ἢ καὶ συνδι-
 κεῖν, γραφέσθω μὲν ὁ βουλόμενος αὐτὸν κακοδικίας ἢ καὶ συν-
 δικίας κακῆς, κρινέσθω δὲ ἐν τῷ τῶν ἐκλεκτῶν δικαστηρίῳ,
 ὀφλόντος δέ, τιμάτω τὸ δικαστήριον εἴτε φιλοχρηματία δοκεῖ
 δρᾶν τὸ τοιοῦτον εἴτε φιλονικία, καὶ ἐὰν μὲν φιλονικία, τιμᾶν
 αὐτῷ τὸ δικαστήριον ὅσου χρή χρόνου τὸν τοιοῦτον μηδενὶ λα-
 χεῖν δίκην μηδὲ συνδικῆσαι, ἐὰν δὲ φιλοχρηματία, τὸν μὲν ξένον c
 ἀπιόντα ἐκ τῆς χώρας μήποτε πάλιν ἐλθεῖν ἢ θανάτῳ ζη-
 μιῶσθαι, τὸν ἄσπὸν δὲ τεθνάναι φιλοχρημοσύνης ἕνεκα τῆς ἐκ
 παντὸς τρόπου παρ' αὐτῷ τιμωμένης· καὶ ἐὰν τις φιλονικία
 κριθῇ δις τὸ τοιοῦτον δρᾶν, τεθνάτω.

ΙΒ

ΑΘ. Ἐάν ὡς πρεσβευτῆς τις ἢ κήρυξ καταψευδόμενος τῆς 941a
 πόλεως παραπρεσβεύηται πρὸς τινὰ πόλιν, ἢ πεμπόμενος μὴ
 τὰς οὐσας πρεσβείας ἐφ' αἷς πέμπεται ἀπαγγέλλῃ, ἢ πάλιν αὖ
 παρὰ τῶν πολεμίων ἢ καὶ φίλων μὴ τὰ παρ' ἐκείνων ὀρθῶς
 ἀποπρεσβεύσας γένηται φανερός ἢ κηρυκεύσας, γραφαὶ κατὰ
 τούτων ἔστων ὡς Ἑρμοῦ καὶ Διὸς ἀγγελίας καὶ ἐπιτάξεις παρὰ
 νόμον ἀσεβησάντων, τίμημα δὲ ὅτι χρὴ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν, ἐάν
 ὄφλῃ.

b

Κλοπὴ μὲν χρημάτων ἀνελεύθερον, ἀρπαγὴ δὲ ἀναίσχυντον·
 τῶν Διὸς δὲ ὑέων οὐδεὶς οὔτε δόλοισι οὔτε βίᾳ χαιρῶν ἐπιτε-
 τήδευκεν τούτοις οὐδέτερον. Μηδεὶς οὖν ὑπὸ ποιητῶν μηδ'
 ἄλλως ὑπὸ τινῶν μυθολόγων πλημμελῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐξα-
 πατώμενος ἀναπειθέσθω, καὶ κλέπτων ἢ βιαζόμενος οἰέσθω

μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν ἀλλ' ἄπειρ αὐτοὶ θεοὶ δρῶσιν· οὔτε γὰρ ἀληθὲς οὔτ' εἰκός, ἀλλ' ὅς τι δρᾷ τοιοῦτον παρανόμως, οὔτε θεὸς οὔτε παῖς ἐστίν ποτε θεῶν, ταῦτα δὲ νομοθέτη μᾶλλον προσήκει γινώσκειν ἢ ποιηταῖς σύμπτασιν. Ὁ μὲν οὖν πεισθεὶς ἡμῶν τῷ λόγῳ εὐτυχεῖ τε καὶ εἰς χρόνον ἅπαντα εὐτυχοῖ, ὁ δὲ ἀπιστήσας τὸ μετὰ ταῦτα τοιῷδέ τινι μαχέσθω νόμῳ· Ἐάν τις τι κλέπτη δημοσίῳν μέγα ἢ καὶ σμικρὸν, τῆς αὐτῆς δίκης δεῖ. Μικρὸν τι γὰρ ὁ κλέπτων ἔρωτι μὲν ταῦτῳ, δυνάμει δὲ ἐλάττονι κέκλοφεν, ὃ τε τὸ μείζον κινῶν οὐ καταθέμενος ὄλον ἀδικεῖ· δίκης οὖν οὐδέτερον οὐδέτερου ἐλάττονος ἔνεκα μεγέθους τοῦ κλέμματος ὁ νόμος ἀξιῶι ζημιοῦν, ἀλλὰ τῷ τὸν μὲν ἴσως ἂν ἰάσιμον ἔτ' εἶναι, τὸν δ' ἀνίατον. Ξένον μὲν δὴ τῶν δημοσίων ἢ δοῦλον ἂν τις τι κλέπτοντα ἐν δικαστηρίῳ ἔλη, ὡς ἰασίμῳ ἐκ τῶν εἰκότων ὄντι, τί χρῆ παθεῖν ἢ τίνα ζημίαν ἀποτίνειν αὐτὸν 942a ἢ κρίσις γινέσθω τὸν δὲ ἀστὸν καὶ τεθραμμένον ὡς ἔσται τεθραμμένος, ἂν πατρίδα συλῶν ἢ βιαζόμενος ἀλίσκηται, ἔαντ' ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔάντε μὴ, σχεδὸν ὡς ἀνίατον ὄντα θανάτῳ ζημιοῦν.

Στρατιῶν δὲ ἔνεκα πολλὴ μὲν συμβουλή, πολλοὶ δὲ νόμοι γίνονται κατὰ τρόπον, μέγιστον δὲ τὸ μηδέποτε ἀναρχον μηδένα εἶναι, μήτ' ἄρρενα μήτε θήλειαν, μηδέ τινος ἔθει ψυχὴν εἰθίσθαι μήτε σπουδάζοντος μήτ' ἐν παιδιαῖς αὐτὸν ἐφ' αὐτοῦ τι 942b κατὰ μόνας δρᾶν, ἀλλ' ἔν τε πολέμῳ παντὶ καὶ ἐν εἰρήνῃ πάσῃ

πρὸς τὸν ἄρχοντα ἀεὶ βλέποντα καὶ συνεπόμενον ζῆν, καὶ τὰ βραχύταθ' ὑπ' ἐκείνου κυβερνώμενον, οἶον ἐστάναι θ' ὅταν ἐπιτάτῃ τις καὶ πορεύεσθαι καὶ γυμνάζεσθαι καὶ λουῖσθαι καὶ σιτεῖσθαι καὶ ἐγείρεσθαι νύκτωρ εἰς τε φυλακὰς καὶ παραγγέλσεις, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις μήτε τινα διώκειν μήθ' ὑποχωρεῖν ἄλλω ἄνευ τῆς τῶν ἀρχόντων δηλώσεως, ἐνὶ τε λόγῳ τὸ χωρὶς τι τῶν ἄλλων πράττειν διδάξαι τὴν ψυχὴν ἔθεισι μήτε γινώσκειν μήτ' ἐπίστασθαι τὸ παράπαν, ἀλλ' ἄθροον ἀεὶ καὶ ἅμα καὶ κοινὸν τὸν βίον ὅτι μάλιστα πᾶσι πάντων γίνεσθαι – τούτου γὰρ οὔτ' ἔστιν οὔτε ποτὲ μὴ γένηται κρείττον οὔτε ἄμεινον οὔτε τεχνικώτερον εἰς σωτηρίαν τὴν κατὰ πόλεμον καὶ νίκην – τοῦτο ἐν εἰρήνῃ μελετητέον εὐθύς ἐκ τῶν παιδῶν, ἄρχειν τε ἄλλων ἄρχεσθαι θ' ὑφ' ἐτέρων· τὴν δ' ἀναρχίαν ἐξαιρετέον ἐκ παντὸς τοῦ βίου ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων τε καὶ τῶν ὑπ' ἀνθρώπους θηρίων.

Καὶ δὴ καὶ χορείας πάσας εἰς τὰς ἀριστείας τὰς κατὰ πόλεμον βλεπούσας χορεύειν, καὶ ὄλην εὐκολίαν τε καὶ εὐχέριαν ἐπιτηδεύειν τῶν αὐτῶν εἴνεκα, καρτερήσεις τε αὐτῶν σίτων καὶ ποτῶν καὶ χειμῶνων καὶ τῶν ἐναντίων καὶ κοίτης σκληρᾶς, καὶ τὸ μέγιστον, τὴν τῆς κεφαλῆς καὶ ποδῶν δύναμιν μὴ διαφθεῖρειν τῇ τῶν ἀλλοτριῶν σκεπασμάτων περικαλυφῆ, τὴν τῶν οἰκείων ἀπολλύντας πύλων τε καὶ ὑποδημάτων γένεσιν καὶ φύσιν· ταῦτα γὰρ ἀκρωτήρια ὄντα σφωζόμενά τε ἔχει <τὴν> μεγίστην δύναμιν

παντός τοῦ σώματος καὶ τὸναντίον ἐναντίως, καὶ τὸ μὲν ὑπε-
ρετικώτατον ἅπαντι τῷ σώματι, τὸ δὲ ἀρχικώτατον, ἔχον τὰς κυ-
ρίας ἀπάσας αἰσθήσεις αὐτοῦ φύσει.

943a

Ἐπαινον μὲν δὴ τοῦτον ἀκούειν τὸν νέον χρῆναι δοκεῖ πολε-
μικοῦ περὶ βίου, νόμους δ' αὐ τοῦσδε· Στρατεύεσθαι τὸν κατα-
λεγέντα ἢ τὸν ἐν μέρει τινὶ τεταγμένον. Ἐάν δέ τις ἐκλείπη τινὶ
κάκῃ μὴ στρατηγῶν ἀφέντων, γραφὰς ἀστρατείας εἶναι πρὸς
τοὺς πολεμικοὺς ἄρχοντας, ὅταν ἔλθωσιν ἀπὸ στρατοπέδου, δι-
κάζειν δὲ τοὺς στρατεύσαντας ἐκάστους χωρὶς, ὀπλίτας τε καὶ
ἰππέας καὶ ἄλλα ἐμπολέμια ἕκαστα ὡσαύτως, καὶ εἰσάγειν
ὀπλίτας μὲν εἰς τοὺς ὀπλίτας, ἰππέας δὲ εἰς τοὺς ἰππέας καὶ τοὺς
ἄλλους δὲ κατὰ ταῦτά εἰς τοὺς αὐτῶν συννόμους· ἐάν δέ τις
ὄφλῃ, ὑπάρχειν μὲν αὐτῷ μήποτε τῆς ὄλης ἀριστείας ἀγωνιστῆ
γενέσθαι μὴδὲ ἀστρατείας ἄλλον γράψασθαι ποτε μὴδὲ κατη-
γόρῳ τούτων πέρι γενέσθαι, πρὸς τούτοις δ' ἔτι προστιμᾶν αὐτῷ
τὸ δικαστήριον ὃ τί χρῆ παθεῖν ἢ ἀποτινεῖν. Μετὰ δὲ ταῦτα
ἐκδικασθεισῶν τῶν τῆς ἀστρατείας δικῶν, πάλιν ἐκάστων ἄρχο-
ντας ποιῆσαι σύλλογον, ἀριστείων δὲ πέρι κρίνεσθαι τὸν βου-
λόμενον ἐν τοῖς αὐτῶν ἔθνεσιν, μὴ περὶ προτέρου πολέμου
μὴδὲν παρεχόμενον μῆτε τεκμήριον μῆτε μαρτύρων πιστώσεις
λόγων, αὐτῆς δὲ περὶ τῆς στρατείας τῆς τότε γενομένης αὐτοῖς.

b

c

Στέφανον δὲ τὸ νικητήριον ἐκάστοις εἶναι θαλλοῦ· τοῦτον δὲ εἰς τὰ τῶν πολεμικῶν θεῶν ἱερά, ὧν ἂν τις βούληται, γράψαντα ἀναθεῖναι μαρτύριον εἰς τὴν τῶν ἀριστείων κρίσιν παντός τοῦ βίου καὶ τὴν τῶν δευτέρων καὶ τρίτων. Ἐὰν δὲ στρατεύσῃται μὲν τις, μὴ ἀπαγαγόντων δὲ τῶν ἀρχόντων οἴκαδε προαπέλθῃ τοῦ χρόνου, λιποταξίου τούτων εἶναι γραφὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς οἷς περὶ τῆς ἀστρατείας, ὄφλοῦσιν τε τιμωρίαὶ ἐπέστωσαν αἶπερ καὶ πρόσθεν ἐτέθησαν.

Χρῆ μὲν δὴ πᾶσαν ἐπιφέροντα δίκην ἀνδρὶ πάντ' ἄνδρα φοβεῖσθαι τὸ μῆτε ἐπενεγκεῖν ψευδῆ τιμωρίαν, μῆτ' οὖν ἐκόντα μῆτ' ἄκοντα κατὰ δύναμιν – παρθένος γὰρ Αἰδοῦς Δίκη λέγεται τε καὶ ὄντως εἴρηται, ψεῦδος δὲ αἰδοῖ καὶ δίκη νεμεσητόν κατὰ φύσιν – τῶν τε οὖν ἄλλων εὐλαβεῖσθαι περὶ πλημμελεῖν εἰς δίκην, διαφερόντως δὲ καὶ τῆς τῶν κατὰ πόλεμον ὄπλων ἀποβολῆς, μὴ διαμαρτῶν τις ἄρα τῶν ἀναγκαίων ἀποβολῶν, ὡς αἰσχρὰς αὐτὰς εἰς ὄνειδος τιθεῖς, ἀναξίῳ ἀναξίας ἐπάγῃ δίκας. Ῥάδιον μὲν οὖν οὐδαμῶς διορίσαι τούτων θάτερον, ὅμως δὲ χρῆ τὸν νόμον ἁμῶς γέ πως ὀρίζειν πειρᾶσθαι κατὰ μέρη. Μῦθω 944a δὴ προσχρώμενοι ἡμ' εἴπωμεν, εἰ κομισθεὶς ἐπὶ σκηνήν ἄνευ τῶν ὄπλων Πάτροκλος ἔμπνους ἐγένεθ', οἷον δὴ μυρίοις συνέ-

πεσεν, τὰ δὲ πρότερα ἐκεῖνα ὄπλα, ἃ Πηλεΐ φησιν ὁ ποιητὴς παρὰ θεῶν προῖκα ἐν τοῖς γάμοις ἐπιδοθῆναι Θέτιδι, ταῦτα δὲ Ἔκτωρ εἶχεν, ἔξῃν ἂν τῶν τότε ὄσοι κακοὶ ὄνειδίξουν ὄπλων ἀποβολὴν τῷ τοῦ Μενoitίου. Ἔτι δὲ ὄπόσοι κατὰ κρημνῶν ῥιφέντες ἀπώλεσαν ὄπλα, ἢ κατὰ θάλατταν, ἢ χειμῶνων ἐν κό-
ποις ὑποδεξαμένης αὐτοὺς ἐξαίφνης πολλῆς ῥύσεως ὕδατος, ἢ
μυρὶ' ἂν ἔχοι τις τοιαῦτα παραμυθούμενος ἐπάδειν, εὐδιάβολον
κακὸν καλλύνων· τεμείν δὴ χρεῶν κατὰ δύναμιν τὸ μείζον καὶ τὸ
δυσχερέστερον κακὸν ἀπὸ τοῦ ἐναντίου. Σχεδὸν οὖν ἐν τοῖς
ὄνειδεσιν ἔχει τινὰ τομὴν ἢ τούτων τῶν ὄνομάτων ἐπιφορὰ·
ῥίψασπις μὲν γὰρ οὐκ ἐν πᾶσιν ὄνομάζοιτ' ἂν δικαίως, ἀποβο-
λεὺς δὲ ὄπλων. Οὐχ ὁμοίως γὰρ ὃ τε ἀφαιρεθεὶς μετ' εἰκνίας
βίας γίγνοιτ' ἂν ῥίψασπις ὃ τε ἀφείς ἐκῶν, διαφέρει δὲ ὄλον που
καὶ τὸ πᾶν. Ἔδ' οὖν δὴ λεγέσθω νόμω·

Ἐὰν καταλαμβάνόμενός τις ὑπὸ πολεμίων καὶ ἔχων ὄπλα μὴ
ἀναστρέφῃ καὶ ἀμύνηται, ἀφῆ δὲ ἐκῶν ἢ ῥίψη, ζῶν ἀισχρὰν
ἀρνύμενος μετὰ κάκης μᾶλλον ἢ μετ' ἀνδρείας καλὸν καὶ εὐδαί-
μονα θάνατον, τοιαύτης μὲν ὄπλων ἀποβολῆς ἔστω δίκη ῥιφθέ-
ντων, τῆς δὲ εἰρημένης ἔμπροσθεν ὁ δικάζων μὴ ἀμελείτω σκο-
πεῖν. Τὸν γὰρ κακὸν αἰεὶ δεῖ κολάζειν, ἴν' ἀμείνων ἦ, οὐ τὸν δυ-

στυχῆ· οὐδέν γάρ πλέον. Ζημία δὴ τῷ τὴν τοιαύτην ἀμυντηρίων
 δῦλων εἰς τοῦναντίον ἀφέντι δύναμιν τίς ἄρα γίγνοιτ' ἂν πρό-
 σφορος; Οὐ γάρ δυνατόν ἀνθρώπων δρᾶν τοῦναντίον ὡς ποτε θε-
 όν φασὶ δρᾶσαι, Καινέα τὸν Θετταλὸν ἐκ γυναικὸς μεταβαλόντα
 εἰς ἀνδρὸς φύσιν· ἦν γάρ <ἄν> ἀνδρὶ ῥιψάσπιδι τρόπον τινὰ e
 πρέπουσα πασῶν μάλιστα ἢ 'κείνη τῇ γενέσει ἐναντία γένεσις,
 εἰς γυναῖκα ἐξ ἀνδρὸς μεταβαλοῦσα, τιμωρία τούτῳ γενομένη.
 Νῦν δ' ὅτι τούτων ἐγγύτατα φιλοψυχίας ἕνεκα, ἵνα τὸν ἐπίλοι-
 πον βίον μὴ κινδυνεύῃ, ζῆ δὲ ὡς πλείστον χρόνον [ῶν] κακῶ
 ὄνειδει συνεχόμενος, ἔστω νόμος ὅδε ἐπὶ τούτοις· Ἄνῆρ δς ἂν
 ὀφλῇ δίκην ὡς αἰσχυρῶς ἀποβαλὼν ὄπλα πολεμικά, τούτῳ μήτ'
 οὐδ' τις στρατηγὸς μήτ' ἄλλος ποτὲ τῶν κατὰ πόλεμον ἀρχόντων
 ὡς ἀνδρὶ στρατιώτῃ χρῆσθαι μηδ' εἰς τάξιν κατατάξῃ μηδ' ἦντι- 945a
 νοῦν· εἰ δὲ μή, κατευθύνειν αὐτοῦ τὸν εὐθνον, ἂν μὲν ἦ τοῦ με-
 γίστου τιμήματος ὁ τάξας τὸν κακόν, χιλίας, ἂν δὲ τοῦ δευτέρου,
 πέντε μνᾶς, ἂν δὲ τοῦ τρίτου, τρεῖς μνᾶς, ἂν δὲ τοῦ τετάρτου,
 μνᾶν. Ὅ δὲ ὀφλῶν τὴν δίκην πρὸς τῷ ἀφείσθαι τῶν ἀνδρείων
 κινδύνων κατὰ φύσιν τὴν αὐτοῦ προσαποτεισάτω μισθόν, χιλίας
 μὲν, ἂν τοῦ μεγίστου τιμήματος ἦ, πέντε δέ, τοῦ δευτέρου, τρεῖς
 δέ, ἂν τοῦ τρίτου, μνᾶν δὲ ὡσαύτως, καθάπερ οἱ πρόσθεν, τοῦ b
 τετάρτου μέρους.

Εὐθύνων δὴ περὶ τίς ἡμῖν λόγος ἂν εἴη πρέπων ἀρχόντων γε-
 νομένων τῶν μὲν κατὰ τύχην κλήρου καὶ ἐπ' ἐνιαυτόν, τῶν δ' εἰς
 πλείονα ἔτη καὶ ἐκ προκρίτων; Τῶν δὴ τοιούτων εὐθυντῆς τίς
 ἰκανός, ἂν τίς τί πη σκολιὸν αὐτῶν καμφθεὶς ὑπὸ βάρους μὲν
 [τὴν ἀρχὴν] πράξει, τῆς δ' αὐτοῦ δυνάμεως ἔνδεια πρὸς τὴν τῆς
 ἀρχῆς ἀξίαν; Ράδιον μὲν οὐδαμῶς εὐρεῖν τῶν ἀρχόντων ἀρχο- c
 ντα ὑπερβάλλοντα πρὸς ἀρετὴν, ὁμως δὲ πειρατέον εὐθυντάς τι-
 νας ἀνευρίσκειν θείους. Ἔχει γὰρ οὖν οὕτω. Πολλοὶ καιροὶ πο-
 λιτείας λύσεώς εἰσιν, καθάπερ νεὼς ἢ ζώου τινός, οὓς ἐντόνους
 τε καὶ ὑποζώματα καὶ νεύρων ἐπιτόνους, μίαν οὖσαν φύσιν διε-
 σπαρμένην πολλαχοῦ πολλοῖς ὀνόμασιν προσαγορευόμεν· εἰς δὲ
 οὗτος οὐ σμικρότατος καιρὸς τοῦ σφίξεσθαι τε καὶ διαλυθεῖσαν
 οἴχεσθαι πολιτείαν. Ἄν μὲν γὰρ οἱ τοὺς ἀρχοντας ἔξευθύνοντες d
 βελτίους ὦσιν ἐκείνων, καὶ τοῦτ' ἐν δίκῃ ἀμέμπτω τε καὶ ἀμέ-
 μπτως, ἢ πᾶσα οὕτω θάλλει τε καὶ εὐδαιμονεῖ χώρα καὶ πόλις·
 ἂν δ' ἄλλως τὰ περὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων γίγνηται, τότε
 λυθείσης τῆς τὰ πάντα πολιτεύματα συνεχούσης εἰς ἓν δίκης,
 ταύτῃ πᾶσα ἀρχὴ διεσπάσθη χωρὶς ἑτέρα ἀπ' ἄλλης, καὶ οὐκ
 εἰς τὸ αὐτὸ ἔτι νεύουσαι, πολλὰς ἐκ μιᾶς τὴν πόλιν ποιοῦσαι, e

στάσεων ἐμπλήσασαι ταχὺ διώλεσαν. Διὸ δὴ δεῖ πάντως τοὺς εὐθύνοους θαυμαστοὺς πᾶσαν ἀρετὴν εἶναι. Τεκταινώμεθα δὴ τινα τρόπον αὐτῶν τοιάνδε γένεσιν.

Κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον μετὰ τροπᾶς ἡλίου τὰς ἐκ θέρους εἰς χειμῶνα συνιέναι χρεῶν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς Ἥλιου κοινὸν καὶ Ἀπόλλωνος τέμενος, τῷ θεῷ ἀποφανομένους ἄνδρας αὐτῶν ^{946a} τρεῖς, ὃν ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἡγήται πάντη ἄριστον εἶναι, πλὴν αὐτοῦ, μὴ ἕλαττον πεντήκοντα γεγονότα ἐτῶν. Τῶν δὲ προκριθέντων οὓς ἂν πλεῖστοι ἐνέγκωσι, τούτους ἐκλέξει μέχρι τῶν ἡμίσεων, ἔαν ἄριστοι γίνωνται, περιττοὶ δὲ ἔαν ὦσιν, ἕνα ἀφελεῖν, ὧ ἂν ἐλάχιστοι γένωνται, καταλιπεῖν δὲ τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν πληθεῖ τῶν ψήφων ἀποκρίναντας, ἔαν δὲ τισιν ἴσαι γίνωνται καὶ τὸν ἡμῶν ἀριθμὸν πλείω ποιῶσιν, ἀφελεῖν τὸ πλεον ἀποκρίναντας νεότητι, τοῖς δ' ἄλλοις ἐγκρίναντας φέρειν αὐθις, μέχρι περ ἂν τρεῖς λειφθῶσιν ἄνισοι· ἔαν δὲ ἡ πᾶσιν ἡ τοῖν δυοῖν ἴσαι γίνωνται, τῇ ἀγαθῇ μοίρᾳ καὶ τύχῃ ἐπιτρέψαντας, κλήρω διελόντας τὸν νικῶντα καὶ δεύτερον καὶ τρίτον στεφανῶσαι θαλλῷ καὶ τὰ ἀριστεία ἀποδόντας πᾶσιν ἀνευπεῖν ὅτι Μαγνήτων ἢ κατὰ θεὸν πάλιν τυχοῦσα σωτηρίας πόλις, ἀποφῆνασα αὐτῆς b

Ἡλίῳ ἄνδρας τοὺς ἀρίστους τρεῖς, ἀκροθίνιον Ἀπόλλωνι κατὰ
 τὸν παλαιὸν νόμον ἀνατίθησι κοινὸν καὶ Ἡλίῳ, ὅσονπερ ἂν c
 ἔπωνται χρόνον τῇ κρίσει. Τοιούτους δὲ πρώτῳ μὲν ἑνιαυτῷ
 δώδεκα εὐθύνους ἀποδειξαι, μέχριπερ ἂν ἑκάστῳ πέντε καὶ
 ἑβδομήκοντα ἔτη συμβῆ γενόμενα, τὸ λοιπὸν δὲ τρεῖς αἰὶ προ-
 σιγγνέσθων κατ' ἑνιαυτὸν· οὗτοι δὲ τὰς ἀρχὰς πάσας δώδεκα μέ-
 ρη διελόμενοι πάσαις βασάνοις χρώμενοι ἐλευθέραις ἐλεγχό-
 ντων. Οἰκούντων δέ, ὅσον ἂν εὐθύνωσιν χρόνον, ἐν τῷ τοῦ
 Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἡλίου τεμένει, ἐν ᾧπερ ἐκρίθησαν· καὶ τὰ d
 μὲν ἰδίᾳ ἕκαστος, τὰ δὲ καὶ κοινῇ μετ' ἀλλήλων κρίναντες τοὺς
 ἄρξαντας τῇ πόλει, ἀποφηνάντων, εἰς τὴν ἀγορὰν γράμματα
 καταθέντες, περὶ ἑκάστης ἀρχῆς ὃ τί χρή παθεῖν ἢ ἀποτινεῖν
 κατὰ τὴν τῶν εὐθύνων γνώμην. Ὅτις δ' ἂν τῶν ἀρχῶν μὴ
 ὁμολογῇ κεκρίσθαι δικαίως, εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς δικαστὰς εἰσα-
 γέτω τοὺς εὐθύνους, καὶ ἐὰν μὲν ἀποφυγῇ τις τὰς εὐθύνας,
 αὐτῶν τῶν εὐθύνων κατηγορεῖτω, ἐὰν ἐθέλῃ· ἐὰν δὲ ἀλῶ, ἐὰν μὲν e
 ἢ τῷ θανάτου τετιμημένον ὑπὸ τῶν εὐθύνων, ὥσπερ ἀνάγκη,
 ἀπλῶς θηρησκέτω, τῶν δ' ἄλλων τιμημάτων ὧν ἂν δυνατὸν ἦ δι-
 πλῆν τεῖσαι, διπλασίαν τινέτω.

Τὰς δ' εὐθύνας αὐτῶν τούτων ἀκούειν χρή τίνες ἔσονται καὶ

τίνα τρόπον. Ζῶσι μὲν οὖν τούτοις τοῖς παρὰ πάσης τῆς πόλεως 947a
 ἀριστείων ἤξιωμένοις προεδραῖαι τ' ἐν ταῖς πανηγύρεσι πάσαις
 ἔστωσαν, ἔτι δὲ τῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας κοινῇ θυσῶν καὶ θεω-
 ριῶν καὶ ὄσων ἂν ἐτέρων κοινωνῶσιν ἱερῶν, ἐκ τούτων τοὺς
 ἄρχοντας τῆς θεωρίας ἐκάστης ἐκπέμπειν, καὶ τούτους μόνους
 δάφνης στεφάνῳ τῶν ἐν τῇ πόλει κεκοσμημένους εἶναι, καὶ
 ἱερέας μὲν πάντας τοῦ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἡλίου, ἀρχιέρεων
 δὲ ἓνα κατ' ἐνιαυτὸν τὸν πρῶτον κριθέντα τῶν γενομένων
 ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ [τῶν ἱερέων], καὶ τοῦνομα ἀναγράφειν τού- b
 του κατ' ἐνιαυτὸν, ὅπως ἂν γίγηται μέτρον ἀριθμοῦ τοῦ χρό-
 νου, ἕως ἂν ἡ πόλις οἰκῆται. Τελευτήσασι δὲ προθέσεις καὶ
 ἐκφορὰς καὶ θήκας διαφόρους εἶναι τῶν ἄλλων πολιτῶν λευκὴν
 μὲν τὴν στολὴν ἔχειν πᾶσαν, θρηῶν δὲ καὶ ὀδυρμῶν χωρὶς
 γίγνεσθαι, κορῶν δὲ χορὸν πεντεκαίδεκα καὶ ἀρρένων ἕτερον
 περισταμένους τῇ κλίνῃ ἐκατέρους οἶον ὕμνον πεποιημένον
 ἔπαινον εἰς τοὺς ἱερέας ἐν μέρει ἐκατέρους ᾄδειν, εὐδιμονί- c
 ζοντας ὧδῃ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας· ἔωθεν δ' εἰς τὴν θήκην φέρειν
 αὐτὴν μὲν τὴν κλίνην ἑκατὸν τῶν νέων τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις,
 οὓς ἂν οἱ προσήκοντες τοῦ τελευτήσαντος ἐπιόψωνται, πρῶτους
 δὲ προΐεναι τοὺς ἠιθέους τὴν πολεμικὴν σκευὴν ἐνδεδυκότας
 ἐκάστους, σὺν τοῖς ἵπποισι μὲν ἱππέας, σὺν δὲ ὀπλοῖς ὀπλίτας,
 καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως, παῖδας δὲ περὶ αὐτὴν τὴν κλίνην d
 ἐμπροσθεν τὸ πάτριον μέλος ἐφυμνεῖν, καὶ κόρας ἐπομένας
 ἐξόπισθεν ὄσαι τ' ἂν γυναῖκες τῆς παιδοποιήσεως ἀπηλ-
 λαγμέναι τυγχάνωσιν, μετὰ δὲ ταῦτα ἱερέας τε καὶ ἱερεῖας

ὡς καθαρεύονται τῷ τάφῳ ἔπεσθαι, ἐὰν ἄρα καὶ τῶν ἄλλων εἰργωνται τάφων, ἐὰν καὶ τὸ τῆς Πυθίας οὕτω τε καὶ ταύτη σύμψηφον ἦ. Θήκην δὲ ὑπὸ γῆς αὐτοῖς εἰργασμένην εἶναι ψαλίδα προμήκη λίθων ποτίμων καὶ ἀγῆρων εἰς δύναμιν, ἔχουσαν κλίνας παρ' ἀλλήλας λιθίνας κειμένας, οὗ δὴ τὸν μακάριον γεγονότα θέντες, κύκλῳ χώσαντες, πέριξ δένδρων ἄλλος περιφυτεύσουσι πλὴν κώλου ἑνός, ὅπως ἂν αὖξην ὁ τάφος ἔχη ταύτην τὴν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐπιδεῆ χώματος τοῖς τιθεμένοις· κατ' ἐνιαυτὸν δὲ ἀγῶνα μουσικῆς αὐτοῖς καὶ γυμνικὸν ἱππικὸν τε θήσουσιν. Τὰ μὲν δὴ γέρα ταῦτα τοῖς τὰς εὐθύνας διαφυγοῦσιν. e

Ἄν δέ τις τούτων, πιστεύων τῷ κεκρίσθαι, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐπιδείξει κακὸς γενόμενος ὕστερον τῆς κρίσεως, γραφῆσθαι μὲν τὸν βουλόμενον αὐτὸν ὁ νόμος προσταττέτω, ὁ δ' ἀγὼν ἐν δικαστηρίῳ γιγνέσθω τοιῶδέ τινα τρόπον. Πρῶτον μὲν νομο- 948a φύλακες ἔστωσαν τούτου τοῦ δικαστηρίου, ἔπειτα αὐτῶν τούτων οἱ ζῶντες, πρὸς δὲ τούτοις τὸ τῶν ἐκλεκτῶν δικαστηρίου, γραφῆσθω δὲ ὁ γραφόμενος, ὃν ἂν γραφῆται, λέγουσιν τὴν γραφὴν ἀνάξιον εἶναι τὸν καὶ τὸν τῶν ἀριστείων καὶ τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐὰν μὲν ὁ φεύγων ἄλῳ, στερέσθω τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τάφου καὶ τῶν ἄλλων τῶν δοθειῶν αὐτῷ τιμῶν, ἐὰν δὲ ὁ διώκων μὴ d

μεταλάβη τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, τινέτω ὁ μὲν τοῦ μεγίστου τιμήματος δώδεκα μνάς, ὀκτώ δὲ ὁ τοῦ δευτέρου, τρίτου δὲ ἕξ, τετάρτου δὲ δύο. b

Ῥαδαμάνθους δὲ περὶ τὴν λεγομένην κρίσιν τῶν δικῶν ἄξιον ἄγασθαι, διότι κατεΐδεν τοὺς τότε ἀνθρώπους ἡγουμένους ἐναργῶς εἶναι θεοὺς, εικότως, ἅτε κατὰ τὸν τότε χρόνον τῶν πολλῶν ἐκ θεῶν ὄντων, ὧν εἷς ἦν αὐτός, ὧς γε λόγος. Ἔοικεν δὴ δικαστῆ μὲν ἀνθρώπων οὐδενὶ διανοούμενος δεῖν ἐπιτρέπειν, θεοῖς δέ, ὅθεν ἄπλαϊ καὶ ταχεῖαι δίκαι ἐκρίνοντ' αὐτῶ· διδοὺς γὰρ περὶ ἐκάστων τῶν ἀμφισβητουμένων ὄρκον τοῖς ἀμφισβητοῦσιν ἀπηλλάττετο ταχὺ καὶ ἀσφαλῶς. Nῦν δὲ δὴ ὅτε μέρος τι μὲν, φαμέν, ἀνθρώπων τὰ παράπαν οὐχ ἡγοῦνται θεοὺς, οἱ δὲ οὐ φροντίζειν ἡμῶν αὐτοὺς διανοοῦνται, τῶν δὲ δὴ πλείστων ἐστὶ καὶ κακίστων ἢ δόξα ὡς σμικρὰ δεχόμενοι θύματα καὶ θωπείας πολλά συναποστεροῦσι χρήματα καὶ μεγάλων σφᾶς ἐκλύονται κατὰ πολλά ζημιῶν, οὐκέτι δὴ τοῖς νῦν ἀνθρώποις ἢ Ῥαδαμάνθους ἂν εἴη τέχνη πρέπουσα ἐν δίκαις. Μεταβεβληκνυῖαν οὖν τῶν περὶ θεοὺς δοξῶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις μεταβάλλειν δεῖ καὶ τοὺς νόμους· ἐν γὰρ λήξεσιν δικῶν τοὺς μετὰ νοῦ τιθεμένους νόμους ἔξαιρεῖν χρῆ τοὺς ὄρκους τῶν ἀντιδικούντων ἐκατέρων, καὶ τὸν λαγχάνοντά τῷ τινα δίκην τὰ μὲν ἐγκλήματα γράφειν, ὄρκον δὲ μὴ ἐπομνύναι, καὶ τὸν φεύγοντα κατὰ ταῦτά τὴν d

ἄρνησιν γράψαντα παραδοῦναι τοῖς ἄρχουσιν ἀνώμοτον. Δεινὸν γάρ που, δικῶν γ´ ἐν πόλει πολλῶν γενομένων, εὖ εἰδέναι σμικροῦ δεῖν τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν ἐπιωρρηκότας, ἐν συσσιτί- e
οις τε ἀλλήλοις εὐχερῶς συγγιγνομένους καὶ ἐν ἄλλαις συνουσί-
αις τε καὶ ἰδιωτικαῖς συγγενήσεσιν ἐκάστων.

Νόμος δὴ κείσθω δικαστὴν μὲν ὁμνύναι δικάζειν μέλλοντα, 949a
καὶ τὸν τὰς ἀρχάς τῷ κοινῷ καθιστάντα δι´ ὄρκων ἢ διὰ φορᾶς
ψήφων ἀφ´ ἱερῶν φέροντα δρᾶν αἰεὶ τὸ τοιοῦτον, καὶ κριτὴν αὐ-
τοῦ καὶ πάσης μουσικῆς καὶ γυμνικῶν τε καὶ ἵππικῶν ἄθλων
ἐπιστάτας καὶ βραβείας καὶ ἐπάντων ὅποσα μὴ φέρει κέρδος
κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν τῷ ἐπιορκοῦντι· τῶν δὲ ὅποσα
ἐξαρνηθέντι καὶ ἐξομοσαμένῳ κέρδος μέγα φανερόν εἶναι δοκεῖ,
ταῦτα δὲ διὰ δικῶν ὄρκων χωρὶς κρίνεσθαι σύμπαντας τοὺς ἐπι-
καλοῦντας ἀλλήλους. Καὶ τὸ παράπαν ἐν δίκῃ τοὺς προέδρους
μὴ ἐπιτρέπειν μῆτε ὁμνύντι λέγειν πιθανότητος χάριν μῆτε ἐπα- b
ρῶμενον ἑαυτῷ καὶ γένει μῆτε ἰκετείας χρώμενον ἀσχήμοσιν
μῆτε οἴκοις γυναικείοις, ἀλλὰ τὸ δίκαιον μετ´ εὐφημίας διδά-
σκοντα καὶ μανθάνοντα αἰεὶ διατελεῖν, εἰ δὲ μὴ, καθάπερ, ἔξω τοῦ
λόγου λέγοντος, τοὺς ἄρχοντας πάλιν ἐπανάγειν εἰς τὸν περὶ

τοῦ πράγματος αἰεὶ λόγον. Ξένω δ' εἶναι πρὸς ξένους, καθάπερ
 τὰ νῦν, δέχεσθαι τε ὄρκους παρ' ἀλλήλων, ἂν ἐθέλωσι, καὶ διδόν- c
 ναι κυρίως – οὐ γὰρ καταγερᾶσουσιν οὐδ' ἐννεοττεύοντες ἐν τῇ
 πόλει ὡς τὸ πολὺ τοιούτους ἄλλους κυρίους τῆς χώρας παρέξο-
 νται συντρόφους – δικῶν τε περὶ λήξεως τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι
 πρὸς ἀλλήλους πᾶσι τὴν κρίσιν.

Ὅσα τις ἐλεύθερος ἀπειθεὶ τῇ πόλει, μήτ' οὖν πληγῶν ἄξια
 μηδ' αὐτῶν δεσμῶν μηδὲ θανάτου, περὶ δὲ χορείας τινῶν φοιτήσεων
 ἢ πομπεύσεων ἢ τοιούτων τινῶν ἄλλων κοινῶν κοσμήσεων ἢ λι- d
 τουργιῶν, ὅποσα περὶ θυσίας εἰρηρικῆς ἢ πολεμικῶν εἰσφορῶν
 εἶνεκα, πάντων τῶν τοιούτων τὴν πρώτην ἀνάγκην τάττειν εἶναι
 τὰς ζημίας, τοῖς δὲ μὴ πειθόμενοις ἐνεχυρασίαν τοῦτοισι οἷς ἂν
 πόλις ἅμα καὶ νόμος εἰσπράττειν προστάττη, τῶν δὲ ἀπειθού-
 ντων ταῖς ἐνεχυρασίαις πρᾶσιν τῶν ἐνεχύρων εἶναι, τὸ δὲ νόμι-
 σμα γίγεσθαι τῇ πόλει· ἐὰν δὲ ζημίας δέωνται πλείονος, τὰς
 ἀρχὰς ἐκάστας τοῖς ἀπειθοῦσι τὰς πρεπούσας ζημίας ἐπιβαλ-
 λούσας εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον, ἕως ἂν ἐθελήσωσι δρᾶν τὸ e
 προσταχθέν.

Πόλει δέ, ἥτις ἂν μήτε χρηματίζεται πλὴν τὸν ἐκ γῆς χρημα-
 τισμὸν μήτ' ἐμπορεύηται, περὶ ἀποδημίας ἑαυτῶν ἔξω τῆς χώ-
 ρας καὶ ξένων ὑποδοχῆς ἄλλοθεν ἀνάγκη βεβουλεῦσθαι τί χρῆ
 δρᾶν συμβουλεύειν οὖν τὸν νομοθέτην δεῖ τοῦτων πέρι πρῶτον

πείθοντα εἰς δύναμιν. Πέφυκεν δὲ ἡ πόλεων ἐπιμειξία πόλεσιν
 ἦθη κεραννύναι παντοδαπά, καινοτομίας ἀλλήλοις ἐμποιοῦ- 950a
 ντων ξένων ξένους· ὃ δὴ τοῖς μὲν εὖ πολιτευομένοις διὰ νόμων
 ὀρθῶν βλάβην ἂν φέροι μεγίστην πασῶν, ταῖς δὲ πλείσταις πό-
 λεσιν, ἅτε οὐδαμῶς εὐνομουμέναις, οὐδὲν διαφέρει φύρεσθαι δε-
 χομένους τ' ἐν αὐτοῖς ξένους καὶ αὐτοὺς εἰς τὰς ἄλλας ἐπιχωμά-
 ζοντας πόλεις, ὅταν ἐπιθυμήσῃ τις ἀποδημίας ὀρηοῦν καὶ ὀπό-
 τε, εἴτε νέος εἴτε καὶ πρεσβύτερος ὢν. Τὸ δ' αὖ μῆτε ἄλλους δέ-
 χεσθαι μῆτε αὐτοὺς ἄλλοσε ἀποδημεῖν ἅμα μὲν οὐκ ἐγγωρεῖ τό γε b
 παράπαν, ἔτι δὲ ἄγριον καὶ ἀπηνές φαίνεται' ἂν τοῖς ἄλλοις
 ἀνθρώποις, ὀνόμασιν τε χαλεποῖς ταῖσιν λεγομέναις ξηνη-
 λασίαις χρωμένους καὶ τρόποις αὐθάδεσι καὶ χαλεποῖς, ὡς δο-
 κοῖεν ἂν· χρῆ δὲ οὐποτε περὶ σμικροῦ ποιεῖσθαι τὸ δοκεῖν ἀγα-
 θοὺς εἶναι τοῖς ἄλλοις ἢ μὴ δοκεῖν. Οὐ γὰρ ὅσον οὐσίας ἀρετῆς
 ἀπεσφαλμένοι τυγχάνουσιν οἱ πολλοί, τοσοῦτον καὶ τοῦ κρίνειν
 τοὺς ἄλλους ὅσοι πονηροὶ καὶ χρηστοί, θεῖον δὲ τι καὶ εὐστοχον
 ἔνεστι καὶ τοῖσιν κακοῖς, ὥστε ἀμύπολλοι καὶ τῶν σφόδρα c
 κακῶν εὖ τοῖς λόγοις καὶ ταῖς δόξαις διαιροῦνται τοὺς ἀμείνους
 τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς χείρονας. Διὸ καλὸν ταῖς πολλαῖς πό-
 λεσι τὸ παρακέλευμά ἐστιν, προτιμᾶν τὴν εὐδοξίαν πρὸς τῶν
 πολλῶν. Τὸ μὲν γὰρ ὀρθότατον καὶ μέγιστον, ὄντα ἀγαθὸν

ἀληθῶς οὕτω τὸν εὐδοξὸν βίον θηρεύειν, χωρὶς δὲ μηδαμῶς, τὸν γε τέλειον ἄνδρα ἐσόμενον, καὶ δὴ καὶ τῇ κατὰ Κρήτην οἰκισομένη πόλει πρέπον ἂν εἴη δόξαν πρὸς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅτι καλλίστην τε καὶ ἀρίστην παρασκευάζεσθαι πρὸς ἀρετὴν· πᾶσα δ' ἐλπίς αὐτὴν ἐκ τῶν εἰκότων, ἄνπερ κατὰ λόγον γίγνηται, μετ' ὀλίγων ἤλιον ὄψεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐν ταῖς εὐνόμοις πόλεσι καὶ χώραις. d

ᾧδε οὖν χρὴ ποιεῖν περὶ ἀποδημίας εἰς ἄλλας χώρας καὶ τόπους καὶ περὶ ὑποδοχῆς ξένων. Πρῶτον μὲν νεωτέρῳ ἑτῶν τεταράκοντα μὴ ἐξέστω ἀποδημῆσαι μηδαμῇ μηδαμῶς, ἔτι τε ἰδίᾳ μηδενί, δημοσίᾳ δ' ἔστω κήρυξιν ἢ πρεσβείαις ἢ καὶ τισι θεωροῖς· τὰς δὲ κατὰ πόλεμον καὶ στρατείας ἀποδημίας οὐκ ἐν ἐκδημίαις πολιτικαῖς ἄξιον ἀγορεύειν ὡς τούτων οὔσας. Πυθῶδε τῷ Ἄπολλωνι καὶ εἰς Ὀλυμπίαν τῷ Διὶ καὶ εἰς Νεμέαν καὶ εἰς Ἴσθμὸν χρὴ πέμπειν κοινωνοῦντας θυσιῶν τε καὶ ἀγώνων τούτοις τοῖς θεοῖς, πέμπειν δὲ εἰς δύναμιν ὅτι πλείστους ἅμα καὶ καλλίστους τε καὶ ἀρίστους, οἵτινες εὐδόκιμον τὴν πόλιν ἐν ἑραῖς τε καὶ εἰρηνικαῖς συνουσίαις ποιήσουσι δοκεῖν, τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ἀντίστροφον ἀποδιδόντες δόξης παρασκευήν, 951a ἐλθόντες δὲ οἴκαδε διδάξουσι τοὺς νέους ὅτι δευτέρα τὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ νόμιμα τὰ περὶ τὰς πολιτείας. Θεωροὺς δὲ ἄλλους ἐκπέμπειν χρεῶν τοιοῦσδε τινὰς τοὺς νομοφύλακας παρεμένους· ἂν τινες ἐπιθυμῶσι τῶν πολιτῶν τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων e

πράγματα θεωρησαι κατά τινα πλείω σχολήν, ἀπειργέτω μηδεις
 τούτους νόμος. Οὔτε γάρ ἄπειρος οὔσα πόλις ἀνθρώπων κακῶν b
 καὶ ἀγαθῶν δύναιτ' ἄν ποτε, ἀνομίλητος οὔσα, ἡμερος ἰκανῶς
 εἶναι καὶ τέλος, οὐδ' αὖ τοὺς νόμους διαφυλάττειν ἄνευ τοῦ
 γνώμη λαβεῖν αὐτοὺς ἀλλὰ μὴ μόνον ἔθεσιν. Εἰσι γάρ ἐν τοῖς
 πολλοῖς ἀνθρωποι αἰε θεῖοί τινες – οὐ πολλοί – παντός ἄξιοι
 συγγίγνεσθαι, φυόμενοι οὐδὲν μᾶλλον ἐν εὐνομουμέναις πόλε-
 σιν ἢ καὶ μή, ὧν κατ' ἴχνος αἰε χρῆ τήν ἐν ταῖς εὐνομουμέναις
 πόλεσιν οἰκοῦντα, ἐξιόντα κατά θάλατταν καὶ γῆν, ζητεῖν ὃς ἄν c
 ἀδιάφθατος ἦ, τὰ μὲν βεβαιούμενον τῶν νομίμων, ὅσα καλῶς
 αὐτοῖς κεῖται, τὰ δ' ἐπανορθούμενον, εἴ τι παραλείπεται. Ἄνευ
 γάρ ταύτης τῆς θεωρίας καὶ ζητήσεως οὐ μένει ποτε τελέως πό-
 λις, οὐδ' ἄν κακῶς αὐτὴν θεωρῶσιν.

ΚΛ. Πῶς οὖν ἄν γίγνοιτ' ἀμφοτέρω;

ΑΘ. Τῆδε. Πρῶτον μὲν ὁ θεωρὸς ὁ τοιοῦτος ἡμῖν γεγωνῶς
 ἔστω πλείονων ἐτῶν ἢ πενήκοντα, ἔτι δὲ τῶν εὐδοκίμων τὰ τε d
 ἄλλα καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἔστω γεγεννημένος, εἰ μέλλει τὸ τῶν
 νομοφυλάκων δείγμα εἰς τὰς ἄλλας μεθήσειν πόλεις· πλεον δὲ
 ἐξήκοντα γεγωνῶς ἐτῶν μηκέτι θεωρεῖτω. Θεωρήσας δὲ ὀπόσ'
 ἄν ἔτη βουλευθῆ τῶν δέκα καὶ ἀφικόμενος οἴκαδε, εἰς τὸν σύλλο-

γον ἴτω τὸν τῶν περὶ νόμους ἐποπτευόντων· οὗτος δ' ἔστω νέων καὶ πρεσβυτέρων μεμειγμένος, ἑκάστης μὲν ἡμέρας συλλεγόμενος ἐξ ἀνάγκης ἀπ' ὄρθρου μέχρι περ ἂν ἥλιος ἀνάσχη, πρῶτον μὲν τῶν ἱερέων τῶν τὰ ἀριστεῖα εἰληφότων, ἔπειτα τῶν νομοφυλάκων τοὺς αἰὶ πρεσβεύοντας δέκα. Ἔτι ὁ περὶ τῆς παιδείας πάσης ἐπιμελητῆς ὃ τε νέος οἷ τε ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀπηλλαγμένοι. Ἐκαστος δὲ τούτων μὴ μόνος, ἀλλ' ἴτω μετὰ νέου ἀπὸ τριάκοντα ἑτῶν μέχρι τετταράκοντα, τὸν ἀρέσκοντα αὐτῷ προσλαμβάνων. Τὴν δὲ συνουσίαν εἶναι τούτοις καὶ τοὺς λόγους περὶ νόμων αἰὶ τῆς τε οἰκείας πόλεως πέρι, καὶ ἐὰν ἄλλοθι πυνθάνωνται τι περὶ τῶν τοιούτων διαφέρον, καὶ δὴ καὶ περὶ μαθημάτων, ὅπόσ' ἂν ἐν ταύτῃ τῇ σκέψει δοκῆ συμφέρειν μαθοῦσι μὲν εὐαγέστερον γίγνεσθαι, μὴ μαθοῦσι δὲ σκοτωδέστερα τὰ περὶ νόμους αὐτοῖς φαίνεσθαι καὶ ἀσαφῆ. Ἄ δ' ἂν τούτων ἐγκρίνωσιν οἱ γεραίτεροι, τοὺς νεωτέρους πάση σπουδῇ μανθάνειν, ἐὰν δὲ τις ἀνάξιος δοκῆ τῶν παρακεκλημένων εἶναι, τῷ παρακαλοῦντι μέμφεσθαι τὸν σύλλογον ὅλον· τοὺς δ' εὐδοκίμοῦντας τούτων τῶν νέων φυλάττειν τὴν ἄλλην πόλιν, ἀποβλέποντας εἰς αὐτοὺς διαφερόντως τε τηροῦντας, καὶ τιμᾶν μὲν κατορθοῦντας, ἀτιμάζειν δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐὰν ἀποβαίνωσι χείρους τῶν πολλῶν. Εἰς δὴ τοῦτον τὸν σύλλογον ὁ θεωρήσας

τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις νόμιμα ἀφικόμενος εὐθύς πορευέ-
σθω, καὶ εἴ τινα φήμην τινῶν περὶ θέσεως νόμων ἢ παιδείας ἢ
τροφῆς πῦρὲν τινὰς ἔχοντας φράζειν, εἴτε καὶ αὐτὸς νενοηκῶς
ἄττα ἦκοι, κοινούτω τῷ συλλόγῳ ἅπαντι· καὶ ἐάντε μηδὲν χεί-
ρων μηδέ τι βελτίων ἦκειν δόξῃ, χάριν γοῦν τῆς σφόδρα προ-
θυμίας αἰνεῖσθω, ἐὰν δὲ πολὺ βελτίων, πολὺ τ´ ἐπαινείσθω c
μᾶλλον ζῶν, τελευτήσαντά τε τιμαῖς αὐτὸν προσηκούσαις ἢ τῶν
συλλεγομένων τιμάτω δύναμις. Ἐὰν δὲ διεφθαρημένος ἀφικέσθαι
δόξῃ, μηδενὶ συγγιγνέσθω μήτε νέῳ μήτε πρεσβυτέρῳ προ-
σποιούμενος εἶναι σοφός· καὶ ἐὰν μὲν πείθηται τοῖς ἄρχουσιν,
ιδιώτης ζήτω, ἐὰν δὲ μὴ, τεθνάτω, ἐὰν γ´ ἐν δικαστηρίῳ ἀλῶ d
πολυπραγμονῶν τι περὶ τὴν παιδείαν καὶ τοὺς νόμους. Ἐὰν δὲ
ἄξιον ὄντα εἰς δικαστήριον εἰσάγειν ἄρχόντων μηδεὶς εἰσάγῃ,
ὄνειδος ἀποκείσθω τοῖς ἄρχουσιν εἰς τὴν τῶν ἀριστείων δια-
δικασίαν.

Ὁ μὲν οὖν ἐκδημῶν οὕτω καὶ τοιοῦτος ὧν ἐκδημείτω, τὸν δ´
εἰσεπιδημήσαντα μετὰ τοῦτον χρὴ φιλοφρονεῖσθαι. Τέτταρες δ´
εἰσὶ ξένοι ὧν δεῖ πέρι λόγον τινὰ ποιεῖσθαι· ὁ μὲν δὴ πρῶτός τε
καὶ διὰ τέλους αἰεὶ θερινός ὡς τὰ πολλὰ διατελῶν ταῖς φοιτήσε- e
σιν, καθάπερ οἱ τῶν ὀρνίθων διαπορευόμενοι – καὶ τούτων οἱ

πολλοί κατά θάλατταν ἀτεχνῶς οἶον πετόμενοι χρηματισμοῦ χάριν ἐμπορευόμενοι ἔτους ὥραν πέτονται πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις – ὄν ἀγοραῖς καὶ λιμέσι καὶ δημοσίοις οἰκοδομήμασιν ἔξω τῆς πόλεως πρὸς τῇ πόλει ὑποδέχεσθαι χρῆ τοὺς ἐπὶ τούτοις ἄρχοντας τεταγμένους, φυλάττοντας μὴ νεωτερίζῃ τίς τι τῶν τοιούτων ξένων, καὶ δίκας αὐτοῖς ὀρθῶς διανέμοντας, ἀναγκαῖα μὲν, 953a ὡς ὀλίγιστα δ' ἐπιχωμένους. Ὁ δὲ δεύτερος, δημοσίων ὄντως θεωρὸς ὄσα τε μουσῶν ὡσὶν ἔχεται θεωρήματα· τῷ δὲ τοιούτῳ παντὶ χρῆ καταλύσεις πρὸς ἱεροῖς εἶναι φιλοξενίαις ἀνθρώπων παρεσκευασμένας, χρῆ δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἱερέας τε καὶ νεωκόρους ἐπιμελεῖσθαι καὶ τημελεῖν, ἕως ἂν τὸν μέτριον ἐπιμειναντες χρόνον, ἰδόντες τε καὶ ἀκούσαντες ὧν χάριν ἀφίκοντο, ἀβλαβεῖς τοῦ δρᾶσαι τε καὶ παθεῖν ἀπαλλάττωνται. Δικαστὰς b δ' αὐτοῖς εἶναι τοὺς ἱερέας, ἐὰν ἀδικῇ τις αὐτῶν τινα ἢ τιν' ἄλλον ἀδικῇ τις τούτων ὄσα ἐντὸς δραχμῶν πενήτηκοντα, ἐὰν δέ τι μείζον ἐγκλημα αὐτοῖς γίνηται, πρὸς τοῖς ἀγορανόμοις εἶναι δεῖ δίκας τοῖς τοιούτοις.

Τρίτον δὲ ξένον ὑποδέχεσθαι χρῆ δημοσίᾳ τὸν κατά τι δημόσιον ἐξ ἄλλης χώρας ἀφιγμένον· ὄν στρατηγοῖς τε καὶ ἑπαρχοῖς

καὶ ταξιάρχοις ὑποδεκτέον ἐστὶν μόνοις, τὴν τ' ἐπιμέλειαν τῶν c
 τοιούτων μετὰ τῶν πρυτάνεων ποιητέον ἐκείνῳ παρ' ὅτῳ τις
 ἂν αὐτῶν τὴν κατάλυσιν ξενωθείς ποιήσῃται μόνῳ. Τέταρτος δέ,
 ἂν ποτέ τις ἀφίκηται, σπάνιος μὲν, ἂν δ' οὖν ποτέ τις ἔλθῃ τῶν
 παρ' ἡμῖν θεωρῶν ἀντίστροφος ἐξ ἄλλης χώρας, πρῶτον μὲν
 ἔλαττον ἐτῶν μηδὲν πενήκοντα γεγονώς ἔστω, πρὸς τούτῳ
 δὲ ἀξιῶν τι καλὸν ἰδεῖν τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν διαφέρον
 ἐν καλλοναῖς ἢ καὶ δεῖξαι τι κατὰ ταυτὰ ἄλλη πόλει. Ἴτω μὲν
 νῦν πᾶς ἀκέλευστος ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων καὶ d
 σοφῶν θύρας, τοιοῦτος ἕτερος αὐτὸς ὢν· ἐπὶ γάρ τὴν τοῦ τῆς
 παιδείας ἐπιμελουμένου πάσης οἴκησιν ἴτω πιστευῶν ἰκανῶς
 εἶναι ξένος τῷ τοιούτῳ ξένῳ, ἢ τὴν τῶν νικηφόρων τινὸς ἐπ'
 ἀρετῇ, συνῶν δὲ τούτων τισὶν τὸ μὲν διδάξας, τὸ δὲ μαθῶν ἀπαλ-
 λαττέσθω, φίλος παρὰ φίλων δώροισι καὶ τιμαῖσι πρεπούσαις τι-
 μηθεῖς. Τούτοις δὴ τοῖς νόμοις ὑποδέχεσθαι τε χρῆ πάντας ξέ-
 νους τε καὶ ξένας ἐξ ἄλλης χώρας καὶ τοὺς αὐτῶν ἐκπέμπειν, e
 τιμῶντας ξένιον Δία, μὴ βρώμασι καὶ θύμασι τὰς ξηνηλασίας
 ποιουμένους, καθάπερ ποιοῦσιν νῦν θρέμματα Νείλου, μηδὲ κη-
 ρύγμασιν ἀγροῖσι.

Ἐγγύην, ἣν ἂν ἐγγυᾶται τις, διαρρηθῆδη ἐγγυάσθω, τὴν πρᾶσιν
 πᾶσαν διομολογούμενος ἐν συγγραφῇ καὶ ἐναντίον μαρτύρων
 μὴ ἔλαττον τριῶν, ὅσα ἐντὸς χιλίων, τὰ δ' ὑπὲρ χιλίας μὴ 954a

ἐλαττον ἢ πέντε. Ἐγγυητῆς μὲν δὴ καὶ ὁ προπωλῶν ὅτιοῦν τοῦ μὴ ἐνδίκως πωλοῦντος ἢ καὶ μηδαμῶς ἀξιόχρεω ὑπόδικος δ' ἔστω καὶ ὁ προπωλῶν καθάπερ ὁ ἀποδόμενος.

Φωρᾶν δὲ ἂν ἐθέλη τις παρ' ὄψων, γυμνὸς ἢ χιτωνίσκον ἔχων ἄξωστος, προομόσας τοὺς νομίμους θεοὺς ἢ μὴν ἐλπίζειν εὐρήσειν, οὕτω φωρᾶν· ὁ δὲ παρεχέτω τὴν οἰκίαν, τὰ τε σεσημασμένα καὶ τὰ ἀσήμαντα, φωρᾶν. Ἐὰν δὲ τις ἐρευνᾶν βουλομένω φωρᾶν μὴ διδῶ, δικάζεσθαι μὲν τὸν ἀπειρογόμενον, τιμησάμενον τὸ ἐρευνώμενον, ἂν δὲ τις ὄφλη, τὴν διπλασίαν τοῦ τιμηθέντος βλάβην ἐκτίνειν. Ἐὰν δὲ ἀποδημῶν οἰκίας δεσπότης τυγχάνῃ, τὰ μὲν ἀσήμαντα παρεχόντων οἱ ἐνοικοῦντες ἐρευνᾶν, τὰ δὲ σεσημασμένα παρασημηνάσθω καὶ ὃν ἂν ἐθέλη φύλακα καταστήσάτω πέντε ἡμέρας ὁ φωρῶν· ἐὰν δὲ πλείονα χρόνον ἀπῆ, τοὺς ἀστυνομους παραλαβὼν οὕτω φωράτω, λύων καὶ τὰ σεσημασμένα, πάλιν δὲ μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀστυνομῶν κατὰ ταῦτα ση-
 μηνάσθω.

Τῶν ἀμφισβητησίμων χρόνου <δ> δε ὄρος, ὃν ἕαν τις ἢ κεκτημένος, μηκέτ' ἀμφισβητεῖν ἐξεῖναι. Χωρίων μὲν οἰκήσεών τε

τῆδε οὐκ ἔστ' ἀμφισβήτησις· τῶν δὲ ἄλλων ὃ τί ἂν τις ἐκτημένος ἦ, ἂν μὲν κατὰ ἄστου καὶ κατ' ἀγορᾶν καὶ ἱερὰ χρώμενος φαίνηται καὶ μηδεὶς ἐπιλάβηται, φῆ δὲ ζητεῖν τοῦτον τὸν χρόνον, ὃ δὲ μὴ ἀποκρυπτόμενος φανερός ἦ, ἂν οὕτω τις ἐνιαυτὸν ὅτι οὖν ἐκτημένος, ὃ δὲ ζητῶν διαγένηται, μὴ ἐξέστω τοιούτου κτήματος ἐπιλαβέσθαι μηδένα παρελθόντος ἐνιαυτοῦ. Ἐὰν δὲ κατ' ἄστου μὲν μὴ μηδὲ κατ' ἀγορᾶν χρῆται, κατ' ἀγορῶν δὲ φανερώς, μὴ προστυχῆς δὲ ἐν πέντε ἔτεσιν γένηταί τις, τῶν πέντε ἐξεληθόντων ἐτῶν, μηκέτι [τοῦ λοιποῦ χρόνου] ἐξέστω τοῦτω τοῦ τοιούτου ἐπιλαβέσθαι. Ἐὰν δὲ κατ' οἰκίας ἐν ἄστει τέ τις χρῆται, τριετὴ τὴν προθεσμίαν εἶναι, ἂν δὲ κατ' ἀγορῶν ἐν ἀφανεῖ κεκτῆται, δέκα ἐτῶν, ἂν δ' ἐν ἀλλοδημίᾳ, τοῦ παντός χρόνου, ὅταν ἀνεύρη που, μηδεμίαν εἶναι προθεσμίαν τῆς ἐπιλήψεως.

Ἐάν τις τινα δίκη παραγενέσθαι κωλύσῃ βία, εἴτε αὐτὸν εἴτε μάρτυρας, ἂν μὲν δοῦλον εἴτε αὐτοῦ εἴτε ἀλλότριον, ἀτελῆ καὶ ἄκυρον γίνεσθαι τὴν δίκην, ἂν δὲ ἐλεύθερον, πρὸς τῷ ἀτελεῖ, δεθῆναι μὲν ἐνιαυτὸν, ὑπόδικον δὲ ἀνδραποδισμοῦ τῷ ἐθέλοντι γίνεσθαι. Ἐὰν δὲ ἀνταγωνιστὴν γυμναστικῆς ἢ μουσικῆς ἢ τινοσ ἀγῶνος ἐτέρου διακωλύῃ τις βία μὴ παραγίνεσθαι, φρα-

ζέτω μὲν ὁ ἐθέλων τοῖς ἀθλοθέταις, οἳ δ' εἰς τὸν ἀγῶνα ἐλεύθερον ἀφιέντων τὸν ἐθέλοντα ἀγωνίζεσθαι· ἐὰν δὲ ἀδυνατήσωσιν, ἐὰν μὲν ὁ κωλύων ἀγωνίζεσθαι νικήσῃ, τὰ τε νικητήρια τῷ διακωλυθέντι διδόναι καὶ νικήσαντα γράφειν ἐν ἱεροῖς οἷς ἂν ἐθέλῃ, τῷ δὲ διακωλύσαντι μὴ ἐξέστω μηδὲν ἀνάθημα μηδ' ἐπιγραφὴν τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνός ποτε γενέσθαι, βλάβης δὲ ὑπόδικος γιγνέσθω, ἐάντε ἠττῆται ἀγωνιζόμενος ἐάντε καὶ νικᾷ.

Ἐάν τις κλεμμάδιον ὀτιοῦν ὑποδέχῃται γινώσκων, τὴν αὐτὴν ὑπεχέτω δίκην τῷ κλέψαντι· φυγάδος δὲ ὑποδοχῆς θάνατος ἔστω ζημία.

Τὸν αὐτὸν φίλον τε καὶ ἐχθρὸν νομιζέτω πᾶς τῇ πόλει· ἐὰν δὲ τις ἰδίᾳ ποιῆται πρὸς τινὰς εἰρήνην ἢ πόλεμον ἄνευ τοῦ κοινοῦ, θάνατος ἔστω καὶ τοῦτῳ ζημία. Ἐὰν δὲ τι μέρος τῆς πόλεως εἰρήνην ἢ πόλεμον πρὸς τινὰς ἑαυτῷ ποιῆται, τοὺς αἰτίους οἱ στρατηγοὶ ταύτης τῆς πράξεως εἰσαγόντων εἰς δικαστήριον, ὀφλόντι δὲ θάνατος ἔστω δίκη.

Τοὺς τῇ πατρίδι διακονοῦντάς τι δώρων χωρὶς χρῆ διακονεῖν, πρόφασιν δ' εἶναι μηδεμίαν μηδὲ λόγον ἐπαινούμενον, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς μὲν δεῖ δέχεσθαι δῶρα, ἐπὶ δὲ φλαύροις οὐ· τὸ γὰρ γινῶναι καὶ γνόντα καρτερεῖν οὐκ εὐπετές, ἀκούοντα δὲ ἀσφαλέστατον πείθεσθαι τῷ νόμῳ, μηδὲν ἐπὶ δώροισιν διακο-

νεῖν. Ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἀπλῶς τεθνάτω ἀλοῦς τῇ δίκῃ.

Χρημάτων εἰσφορᾶς πέρι τῷ κοινῷ, τετιμῆσθαι μὲν ἕκαστον τὴν οὐσίαν ἕνεκα πολλῶν χρεῶν καὶ τὴν ἐπέτειον ἐπικαρπῖαν ἐν γράμμασιν ἀποφέρειν ἀγρονόμοις φυλέτας, ὅπως ἂν δυοῖν οὖσαιν ταῖν εἰσφοραῖν, ὅποτέρᾳ τὸ δημόσιον ἂν χρῆσθαι βούληται, χρῆται, κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον βουλευομένων, ἕαντε τοῦ τιμήματος ὄλου μέρει ἕαντε τῆς γενομένης ἐπ' ἐνιαυτὸν ἐκάστοτε προσόδου, χωρὶς τῶν εἰς τὰ συσσίτια τελουμένων.

Θεοῖσι δὲ ἀναθήματα χρεῶν ἕμμετρα τὸν μέτριον ἄνδρα ἀνατιθέντα δωρεῖσθαι. Γῆ μὲν οὖν ἐστία τε οἰκήσεως ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς. Χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἰδία τε καὶ ἐν ἱεροῖς 956a ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα, ἐλέφας δὲ ἀπολελοιπότητος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀνάθημα, σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα· ξύλου δὲ μονόξυλον ὅτι ἂν ἐθέλη τις ἀνατιθέτω, καὶ λίθου ὡσαύτως πρὸς τὰ κοινὰ ἱερὰ, ὑψηλὴ δὲ μὴ πλέον ἔργον γυναικὸς μᾶς ἕμμηνον. Χρώματα δὲ λευκὰ πρέποντ' ἂν θεοῖς εἶη καὶ ἄλλοθι καὶ ἐν ὑψηλῇ, βάμματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς τὰ πολέμου κοσμήματα. Θειότατα δὲ δῶρα ὄρνιθές τε καὶ ἀγάλματα 956b ὄσαπερ ἂν ἐν μιᾷ ζωγράφος ἡμέρᾳ εἰς ἀποτελῆ· καὶ τᾶλλα

ἔστω κατὰ τὰ τοιαῦτα ἀναθήματα μεμιμημένα.

Ὅτε δὲ μέρη διείρηται τῆς πόλεως συμπάσης, ὅσα τε καὶ ἂ δεῖ γίνεσθαι, καὶ νόμοι περὶ τῶν συμβολαίων εἰς δύναμιν τῶν μεγίστων πέρι πάντων εἴρηται, τὸ λοιπὸν δὴ δίκας ἂν εἴη χρεῶν γίνεσθαι. Δικαστηρίων δὲ τὸ μὲν πρῶτον αἵρετοὶ δικασταὶ γίνονται ἂν, οὓς ἂν ὁ φεύγων τε καὶ ὁ διώκων ἔλονται κοινῇ, c δαιτηταὶ δικαστῶν τοῦνομα μᾶλλον πρέπον ἔχοντες· δεύτεροι δὲ κωμηταὶ τε καὶ φυλέται, κατὰ τὸ δωδέκατον μέρος διηρημένοι, ἐν οἷς, ἂν μὴ διακριθῶσιν ἐν τοῖς πρώτοις, περὶ ζημίας μείζονος ἰόντων ἀγωνιούμενοι, ὁ δὲ φεύγων, ἂν ἠττηθῇ τὸ δεύτερον, τὸ πεμπτημόριον ἀποτινέτω τοῦ τιμήματος τῆς γραφείσης δίκης. Ἐὰν δ' ἐγκαλῶν τις τοῖς δικασταῖς τὸ τρίτον ἀγωνίζεσθαι βούληται, ἀγέτω μὲν ἐπὶ τοὺς δικαστὰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τὴν d δίκην, ἐὰν δὲ πάλιν ἠττηθῇ, τὴν ἡμιολίαν τοῦ τιμήματος ἀποτινέτω. Ἐὰν δὲ ὁ διώκων ἠττηθεὶς ἐν τοῖς πρώτοις μὴ ἤρεμῃ, εἰς δὲ τοὺς δεύτερους ἴη, νικήσας μὲν δὴ τὸ πέμπτον μέρος ἀπολαμβάνετω, νικηθεὶς δὲ ἀποτινέτω ταῦτὸν μέρος τῆς δίκης. Ἐὰν δ' εἰς τὸ τρίτον ἔλθωσιν δικαστῆριον ἀπειθήσαντες ταῖς ἔμπροσθεν δίκαις, ὁ μὲν φεύγων ἠττηθεὶς, ὡσπερ εἴρηται, τὴν ἡμιολίαν, ὁ δὲ διώκων τὴν ἡμίσειαν τοῦ τιμήματος ἀποτινέτω.

Κληρώσεις δὲ δικαστηρίων καὶ πληρώσεις, καὶ ὑπηρεσιῶν ἐκά- e
 σταις τῶν ἀρχῶν καταστάσεις, καὶ χρόνους ἐν οἷς ἕκαστα γίγνε-
 σθαι χρεῶν, καὶ διαφημίσεων περὶ καὶ ἀναβολῶν, καὶ πάνθ' ὅ-
 πόσα τοιαῦτα ἀναγκαῖα περὶ δίκας γίγνεσθαι, προτέρων τε καὶ
 ὑστέρων λήξεις, ἀποκρίσεων τε ἀνάγκας καὶ παρακαταβάσεων,
 καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ σύμπαντα, εἶπομεν μὲν καὶ πρόσθεν,
 καλὸν δὲ τό γε ὀρθὸν καὶ δις καὶ τρίς. Πάντα δ' οὖν ὅποσα συμ- 957a
 κρὰ καὶ ῥάδια νόμιμα εὗρίσκειν, πρεσβύτου νομοθέτου παραλι-
 πόντος, τὸν νέον ἀναπληροῦν χρῆ νομοθέτην. Τὰ μὲν ἴδια δικα-
 στήρια ταύτη πη γιγνόμενα μέτρον ἂν ἔχοι· τὰ δὲ δημόσια καὶ
 κοινὰ καὶ ὅσοις ἀρχὰς δεῖ χρωμένας τὰ προσήκοντα ἐκάστη τῶν
 ἀρχῶν διοικεῖν, ἔστ' ἐν πολλαῖς πόλεσιν οὐκ ἀσχήμονα ἐπιεικῶν
 ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγα νομοθετήματα, ὅθεν νομοφύλακας χρῆ τὰ
 πρέποντα τῇ νῦν γεννωμένη πολιτεία κατασκευάζειν συλλογι- b
 σαμένους καὶ ἐπανορθουμένους, ταῖς ἐμπειρίας διαβασανίζο-
 ντας, ἕως ἂν ἰκανῶς αὐτῶν ἕκαστα δόξῃ κείσθαι, τότε δὲ τέλος
 ἐπιθέντας, ἀκίνητα οὕτως ἐπισφραγισαμένους, χρῆσθαι τὸν
 ἅπαντα βίον. Ὅσα δὲ περὶ τε σιγῆν δικαστῶν καὶ εὐφημίας
 καὶ τοῦναντίον, καὶ ὅσα παραλλάττει τῶν πολλῶν ἐν ταῖς
 ἄλλαις πόλεσιν δικαίων καὶ ἀγαθῶν καὶ καλῶν, τὰ μὲν εἴρηται,

τὰ δ' ἔτι πρὸς τῷ τέλει ῥηθήσεται. Πρὸς ἃ πάντα χρητὸν μέλ- c
 λοντα δικαστὴν ἴσον ἔσσεσθαι κατὰ δίκην βλέπειν τε καὶ κεκτη-
 μένον γράμματα αὐτῶν περὶ μανθάνειν· πάντων γὰρ μαθη-
 μάτων κυριώτατα τοῦ τὸν μανθάνοντα βελτίω γίγνεσθαι τὰ
 περὶ τοὺς νόμους κείμενα, εἴπερ ὀρθῶς εἴη τεθέντα, γίγνοιτ' ἂν,
 ἢ μάτην τοῦνομα νῶ προσήκον κεκτητῆτ' ἂν ὁ θεῖος ἡμῖν καὶ
 θαυμαστός νόμος. Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων λόγων ὄσοι τε ἐν
 ποιήμασιν ἔπαινοι καὶ ψόγοι περὶ τινῶν λέγονται καὶ ὄσοι
 καταλογάδην, εἴτ' ἐν γράμμασιν εἴτε καθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἄλλαις d
 πάσαις συνουσίαις διὰ φιλονικίας τε ἀμφισβητοῦνται καὶ διὰ
 συγχωρήσεων ἔστιν ὅτε καὶ μάλα ματαίων, τούτων πάντων ἂν
 βάσανος εἴη σαφῆς τὰ τοῦ νομοθέτου γράμματα, ἃ δεῖ κεκτημέ-
 νον ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἄλεξιφάρμακα τῶν ἄλλων λόγων, τὸν
 ἀγαθὸν δικαστὴν αὐτόν τε ὀρθοῦν καὶ τὴν πόλιν, τοῖς μὲν ἀγα-
 θοῖς μονὰς τῶν δικαίων καὶ ἐπαύξεισιν παρασκευάζοντα, τοῖς δὲ e
 κακοῖς ἐξ ἀμαθίας καὶ ἀκολασίας καὶ δειλίας καὶ συλλήβδην πά-
 σης ἀδικίας εἰς τὸ δυνατὸν μεταβολήν, ὄσοις ἰάσιμοι δόξαι τῶν
 κακῶν· οἷσιν δὲ ὄντως ἐπικεκλωσμένοι, θάνατον ἴαμα ταῖς οὕτω
 διατεθείσαις ψυχαῖς διανεμόντες, ὁ δικαίως εἴη πολλάκις ἂν 958a

εἰρημένον, ἄξιοι ἐπαίνου γίγνονται ἂν τῇ πάσῃ πόλει τοιοῦτοι δικασταὶ καὶ δικαστῶν ἡγεμόνες.

Ἐπειδὴν δὲ αἱ κατ' ἐνιαυτὸν δίκαι τέλος ἐκδικασθεῖσαι σχῶσι, ταῖς πράξεις νόμους αὐτῶν χρῶν γίνεσθαι τοῦσδε· Πρῶτον μὲν ἡ δικάζουσα ἀρχὴ τὰ τοῦ ὀφλόντος τῷ νικήσαντι χρήματα πάντα ἀποδιδότω, χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κεκτῆσθαι, b μετὰ τὴν διαψήφισιν ἐκάστην εὐθύς ὑπὸ κήρυκος, ἀκουόντων τῶν δικαστῶν· ἐπειδὴν δὲ ὁ τῶν δικασίμων μηνῶν ἐχόμενος γένηται μὴν, ἂν τις μὴ ἀπαλλάτῃ τὸν νικήσαντα ἐκόντα ἐκῶν, ἢ δικάσασα ἀρχὴ συνεπομένη τῷ νικῶντι τὰ τοῦ ὀφλόντος παραδιδότω χρήματα. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχωσιν ὀπόθεν, ἐλλείπη δὲ μὴ ἔλαττον δραχμῆς, μὴ πρότερον εἶναι τοῦτω δίκας πρὸς ἄλλον μὴδὲνα, πρὶν ἂν ἐκπληρώσῃ τὸ χρέος ἅπαν τῷ νικήσαντι· ἄλλοις c δὲ πρὸς τοῦτον ἔστωσαν δίκαι κυρίως. Ἐὰν δὲ τις ἀφηρητῆται τὴν ἀρχὴν τὴν καταδικάσασαν καταδικασθεὶς, εἰσαγόντων μὲν αὐτὸν εἰς τὸ τῶν νομοφυλάκων δικαστήριον οἱ ἀφαιρεθέντες ἀδίκως, ἂν δὲ τις ὄφλη τὴν τοιαύτην δίκην, ὡς ὄλην τὴν πόλιν καὶ νόμους φθειρῶν θανάτῳ ζημιούσθω.

Ἄνδρι δὴ τὸ μετὰ τοῦτο γεννηθέντι καὶ ἐκτραφέντι, καὶ γεννησάντι καὶ ἐκθρέψαντι τέκνα, καὶ συμμείξαντι συμβόλαια μετρίως, δίδονται τε δίκας εἴ τινα ἡδικῆται καὶ παρ' ἑτέρου ἐλαβόντι, d σὺν τοῖς νόμοις ἐν μοῖρα γηράσαντι τελευτῇ γίγνεται ἂν

κατὰ φύσιν. Περὶ τελευτήσαντας δὴ, εἴτε τις ἄρρην εἴτε τις θήλυς [ἦ], τὰ μὲν περὶ τὰ θεῖα νόμιμα τῶν τε ὑπὸ γῆς θεῶν καὶ τῶν τῆδε, ὅσα προσήκει τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς γίγνεσθαι κυρίους φράζοντας· θήκας δ' εἶναι τῶν χωρίων ὅποσα μὲν ἐργάσιμα μηδαμοῦ, μήτε τι μέγα μήτε τι σμικρὸν μνήμα, ἃ δὲ ἡ χώρα πρὸς τοῦτ' αὐτὸ μόνον φύσιν ἔχει, τὰ τῶν τετελευτηκότων σώματα μάλιστα ἀλυπτήτως τοῖς ζῶσι δεχομένη κρύπτειν, ταῦτα ἐκπληροῦν, τοῖς δὲ ἀνθρώποις ὅσα τροφήν μήτηρ οὔσα ἢ γῆ [πρὸς ταῦτα] πέφυκεν βούλεσθαι φέρειν, μήτε ζῶν μήτε τις ἀποθανῶν στερεῖτω τὸν ζῶνθ' ἡμῶν. Χῶμα δὲ μὴ χοῦν ὑψηλότερον πέντε ἀνδρῶν ἔργον, ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτελούμενον· λίθινα δὲ ἐπιστήματα μὴ μείζω ποιεῖν ἢ ὅσα δέχεσθαι τῶν τοῦ τετελευτηκότος ἐγκώμια βίου μὴ πλείω τεττάρων ἥρωικῶν στίχων. Τὰς δὲ 959a προθέσεις πρῶτον μὲν μὴ μακρότερον χρόνον ἔνδον γίγνεσθαι τοῦ δηλοῦντος τὸν τε ἐκτεθνεῶτα καὶ τὸν ὄντως τεθνηκότα, εἴη δ' ἂν σχεδόν, ὡς τὰνθρώπινα, μέτρον ἔχουσα τριταῖα πρὸς τὸ μνήμα ἐκφορά. Πείθεσθαι δ' ἐστὶ τῷ νομοθέτῃ χρεῶν τὰ τε ἄλλα καὶ λέγοντι ψυχὴν σώματος εἶναι τὸ πᾶν διαφέρουσαν, ἐν αὐτῷ τε τῷ βίῳ τὸ παρεχόμενον ἡμῶν ἕκαστον τοῦτ' εἶναι

μηδέν ἄλλ' ἢ τὴν ψυχὴν, τὸ δὲ σῶμα ἰνδαλλόμενον ἡμῶν ἐκά- b
 στοις ἐπεσθαι, καὶ τελευτησάντων λέγεσθαι καλῶς εἰδῶλα εἶναι
 τὰ τῶν νεκρῶν σώματα, τὸν δὲ ὄντα ἡμῶν ἕκαστον ὄντως, ἀθά-
 νατον εἶναι ψυχὴν ἐπονομαζόμενον, παρὰ θεοὺς ἄλλους ἀπιέναι
 δώσοντα λόγον, καθάπερ ὁ νόμος ὁ πάτριος λέγει – τῷ μὲν
 γὰρ ἀγαθῷ θαρραλέον, τῷ δὲ κακῷ μάλα φοβερόν – βοήθειάν
 τε αὐτῷ μήτινα μεγάλην εἶναι τετελευτηκότι· ζῶντι γὰρ ἔδει c
 βοηθεῖν πάντας τοὺς προσήκοντας, ὅπως ὅτι δικαιοτάτος ὢν
 καὶ ὀσιώτατος ἔζη τε ζῶν καὶ τελευτήσας ἀτιμώρητος ἂν κακῶν
 ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο τὸν μετὰ τὸν ἐνθάδε βίον. Ἐκ δὲ τούτων
 οὕτως ἐχόντων οὐδέποτε οἰκοφθορεῖν χρή, διαφερόντως νομί-
 ζοντα τὸν αὐτοῦ τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σαρκῶν ὄγκον θαπτό-
 μενον, ἀλλ' ἐκείνον τὸν ὑὸν ἢ ἀδελφόν, ἢ ὄντινά τις μά-
 λισθ' ἠγείται ποθῶν θάπτειν, οἴχεσθαι περαίνοντα καὶ ἐπι-
 μπλάντα τὴν αὐτοῦ μοῖραν, τὸ δὲ παρὸν δεῖν εὖ ποιεῖν, τὰ μέ- d
 τρια ἀναλίσκοντα ὡς εἰς ἄψυχον χθονίων βωμόν· τὸ δὲ μέτριον
 νομοθέτης ἂν μαντεύσαιτο οὐκ ἀσχημονέστατα. Ἔστω δὴ νόμος
 οὗτος· Τῷ μὲν δὴ τοῦ μεγίστου τιμήματος εἰς τὴν πᾶσαν ταφὴν
 ἀναλισκόμενα μὴ πλέον πέντε μνῶν, τῷ δὲ τοῦ δευτέρου τρεῖς
 μναί, καὶ δύο τῷ τοῦ τρίτου, μναὶ δὲ τῷ τοῦ τετάρτου μέτρον ἂν
 ἔχοι τῶν ἀναλωμάτων.

Νομοφύλαξι δὲ πολλὰ τε ἄλλα ἀνάγκη πράττειν καὶ πολλῶν
 ἐπιμελεῖσθαι, τούτων δ' οὐχ ἥμισα, ὅπως ἂν παιδῶν τε καὶ

ἀνδρῶν καὶ πάσης ἡλικίας ἐπιμελούμενοι ζῶσι, καὶ δὴ καὶ πρὸς e
 τὸ τέλος ἀπάντων νομοφύλαξ εἰς γέ τις ἐπιστατῆ, ὃν ἂν οἱ τοῦ
 τετελευτηκότος ἐπίσκοπον οἰκεῖοι παραλάβωσιν, ᾧ καλὸν τ'
 ἔστω καλῶς καὶ μετρίως τὰ περὶ τὸν τετελευτηκότα γιγνόμενα
 καὶ μὴ καλῶς αἰσχροῦν. Πρόθεσις δὲ καὶ τᾶλλα ἔστω μὲν κατὰ τὸν
 περὶ τὰ τοιαῦτα νόμον γιγνόμενα, τῷ δὲ πολιτικῷ νομοθετοῦντι
 παραχωρεῖν χρῆ τὰ τοιάδε· δακρῦειν μὲν τὸν τετελευτηκότα ἐπι- 960a
 τάττειν ἢ μὴ ἄμορφον, θρηνεῖν δὲ καὶ ἔξω τῆς οἰκίας φωνὴν
 ἐξαγγέλλειν ἀπαγορεύειν, καὶ τὸν νεκρὸν εἰς τὸ φανερόν προά-
 γειν τῶν ὁδῶν κωλύειν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς πορευόμενον φθέγγε-
 σθαι, καὶ πρὸ ἡμέρας ἔξω τῆς πόλεως εἶναι. Ταῦτα δὴ κείσθω τε
 οὕτω περὶ τὰ τοιαῦτα νόμιμα, καὶ ὁ μὲν πειθόμενος ἔστω ζημίας
 ἐκτός, ὁ δὲ ἀπειθῶν ἐνὶ τῶν νομοφυλάκων ὑπὸ πάντων ζημιού-
 σθω τῇ δοξάσῃ πᾶσι κοινῇ ζημίᾳ. Ὅσαι δ' ἄλλαι γίνονται περὶ b
 τελευτήσαντας ταφαὶ εἴτε καὶ ἄταφοι πράξεις, περὶ πατροφόνων
 καὶ ἱεροσυλῶν καὶ τῶν τοιούτων πάντων, εἰρημέναι ἐν τοῖς
 ἔμπροσθεν κείνται διὰ νόμων, ὥστε σχεδὸν ἢ νομοθεσία τέλος
 ἂν ἡμῖν ἔχοι.

Τῶν πάντων δ' ἐκάστοτε τέλος οὐ τὸ δρᾶσαι τι σχεδὸν οὐδὲ
 τὸ κτήσασθαι κατοικίσαι τ' ἐστίν, ἀλλὰ τῷ γεννηθέντι σωτηριάν

ἔξευρόντα τελέως ἀεὶ, τότε ἤδη νομίζειν πᾶν ὅσον δεῖπραχθῆναι πεπραχθαι, πρότερον δ' ἀτελές εἶναι τὸ ὄλον.

ΚΛ. Καλῶς, ὦ ξένε, λέγεις· πρὸς ὃ τί δὲ τὸ νῦν αὐτὸ ῥηθὲν εἴρηται, φράζ' ἔτι σαφέτερον.

ΑΘ. Ὡ Κλεινία, πολλὰ τῶν ἐμπροσθεν καλῶς ὑμνηται, σχεδὸν δὲ οὐχ ἦκιστα τὰ τῶν Μοιρῶν προσρήματα.

ΚΛ. Ποῖα δῆ;

ΑΘ. Τὸ Λάχεσιν μὲν τὴν πρώτην εἶναι, Κλωθῶ δὲ τὴν δευτέραν, τὴν Ἄτροπον δὲ τρίτην σώτειραν τῶν λεχθέντων, ἀπηκασμένην τῇ τῶν κλωσθέντων τῷ τρί<τω> τὴν ἀμετάστροφον ἀπεργαζομένην δύναμιν· ἃ δὴ καὶ πόλει καὶ πολίταις δεῖ μὴ μόνον ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν τοῖς σώμασι παρασκευάζειν, ἀλλὰ καὶ εὐνομίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς, μᾶλλον δὲ σωτηρίαν τῶν νόμων. Ἡμῖν δ' ἔτι μοι φαίνεσθαι δοκεῖ τοῦτ' ἔλλείπον τοῖς νόμοις εἶναι, πῶς χρῆ τὴν ἀμετάστροφον αὐτοῖς ἐγγίγνεσθαι κατὰ φύσιν δύναμιν.

ΚΛ. Οὐ μικρὸν λέγεις, εἴπερ ἐστὶ μὴ δυνατόν εὐρεῖν ὅπη γίγνοιτ' ἂν παντὶ κτῆμά τι τοιοῦτον.

ΑΘ. Ἄλλ' ἔστι μὴν δυνατόν, ὥς γέ μοι τὰ νῦν παντάπασι καταφαίνεται.

ΚΛ. Μὴ τοίνυν ἀφιστώμεθα μηδενὶ τρόπῳ, πρὶν ἂν τοῦτ' αὐτὸ ἐκπορισώμεθα τοῖς εἰρημένους νόμοις· γελοῖον γὰρ τό γε μάτην πονήσαντα ὀτιοῦν εἰς μηδὲν βέβαιον καταβαλεῖν.

ΑΘ. Ὅρθως παρακελεύη, καὶ ἐμὲ τοιοῦτον εὐρήσεις ἄλλον.

ΚΛ. Καλῶς δὴ λέγεις. Τίς οὖν δὴ, φῆς, σωτηρία γίγνεται ἂν καὶ τίνα τρόπον πολιτεία τε καὶ τοῖς νόμοις ἡμῖν;

ΑΘ. Ἄρ' οὐκ εἶπομεν ὅτι δεῖ σύλλογον ἡμῖν ἐν τῇ πόλει γί- 961a
 γνεσθαι τοιόνδε τινά; δέκα μὲν τῶν νομοφυλάκων τοὺς πρεσβυ-
 τάτους αἰεὶ, τοὺς δὲ τὰριστεῖα εἰληφότας ἅπαντας δεῖν εἰς ταῦτό
 συλλέγεσθαι τούτοις, ἔτι δὲ τοὺς ἐκδημήσαντας ἐπὶ ζήτησιν εἴ
 τί που πρὸς τὴν νομοφυλακίαν γίγνοιτο ἐν καιρίον ἀκοῦσαι
 καὶ σωθέντας οἰκαδε, δόξαι, τούτοις αὐτοῖς διαβασανισθέντας,
 τοῦ συλλόγου ἀξιοκοινωνήτους εἶναι· πρὸς τούτοις δὲ ἓνα
 ἕκαστον δεῖν προσλαμβάνειν τῶν νέων, μὴ ἕλαττον ἢ τριάκοντ' b
 ἔτη γεγονότα, πρῶτον δὲ αὐτὸν κρίναντα ἐπάξιον εἶναι φύσει
 καὶ τροφῇ, τὸν νέον οὕτως εἰς τοὺς ἄλλους εἰσφέρειν, καὶ ἐὰν
 μὲν δόξη καὶ τοῖς ἄλλοις, προσλαμβάνειν, εἰ δὲ μὴ, ἀπόρρητον
 εἶναι τὴν γεγονυῖαν κρίσιν τοῖς τε ἄλλοις δὴ καὶ μάλιστα' αὐτῶ
 τῷ ἀποκριθέντι· δεῖν δὲ ὄρθριον εἶναι τὸν σύλλογον, ἥνικ'
 ἂν τῶν ἄλλων πράξεων ἰδίων τε καὶ κοινῶν καὶ μάλιστα' ἢ τις
 σχολὴ παντί. Τοιοῦτόν τί που λεχθὲν ἡμῖν ἦν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν c
 λόγοις;

ΚΛ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΑΘ. Τοῦτου δὴ πέρι τοῦ συλλόγου πάλιν ἀναλαβῶν λέγομι'
 ἂν τὸ τοιόνδε. Φημί, εἴ τις τοῦτον βάλοιτο οἶον ἀγκυραν πάσης
 τῆς πόλεως, πάντα ἔχουσαν τὰ πρόσφορα ἑαυτῇ, σῶζειν ἂν σύ-

μπαντα ἅ βουλόμεθα.

ΚΛ. Πῶς δῆ;

ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο ἡμέτερος ἂν καιρὸς γίγνοιτο ὀρθῶς φράζοντας μηδὲν ἀπολείπειν προθυμίας.

ΚΛ. Καὶ μάλα καλῶς εἶπες, ποίει θ' ὥσπερ καὶ διανοῆ.

ΑΘ. Χρὴ τοίνυν, ὦ Κλεινία, παντὸς πέρι νοῆσαι σωτήρα τὸν εἰκότα ἐν ἑκάστοις τῶν ἔργων, ὡς ἐν ζῳῶ ψυχῇ καὶ κεφαλῇ, τό γε μέγιστον, πεφύκατον. d

ΚΛ. Πῶς αὖ φῆς;

ΑΘ. Ἡ τούτοις ἀρετὴ δῆπου παντὶ παρέχει ζῳῶ σωτηρίαν.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ψυχῇ μὲν πρὸς τοῖς ἄλλοις νοῦς ἐγγιγνόμενος, κεφαλῇ δ' αὖ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὄψις καὶ ἀκοή· συλλήβδην δὲ νοῦς μετὰ τῶν καλλίστων αἰσθήσεων κραθεῖς, γενόμενός τε εἰς ἓν, σωτηρία ἑκάστων δικαιοτάτ' ἂν εἴη καλουμένη.

ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Ἔοικε γάρ. Ἄλλ' ὁ περὶ τί νοῦς μετ' αἰσθήσεων κραθεῖς σωτηρία πλοίων ἐν γε χειμῶσιν καὶ ἐν εὐδαίαις γίγνοιτ' ἂν; Ἄρ' οὐκ ἐν νηὶ κυβερνήτης ἅμα καὶ ναῦται τὰς αἰσθήσεις τῷ κυβερνητικῷ νῶ συγκρασάμενοι σφῶζουσιν αὐτούς τε καὶ τὰ περὶ τὴν ναῦν; e

ΚΛ. Τί μῆν;

ΑΘ. Οὐδὲν δὴ πολλῶν δεῖ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα παραδειγμάτων· ἀλλ' οἷον περὶ στρατοπέδων νοήσωμεν ἢ σωμάτων τίνα θέμενοι στρατηγοὶ σκοπὸν καὶ ἰατρικὴ ὑπηρεσία πᾶσα

στοχάζοιτ' ἂν τῆς σωτηρίας ὀρθῶς. Ἐρ' οὐχ ἢ μὲν νίκην καὶ 962a
κράτος πολεμίων, ἢ δὲ ἰατρῶν τε καὶ ὑπηρετῶν ὑγείας σώματι
παρασκευήν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Ἰατρός δὴ τὸ περὶ σῶμα ἀγνοῶν, ὃ προσείπομεν ὑγίειαν
νῦν, ἢ νίκην στρατηγός ἢ τῶν ἄλλων ὅσα δὴ διήλθομεν, ἔσθ'
ὅπως ἂν νοῦν περὶ τι τούτων ἂν ἔχων φαίνοιτο;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Τί δὲ δὴ περὶ πόλιν; Εἴ τις τὸν σκοπὸν οἷ βλέπειν δεῖ τὸν
πολιτικὸν φαίνοιτο ἀγνοῶν, ἄρα ἄρχων μὲν πρῶτον δικαίως ἂν b
προσαγορεύοιτο, εἶτα σφῆξιν ἂν δυνατὸς εἶη τοῦτο οὐ τὸν
σκοπὸν τὸ παράπαν μὴδ' εἰδείη;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Δεῖ δὴ καὶ τὰ νῦν, ὡς ἔοικεν, εἴπερ μέλλει τέλος ὃ κατοι-
κισμὸς τῆς χώρας ἡμῖν ἔξειν, εἶναι τι τὸ γινώσκον ἐν αὐτῷ
πρῶτον μὲν τοῦτο ὃ λέγομεν, τὸν σκοπὸν, ὅστις ποτὲ ὃ πολι-
τικὸς ὢν ἡμῖν τυγχάνει, ἔπειτα ὄντινα τρόπον δεῖ μετασχεῖν τού-
του καὶ τίς αὐτῷ καλῶς ἢ μὴ συμβουλεύει, τῶν νόμων αὐτῶν
πρῶτον, ἔπειτα ἀνθρώπων· εἰ δ' ἔσται τοῦ τοιοῦτου κενὴ τις πό- c
λις, οὐδὲν θαυμαστὸν ἄνους οὔσα καὶ ἀναίσθητος εἰ πράξει τὸ
προστυχὸν ἐκάστοτε ἐν ἐκάσταις τῶν πράξεων.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Νῦν οὖν ἡμῖν ἐν τίνι ποτὲ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἢ ἐπι-
τηδευμάτων ἔστιν ἰκανὸν κατεσκευασμένον ὄτιοῦν τοιοῦτον φυ-
λακτήριον; Ἐχομεν φράζεις;

ΚΛ. Οὐ δῆτα, ὦ Ξένε, σαφῶς γε· εἰ δ' οὖν τοπάξειν δεῖ, δοκεῖ μοι τείνειν ὁ λόγος οὗτος εἰς τὸν σύλλογον ὃν εἶπες νυνδὴ νύκτωρ δεῖν συνιέναι.

ΑΘ. Κάλλιθ' ὑπέλαβες, ὦ Κλεινία, καὶ δεῖ δὴ τοῦτον, ὡς ὁ νῦν παρεστηκῶς ἡμῖν λόγος μηνύει, πᾶσαν ἀρετὴν ἔχειν· ἥς ἄρχει τὸ μὴ πλανᾶσθαι πρὸς πολλὰ στοχαζόμενον, ἀλλ' εἰς ἓν βλέποντα πρὸς τοῦτο αἰεὶ τὰ πάντα οἶον βέλη ἀφιέναι. d

ΚΛ. Παντάτασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Νῦν δὴ μαθησόμεθα ὅτι θαυμαστὸν οὐδὲν πλανᾶσθαι τὰ τῶν πόλεων νόμιμα, ὅτι πρὸς ἄλλο ἄλλη βλέπει τῶν νομοθεσιῶν ἐν τῇ πόλει ἐκάστη. Καὶ τὰ μὲν πολλὰ οὐδὲν θαυμαστὸν τὸ τοῖς μὲν τὸν ὄρον εἶναι τῶν δικαίων ὅπως ἄρξουσὶ τινες ἐν τῇ πόλει, εἴτ' οὖν βελτίους εἴτε χείρους τυγχάνουσιν ὄντες, τοῖς δ', ὅπως πλουτήσουσιν, εἴτ' οὖν δοῦλοί τινων ὄντες εἴτε καὶ μὴ, τῶν δ' ἢ προθυμία πρὸς τὸν ἐλεύθερον δὴ βίον ὠρμημένη· οἱ δὲ καὶ σύνδυο νομοθετοῦνται, πρὸς ἄμφω βλέποντες, ἐλεύθεροὶ τε ὅπως ἄλλων τε πόλεων ἔσσονται δεσπότες, οἱ δὲ σοφώτατοι, ὡς οἶονται, πρὸς ταῦτα τε καὶ τὰ τοιαῦτα σύμπαντα, εἰς ἓν δὲ <οὐ>, οὐδὲν διαφερόντως τετιμημένον ἔχοντες φράζειν εἰς ὃ τᾶλλ' αὐτοῖς δεῖ βλέπειν. e

ΚΛ. Οὐκοῦν τό γ' ἡμέτερον, ὦ Ξένε, ὀρθῶς ἂν εἴη πάλαι τιθέμενον; πρὸς γὰρ ἓν ἔφαμεν δεῖν αἰεὶ πάνθ' ἡμῖν τὰ τῶν νόμων

βλέποντ' εἶναι, τοῦτο δ' ἀρετὴν που συνεχωροῦμεν πάνυ ὀρθῶς λέγεσθαι.

ΑΘ. Ναί.

ΚΛ. Τὴν δέ γε ἀρετὴν τέτταρα ἔθεμέν που.

ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΚΛ. Νοῦν δέ γε πάντων τούτων ἡγεμόνα, πρὸς ὃν δὴ τὰ τε ἄλλα πάντα καὶ τούτων τὰ τρία δεῖ βλέπειν.

ΑΘ. Κάλλιστ' ἐπακολουθεῖς, ὦ Κλεινία. Καὶ τὰ λοιπὰ δὴ συνακολουθεῖ. Νοῦν γάρ δὴ κυβερνητικὸν μὲν καὶ ἰατρικὸν καὶ στρατηγικὸν εἶπομεν εἰς τὸ ἐν ἐκεῖνο οἷ δεῖ βλέπειν, τὸν δὲ πολιτικὸν ἐλέγχοντες ἐνταῦθ' ἐσμὲν νῦν, καὶ καθάπερ ἄνθρωπον ἐπανερωτῶντες εἶπομεν ἄν· «ὦ θαυμάσιε, σὺ δὲ δὴ ποῖ σκοπεῖς; Τί ποτ' ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἔν, ὃ δὴ σαφῶς ὁ μὲν ἰατρικὸς νοῦς ἔχει φράζειν, σὺ δ' ὦν δὴ διαφέρων, ὡς φαίης ἄν, πάντων τῶν ἐμφρόνων, οὐχ ἕξεις εἰπεῖν;» ἢ σὺ γε, Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ἔχεται διαθροῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ φράζειν πρὸς ἐμὲ τί ποτέ φατε εἶναι τοῦτο, καθάπερ ὑπὲρ ἄλλων ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς συχνῶν διωριζόμην;

ΚΛ. Οὐδαμῶς, ὦ ξένε.

ΑΘ. Τί δ' οὐ δεῖ προθυμείσθαι τε συνιδεῖν αὐτὸ καὶ ἐν οἷς;

ΚΛ. Οἷον ἐν τίσι λέγεις;

ΑΘ. Οἷον ὅτε τέτταρα ἐφήσαμεν ἀρετῆς εἶδη γεγονέναι,

δῆλον ὡς ἔν ἕκαστον ἀνάγκη φάναι, τετάρων γε ὄντων.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Καί μήν ἔν γε ἅπαντα ταῦτα προσαγορεύομεν. Ἄνδρείαν γάρ φαμεν ἀρετὴν εἶναι, καὶ τὴν φρόνησιν ἀρετὴν, καὶ τὰ δύο τᾶλλα, ὡς ὄντως ὄντα οὐ πολλὰ ἀλλ' ἔν τοῦτο μόνον, ἀρετὴν. d

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἦι μὲν τοίνυν διαφέρετον αὐτοῖν τούτῳ τῷ δύο καὶ δύο ὀνόματα ἐλάβετην καὶ τᾶλλα, οὐδὲν χαλεπὸν εἰπεῖν· ἥ δὲ ἔν ἀμφοῖν ἐπωνομάσαμεν, ἀρετὴν, καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐκ εὐπετές ἔτι.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Οὐδὲν χαλεπὸν ὃ λέγω δηλῶσαι. Διανεμιώμεθα γάρ ἀλλήλοισι τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΚΛ. Πῶς αὐ φράζεις;

ΑΘ. Ἐρώτησόν με τί ποτε ἔν προσαγορεύοντες ἀρετὴν ἀμφοτέρω, δύο πάλιν αὐτὰ προσείπομεν, τὸ μὲν ἀνδρείαν, τὸ δὲ φρόνησιν. Ἐρώ γάρ σοι τὴν αἰτίαν, ὅτι τὸ μὲν ἔστιν περὶ φόβον, οὐ καὶ τὰ θηρία μετέχει, τῆς ἀνδρείας, καὶ τὰ γε τῶν παίδων ἦθη τῶν πάνυ νέων· ἄνευ γάρ λόγου καὶ φύσει γίγνεται ἀνδρεία ψυχῆ, ἄνευ δὲ αὐ λόγου ψυχῆ φρόνιμός τε καὶ νοῦν ἔχουσα οὐτ' ἐγένετο πώποτε οὐτ' ἔστιν οὐδ' αὐθίς ποτε γενήσεται, ὡς ὄντος ἐτέρου. e

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Ἦι μὲν τοίνυν ἔστων διαφόρων καὶ δύο, σὺ παρ' ἐμοῦ 964a

ἀπειληφας τῷ λόγῳ· ἢ δὲ ἓν καὶ ταυτόν, σὺ πάλιν ἀπόδος ἐμοί. Διανοοῦ δὲ ὡς ἐρῶν καὶ ὄπη τέτταρα ὄντα ἓν ἔστι, καὶ ἐμὲ δὲ ἀξίου, σοῦ δεΐξαντος ὡς ἓν, πάλιν ὄπη τέτταρα. Καὶ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο σκοπῶμεν τὸν εἰδότα ἱκανῶς περὶ ὠντινωνοῦν οἷς ἔστιν μὲν ὄνομα, ἔστιν δὲ αὐτὸ καὶ λόγος, πότερον μόνον ἐπίστασθαι τοῦνομα χρεῶν, τὸν δὲ λόγον ἀγνοεῖν, ἢ τὸν γε ὄντα τι καὶ περὶ τῶν διαφερόντων μεγέθει τε καὶ κάλλει πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖν αἰσχρόν.

b

ΚΛ. Ἔοικεν γοῦν.

ΑΘ. Μεῖζον δὴ τι νομοθέτη τε καὶ νομοφύλακι, καὶ ὃς ἀρετῇ πάντων διαφέρειν οἶεται καὶ νικητήρια τούτων αὐτῶν εἴληφεν, ἢ ταῦτα αὐτὰ περὶ ὧν νῦν λέγομεν, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, φρόνησις;

ΚΑ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Τούτων δὴ περὶ τοὺς ἐξηγητάς, τοὺς διδασκάλους, τοὺς νομοθέτας, τῶν ἄλλων τοὺς φύλακας, τῷ δεομένῳ γινῶναι τε καὶ εἰδέναι, ἢ τῷ δεομένῳ κολάζεσθαι τε καὶ ἐπιπλήξαι ἀμαρτάνοντι, πότερον οὐ διδάσκοντα ἦν δύναμιν ἔχει κακία τε καὶ ἀρετῇ καὶ πάντως δηλοῦντα, διαφέρειν τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἢ ποιητὴν τινα ἐλθόντα εἰς τὴν πόλιν ἢ παιδευτὴν νέων φάσκοντ' εἶναι βελτίῳ φαίνεσθαι τοῦ πᾶσαν ἀρετὴν νενικηκότος; Εἶτα ἐν τῇ

c

τοιαύτη πόλει ὅπου μὴ λόγῳ ἔργῳ τε ἱκανοὶ φύλακες εἶεν, ἀρετῆς πέρι γινώσκοντες ἱκανῶς, θαυμαστόν τι ταύτην τὴν πόλιν ἀφύλακτον οὖσαν πάσχειν ἃ πολλαὶ πάσχουσι τῶν νῦν πόλεων;

ΚΛ. Οὐδέν γε, ὡς εἰκός.

ΑΘ. Τί οὖν; Ὁ λέγομεν νῦν ποιητέον ἡμῖν, ἢ πῶς; Τοὺς φύλακας ἀκριβεστέρους τῶν πολλῶν περὶ ἀρετῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ κατασκευαστέον; Ἡ τίνα τρόπον τῇ τῶν ἐμφορῶν κεφαλῇ τε καὶ αἰσθήσεσιν ὁμοιωθήσεται ἡμῖν ἡ πόλις, ὡς τοιαύτην τινὰ φυλακὴν κεκτημένη ἐν αὐτῇ;

ΚΛ. Πῶς οὖν δὴ καὶ τίνα τρόπον, ὡς ἔξενε, ἀπεικάζοντες αὐτὸ τοιοῦτῳ τινὶ λέγομεν;

ΑΘ. Δῆλον ὡς αὐτῆς μὲν τῆς πόλεως οὖσης τοῦ κύτους, τῶν δὲ φυλάκων τοὺς μὲν νέους οἷον ἐν ἄκρᾳ κορυφῇ, ἀπειλεγμένους τοὺς εὐφυεστάτους, ὀξύτητας ἐν πάσῃ τῇ ψυχῇ ἔχοντας, περὶ ὄλην κύκλῳ τὴν πόλιν ὄραν, φρουροῦντας δὲ παραδιδόναι μὲν τὰς αἰσθήσεις ταῖς μνήμαις, τοῖς πρεσβυτέροις δὲ ἐξαγγέλους γίγνεσθαι πάντων τῶν κατὰ πόλιν, τοὺς δὲ νῶ ἀπρηκα- 965a σμένους τῷ πολλὰ καὶ ἄξια λόγου διαφερόντως φρονεῖν, τοὺς γέροντας, βουλευέσθαι, καὶ ὑπηρεταῖς χρωμένους μετὰ συμβουλίας τοῖς νέοις, οὕτω δὴ κοινῇ σφῆξιν ἀμφοτέρους ὄντως τὴν πόλιν ὄλην. Πότερον οὕτω λέγομεν ἢ πῶς ἄλλως δεῖν κατα-

σκευάζεσθαι; Μῶν ὁμοίους πάντας κεκτημένους καὶ μὴ διηκριβωμένους ἔστιν οὖς τραφέντας τε καὶ πεπαιδευμένους;

ΚΛ. Ἄλλ´, ὧ θαυμάσιε, ἀδύνατον.

ΑΘ. Ἰτέον ἄρα ἐπὶ τινα ἀκριβεστέραν παιδείαν τῆς ἔμπροσθεν. b

ΚΛ. Ἴσως.

ΑΘ. Ἄρ´ οὖν ἤς δὴ νῦν σχεδὸν ἐφηψάμεθα, τυγχάνοι ἂν οὖσα ἤς χρεῖαν ἔχομεν αὐτῆ;

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐλέγομεν τόν γε πρὸς ἕκαστα ἄκρον δημιουργόν τε καὶ φύλακα μὴ μόνον δεῖν πρὸς τὰ πολλὰ βλέπειν δυνατόν εἶναι, πρὸς δὲ τὸ ἐν ἐπείγεσθαι γνῶναί τε, καὶ γνόντα πρὸς ἐκεῖνο συντάξασθαι πάντα συνορῶντα;

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Ἄρ´ οὖν ἀκριβεστέρα σκέψις θέα τε ἂν περὶ ὅτουσιν ὄψουσιν γίγνοιτο ἢ τὸ πρὸς μίαν ιδέαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀνομοίων δυνατόν εἶναι βλέπειν; c

ΚΛ. Ἴσως.

ΑΘ. Οὐκ ἴσως, ἀλλ´ ὄντως, ὧ δαιμόνιε, ταύτης οὐκ ἔστιν σαφεστέρα μέθοδος ἀνθρώπων οὐδενί.

ΚΛ. Σοὶ πιστεύων, ὧ ξένε, συγχωρῶ δὴ, καὶ ταύτη πορευόμεθα λέγοντες.

ΑΘ. Ἀναγκαστέον ἄρ´, ὡς ἔοικεν, καὶ τοὺς τῆς θείας πολιτείας ἡμῖν φύλακας ἀκριβῶς ἰδεῖν πρῶτον τί ποτε διὰ πάντων τῶν τεττάρων ταυτῶν τυγχάνει, ὃ δὴ φαμεν ἐν τε ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἐν φρονήσει ἐν ὄν, ἀρετὴν ἐνί d

δικαιῶς ἂν ὀνόματι προσαγορευέσθαι. Τοῦτο, ὦ φίλοι, εἰ μὲν βουλόμεθα, τὰ νῦν οἴόνπερ σφόδρα πιέσαντες μὴ ἀνῶμεν, πρὶν ἂν ἰκανῶς εἰπωμεν τί ποτ' ἔστιν εἰς ὃ βλεπτέον, εἴτε ὡς ἐν εἴτε ὡς ὄλον εἴτε ἀμφοτέρω εἴτε ὅπως ποτὲ πέφυκεν· ἢ τούτου διαφυγόντος ἡμᾶς, οἰόμεθά ποτε ἡμῖν ἰκανῶς ἔξιν τὰ πρὸς ἀρετὴν, περὶ ἧς οὐτ' εἰ πολλὰ ἔστ' οὐτ' εἰ τέτταρα οὐθ' ὡς ἐν δυνατοὶ e φράζειν ἐσόμεθα; Οὐκουν ἔάν γε ἡμῖν συμβούλοις πειθώμεθα, ἄλλως δέ πως μηχανησόμεθα ἐν τῇ πόλει ἐγγεγονέναι τοῦθ' ἡμῖν· εἰ δ' ἄρα τὸ παράπαν δοκεῖ ἔαν, ὄραν δὴ χρεῶν.

ΚΛ. Ἦκιστα, νῆ τὸν ξένιον, ὦ ξένε, θεόν, ἑατέον που τὸ τοιοῦτον, ἐπεὶ δοκεῖς ἡμῖν ὀρθότατα λέγειν. Ἄλλὰ δὴ πῶς τις τοῦτ' ἂν μηχανῶτο;

ΑΘ. Μήπω τὸ πῶς ἂν μηχανησαίμεθα λέγωμεν· εἰ δεῖ δὲ ἢ μή, 966a πρῶτον βεβαιωσώμεθα τῇ συνομολογίᾳ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς.

ΚΛ. Ἄλλὰ μὴν δεῖ γε, εἴπερ δυνατόν.

ΑΘ. Τί δὲ δὴ; Περὶ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ταῦτόν τοῦτο διανοούμεθα; Ὡς πόλλ' ἔστιν μόνον ἕκαστον τούτων τοὺς φύλακας ἡμῖν γνωστότεον, ἢ καὶ ὅπως ἔν τε καὶ ὅπη;

ΚΛ. Σχεδὸν ἔοικ' ἐξ ἀνάγκης δεῖν καὶ ὅπως ἐν διανοεῖσθαι.

ΑΘ. Τί δ', ἐννοεῖν μὲν, τὴν δὲ ἐνδειξίν τῃ λόγῳ ἀδυνατεῖν b ἐνδείκνυσθαι;

ΚΛ. Καὶ πῶς; Ἄνδραπόδου γάρ τινα σὺ λέγεις ἔξιν.

ΑΘ. Τί δέ; Περὶ πάντων τῶν σπουδαίων ἄρ' ἡμῖν αὐτὸς λόγος, ὅτι δεῖ τοὺς ὄντως φύλακας ἐσομένους τῶν νόμων ὄντως εἰδέναι τὰ περὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, καὶ λόγῳ τε ἱκανοὺς ἐρμηνεύειν εἶναι καὶ τοῖς ἔργοις συνακολουθεῖν, κρίνοντας τὰ τε καλῶς γιγνόμενα καὶ τὰ μὴ κατὰ φύσιν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Μῶν οὖν οὐχ ἓν τῶν καλλίστων ἐστὶν τὸ περὶ τοὺς θεοὺς, c
ὃ δὴ σπουδῆ διεπερανάμεθα, ὡς εἰσὶν τε καὶ ὄσης φαίνονται κύριοι δυνάμει, εἰδέναι τε εἰς ὅσον δυνατὸν ἐστὶν ταῦτ' ἀνθρωπον γινώσκειν, καὶ τοῖς μὲν πλείστοις τῶν κατὰ πόλιν συγγινώσκειν τῇ φήμῃ μόνον τῶν νόμων συνακολουθοῦσιν, τοῖς δὲ φυλακῆς μεθέξουσιν μηδὲ ἐπιτρέπειν, ὅς ἂν μὴ διαπονήσῃται τὸ πᾶσαν πίστιν λαβεῖν τῶν οὐσῶν περὶ θεῶν; Τὴν δὲ μὴ ἐπιτροπὴν εἶναι τὸ μηδέποτε τῶν νομοφυλάκων αἰρεῖσθαι τὸν μὴ θεῖον καὶ d
διαπεπονηκότα πρὸς αὐτά, μηδ' αὖ τῶν πρὸς ἀρετὴν ἔγκριτον γίγνεσθαι;

ΚΛ. Δίκαιον γοῦν, ὡς λέγεις, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀργὸν ἢ ἀδύνατον ἀποκρίνεσθαι πόρρω τῶν καλῶν.

ΑΘ. ἼΑρα οὖν ἴσμεν ὅτι δύο' ἔσονται τῶ περι θεῶν ἄγοντε εἰς πίστιν, ὅσα διήλθομεν ἐν τοῖς πρόσθεθεν;

ΚΛ. Ποῖα;

ΑΘ. Ἐν μὲν ὁ περι τὴν ψυχὴν ἐλέγομεν, ὡς πρεσβυτάτον τε e
καὶ θειότατον ἔστιν πάντων ὧν κινήσεις γένεσιν παραλαβοῦσα
ἀέναον οὐσίαν ἐπόρισεν· ἐν δὲ τὸ περι τὴν φορᾶν, ὡς ἔχει τάξε-
ως, ἄστρον τε καὶ ὄσων ἄλλων ἐγκρατῆς νοῦς ἔστιν τὸ πᾶν δια-
κεκοσμηκῶς. Ὅ γὰρ ἰδὼν ταῦτα μὴ φαύλως μηδ' ἰδιωτικῶς,
οὐδεὶς οὕτως ἄθεος ἀνθρώπων ποτὲ πέφυκεν, ὅς οὐ τοῦναντίον
ἔπαθεν ἢ τὸ προσδοκώμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν. Οἱ μὲν γὰρ δια- 967a
νοοῦνται τοὺς τὰ τοιαῦτα μεταχειρισαμένους ἀστρονομία τε καὶ
ταῖς μετὰ ταύτης ἀναγκαίαις ἄλλαις τέχναις ἀθέους γίνεσθαι,
καθεωρακότας ὡς οἷόν τε γιγνόμενα ἀνάγκαις πράγματ' ἀλλ' οὐ
διανοίαις βουλήσεως ἀγαθῶν πέρι τελουμένων.

ΚΛ. Τὸ δὲ δὴ πῶς ἔχον ἂν εἴη;

ΑΘ. Πᾶν, ὅπερ εἶπον, τοῦναντίον ἔχει νῦν τε καὶ ὅτε ἄψυχα
αὐτὰ οἱ διανοοῦμενοι διεννοοῦντο. Θαύματα μὲν οὖν καὶ τότε b
ὑπεδέυτο περι αὐτὰ, καὶ ὑπωπτεύετο τὸ νῦν ὄντως δεδογμένον,
ὅσοι τῆς ἀκριβείας αὐτῶν ἤπτοντο, ὅπως μήποτ' ἂν ἄψυχα ὄντα
οὕτως εἰς ἀκριβείαν θαυμαστοῖς λογισμοῖς ἂν ἐχρῆτο, νοῦν μὴ
κεκτημένα· καὶ τινες ἐτόλμων τοῦτό γε αὐτὸ παρακινδυνεύειν
καὶ τότε, λέγοντες ὡς νοῦς εἴη ὁ διακεκοσμηκῶς πάνθ' ὅσα κατ'

οὐρανόν. Οἱ δὲ αὐτοὶ πάλιν ἁμαρτάνοντες ψυχῆς φύσεως ὅτι
 πρεσβύτερον εἶη σωμάτων, διανοηθέντες δὲ ὡς νεώτερον,
 ἄπανθ' ὡς εἰπεῖν ἔπος ἀνέτρεψαν πάλιν, ἑαυτοὺς δὲ πολὺ c
 μᾶλλον· τὸ γὰρ δὴ πρὸ τῶν ὀμμάτων, πάντα αὐτοῖς ἐφάνη, τὰ
 κατ' οὐρανόν φερόμενα, μεστὰ εἶναι λίθων καὶ γῆς καὶ πολλῶν
 ἄλλων ἀψύχων σωμάτων διανεμόντων τὰς αἰτίας παντός τοῦ
 κόσμου. Ταῦτ' ἦν τὰ τότε ἐξειργασμένα πολλὰς ἀθεότητος καὶ
 δυσχερείας τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, καὶ δὴ καὶ λοιδορήσεις γε
 ἐπῆλθον ποιηταῖς, τοὺς φιλοσοφοῦντας κυσὶ ματαιαῖς ἀπεικά-
 ζοντας χρωμέναισιν ὑλακαῖς, ἄλλα τε αὐτὸν ἄνοητ' εἰπεῖν· νῦν δέ, d
 ὅπερ εἴρηται, πᾶν τοῦναντίον ἔχει.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Οὐκ ἔστιν ποτὲ γενέσθαι βεβαίως θεοσεβῆ θνητῶν
 ἀνθρώπων οὐδένα, ὃς ἂν μὴ τὰ λεγόμενα ταῦτα νῦν δύο λάβῃ, ψυ-
 χή τε ὡς ἔστιν πρεσβύτατον ἀπάντων ὅσα γονῆς μετείληφεν,
 ἀθάνατόν τε, ἄρχει τε δὴ σωμάτων πάντων, ἐπὶ δὲ τούτοισι δὴ,
 τὸ νῦν εἰρημένον πολλάκις, τόν τε ἡγεμόνα ἐν τοῖς ἄστροις νοῦν e
 τῶν ὄντων τὰ τε πρὸ τούτων ἀναγκαῖα μαθήματα λάβῃ τὰ τε
 κατὰ τὴν μοῦσαν τούτοις τῆς κοινωνίας συνθεασάμενος, χρήση-
 ται πρὸς τὰ τῶν ἡθῶν ἐπιτηδεύματα καὶ νόμιμα συναρμοττόντως,

ὄσα τε λόγον ἔχει, τούτων δυνατὸς ἢ δοῦναι τὸν λόγον· ὁ δὲ μὴ 968a
 ταῦθ' οἷός τ' ὢν πρὸς ταῖς δημοσίαις ἀρεταῖς κεκτῆσθαι σχεδὸν
 ἄρχων μὲν οὐκ ἂν ποτε γένοιτο ἰκανὸς ὅλης πόλεως, ὑπηρέτης
 δ' ἂν ἄλλοις ἄρχουσιν. Ὅρᾶν δὴ χρεῶν νῦν, ὧ Κλεινία καὶ
 Μέγιλλε, ἤδη πρὸς τοῖς εἰρημένοις νόμοις ἄπασιν ὄσους διελη-
 λύθαμεν εἰ καὶ τοῦτον προσοίσομεν, ὡς φυλακῆν ἐσόμενον κατὰ
 νόμον χάριν σωτηρίας τὸν τῶν ἀρχόντων νυκτερινὸν σύλλογον,
 παιδείας ὁπόσης διεληλύθαμεν κοινωνῶν γενόμενον· ἢ πῶς b
 ποιῶμεν;

ΚΛ. Ἄλλ', ὧ λῶστε, πῶς οὐ προσοίσομεν, ἂν πη καὶ κατὰ
 βραχὺ δυνηθῶμεν;

ΑΘ. Καὶ μὴν πρὸς γε τὸ τοιοῦτον ἀμιλληθῶμεν πάντες. Συλ-
 λήπτωρ γάρ τούτου γε ὑμῖν καὶ ἐγὼ γιγνοίμην ἂν προθύμως –
 πρὸς δ' ἐμοὶ καὶ ἑτέρους ἴσως εὐρήσω – διὰ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτ'
 ἐμπειρίαν τε καὶ σκέψιν γεγонуῖάν μοι καὶ μάλα συχνήν.

ΚΛ. Ἄλλ', ὧ ξένε, παντὸς μὲν μᾶλλον ταύτη προευντέον ἤπερ c
 καὶ ὁ θεὸς ἡμᾶς σχεδὸν ἄγει· τίς δὲ ὁ τρόπος ἡμῖν γιγνόμενος
 ὀρθῶς γίγναιτ' ἂν, τοῦτο δὴ τὰ νῦν λέγωμέν τε καὶ ἐρευνῶμεν.

ΑΘ. Οὐκέτι νόμους, ὧ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, περὶ τῶν τοιού-
 των δυνατὸν ἐστὶν νομοθετεῖν, πρὶν ἂν κοσμηθῇ – τότε δὲ κυρί-
 ος ὢν αὐτοῖς δεῖ γίγνεσθαι νομοθετεῖν – ἀλλὰ ἤδη τὸ τὰ τοι-
 αῦτα κατασκευάζον διδαχὴ μετὰ συνουσίας πολλῆς γίγναιτ' ἂν,
 εἰ γίγνοιτο ὀρθῶς.

ΚΛ. Πῶς; Τί τοῦτο εἰρησθαι φῶμεν αὐῖ;

ΑΘ. Πρῶτον μὲν δήπου καταλεκτός ἂν εἴη κατάλογος τῶν
 ὅσοι ἐπιτήδευοι πρὸς τὴν τῆς φυλακῆς φύσιν ἂν εἶεν ἡλικίας τε d
 καὶ μαθημάτων δυνάμεσιν καὶ τρόπων ἤθεσιν καὶ ἔθεσιν· μετὰ δὲ
 τοῦτο, ἃ δεῖ μανθάνειν οὔτε εὐρεῖν ῥαδίον οὔτε πύρρηκτος
 ἄλλου μαθητὴν γενέσθαι. Πρὸς τούτοις δὲ χρόνους, οὓς τε καὶ ἐν
 οἷς δεῖ παραλαμβάνειν ἕκαστα, μάταιον ταῦτ' ἐν γραμμασιν λέ- e
 γειν· οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς τοῖς μανθάνουσι δηλαδὴ γίγνεται ἂν ὅτι πρὸς
 καιρὸν μανθάνεται, πρὶν ἐντὸς τῆς ψυχῆς ἑκάστῳ που μαθήμα-
 τος ἐπιστήμην γεγονέναι. Οὕτω δὲ πάντα τὰ περὶ ταῦτα ἀπόρ-
 ρητα μὲν λεχθέντα οὐκ ἂν ὀρθῶς λέγοιτο, ἀπρόρρητα δὲ διὰ τὸ
 μὴδὲν προρρηθέντα δηλοῦν τῶν λεγομένων.

ΚΑ. Τί οὖν δὴ ποιητέον ἐχόντων τούτων οὕτως, ὦ ξένοι;

ΑΘ. Τὸ λεγόμενον, ὦ φίλοι, ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ἔοικεν ἡμῖν
 κεῖσθαι, καὶ εἴπερ κινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλομεν συ-
 μπάσης, ἢ τρεῖς ἔξ, φασίν, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντες, ταῦτα ποι- 969a
 ητέον, ἐγὼ δ' ὑμῖν συγκινδυνεύσω τῷ φράζειν τε καὶ ἐξηγεῖσθαι
 τὰ γε δεδογμένα ἔμοι περὶ τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς τῆς νῦν αὖ
 κεινημένης τοῖς λόγοις· τὸ μὲντοι κινδύνευμα οὐ σμικρὸν οὐδ'
 ἑτέροις τισὶν προσφερές ἂν εἴη. Σοὶ δὲ τοῦτό γε, ὦ Κλεινία, μέ-
 λειν παρακελεύομαι· σὺ γὰρ τὴν Μαγνήτων πόλιν, ἢ ᾧ ἂν θεὸς
 ἐπώνυμον αὐτὴν ποιήσῃ, κλέος ἀρῆ μέγιστον κατασκευάσας